

24

புரு

ปฐมปณาสกั
อานิสัสวรรคที่ ๑
กิมัตถยสูตร

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คีลที่เป็นกุศล มีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อูกรอานนท์ คีลที่เป็นกุศล มีวิปปฏิสารเป็นผล มีวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็วิปปฏิสารมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ วิปปฏิสารมีปราโมทย์เป็นผล มีปราโมทย์เป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปราโมทย์มีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ ปราโมทย์มีปีติเป็นผล มีปีติเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปีติมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ ปีติมีปัสสัทธิเป็นผล มีปัสสัทธิเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปัสสัทธิมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ ปัสสัทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็สุขมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็สมาธิมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ สมาธิมียถาภูตญาณทัตตนะเป็นผล มียถาภูตญาณทัตตนะเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ยถาภูตญาณทัตตนะมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ ยถาภูตญาณทัตตนะมีนิพพิทาวีระกะเป็นผล มีนิพพิทาวีระกะเป็นอานิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็นิพพิทาวีระกะมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็น

อานิสงส์ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ นิพพิทาวีระกะมีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นผล มีวิมุตติญาณ
ทัสสนะเป็นอานิสงส์ ดูกรอานนท์ ศีลที่เป็นกุศล มีอวิปปฏิสารเป็นผล มีอวิ-
*ปฏิสารเป็นอานิสงส์ อวิปปฏิสารมีปราโมทย์เป็นผล มีปราโมทย์เป็นอานิสงส์
ปราโมทย์มีปีติเป็นผล มีปีติเป็นอานิสงส์ ปีติมีปัสสัทธิเป็นผล มีปัสสัทธิเป็น
อานิสงส์ ปัสสัทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์ สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิ
เป็นอานิสงส์ สมาธิมียถาภูตญาณทัสสนะเป็นผล มียถาภูตญาณทัสสนะ
เป็นอานิสงส์ ยถาภูตญาณทัสสนะ มีนิพพิทาวีระกะเป็นผล มีนิพพิทาวีระกะเป็น
อานิสงส์ นิพพิทาวีระกะมีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นผล มีวิมุตติญาณทัสสนะเป็น
อานิสงส์ ด้วยประการดังนี้ ดูกรอานนท์ ศีลที่เป็นกุศลย่อมถึงอรหัตโดยลำดับ
ด้วยประการดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

เจตนาสูตร

[๒] พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ไม่ต้อง

ทำเจตนาว่า ขออวิปปฏิสารจงเกิดขึ้นแก่เรา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่อวิปปฏิสาร
เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลนี้เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล
ผู้ไม่มีวิปปฏิสารไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอปราโมทย์จงเกิดขึ้นแก่เรา ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ข้อที่ปราโมทย์เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ไม่มีวิปปฏิสารนี้เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลผู้ปราโมทย์ไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอปีติจงเกิดแก่เรา ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ข้อที่ปีติเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ปราโมทย์นี้เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลผู้มีใจปีติไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอกายของเราจงสงบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่
กายของบุคคลผู้มีใจปีติสงบนี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีกาย
สงบไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอเราจงเสวยความสุข ข้อที่บุคคลผู้มีกายสงบเสวยสุข
นี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความสุขไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอจิต
ของเราจงตั้งมั่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่จิตของบุคคลผู้มีความสุขตั้งมั่นนี้ เป็น
ธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีจิตตั้งมั่นไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอเราจงรู้
เห็นตามความเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้มีจิตตั้งมั่น รู้เห็นตาม
ความเป็นจริงนี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้รู้เห็นตามความเป็นจริง
ไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอเราจงเบื่อหน่าย จงคลายกำหนด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อ
ที่บุคคลผู้รู้เห็นตามความเป็นจริงเบื่อหน่ายคลายกำหนดนี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลผู้เบื่อหน่ายคลายกำหนดไม่ต้องทำเจตนาว่า ขอเราจงทำให้แจ้ง
ซึ่งวิมุตติญาณทัสสนะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้เบื่อหน่ายคลายกำหนด
ทำให้แจ้งซึ่งวิมุตติญาณทัสสนะ นี้เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย นิพพิทาวีระกะมี

วิมุตติญาณทัสสนะเป็นผล มีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ ยถาภูตญาณทัสสนะ
มินิพพิทาวีระเป็นผล มินิพพิทาวีระเป็นอานิสงส์ สมาธิมียถาภูตญาณ
ทัสสนะเป็นผล มียถาภูตญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิ
เป็นอานิสงส์ ปัสสัทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์ ปิติมีปัสสัทธิเป็นผล
มีปัสสัทธิเป็นอานิสงส์ ปราโมทย์มีปิติเป็นผล มีปิติเป็นอานิสงส์ อวิปปฏิสาร
มีปราโมทย์เป็นผล มีปราโมทย์เป็นอานิสงส์ ศีลที่เป็นกุศลมีอวิปปฏิสารเป็นผล
มีอวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์ ด้วยประการดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลาย
ย่อมหลังไหลไปสู่ธรรมทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายย่อมยังธรรมทั้งหลายให้บริบูรณ์
เพื่อจากเหตุภูมิภวัญมิใช่ฝั่งไปถึงฝั่ง คือ นิพพานด้วยประการดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

ศีลสูตร

[๓] พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย อวิปปฏิสารชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้ทุศีล
มีศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปปฏิสารไม่มี ปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุอัน
บุคคลผู้มีอวิปปฏิสารปราโมทย์วิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อปราโมทย์ไม่มี
ปัสสัทธิชื่อว่ามิเหตุอันบุคคล ผู้มีปิติวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อปัสสัทธิไม่มี
สุขชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีปัสสัทธิ วิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อสุขไม่มี
สัมมาสมาธิชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีสุขวิบัติขจัดเสียแล้ว
เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีสมาธิ
วิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาวีระชื่อว่ามิเหตุอัน
บุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อนิพพิทาวีระไม่มี วิมุตติ
ญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุ อันบุคคลผู้มีนิพพิทาวีระวิบัติขจัดเสียแล้ว ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว แม้กะเทาะของต้นไม้
นั้นนั้น ย่อมไม่บริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่นของต้นไม้ นั้นนั้น ย่อมไม่บริบูรณ์
ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย อวิปปฏิสารชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้ทุศีล ผู้มีศีลวิบัติ
ขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปปฏิสารไม่มี ปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีอวิปปฏิสาร
วิบัติขจัดเสียแล้ว ฯลฯ เมื่อนิพพิทาวีระไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุอัน
บุคคลผู้มีนิพพิทาวีระวิบัติขจัดเสียแล้ว ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อวิปปฏิสารมิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศีล
ผู้สมบูรณ์ด้วยศีล เมื่ออวิปปฏิสารมีอยู่ ปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่
บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสาร เมื่อปราโมทย์มีอยู่ ปิติชื่อว่ามิเหตุสมบูรณ์
ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปราโมทย์ เมื่อปิติมีอยู่ ปัสสัทธิชื่อว่ามิเหตุ
สมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปิติ เมื่อปัสสัทธิมีอยู่ สุขชื่อว่ามิเหตุ
สมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปัสสัทธิ เมื่อสุขมีอยู่สัมมาสมาธิชื่อว่า

มีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสุข เมื่อสัมมาสมาธิมีอยู่ ยถาภูต
ญาณทัสสนะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ เมื่อ
ยถาภูตญาณทัสสนะมีอยู่ นิพพิทาวิราคะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้
สมบูรณ์ ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ เมื่อนิพพิทาวิราคะมีอยู่ วิมุตติญาณทัสสนะ
ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาวิราคะ อภิภูต
ทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มีกิ่งและใบสมบูรณ์ แม้กะเทาะของต้นไม้
ย่อมบริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้ นั้น ย่อมบริบูรณ์
ฉันใด อภิภูตทั้งหลาย อวิปปฏิสารมีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศีล
ผู้สมบูรณ์ด้วยศีล เมื่ออวิปปฏิสารมีอยู่ ปราโมทย์ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่
บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสาร ฯลฯ เมื่อนิพพิทาวิราคะมีอยู่ วิมุตติญาณทัสสนะ
ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาวิราคะ ฉะนั้น
เหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๓

อุปนิสาสูตร

[๔] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตร เรียกอภิภูตทั้งหลายมากล่าวว่า

ดูกรท่านผู้มีอายุ อวิปปฏิสารมีเหตุอันบุคคลผู้ทุศีลผู้มีศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว
เมื่ออวิปปฏิสารไม่มี ปราโมทย์ชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติขจัด
เสียแล้ว เมื่อปราโมทย์ไม่มี ปีติชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีปราโมทย์วิบัติขจัด
เสียแล้ว เมื่อปีติไม่มี ปัสสัทธิชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีปีติวิบัติขจัดเสียแล้ว
เมื่อปัสสัทธิไม่มี สุขชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีปัสสัทธิวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อสุข
ไม่มี สัมมาสมาธิชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีสุขวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิ
ไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติขจัดเสียแล้ว
เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาวิราคะชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มียถาภูตญาณ
ทัสสนะวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อนิพพิทาวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามี
เหตุอันบุคคลผู้มีนิพพิทาวิราคะวิบัติขจัดเสียแล้ว ดูกรท่านผู้มีอายุ เปรียบเหมือน
ต้นไม้มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว แม้กะเทาะของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์
แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ ฉันท
ดูกรท่านผู้มีอายุ อวิปปฏิสารมีเหตุอันบุคคลผู้ทุศีลผู้มีศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อ
อวิปปฏิสารไม่มี ปราโมทย์ชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติขจัดเสียแล้ว
ฯลฯ เมื่อนิพพิทาวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มี
นิพพิทาวิราคะวิบัติขจัดเสียแล้ว ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุ อวิปปฏิสารมีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศีล
ผู้สมบูรณ์ด้วยศีล เมื่ออวิปปฏิสารมีอยู่ ปราโมทย์ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่

บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสาร เมื่อปราโมทย์มีอยู่ ปิตีชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปราโมทย์ เมื่อปิตีมีอยู่ ปัสสทธิชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปิตี เมื่อปัสสทธิมีอยู่ สุขชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปัสสทธิ เมื่อสุขมีอยู่ สัมมาสมาธิชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสุข เมื่อสัมมาสมาธิมีอยู่ ยถาภูตญาณทัสสนะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมีอยู่ นิพพิทาวีราคะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ เมื่อนิพพิทาวีราคะมีอยู่ วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาวีราคะ ดูกรท่านผู้มีอายุ เปรียบเหมือนต้นไม้มีกิ่งและใบสมบูรณ์แล้ว แม้กะเทาะของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมถึงความบริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมถึงความบริบูรณ์ แม้ฉันใด ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปปฏิสารมีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศีลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล เมื่ออวิปปฏิสารมีอยู่ ปราโมทย์ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปปฏิสาร ฯลฯ เมื่อนิพพิทาวีราคะมีอยู่ วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาวีราคะ ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๔

อนันทสูตร

[๕] ณ ที่นั้นแล ท่านพระอานนท์เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปปฏิสารมีเหตุอันบุคคลผู้ทุศีลผู้มีศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปปฏิสารไม่มี ปราโมทย์ชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อปราโมทย์ไม่มี ปิตีชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีปราโมทย์วิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อปิตีไม่มี ปัสสทธิชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีปิตีวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อปัสสทธิไม่มี สุขชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีปัสสทธิวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อสุขไม่มี สัมมาสมาธิชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีสุขวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาวีราคะชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อนิพพิทาวีราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีนิพพิทาวีราคะวิบัติขจัดเสียแล้ว ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว แม้กะเทาะของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ แม้ฉันใด ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปปฏิสารมีเหตุอันบุคคลผู้ทุศีลผู้มีศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปปฏิสารไม่มี ปราโมทย์ชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มีอวิปปฏิสารวิบัติขจัดเสียแล้ว

๔๑๑ เมื่อนิพพิทาวีราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีนิพพิทาวีราคะวิบัติขจัดเสียแล้ว ฉะนั้นเหมือนกันแล ๑

ดูกรภิกษุผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปปฏิสารมิเหตุสมบรูณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศีลผู้สมบรูณ์ด้วยศีล เมื่ออวิปปฏิสารมิอยู่ ปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุสมบรูณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบรูณ์ด้วยอวิปปฏิสาร เมื่อปราโมทย์มิอยู่ ปีติชื่อว่ามิเหตุสมบรูณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบรูณ์ด้วยปราโมทย์ เมื่อปีติมิอยู่ ปัสสัทธิชื่อว่ามิเหตุสมบรูณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบรูณ์ด้วยปีติ เมื่อปัสสัทธิมิอยู่ สุขชื่อว่ามิเหตุสมบรูณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบรูณ์ด้วยปัสสัทธิ เมื่อสุขมิอยู่ สัมมาสมาธิชื่อว่ามิเหตุสมบรูณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบรูณ์ด้วยสุข เมื่อสัมมาสมาธิมิอยู่ ยถาภูตญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุสมบรูณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบรูณ์ด้วยสัมมาสมาธิ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมิอยู่ นิพพิทาวีราคะชื่อว่ามิเหตุสมบรูณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบรูณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ เมื่อนิพพิทาวีราคะมิอยู่ วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุสมบรูณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบรูณ์ด้วยนิพพิทาวีราคะ ดูกรท่านผู้มีอายุ เปรียบเหมือนต้นไม้มีกิ่งและใบสมบรูณ์แล้ว แม้กะเทาะของต้นไม้ ย่อมถึงความบริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมถึงความบริบูรณ์ แม้ฉันใด ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปปฏิสารมิเหตุอันสมบรูณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศีลผู้สมบรูณ์ด้วยศีล เมื่ออวิปปฏิสารมิอยู่ ปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุสมบรูณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบรูณ์ด้วยอวิปปฏิสาร ๔๑๑ เมื่อนิพพิทาวีราคะมิอยู่ วิมุตติญาณทัสสนะชื่อว่ามิเหตุสมบรูณ์ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบรูณ์ด้วยนิพพิทาวีราคะ ฉะนั้นเหมือนกันแล ๑

จบสูตรที่ ๕

สมาธิสูตร

[๖] ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่า เป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในเตโชธาตุว่าเป็นเตโชธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวาโยธาตุว่าเป็นวาโยธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากาศธาตุ-
* จายตนณานว่าเป็นอากาศธาตุจายตนณานเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวิญญานธาตุจายตนณานว่าเป็นวิญญานธาตุจายตนณานเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากิญจัญญายตนณานว่าเป็นอากิญจัญญายตนณานเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในเนวสัณณานา สัณณายตนณานว่า เป็นเนวสัณณานา สัณณายตนณานเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกนี้เป็นโลกนี้เป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความ

สำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา การได้
สมาธิเห็นปานนั้น พึงมีแก่ภิกษุหรือภิกษุณี ๑

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุ
ว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็น
อารมณ์ ... ไม่พึงมีความสำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ก็แต่ว่า
พึงเป็นผู้มีสัญญา การได้สมาธิเห็นปานนั้น พึงมีแก่ภิกษุ ๑

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็น
ปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์
... ไม่พึงมีความสำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มี
สัญญา ก็การได้สมาธิเห็นปานนั้น พึงมีแก่ภิกษุได้อย่างไร ๑

พ. ดูกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความสำคัญอย่างนี้ว่า
นั่นสงบ นั่นประณีต คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสลัดคืนอุปธิเกส
ทั้งปวง ความสิ้นแห่งตัณหา ความปราศจากความกำหนัด ความดับ นิพพาน
ดังนี้ ดูกรอานนท์ ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์
ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ ... ไม่พึงมีความ
สำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา การได้
สมาธิเห็นปานนั้น พึงมีแก่ภิกษุได้อย่างนี้แล ๑

จบสูตรที่ ๖

สาริปุตตสูตร

[๗] ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่
ได้ปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรท่าน
สารีบุตรผู้มีอายุ ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์
ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ ... ไม่พึงมีความ
สำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา การได้
สมาธิเห็นปานนั้น พึงมีแก่ภิกษุหรือภิกษุณี ๑

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า ดูกรท่านอานนท์ ตนไม่พึงมีความสำคัญใน
ปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกหน้าว่าเป็น
โลกหน้าเป็นอารมณ์ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา การได้สมาธิเห็นปานนั้น พึงมี
แก่ภิกษุ ๑

อา. ดูกรท่านสารีบุตร ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุ
เป็นอารมณ์ ฯลฯ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์
ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ก็การได้สมาธิเห็นปานนั้น พึงมีแก่ภิกษุได้อย่างไร ๑

สา. ดูกุรท่านอานนท์ สมัยหนึ่ง ผมอยู่ ณ ป่าอันธวัน ใกล้พระนคร
สาวตถีนีแหละ ณ ที่นั่น ผมเข้าสมาธิ โดยประการที่ผมมิได้มีความสำคัญใน
ปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์เลย มิได้มีความสำคัญในอาโปธาตุว่าเป็น
อาโปธาตุเป็นอารมณ์ มิได้มีความสำคัญในเตโชธาตุว่าเป็นเตโชธาตุเป็นอารมณ์
มิได้มีความสำคัญในวาโยธาตุว่าเป็นวาโยธาตุเป็นอารมณ์ มิได้มีความสำคัญใน
อากาศธาตุจนตณานว่าเป็นอากาศธาตุจนตณานเป็นอารมณ์ มิได้มีความ
สำคัญในวิญญูณธาตุจนตณานว่าเป็นวิญญูณธาตุจนตณานเป็นอารมณ์ มิได้มี
ความสำคัญในอากิญจัญญายตนจนตณานว่าเป็นอากิญจัญญายตนจนตณานเป็นอารมณ์ มิได้
มีความสำคัญในเนวสัณญานาสัณญายตนจนตณานว่าเป็นเนวสัณญานาสัณญายตนจนตณาน
เป็นอารมณ์ มิได้มีความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้เป็นอารมณ์ มิได้มีความ
สำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ก็แต่ที่ผมเป็นผู้มีสัญญา ฯ

อา. ก็ในสมัยนั้น ท่านพระสารีบุตรเป็นผู้มีสัญญาอย่างไร ฯ

สา. ดูกุรท่านผู้มีอายุ สัญญาอย่างหนึ่งย่อมเกิดขึ้นแก่ผมว่า การดับภพ
เป็นนิพพาน การดับภพเป็นนิพพาน ดังนี้แล สัญญาอย่างหนึ่งย่อมดับไป
ดูกุรท่านผู้มีอายุ เมื่อไฟมีเชื้อกำลังไหม้อยู่เปลวอย่างหนึ่งย่อมเกิดขึ้น เปลว
อย่างหนึ่งย่อมดับไป แม้ฉันใด ดูกุรท่านผู้มีอายุ สัญญาอย่างหนึ่งย่อมเกิดขึ้น
แก่ผมว่า การดับภพเป็นนิพพาน การดับภพเป็นนิพพาน ดังนี้ สัญญาอย่างหนึ่ง
ย่อมดับไป ฉะนั้นเหมือนกันแล ดูกุรท่านผู้มีอายุ ก็แลในสมัยนั้น ผมได้มี
สัญญาว่า การดับภพเป็นนิพพาน ดังนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๗

สัทธาสูตร

[๘] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีลอย่างนี้
เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอไม่นิ่งบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วย
คิดว่า โฉนหนอ เราพึงเป็นผู้มีศรัทธาและศีล ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดแล
ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและศีล เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น
ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล แต่ไม่เป็นพหูสูต ฯลฯ เป็นพหูสูต
แต่ไม่เป็นพระธรรมกถึก ฯลฯ เป็นพระธรรมกถึก แต่ไม่เข้าสู่บริษัท ฯลฯ
เข้าสู่บริษัท แต่ไม่แก้วัฏฏ์แสดงธรรมแก่บริษัท ฯลฯ แก้วัฏฏ์แสดงธรรม
แก่บริษัท แต่ไม่ทรงวินัย ฯลฯ ทรงวินัย แต่ไม่อยู่ป่าเป็นวัตร อยู่ในเสนาสนะ
อันสงัด ฯลฯ อยู่ป่าเป็นวัตร อยู่ในเสนาสนะอันสงัด แต่ไม่ได้ตามความ
ปรารถนา ไม่ได้โดยไม่ง่าย ไม่ได้โดยไม่วุ่นวาย ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง
เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ฯลฯ ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ง่าย
ไม่ได้โดยไม่วุ่นวาย ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน

แต่ไม่ได้ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะ
ทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ อย่างนี้ เธอชื่อว่า
เป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า โฉนหนอ
เราพึงเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก เข้าสู่บริษัทได้
แกวลักล้าแสดงธรรมแก่บริษัท ทรงวินัย อยู่ป่าเป็นวัตร อยู่ในเสนาสนะอันสงัด
ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งฉน ๔ อันมีในจิตยิ่ง
เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหา
อาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดแล ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล ... กระทำให้แจ้งซึ่ง
เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วย
ปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์
นั้นๆ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมเป็น
ผู้ก่อให้เกิดความเลื่อมใสโดยรอบ และเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง ฯ

จบสัทธาสูตรที่ ๘

สันตสูตร

[๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีล เป็นผู้มีศีล
แต่ไม่เป็นพหูสูต เป็นพหูสูต แต่ไม่เป็นธรรมกถึก เป็นธรรมกถึก แต่ไม่เข้า
สู่บริษัท เข้าสู่บริษัทได้ แต่ไม่แกวลักล้าแสดงธรรมแก่บริษัท เป็นผู้แกวลักล้า
แสดงธรรมแก่บริษัท แต่ไม่ทรงวินัย ทรงวินัย แต่ไม่อยู่ป่าเป็นวัตร อยู่ใน
เสนาสนะอันสงัด อยู่ป่าเป็นวัตร อยู่ในเสนาสนะอันสงัด แต่ไม่ถูกต้องวิโมกข์
อันสงบ ไม่มีรูป เพราะล่องรูปเสียได้ ด้วยกายอยู่ ถูกต้องวิโมกข์อันสงบ
ไม่มีรูป เพราะล่องรูปเสียได้ ด้วยกายอยู่ แต่ไม่ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญา
วิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองใน
ปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ อย่างนี้ เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึง
บำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ ด้วยคิดว่า โฉนหนอ เราพึงเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล ...
กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลาย
สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดแล
ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล ... ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะ
มิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่
เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ก่อให้เกิดความเลื่อมใสโดยรอบ และ
เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง ฯ

จบสันตสูตรที่ ๕

วิชยสูตร

[๑๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีลอย่างนี้ เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า โฉนหนอ เราพึงเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดแล ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล แต่ไม่เป็นพหูสูต ฯลฯ เป็นพหูสูต แต่ไม่เป็นธรรมกถึก ฯลฯ เป็นธรรมกถึก แต่ไม่เข้าสู่บริษัท ฯลฯ เข้าสู่บริษัท แต่ไม่แก้ลูก้าแสดงธรรมแก่บริษัท ฯลฯ แก้ลูก้าแสดงธรรมแก่บริษัท แต่ไม่ทรงวินัย ฯลฯ ทรงวินัย แต่ระลึกไม่ได้ถึงชาติก่อนเป็นอันมาก คือ ระลึกไม่ได้ถึงชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏวิวัฏฏ์เป็นอันมากบ้างว่า ในภพนั้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพนั้น แม้ในภพนั้น เราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่อมระลึกไม่ได้ถึงชาติก่อนเป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศด้วยประการฉะนี้ ระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ แต่ไม่เห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิสว่างจักขุของมนุษย์ ไม่รู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ เมื่อตายไปเขาเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ เมื่อตายไปเขาเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ ไม่เห็นหมู่สัตว์กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิสว่างจักขุของมนุษย์ ไม่รู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ เห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิสว่างจักขุของมนุษย์ ฯลฯ ย่อมรู้ชัดซึ่ง

หมุ่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ แต่ไม่ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ อย่างนี้ เธอเชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ ด้วยคิดว่า โฉนหนอ เราพึงเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก เข้าสู่บริษัท แกล้วกล้าแสดงธรรมแก่บริษัท ทรงวินัย ระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง ๗๑ ระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ เห็นหมุ่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ใต้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ ล่วงจักขุของมนุษย์ ๗๑ รู้ชัดซึ่งหมุ่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดแล ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก ผู้เข้าสู่บริษัท แกล้วกล้าแสดงธรรมแก่บริษัท ทรงวินัย ระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ๗๑ ระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ เห็นหมุ่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ใต้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ ล่วงซึ่งจักขุของมนุษย์ ๗๑ รู้ชัดซึ่งหมุ่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ เมื่อนั้น เธอเชื่อว่าเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ก่อให้เกิดความเลื่อมใสโดยรอบ และเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง ฯ

จบวิชยสูตรที่ ๑๐

จบอานนตสูตรที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กัมมัตถยสูตร ๒. เจตนาสูตร ๓. สีสสูตร ๔. อุปนิสาสูตร
๕. อานนตสูตร ๖. สมานสูตร ๗. สาริปุตตสูตร ๘. สัทธาสูตร
๙. สันตสูตร ๑๐. วิชยสูตร ฯ

นาถกรณวรรคที่ ๒

เสนาสนสูตร

[๑๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เสพอยู่ คบอยู่

ซึ่งเสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่นานนัก ก็ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึนศรัทธา คือ เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ทรงถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก ทรงเป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ๑ เป็นผู้มัวอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง ประกอบด้วยไฟธาตุสำหรับย่อยอาหารสม่ำเสมอ ไม่เย็นจัด ไม่ร้อนจัด เป็นปานกลาง ควรแก่การบำเพ็ญเพียร ๑ เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยา ทำตนให้เปิดเผยตามความเป็นจริง ในศาสดาหรือในเพื่อนพรหมจรรย์ที่เป็นวิญญู ๑ ปราศจากความเพียรเพื่อละอภิสัทธรรม เพื่อยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อม เป็นผู้ไม่กำลัง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย ๑ เป็นผู้มึนปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาที่เห็นความเกิดและความดับ เป็นอริยะ เป็นเครื่องชำระเกศเกล้าให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย เสนาสนะในธรรมวินัยนี้ อยู่ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก สมบูรณ์ด้วยทางไปมา กลางวันไม่เคลื่อนไหวคล่อง กลางคืนเงียบเสียง ปราศจากเสียงอึกทึก มีเหลือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลานน้อย ๑ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริขารอันเป็นปัจจัยแห่งคนไข้ ย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ฝืดเคือง แก่ภิกษุผู้อยู่ในเสนาสนะนั้น ๑ ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นพระเถระ เป็นพหูสูต ชำนาญ คัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมัตติกา อยู่ในเสนาสนะนั้น ๑ ภิกษุนั้นเข้าไปหาพระเถระเหล่านั้นตามกาลอันสมควร แล้วย่อมสอบถาม ใต้ถามว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้อนี้เป็นอย่างไร เนื้อความของข้อนี้เป็นอย่างไร ๑ ท่านพระเถระเหล่านั้น ย่อมเปิดเผยข้อที่ยังไม่ได้เปิดเผย ย่อมทำให้ง่ายซึ่งข้อที่ยังไม่ได้ทำให้ง่าย ย่อมบรรเทาความสงสัยในธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยแก่ภิกษุนั้น ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เสพอยู่ คบอยู่ ซึ่งเสนาสนะอันประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่นานนัก ก็ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๑

อังคสูตร

[๑๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ละองค์ ๕ ได้แล้ว เป็นผู้ประกอบ
ด้วยองค์ ๕ บัณฑิตเรียกว่า ผู้ประกอบด้วยคุณทั้งหมด ผู้อยู่จบพรหมจรรย์ เป็น
อุดมบุรุษ ในธรรมวินัยนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ละองค์ ๕ ได้แล้วอย่างไร
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละกามฉันทะได้แล้ว ๑ ละพยาบาทได้แล้ว ๑ ละ-
*ถีนมิทธะได้แล้ว ๑ ละอุทธัจจกุกกุจจะได้แล้ว ๑ ละวิจิกิจฉาได้แล้ว ๑ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ละองค์ ๕ ได้แล้วอย่างนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้
ประกอบด้วยองค์ ๕ อย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยศีลชั้นรั้งอัน
เป็นของพระอเสขบุคคล ๑ ประกอบด้วยสมาธิชั้นรั้งอันเป็นของพระอเสขบุคคล ๑
ประกอบด้วยปัญญาชั้นรั้งอันเป็นของพระอเสขบุคคล ๑ ประกอบด้วยวิมุตติชั้นรั้งอัน
เป็นของพระอเสขบุคคล ๑ ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัสสนชั้นรั้งอันเป็นของพระ
อเสขบุคคล ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ประกอบ ด้วยองค์ ๕ อย่างนี้แล
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ละองค์ ๕ ได้แล้ว ผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ บัณฑิตเรียกว่า
ผู้ประกอบด้วยคุณทั้งหมด ผู้อยู่จบพรหมจรรย์ เป็นอุดมบุรุษ ในธรรมวินัยนี้ ฯ

กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ และ
วิจิกิจฉา ย่อมไม่มีแก่ภิกษุโดยประการทั้งปวงเทียว ภิกษุผู้
เช่นนั้นสมบูรณ์ด้วยศีลอันเป็นของพระอเสขะ ด้วยสมาธิ
อันเป็นของพระอเสขะ ด้วยปัญญาอันเป็นของพระอเสขะ
ด้วยวิมุตติอันเป็นของพระอเสขะ และด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ
อันเป็นของพระอเสขะ ภิกษุนั้นแล เป็นผู้ละองค์ ๕ สมบูรณ์
แล้วด้วยองค์ ๕ ภิกษุนั้นแล บัณฑิตเรียกว่า ผู้ประกอบ
ด้วยคุณทั้งหมดในธรรมวินัยนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

สังโยชนสูตร

[๑๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังโยชน์ ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน
คือ สังโยชน์เป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ ประการ สังโยชน์เป็นไปในส่วนเบื้องบน
๕ ประการ สังโยชน์เป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ ประการเป็นไฉน คือ สักกายทิฐิ ๑
วิจิกิจฉา ๑ สิลพัตตปราคาส ๑ กามฉันทะ ๑ พยาบาท ๑ สังโยชน์เป็นไปใน
ส่วนเบื้องต่ำ ๕ ประการนี้ สังโยชน์เป็นไปในส่วนเบื้องบน ๕ ประการเป็นไฉน
คือ รูปราคะ ๑ อรูปราคะ ๑ มานะ ๑ อุทธัจจะ ๑ อวิชชา ๑ สังโยชน์เป็น
ไปในส่วนเบื้องบน ๕ ประการนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังโยชน์ ๑๐ ประการ
นี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

ชีลสูตร

[๑๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตามุตรังใจ ๕ ประการ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง เป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังละไม่ได้แล้ว เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังตัดไม่ขาดแล้ว กลางคืนหรือกลางวัน ที่ผ่านมาถึงบุคคลนั้น บุคคลนั้นพึงหวังความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเจริญเลย ตามุตรังใจ ๕ ประการ ที่บุคคลนั้นยังละไม่ได้แล้ว เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในศาสนา จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อการกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ตามุตรังใจประการที่ ๑ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อการกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังละไม่ได้แล้ว ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใส ในพระธรรม ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อการกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ตามุตรังใจประการที่ ๒ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังละไม่ได้แล้ว ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในพระสงฆ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อการกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ตามุตรังใจประการที่ ๓ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อการกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังละไม่ได้แล้ว ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในสิกขา ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อการกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ตามุตรังใจประการที่ ๔ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อการกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังละไม่ได้แล้ว ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมโกรธ ไม่พอใจ มีจิตอันโทสะประทุษร้าย มีจิตกระด้าง ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อการกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ตามุตรังใจประการที่ ๕ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อการกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังละไม่ได้แล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ตามุตรังใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลนั้นยังละไม่ได้แล้ว ฯ

เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการ อันบุคคลนั้นยังตัดไม่ขาดแล้วเป็นไฉน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความกระหาย ไม่ปราศจากความเร่าร้อน ไม่ปราศจากความอยาก ในกามทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อก่อน เพื่อบำเพ็ญเพียร เครื่องผูกพันใจประการที่ ๑ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อก่อน เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ขาดแล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความกระหาย ไม่ปราศจากความเร่าร้อน ไม่ปราศจากความอยาก ในกาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อก่อน เพื่อบำเพ็ญเพียร เครื่องผูกพันใจประการที่ ๒ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อก่อน เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ขาดแล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยังเป็นผู้ไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความกระหาย ไม่ปราศจากความเร่าร้อน ไม่ปราศจากความอยาก ในรูป จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อก่อน เพื่อบำเพ็ญเพียร เครื่องผูกพันใจประการที่ ๓ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อก่อน เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ขาดแล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุฉันอาหารเต็มท้องตามต้องการแล้ว ย่อมประกอบความสุขในการนอน สุขในการเอน สุขในการหลับอยู่ จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อก่อน เพื่อบำเพ็ญเพียร เครื่องผูกพันใจประการที่ ๔ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อก่อน เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ขาดแล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุประพฤติพรหมจรรย์ด้วยความปรารถนาเป็นเทพนิยายหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า เราจักเป็นเทพเจ้าหรือเป็นเทพองค์ใดองค์หนึ่ง ด้วยศีลพรต ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้ จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อก่อน เพื่อบำเพ็ญเพียร เครื่องผูกพันใจประการที่ ๕ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อก่อน เพื่อบำเพ็ญเพียร ยังตัดไม่ได้ขาดแล้ว ด้วยประการอย่างนี้

เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลนั้นยังตัดไม่ขาดแล้ว ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตาปูตรึงใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือเป็นภิกษุณีก็ตาม ยังละไม่ได้แล้ว เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังตัดไม่ขาดแล้ว กลางคืนหรือกลางวัน ที่ผ่านมาถึงบุคคลนั้น บุคคลนั้นพึงหวังความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเจริญเลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวัน ที่ผ่านมาถึงพระจันทร์ในกาลปักษ์ พระจันทร์นั้นย่อมเสื่อมไปจากสี ย่อมเสื่อมจากมณฑล ย่อมเสื่อมจากแสงสว่าง ย่อมเสื่อมจากความยาวและความกว้าง แม้ฉันใด ตาปูตรึงใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังละไม่ได้แล้ว เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ยังตัดไม่ขาดแล้ว กลางคืนหรือกลางวัน ที่ผ่านมาถึงบุคคลนั้น บุคคลนั้นพึงหวังความเสื่อมอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเจริญเลย ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตาปูตรึงใจ ๕ ประการ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ละได้แล้ว เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ตัดได้ขาดแล้ว กลางคืนหรือกลางวัน ที่ผ่านมาถึงบุคคลนั้น บุคคลนั้นพึงหวังความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย ฯ

ตาปูตรึงใจ ๕ ประการ ที่บุคคลนั้นละได้แล้ว เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่เคลือบแคลงสงสัย ย่อมน้อมใจเชื่อเลื่อมใสในพระศาสดา จิตของภิกษุนั้น ย่อมน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ตาปูตรึงใจประการที่ ๑ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ละได้แล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมไม่เคลือบแคลง ไม่สงสัย ย่อมน้อมใจเชื่อ ย่อมเลื่อมใสในพระธรรม ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมไม่เคลือบแคลง ไม่สงสัย ย่อมน้อมใจเชื่อ ย่อมเลื่อมใสในพระสงฆ์ ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมไม่เคลือบแคลง ไม่สงสัย ย่อมน้อมใจเชื่อ ย่อมเลื่อมใสในสิกขา ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยอมไม่โกรธ พอใจ มีจิตอันโทะสะไม่ประทุษร้าย มีจิตไม่กระด้าง ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ตาปูตรึงใจ

๕ ประการ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ละได้แล้ว ด้วยประการอย่างนี้ ตะปูตรึงใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลนั้นละได้แล้ว ฯ

เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการ อันบุคคลนั้นตัดได้ขาดแล้ว เป็นไฉน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปราศจากความกำหนัด ปราศจากความพอใจ ปราศจากความรัก ปราศจากความกระหาย ปราศจากความเร่าร้อน ปราศจากความอยาก ในกามทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อม น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร เครื่องผูกพันใจประการที่ ๑ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ตัดได้ขาดแล้ว ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ปราศจากความกำหนัด ปราศจากความพอใจ ปราศจากความรัก ปราศจากความกระหาย ปราศจากความเร่าร้อน ปราศจากความอยาก ในกาย ฯ๑

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ปราศจากความกำหนัด ปราศจากความพอใจ ปราศจากความรัก ปราศจากความกระหาย ปราศจากความเร่าร้อน ปราศจากความอยาก ในรูป ฯ๑

อีกประการหนึ่ง ภิกษุฉันอาหารเต็มท้องตามต้องการแล้ว ไม่ประกอบความสุขในการนอน สุขในการเอน สุขในการหลับอยู่ ฯ๑

อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยความปรารถนาเป็นเทพ-
*นิกายหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า เราจักเป็นเทพเจ้าหรือเทพองค์ใดองค์หนึ่ง ด้วยศีล พรต ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้ จิตของภิกษุนั้น ย่อม น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร เครื่องผูกพันใจประการที่ ๕ นี้ อันภิกษุผู้มีจิตน้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำติดต่อ เพื่อบำเพ็ญเพียร ตัดได้ขาดแล้ว ด้วยประการอย่างนี้ เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลนั้นตัดได้ขาดแล้ว ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตะปูตรึงใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็น ภิกษุหรือเป็นภิกษุณีก็ตาม ละได้แล้ว เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ตัดได้ขาดแล้ว กลางคืนหรือกลางวัน ที่ผ่านมาถึงบุคคลนั้น บุคคลนั้นพึงหวังความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวัน ที่ผ่านมาถึงพระจันทร์ในซุณหุปักษ์ พระจันทร์นั้นย่อมเจริญด้วยสี ย่อมเจริญด้วยมณฑล ย่อมเจริญด้วยแสงสว่าง ย่อมเจริญด้วยส่วนยาวและส่วนกว้าง แม้ฉันใด

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตามุตรังใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็นภิกษุหรือเป็น
ภิกษุณีก็ตาม ละได้แล้ว เครื่องผูกพันใจ ๕ ประการนี้ อันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเป็น
ภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ตัดได้ขาดแล้ว กลางคืนหรือกลางวันที่ผ่านมาถึงบุคคลนั้น
บุคคลนั้นพึงหวังความเจริญอย่างเดียวในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีความเสื่อมเลย
ฉนั้นนั่นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๕

อัปปมาทสูตร

[๑๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายมีประมาณเท่าใด ไม่มีเท่าก็ดี
๒ เท่าก็ดี ๔ เท่าก็ดี มีเท่ามากก็ดี มีรูปก็ดี ไม่มีรูปก็ดี มีสัญญาก็ดี ไม่มี
สัญญาก็ดี มีสัญญาก็ไม่ใช่ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่ก็ดี พระศาสดาทรงเห็นตัสสมา-
*สัมพุทธรเจ้า บัณฑิตกล่าวว่า เป็นยอดของสัตว์เหล่านั้น ฉนั้นใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
กุศลธรรมเหล่านี้ใดเหล่านี้ ก็ฉนั้นนั่นเหมือนกันแล กุศลธรรมเหล่านั้นทั้งหมด
มีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาท ความไม่ประมาท
บัณฑิตกล่าวว่า เป็นยอดของกุศลธรรมเหล่านั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย รอยเท้าของสัตว์ทั้งหลายที่เกี่ยวไปบนแผ่นดิน เหล่าใด
เหล่านี้ รอยเท้าเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมถึงความรวมลงในรอยเท้าข้าง รอย
เท้าข้างโลกกล่าวว่า เป็นยอดของรอยเท้าเหล่านั้น เพราะความเป็นของใหญ่ แม้
ฉนั้นใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่านี้ใดเหล่านี้ ก็ฉนั้นนั่นเหมือนกันแล
กุศลธรรมเหล่านั้นทั้งหมด มีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่
ประมาท ความไม่ประมาทบัณฑิตกล่าวว่า เป็นยอดของกุศลธรรมเหล่านั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กลอนเหล่าใดเหล่าหนึ่งของเรือนยอด กลอนเหล่านั้น
ทั้งหมด ไปหายอด น้อมไปสู่ยอด รวมที่ยอด ยอดโลกกล่าวว่า เป็นยอดของ
กลอนเหล่านั้น แม้ฉนั้นใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่านี้ใดเหล่านี้ ก็ฉนั้น
นั่นเหมือนกันแล ฯล

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กลิ่นหอมที่เกิดแต่รากชนิดใดชนิดหนึ่ง กลุณฺณาโลก
กล่าวว่า เป็นยอดแห่งกลิ่นหอมที่เกิดแต่รากเหล่านั้น แม้ฉนั้นใด ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่านี้ใดเหล่านี้ ก็ฉนั้นนั่นเหมือนกันแล ฯล

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กลิ่นหอมที่เกิดแต่แก่นชนิดใดชนิดหนึ่ง จันทน์แดง
โลกกล่าวว่า เป็นยอดของกลิ่นหอมที่เกิดขึ้นแต่แก่นเหล่านั้น แม้ฉนั้นใด ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่านี้ใดเหล่านี้ ก็ฉนั้นนั่นเหมือนกันแล ฯล

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กลิ่นหอมที่เกิดแต่ดอกชนิดใดชนิดหนึ่ง ดอกมะลิโลก
กล่าวว่า เป็นยอดแห่งกลิ่นหอมเกิดแต่ดอกเหล่านั้น แม้ฉนั้นใด ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่านี้ใดเหล่านี้ ก็ฉนั้นนั่นเหมือนกันแล ฯล

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระราชาน้อยเหล่าใดเหล่าหนึ่ง พระราชาเหล่านั้น
ทั้งหมด ย่อมเป็นอนุยนต์ไปตามพระเจ้าจักรพรรดิ พระเจ้าจักรพรรดิโลกกล่าวว่
เป็นยอดของพระราชเหล่านั้น แม้นั้นใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใด
เหล่านั้น ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล ฯลฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย แสงสว่างแห่งดวงดาวเหล่าใดเหล่าหนึ่ง แสงสว่าง
เหล่านั้นทั้งหมด ย่อมไม่ถึงเสียวที่ ๑๖ อันบังเกิดขึ้นแบ่งออกแล้ว ๑๖ ครั้ง ของ
แสงสว่างแห่งดวงจันทร์ แสงสว่างแห่งดวงจันทร์โลกกล่าวว่า เป็นยอดแห่งแสง
สว่างเหล่านั้น แม้นั้นใดดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ก็ฉันนั้น
เหมือนกันแล ฯลฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในสรวทดู เมื่อฝนขาดปราศจากเมฆแล้ว ดวงอาทิตย์
โผล่ขึ้นสู่ท้องฟ้า กำจัดความมืดที่มีในอากาศทั้งหมดแล้ว ย่อมส่องแสง แผล
แสงและแจ่มกระจ่าง แม้นั้นใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่ง
ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล ฯลฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำใหญ่ๆ สายใดสายหนึ่ง คือ แม่น้ำคงคา
ยมนา อจิรวดี สระภู มหิ แม่น้ำเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเป็นสายน้ำไหลไป
หาสมุทร ไน้ไปสู่สมุทร น้อมไปสู่สมุทร โอนไปสู่สมุทร หาสมุทรโลกกล่าวว่า
เป็นยอดแห่งแม่น้ำเหล่านั้น แม้นั้นใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลธรรมเหล่าใดเหล่า
หนึ่งก็ฉันนั้นเหมือนกันแล กุศลธรรมเหล่านั้นทั้งหมด มีความไม่ประมาทเป็นมูล
ประชุมลงในความไม่ประมาท ความไม่ประมาทบังเกิดขึ้นกล่าวว่า เป็นยอดของ
กุศลธรรมเหล่านั้น ฯลฯ

จบสูตรที่ ๕

อาहुเนยสูตร

[๑๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๑๐ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรของค่านับ
เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรทำอัญชลี เป็นนาบุญของ
โลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๑๐ จำพวกเป็นไฉน คือ พระตถาคตอรหันต-
*สัมมาสัมพุทธเจ้า ๑ พระปัจเจกสัมพุทธเจ้า ๑ ท่านผู้เป็นอุภโตภาควิมุต ๑ ท่าน
ผู้เป็นปัญญาวิมุต ๑ ท่านผู้เป็นกายสักขี ๑ ท่านผู้เป็นทิฐิปัตตะ ๑ ท่านผู้เป็น
สัทธาวิมุต ๑ ผู้เป็นธัมมานุสारी ๑ ท่านผู้เป็นสัทธานุสारी ๑ ท่านผู้เป็นโคตรภู ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๑๐ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญ
ของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๖

นาถสูตรที่ ๑

[๑๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มีที่พึ่งอยู่เถิด อย่าเป็นผู้

ไม่มีที่พึ่งอยู่เลย (เพราะว่า) บุคคลผู้ไม่มีที่พึ่งย่อมอยู่เป็นทุกข์ ดูกฤทธิทั้งหลาย
ธรรมอันกระทำที่พึ่ง ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน ดูกฤทธิทั้งหลาย กฤทธิ
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึนคลั่ง สำนวนในปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และ
โคจร มีปกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบท
ทั้งหลาย ดูกฤทธิทั้งหลาย ข้อที่กฤทธิเป็นผู้มึนคลั่ง ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขา
บททั้งหลาย นี่เป็นธรรมกระทำที่พึ่ง ฯ

อีกประการหนึ่ง กฤทธิเป็นพหูสูต ทรงสุตะ สังสมสุตะ เป็นผู้สดับ
มาก ทรงจำไว้ คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทิลุ ซึ่งธรรมอันงามใน
เบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ
พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง ดูกฤทธิทั้งหลาย ข้อที่กฤทธิเป็น
พหูสูต ฯลฯ แทงตลอดด้วยดีด้วยทิลุ นี่เป็นธรรมกระทำที่พึ่ง ฯ

อีกประการหนึ่ง กฤทธิเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ดูกฤทธิ
ทั้งหลาย ข้อที่กฤทธิเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี นี่เป็นธรรมกระทำ
ที่พึ่ง ฯ

อีกประการหนึ่ง กฤทธิเป็นผู้ว่าง่าย คือ ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำ
ความเป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน รับอนุสาสนีโดยเคารพ ดูกฤทธิทั้งหลาย ข้อที่
กฤทธิเป็นผู้ว่าง่าย คือ เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำความเป็นผู้ว่าง่าย เป็น
ผู้อดทน รับอนุสาสนีโดยเคารพ นี่เป็นธรรมกระทำที่พึ่ง ฯ

อีกประการหนึ่ง กฤทธิเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในกิจที่ควรทำอย่างไร
ทั้งสูงทั้งต่ำ ของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา
อันเป็นอุบายในกิจนั้น อาจทำ อาจจัดได้ ดูกฤทธิทั้งหลาย ข้อที่กฤทธิเป็นผู้
ขยัน ไม่เกียจคร้านในกิจที่ควรทำอย่างไร ทั้งสูงทั้งต่ำ ของเพื่อนพรหมจรรย์
ทั้งหลาย ฯลฯ อาจทำ อาจจัดได้ นี่เป็นธรรมกระทำที่พึ่ง ฯ

อีกประการหนึ่ง กฤทธิเป็นผู้ใคร่ในธรรม เป็นผู้ฟังและแสดงธรรมอัน
เป็นที่รัก มีความปรารถนอย่งยิ่งในธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่ง ดูกฤทธิ
ทั้งหลาย ข้อที่กฤทธิเป็นผู้ใคร่ในธรรม เป็นผู้ฟังและแสดงธรรมอันเป็นที่รัก มี
ความปรารถนอย่งยิ่งในธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่ง นี่เป็นธรรมกระทำที่พึ่ง ฯ

อีกประการหนึ่ง กฤทธิเป็นผู้ปรารถนาความเพียร เพื่อละอกุศลธรรมทั้งหลาย
เพื่อความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย เป็นผู้มึนกำลัง มีความบากบั่นมั่นคง
ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย ดูกฤทธิทั้งหลาย ข้อที่กฤทธิเป็นผู้ปรารถนา
ความเพียร เพื่อละอกุศลธรรมทั้งหลาย เพื่อความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย
เป็นผู้มึนกำลัง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย นี่เป็น
ธรรมกระทำที่พึ่ง ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ
เภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยของคนไข้ ตามมีตามได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุ
เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยของ
คนไข้ ตามมีตามได้ นี้เป็นธรรมกระทำที่พึง ๑

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติเป็นเครื่องรักษา
ตนอย่างยิ่ง ระลึกได้ ตามระลึกได้ซึ่งสิ่งที่ทำคำที่พูดแล้วแม่นยำได้ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติเป็นเครื่องรักษาตนอย่างยิ่ง
ระลึกได้ ตามระลึกได้ซึ่งสิ่งที่ทำคำที่พูดแล้วแม่นยำได้ นี้ เป็นธรรมกระทำที่พึง ๑

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญา อันเห็นความ
เกิดความดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีปัญญา คือประกอบด้วยปัญญาอันเห็นความเกิดความ
ดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบนี้ เป็นธรรมกระทำ
ที่พึง ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มีที่พึงอยู่เถิด อย่าเป็นผู้ไม่มีที่พึง
อยู่เลย (เพราะว่า) บุคคลผู้ไม่มีที่พึงย่อมอยู่เป็นทุกข์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม
กระทำที่พึง ๑๐ ประการนี้แล ๑

จบสูตรที่ ๗

นาถสูตรที่ ๒

[๑๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มีที่พึงอยู่เถิด อย่าเป็นผู้
ไม่มีที่พึงอยู่เลย (เพราะว่า) บุคคลผู้ไม่มีที่พึงย่อมอยู่เป็นทุกข์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ธรรมอันกระทำที่พึง ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคั่ง ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ภิกษุผู้
เป็นเถระก็ดี เป็นมัชฌิมะก็ดี เป็นนวกะก็ดี ย่อมสำคัญภิกษุนั้นว่า ภิกษุนั้นเป็นผู้มี
ศีล ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายหนอ ดังนี้ ว่าเป็นผู้พึงว่ากล่าว
สั่งสอน ภิกษุนั้นอันภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะ อนุเคราะห์แล้ว
พึงหวังความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย นี้
เป็นธรรมกระทำที่พึง ๑

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นพหูสูต ฯลฯ แท่งตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ภิกษุ
ทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี ผู้เป็นมัชฌิมะก็ดี ผู้เป็นนวกะก็ดี ย่อมสำคัญภิกษุนั้นว่า
ภิกษุนั้นเป็นพหูสูต ฯลฯ แท่งตลอดด้วยดีด้วยทฐิหนอ ดังนี้ ว่าเป็นผู้พึงว่ากล่าว
สั่งสอน ภิกษุนั้นอันภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะ อนุเคราะห์
แล้ว พึงหวังความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย
นี้เป็นธรรมกระทำที่พึง ๑

อีกประการหนึ่ง ิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ิกษุทั้งหลาย
ผู้เป็นเอระกัฏฐิ เป็นมัทธิมะกัฏฐิ เป็นนวกะกัฏฐิ ย่อมสำคัญิกษุนั้นว่า ิกษุนี้มี
มิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดีหนอ ดังนี้ ว่าเป็นผู้ฟังว่ากล่าวสั่งสอน ิกษุนั้นอัน
ิกษุผู้เป็นเอระ ผู้เป็นมัทธิมะ ผู้เป็นนวกะ อนุเคราะห์แล้ว ฟังหวังความเจริญ
ในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว ไม่ฟังหวังความเสื่อมเลย นี่เป็นธรรมกระทำ
ที่ฟัง ฯ

อีกประการหนึ่ง ิกษุเป็นผู้ว่าง่าย คือ ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำ
ความเป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน รับอนุสาสนีโดยเคารพ ิกษุทั้งหลายผู้เป็นเอระ
กัฏฐิ เป็นมัทธิมะกัฏฐิ เป็นนวกะกัฏฐิ ย่อมสำคัญิกษุนั้นว่า ิกษุนี้เป็นผู้ว่าง่าย
คือ ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำความเป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน รับอนุสาสนี
โดยเคารพหนอ ดังนี้ ว่าเป็นผู้ฟังว่ากล่าวสั่งสอน ิกษุนั้นอัน ิกษุผู้เป็นเอระ
ผู้เป็นมัทธิมะ ผู้เป็นนวกะ อนุเคราะห์แล้ว ฟังหวังความเจริญในกุศลทั้งหลาย
อย่างเดียว ไม่ฟังหวังความเสื่อมเลย นี่เป็นธรรมกระทำที่ฟัง ฯ

อีกประการหนึ่ง ิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้าน ในกิจที่ควรทำอย่างไร
ทั้งสูงทั้งต่ำ ของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาเครื่อง
พิจารณาอันเป็นอุบายในกิจนั้น อาจทำ อาจจัดได้ ิกษุทั้งหลายผู้เป็นเอระกัฏฐิ
เป็นมัทธิมะกัฏฐิ เป็นนวกะกัฏฐิ ย่อมสำคัญิกษุนั้นว่า ิกษุนี้เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจ
คร้านในกิจที่ควรทำอย่างไร ทั้งสูงทั้งต่ำ ของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย เป็นผู้
ประกอบด้วยปัญญาเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในกิจนั้น อาจทำ อาจจัดได้หนอ
ดังนี้ ว่าเป็นผู้ฟังว่ากล่าวสั่งสอน ิกษุนั้น อัน ิกษุผู้เป็นเอระ ผู้เป็นมัทธิมะ
ผู้เป็นนวกะ อนุเคราะห์แล้ว ฟังหวังความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว
ไม่ฟังหวังความเสื่อมเลย นี่เป็นธรรมกระทำที่ฟัง ฯ

อีกประการหนึ่ง ิกษุเป็นผู้ใคร่ในธรรม เป็นผู้ฟังและแสดงธรรมอัน
เป็นที่รัก มีความปรารถนอย่งยิ่งในธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่ง ิกษุทั้งหลายผู้
เป็นเอระกัฏฐิ เป็นมัทธิมะกัฏฐิ เป็นนวกะกัฏฐิ ย่อมสำคัญิกษุนั้นว่า ิกษุนี้เป็น
ผู้ใคร่ในธรรม เป็นผู้ฟังและแสดงธรรมอันเป็นที่รัก มีความปรารถนอย่งยิ่งใน
ธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่งหนอ ดังนี้ ว่าเป็นผู้ฟังว่ากล่าวสั่งสอน ิกษุนั้นอัน
ิกษุผู้เป็นเอระ ผู้เป็นมัทธิมะ ผู้เป็นนวกะ อนุเคราะห์แล้ว ฟังหวังความเจริญใน
กุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว ไม่ฟังหวังความเสื่อมเลย นี่เป็นธรรมกระทำที่ฟัง ฯ

อีกประการหนึ่ง ิกษุเป็นผู้ปรารถนาความเพียร เพื่อละอกุศลธรรมทั้งหลาย
เพื่อความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย เป็นผู้มีความบากบั่นมั่นคง ไม่
ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย ิกษุทั้งหลายผู้เป็นเอระกัฏฐิ เป็นมัทธิมะกัฏฐิ เป็น
นวกะกัฏฐิ ย่อมสำคัญิกษุนั้นว่า ิกษุนี้เป็นผู้ปรารถนาความเพียร เพื่อละอกุศล

ธรรมทั้งหลาย เพื่อความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย เป็นผู้มีความ
บากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่หนอ ดังนี้ เป็นผู้ฟังว่า
กล่าวสั่งสอน ภิกษุเหล่านั้นอันภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะ
อนุเคราะห์แล้ว พึงหวังความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว ไม่พึงหวัง
ความเสื่อมเลย นี่เป็นธรรมกระทำที่พึง ๆ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร ฌานาสนะ และ
เภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ ตามมีตามได้ ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี
เป็นมัชฌิมะก็ดี เป็นนวกะก็ดี ย่อมล้าคฤภิกษุเหล่านั้นว่า ภิกษุนี้เป็นผู้สันโดษด้วย
จีวร ฌานาสนะ และเภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ ตามมี
ตามได้หนอ ดังนี้ เป็นผู้ฟังว่ากล่าวสั่งสอน ภิกษุเหล่านั้นอันภิกษุผู้เป็นเถระ
ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะ อนุเคราะห์แล้ว พึงหวังความเจริญในกุศลธรรม
ทั้งหลายอย่างเดียว ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย นี่เป็นธรรมกระทำที่พึง ๆ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติเป็นเครื่องรักษา
ตนอย่างยิ่ง ระลึกได้ ตามระลึกได้ ซึ่งสิ่งที่ทำคำที่พูดแล้วแม่นยำได้ ภิกษุ
ทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี เป็นมัชฌิมะก็ดี เป็นนวกะก็ดี ย่อมล้าคฤภิกษุเหล่านั้นว่า
ภิกษุนี้เป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติเป็นเครื่องรักษาตนอย่างยิ่ง ระลึกได้
ตามระลึกได้ ซึ่งสิ่งที่ทำคำที่พูดแล้วแม่นยำได้หนอ ดังนี้ เป็นผู้ฟังว่ากล่าว
สั่งสอน ภิกษุเหล่านั้นอันภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะ อนุเคราะห์
แล้ว พึงหวังความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย
นี่เป็นธรรมกระทำที่พึง ๆ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญา อันเห็น
ความเกิดความดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ภิกษุ
ทั้งหลายผู้เป็นเถระก็ดี เป็นมัชฌิมะก็ดี เป็นนวกะก็ดี ย่อมล้าคฤภิกษุเหล่านั้นว่า ภิกษุ
นี้เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาอันเห็นความเกิดความดับ เป็นอริยะ
ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบหนอ ดังนี้ เป็นผู้ฟังว่ากล่าวสั่งสอน
ภิกษุเหล่านั้นอันภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นมัชฌิมะ ผู้เป็นนวกะ อนุเคราะห์แล้ว พึงหวัง
ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลายอย่างเดียว ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย นี่เป็นธรรม
กระทำที่พึง ๆ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มีที่พึงอยู่เถิด อย่าเป็นผู้ไม่มี
ที่พึงอยู่เลย (เพราะว่า) บุคคลผู้ไม่มีที่พึง ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ธรรมอันกระทำที่พึง ๑๐ ประการนี้แล ๆ

จบสูตรที่ ๘

อริยวสสูตรที่ ๑

[๑๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นที่อยู่แห่งพระอริยะ ที่พระอริยะอยู่แล้ว ก็ดี กำลังอยู่ที่ดี จักอยู่ที่ดี ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุใน ธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละองค์ ๕ ได้แล้ว ๑ ประกอบด้วยองค์ ๖ ๑ รักษาแต่อย่าง เดียว ๑ มีธรรมเป็นที่พักพิง ๔ ประการ ๑ มีปัจเจกสัจจะบรรเทาได้แล้ว ๑ มีการ แสวงหาอันสละเสียแล้วด้วยดี ๑ มีความดำริไม่ขุ่นมัว ๑ มีกายสังขารอันสงบ ระวังแล้ว ๑ มีจิตหลุดพ้นแล้วด้วยดี ๑ มีปัญญาอันหลุดพ้นแล้วด้วยดี ๑ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นที่อยู่แห่งพระอริยะ ที่พระอริยะอยู่แล้วก็ดี กำลังอยู่ที่ดี จักอยู่ที่ดี ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

อริยวสูตรที่ ๒

[๒๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่นิคมของชาวกรุง ชื่อ กัมมาศธรรม ในแคว้นกुरु ณ ที่นั่นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นที่อยู่แห่งพระอริยะ ที่พระอริยะอยู่แล้วก็ดี กำลังอยู่ที่ดี จักอยู่ที่ดี ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรม วินัยนี้เป็นผู้ละองค์ ๕ ได้แล้ว ๑ ประกอบด้วยองค์ ๖ ๑ รักษาแต่อย่างเดียวนั้น ๑ มีธรรมเป็นที่พักพิง ๔ ประการ ๑ มีปัจเจกสัจจะบรรเทาได้แล้ว ๑ มีการแสวงหา อันสละแล้วด้วยดี ๑ มีความดำริไม่ขุ่นมัว ๑ มีกายสังขารอันสงบระวังแล้ว ๑ มีจิตหลุดพ้นแล้วด้วยดี ๑ มีปัญญาอันหลุดพ้นแล้วด้วยดี ๑ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้ละองค์ ๕ ได้แล้วอย่างไร ภิกษุในธรรม วินัยนี้ เป็นผู้ละกามฉันทะได้แล้ว ๑ เป็นผู้ละพยาบาทได้แล้ว ๑ เป็นผู้ละ ถีนมิทธะได้แล้ว ๑ เป็นผู้ละอุทธัจจกุกกุจจะได้แล้ว ๑ เป็นผู้ละวิจิกิจฉาได้แล้ว ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ละองค์ ๕ ได้แล้วอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ อย่างไร ภิกษุใน ธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว เป็นผู้ไม่ตีใจ ไม่เสียใจ มีอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะอยู่ พึงเสียดด้วยหู ... ดมกลิ่นด้วยจมูก ... ลิ้มรสด้วยลิ้น ... ถูก ต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย ... รู้แจ้งธรรมด้วยใจแล้ว เป็นผู้ไม่ตีใจ ไม่เสียใจ มี อุเบกขา มีสติสัมปชัญญะอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้รักษาแต่อย่างเดียวยังไร ภิกษุในธรรม วินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยใจอันรักษาด้วยสติ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้รักษา แต่อย่างเดียวนั้น อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้มีธรรมเป็นที่พักพิง ๔ ประการอย่างไร

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาแล้วย่อมเสพของอย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วย่อมอดกลิ่นของอย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วย่อมเว้นของอย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วย่อมบรรเทาของอย่างหนึ่ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีธรรมเป็นที่พึง ๔ ประการอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้มีปัจเจกสังจะบรรเทาแล้วอย่างไร ปัจเจกสังจะเป็นอันมากเหล่าใดเหล่าหนึ่งของสมณพราหมณ์เป็นอันมาก คือ สังจะว่าโลกเที่ยงบ้าง โลกไม่เที่ยงบ้าง โลกมีที่สุดบ้าง โลกไม่มีที่สุดบ้าง ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้นบ้าง ชีพเป็นอื่น สรีระเป็นอื่นบ้าง สัตว์เมื่อตายไปย่อมเป็นอีกบ้าง สัตว์เมื่อตายไปย่อมไม่เป็นอีกบ้าง สัตว์เมื่อตายไปย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มีบ้าง สัตว์เมื่อตายไปย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้บ้าง สังจะเหล่านั้นทั้งหมดเป็นของอันภิกษุในธรรมวินัยนี้บรรเทาได้แล้ว กำจัดออกแล้ว ละได้แล้ว คลายได้แล้ว พ้นได้แล้ว ละได้แล้ว สละได้เฉพาะแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีปัจเจกสังจะอันบรรเทาได้แล้วอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้มีการแสวงหาอันสละได้แล้วด้วยดีอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละการแสวงหากามได้แล้ว เป็นผู้ละการแสวงหาภพได้แล้ว เป็นผู้ส่งบระจับการแสวงหาพรหมจรรย์ได้แล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีการแสวงหาอันสละได้แล้วด้วยดีอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้มีความดำริไม่ขุ่นมัวอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละความดำรินอกมาแล้ว เป็นผู้ละความดำรินพยาบาทได้แล้ว เป็นผู้ละความดำรินวิหิงสาได้แล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีความดำริไม่ขุ่นมัวอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้มีกายสังขารสงบระงับแล้วอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ บรรลุดุตตถณาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีกายสังขารอันสงบระงับแล้ว อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้มีจิตอันหลุดพ้นแล้วด้วยดีอย่างไร จิตของภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นธรรมชาติหลุดพ้นแล้วจากราคะ หลุดพ้นแล้วจากโทสะ หลุดพ้นแล้วจากโมหะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีจิตอันหลุดพ้นแล้วด้วยดี อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้มีปัญญาหลุดพ้นแล้วด้วยดีอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดว่า ราคะเราละได้แล้ว ตัดรากได้ขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มี มีอันไม่เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา ย่อมรู้ชัดว่า โทสะเราละได้แล้ว ฯล ฯ ย่อมรู้ชัดว่า โมหะเราละได้แล้ว ตัดรากได้

ขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มี มีอันไม่เกิดอีกต่อไปเป็น
ธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีปัญญาอันหลุดพ้นแล้วด้วยดีอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็พระอริยเจ้าเหล่าใดเหล่าหนึ่งในอดีตกาลอยู่อาศัย
แล้วซึ่งธรรมเป็นที่อยู่ของพระอริยเจ้า ๑๐ ประการเหล่านี้เทียว พระอริยเจ้าเหล่า
ใดเหล่าหนึ่งในอนาคตกาล จักอยู่อาศัยซึ่งธรรมเป็นที่อยู่ของพระอริยเจ้า ๑๐
ประการเหล่านี้เทียว พระอริยเจ้าเหล่าใดเหล่าหนึ่งในปัจจุบันนี้ อยู่อาศัยซึ่งธรรม
เป็นที่อยู่ของพระอริยเจ้า พระอริยเจ้าเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมอยู่อาศัยซึ่งธรรมเป็น
ที่อยู่ของพระอริยเจ้า ๑๐ ประการเหล่านี้เทียว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นที่อยู่
ของพระอริยเจ้า ที่พระอริยเจ้าอยู่อาศัยแล้วก็ดี กำลังอยู่อาศัยก็ดี จักอยู่อาศัยก็ดี
๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบนาถกรณวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เสนาสนสูตร ๒. อังคสูตร ๓. สังโยชนสูตร ๔. ชีลสูตร
๕. อัปมาทสูตร ๖. อาหุเนยยสูตร ๗. นาถสูตรที่ ๑ ๘. นาถสูตรที่ ๒
๙. อริยวสูตรที่ ๑ ๑๐. อริยวสูตรที่ ๒ ฯ

มหาวรรคที่ ๓

สีหสูตร

[๒๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในเวลาเย็น สีหมฤคราช ย่อมออกจากที่
อาศัย ครั้นแล้วย่อมเหยียดตัดตัว ครั้นแล้ว ย่อมเหลิยวดูทิศทั้ง ๔ โดยรอบ
ครั้นแล้วย่อมบันลือสีหนาทสามครั้ง ครั้นแล้ว ย่อมหลีกไปเพื่อหากิน ช้อนนั้น
เพราะเหตุไร เพราะมันคิดว่า เราอย่าได้ยังสัตว์ตัวเล็กๆ ผู้ไปในที่หากินอัน
ไม่สมควรให้ถึงการถูกฆ่าเลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย คำว่าสีหะนี้แล เป็นชื่อแห่ง
พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตแสดงธรรม
แก่บริษัท เป็นสีหนาทของตถาคต ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตประกอบด้วยกำลังเหล่าใด ย่อมปฏิญาณฐานะ
ของผู้เป็นโจกบันลือสีหนาท ประกาศพรหมจักรในบริษัท กำลังของตถาคตมี ๑๐
ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งฐานะโดยเป็นฐานะ และ
ฐานะโดยเป็นฐานะในโลกนี้ ตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตรู้
ชัดซึ่งฐานะโดยเป็นฐานะ และฐานะโดยเป็นฐานะ ตามเป็นจริงนี้ เป็น
กำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจกบันลือสีหนาทประกาศ

พรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งวิบากแห่งการยึดถือการกระทำทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน โดยฐานะ โดยเหตุตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งวิบากแห่งการยึดถือการกระทำที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน โดยฐานะ โดยเหตุตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปัญญาฐานะของผู้เป็นโงก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งปฏิบัติเครื่องให้ถึงประโยชน์ทั้งปวงตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งปฏิบัติเครื่องให้ถึงประโยชน์ทั้งปวงตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปัญญาฐานะของผู้เป็นโงก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งโลกอันมีธาตุเป็นอนเอก มีธาตุต่างๆ ตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งโลกอันมีธาตุเป็นอนเอก มีธาตุต่างๆ ตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปัญญาฐานะของผู้เป็นโงก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความที่สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีอริยาศัยต่างๆ กันตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งความที่สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีอริยาศัยต่างๆ กันตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปัญญาฐานะของผู้เป็นโงก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความหย่อนและยิ่งแห่งอินทรีย์ของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งความหย่อนและยิ่งแห่งอินทรีย์ของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปัญญาฐานะของผู้เป็นโงก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความเศร้าหมอง ความฟ่องแผ้ว การออกแห่งฌาน วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติทั้งหลายตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งความเศร้าหมอง ความฟ่องแผ้ว การออกแห่งฌาน วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติทั้งหลายตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปัญญาฐานะของผู้เป็นโงก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิขชาติบ้าง ยี่สิบชาติ สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์ปวิวัฏฏ์เป็นอันมากบ้างว่า ในภพนั้นเรามีชื่ออย่างนี้ มีโคตรอย่าง

นี้มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนี้ๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านี้ ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้น เราก็มีเชื้ออย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้ มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนี้ๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านี้ ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมเห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เสว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ตถาคตย่อมเห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เสว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตเห็นสัตว์ผู้กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เสว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุมนุษย์ รู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ฯลฯ นี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตกระทำให้งั่งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่ตถาคตกระทำให้งั่งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ แม้นี้ ก็เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตประกอบด้วยกำลังเหล่านี้ ปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท กำลังของตถาคตเหล่านั้น

๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสีหสูตร

อริมุตติสูตร

[๒๒] ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ ธรรมเหล่าใด ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งซึ่งอริมุตติบท ๑- เหล่านั้น ดูกรอานนท์ เราเป็นผู้แก้แล้วล้าปัญญาในธรรมเหล่านั้น เพื่ออันรู้ที่อาศัยของธรรมเหล่านั้นๆ แล้วแสดงธรรม โดยประการที่บุคคลผู้ปฏิบัติแล้ว จักรู้ซึ่งธรรมที่มีอยู่ว่า มีอยู่บ้าง จักรู้ซึ่งธรรมอันไม่มีอยู่ว่า ไม่มีอยู่บ้าง จักรู้ซึ่งธรรมเลวว่า เลวบ้าง จักรู้ซึ่งธรรมประณีตว่า ประณีตบ้าง จักรู้ซึ่งธรรมอันมีธรรมอื่นยิ่งกว่าว่ามีธรรมอื่นยิ่งกว่าบ้าง จักรู้ซึ่งธรรมที่ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่าว่า ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่าบ้าง ก็หรือว่าจักรู้ จักเห็น หรือจักทำให้แจ้ง โดยประการที่ธรรมนั้นอันบุคคลพึงรู้ พึงเห็น หรือพึงทำให้แจ้ง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ ดูกรอานนท์ ยถาภูตญาณในธรรมเหล่านั้นๆ เป็นยอดเยี่ยมกว่าญาณทั้งหลาย อนึ่ง เรากล่าวว่า ญาณอันอันยิ่งกว่าหรือประณีตกว่าญาณนี้ไม่มี ฯ

ดูกรอานนท์ ตถาคตประกอบด้วยกำลังเหล่าใด ย่อมปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท กำลังแห่งตถาคตเหล่านั้น @๑. ชันธ์ อายตนะ ธาตุเป็นต้น หรือทิล्ली มี ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน ดูกรอานนท์ ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งฐานะโดยเป็นฐานะ และฐานะโดยเป็นฐานะในโลกนี้ตามเป็นจริง ดูกรอานนท์ การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งฐานะโดยเป็นฐานะ และฐานะโดยเป็นฐานะตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งวิบากแห่งการยึดถือการกระทำทั้งหลาย ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน โดยฐานะ โดยเหตุตามเป็นจริง ดูกรอานนท์ การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งวิบากแห่งการยึดถือการกระทำทั้งหลาย ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน โดยฐานะ โดยเหตุตามเป็นจริง แม้เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งปฏิบัติทาเครื่องให้ถึงประโยชน์ทั้งปวงตามเป็นจริง ดูกรอานนท์ การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งปฏิบัติทาเครื่องให้ถึงประโยชน์ทั้งปวงตามเป็นจริง แม้เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งโลกอันมีธาตุเป็นอนันต มีธาตุต่างๆ

ตามเป็นจริง ดูกรอานนท์ การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งโลกอันมีธาตุเป็นอนันต มีธาตุ
ต่างๆ ตามเป็นจริง แม่นี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปัญญาฐานะ
ของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความที่สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีอริยาสัย
ต่างๆ กันตามเป็นจริง ดูกรอานนท์ การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งความที่สัตว์ทั้งหลาย
เป็นผู้มีอริยาสัยต่างๆ กัน ตามเป็นจริง แม่นี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคต
อาศัยปัญญาฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความหย่อนและยิ่งแห่งอินทรีย์ของ
สัตว์อื่นของบุคคลอื่นตามเป็นจริง ดูกรอานนท์ การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งความหย่อน
และยิ่งแห่งอินทรีย์ของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต
ที่ตถาคตอาศัยปัญญาฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรใน
บริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ชัดซึ่งความเศร้าหมอง ความผ่องแผ้ว
การออกแห่งฌาน วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติทั้งหลายตามเป็นจริง ดูกรอานนท์
การที่ตถาคตรู้ชัดซึ่งความเศร้าหมอง ความผ่องแผ้ว การออกแห่งฌาน วิโมกข์
สมาธิ และสมาบัติทั้งหลายตามเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัย
ปัญญาฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ชาติ
หนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ดูกรอานนท์การที่ตถาคตระลึกถึงชาติก่อนได้
เป็นอันมาก ฯลฯ นี้ เป็นกำลังของตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปัญญาฐานะของผู้เป็น
โจกบันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตย่อมเห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจุติ กำลังอุปบัติ ฯลฯ
ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่งจักษุมนุษย์
ด้วยประการฉะนี้ ดูกรอานนท์ การที่ตถาคตเห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจุติ กำลังอุปบัติ
เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอัน
บริสุทธิ์ล่งจักษุมนุษย์ รู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ฯลฯ นี้เป็นกำลังของ
ตถาคต ที่ตถาคตอาศัยปัญญาฐานะของผู้เป็นโจกบันลือสีหนาทประกาศพรหม-
*จักรในบริษัท ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุติ ปัญญาวิมุติ อันหาอาสวะมิได้
เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดูกรอานนท์
การที่ตถาคตทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุติ ปัญญาวิมุติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะ
ทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่นี้ เป็นกำลังของ

ตลาดที่ตลาดอาศัยปฏิญาณฐานะของผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหม-
*จักรในบริษัท ฯ

ดูกรอาณนที ตลาดประกอบด้วยกำลังเหล้าใด ย่อมปฏิญาณฐานะของ
ผู้เป็นโจก บันลือสีหนาทประกาศพรหมจักรในบริษัท กำลังของตลาดเหล่านั้นมี
๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบอริสมุติสูตร

กายสูตร

[๒๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยกาย มิใช่ด้วยวาจา
มีอยู่ ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยวาจา มิใช่ด้วยกายมีอยู่ ธรรมอันบุคคลพึงละด้วย
กายไม่ได้ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้มีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยกาย มิใช่ด้วยวาจาเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ต้องส่วนอาบัติใดๆ อันเป็นอกุศลด้วยกาย เพื่อน
พรหมจารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญูใคร่ครวญแล้ว ได้กล่าวกะภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้
มีอายุเป็นผู้ต้องแล้วซึ่งส่วนอาบัติใดๆ อันเป็นอกุศลด้วยกาย เป็นการดีหนอ ที่
ท่านผู้มีอายุจงละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต ภิกษุนั้นอันเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้
เป็นวิญญูใคร่ครวญแล้วกล่าวอยู่ ย่อมละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต ดูกรภิกษุ
ทั้งหลายธรรมเหล่านี้ เรียกว่าอันบุคคลพึงละด้วยกาย มิใช่ด้วยวาจา ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยวาจา มิใช่ด้วยกายเป็น
ไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ต้องส่วนอาบัติใดๆ อันเป็น
อกุศลด้วยวาจา เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญูใคร่ครวญแล้ว ได้กล่าวกะ
ภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุเป็นผู้ต้องแล้วซึ่งส่วนอาบัติใดๆ อันเป็นอกุศล
ด้วยวาจา เป็นการดีหนอ ที่ท่านผู้มีอายุจงละวจีทุจริต บำเพ็ญวจีสุจริต ภิกษุนั้น
อันเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญูใคร่ครวญแล้ว ว่ากล่าวอยู่ ละวจีทุจริต
บำเพ็ญวจีสุจริต ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ เรียกว่าอันบุคคลพึงละด้วยวาจา
มิใช่ด้วยกาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ละด้วยวาจาไม่
ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้ เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย โลภะอัน
บุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้
โทสะ ... โมหะ ... โภคะ ... อุปนาหะ ... มกขะ ... ปาสาสะ ... มัจฉริยะ
... ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความริษยาอันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วย
วาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ความริษยาอันชั่วช้าเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย
คฤหบดีหรือบุตรแห่งคฤหบดีในโลกนี้ ย่อมสมบูรณ์ด้วยทรัพย์ ข้าวเปลือก เงิน

หรือทอง ทาสหรือคนเข้าไปอาศัยของคฤหบดีหรือบุตรแห่งคฤหบดีผู้ใดผู้หนึ่ง
ย่อมคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ คฤหบดีหรือบุตรแห่งคฤหบดีนี้ ไม่พึงสมบูรณ์ด้วย
ทรัพย์ ข้าวเปลือก เงินหรือทอง อนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์เป็นผู้ได้จิวร
บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ สมณะหรือ
พราหมณ์ผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ ท่านผู้มีอายุนี้ ไม่พึงได้จิวร
บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
นี้เรียกว่าความริษยาอันชั่วช้า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความริษยาอันชั่วช้า อันบุคคล
พึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความปรารถนาอันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่
ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็
ความปรารถนาอันชั่วช้าเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้
ไม่มีศรัทธา ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มีศรัทธา เป็นผู้ทูล
ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้ว่าเรา เป็นผู้มีศีล เป็นผู้ได้สดับน้อย ย่อม
ปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้ได้สดับมาก เป็นผู้มีความยินดีในการ
คลุกคลีด้วยหมู่คณะ ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้ชอบสงัด
เป็นผู้เกียจคร้าน ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้ปรารถนาคามเพียร
เป็นผู้มีสติหลงลืม ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มีสติตั้งมั่น
เป็นผู้มีใจไม่ตั้งมั่น ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มีใจตั้งมั่น
เป็นผู้มีปัญญาทราม ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มีปัญญา เป็น
ผู้ยังไม่สิ้นอาสวะ ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้สิ้นอาสวะ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าความปรารถนาอันชั่วช้า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความ
ปรารถนาอันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วย
ปัญญาแล้วจึงจะได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่าโลกะครอบงำภิกษุนั้นเป็นไป หากว่าโทสะ
โมหะ โภคะ อุปนาหะ มกฺขะ ปาสาสะ มัจฉริยะ ความริษยาอันชั่วช้า ความ
ปรารถนาอันชั่วช้า ครอบงำภิกษุนั้นเป็นไป ภิกษุนั้นอันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า
โลกะย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้หารู้ฉันทนั้นไม่ เพราะฉะนั้น
โลกะจึงครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความ
ปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้หารู้ฉันทนั้นไม่
เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า
จึงครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่าโลกะไม่ครอบงำภิกษุนั้นเป็นไป หากว่าโทสะ
โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมไม่ครอบงำภิกษุนั้น

เป็นไป ภิกษุเหล่านั้นบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลกะย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด ฉันทนั้น เพราะฉะนั้นโลกะจึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ ฉันทนั้น เพราะฉะนั้นโทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า จึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ ฯ

จบกายสูตร

มหาจุทสูตร

[๒๔] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาจุทอยู่ที่ชาติวันโนแคว้นเจติ ฌ ที่นั่นแล ท่านพระมหาจุทเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโส ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายรับคำท่านพระมหาจุทแล้ว ท่านพระมหาจุทได้กล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุเมื่อกล่าวอดความรู้ ย่อมกล่าวว่า เรารู้ธรรมนี้ เราเห็นธรรมนี้ ดังนี้ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย หากว่าโลกะย่อมครอบงำภิกษุเหล่านั้นตั้งอยู่ โทสะ โมหะ โภคะ อุปนาหะ มกฺขะ ปาสาสะ มัจฉริยะ ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมครอบงำภิกษุเหล่านั้นตั้งอยู่ ภิกษุเหล่านั้นบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลกะย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้หารู้ฉันทนั้นไม่ เพราะฉะนั้น โลกะจึงครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้หารู้ฉันทนั้นไม่ เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า จึงครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุเมื่อกล่าวอดภาวนา การอบรม ย่อมกล่าวว่า เราเป็นผู้มีกายอบรมแล้ว มีศีลอบรมแล้ว มีจิตอบรมแล้ว มีปัญญาอบรมแล้ว ดังนี้ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย หากว่าโลกะย่อมครอบงำ ภิกษุเหล่านั้นตั้งอยู่ โทสะ โมหะ โภคะ อุปนาหะ มกฺขะ ปาสาสะ มัจฉริยะ ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้าครอบงำภิกษุเหล่านั้นตั้งอยู่ ภิกษุเหล่านั้นบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลกะย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้หารู้ฉันทนั้นไม่ เพราะฉะนั้น โลกะจึงครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้หารู้ฉันทนั้นไม่ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า จึงครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุเมื่อกล่าวอดความรู้และอดภาวนา ย่อมกล่าวว่า เรารู้ธรรมนี้ เราเห็นธรรมนี้ เราเป็นผู้มีกายอบรมแล้ว มีศีลอันอบรมแล้ว มีจิตอันอบรมแล้ว มีปัญญาอันอบรมแล้ว ดังนี้ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย หากว่าโลกะครอบงำภิกษุเหล่านั้นตั้งอยู่ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความ

ปรารถนาอันชั่วช้า ครอบงำภิกษุ นั้นตั้งอยู่ ภิกษุ นั้นอันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลกะ
ย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้หารู้ฉันทนั้นไม่ เพราะฉะนั้น โลกะจึง
ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความ
ปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้หารู้ฉันทนั้นไม่
เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า
จึงครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษเป็นคนยากจน พึ่งกล่าวอวด
ความมั่งมี เป็นคนไม่มีทรัพย์ พึ่งกล่าวอวดทรัพย์ เป็นคนไม่มีโรคะ พึ่งกล่าว
อวดโรคะ บุรุษนั้น เมื่อกิจอันจำต้องทำด้วยทรัพย์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ไม่
อาจจะนำทรัพย์ ข้าวเปลือก เงินหรือทองออกใช้จ่ายได้ คนทั้งหลายพึงรู้บุรุษนั้น
อย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้เป็นคนยากจน ย่อมกล่าวอวดความมั่งมี เป็นคนไม่มีทรัพย์
ย่อมกล่าวอวดทรัพย์ เป็นคนไม่มีโรคะ ย่อมกล่าวอวดโรคะ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะท่านผู้นี้ เมื่อกิจอันจำต้องทำด้วยทรัพย์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ไม่อาจจะนำ
ทรัพย์ข้าวเปลือก เงินหรือทองออกใช้จ่ายได้ ฉันทใด ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุก็
ฉันทนั้นเหมือนกัน เมื่อกล่าวอวดความรู้และอวดภาวนา ย่อมกล่าวว่า เรารู้ธรรม
นี้ เราเห็นธรรมนี้ เราเป็นผู้มีกายอันอบรมแล้ว มีศีลอันอบรมแล้ว มีจิตอัน
อบรมแล้ว มีปัญญาอันอบรมแล้ว ดังนี้ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย หากว่าโลกะ
ครอบงำภิกษุ นั้นตั้งอยู่ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนา
อันชั่วช้า ครอบงำภิกษุ นั้นตั้งอยู่ ภิกษุ นั้นอันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลกะย่อมไม่
มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้หารู้ฉันทนั้นไม่ เพราะฉะนั้น โลกะจึงครอบงำ
ท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอัน
ชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้หารู้ฉันทนั้น
ไม่ เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอัน
ชั่วช้า จึงครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุเมื่อกล่าวอวดความรู้ ย่อมกล่าวว่า เรารู้ธรรม
นี้ เราเห็นธรรมนี้ ดังนี้ หากว่าโลกะไม่ครอบงำภิกษุ นั้นตั้งอยู่ โทสะ โมหะ
... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ไม่ครอบงำภิกษุ นั้นตั้งอยู่ ภิกษุ
นั้นอันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลกะย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้รู้ชัด
ฉันทนั้น เพราะฉะนั้น โลกะจึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ โทสะ โมหะ ...
ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มี
อายุนี้ย่อมรู้ชัด ฉันทนั้น เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า
ความปรารถนาอันชั่วช้า จึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุเมื่อกล่าวอวดภาวนา ย่อมกล่าวว่า เราเป็น

ผู้มีกายอันอบรมแล้ว มีศีลอันอบรมแล้ว มีจิตอันอบรมแล้ว มีปัญญาอันอบรมแล้ว ดังนี้ หากว่าโลกะไม่พึงครอบงำภิกษุ นั้นตั้งอยู่ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ไม่ครอบงำภิกษุ นั้นตั้งอยู่ ภิกษุ นั้นอันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลกะไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด ฉันทนั้น เพราะฉะนั้น โลกะจึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด ฉันทนั้น เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า จึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุเมื่อกล่าวอวดความรู้และอวดภavana ย่อมกล่าวว่า เรารู้ธรรมนี้ เราเห็นธรรมนี้ เราเป็นผู้มีกายอันอบรมแล้ว มีศีลอันอบรมแล้ว มีจิตอันอบรมแล้ว มีปัญญาอันอบรมแล้ว ดังนี้ หากว่าโลกะไม่ครอบงำภิกษุ นั้นตั้งอยู่ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ไม่ครอบงำภิกษุ นั้นตั้งอยู่ ภิกษุ นั้นอันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลกะไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด ฉันทนั้น เพราะฉะนั้น โลกะจึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด ฉันทนั้น เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า จึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษเป็นคนมั่งคั่ง พึงกล่าวอวดความมั่งคั่ง เป็นคนมีทรัพย์ พึงกล่าวอวดทรัพย์ เป็นคนมีโลกะ พึงกล่าวอวดโลกะ บุรุษนั้น เมื่อกิจที่ต้องทำด้วยทรัพย์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น พึงอาจนำเอาทรัพย์ ข้าวเปลือก เงิน หรือทอง ใช้จ่ายได้ คนทั้งหลายพึงรู้บุรุษนั้นว่า ท่านผู้นี้เป็นคนมั่งคั่ง จึงกล่าวความมั่งคั่ง เป็นคนมีทรัพย์ จึงกล่าวอวดทรัพย์ เป็นคนมีโลกะ จึงกล่าวอวดโลกะ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะท่านผู้มีอายุนี้ เมื่อกิจที่ต้องทำด้วยทรัพย์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ย่อมอาจนำเอาทรัพย์ ข้าวเปลือก เงิน หรือทองออกใช้จ่ายได้ ฉันทใด ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันทนั้นเหมือนกัน เมื่อกล่าวอวดความรู้และอวดภavana ย่อมกล่าวว่า เรารู้ธรรมนี้ เราเห็นธรรมนี้ เราเป็นผู้มีกายอันอบรมแล้ว มีศีลอันอบรมแล้ว มีจิตอันอบรมแล้ว มีปัญญาอันอบรมแล้ว ดังนี้ หากว่าโลกะไม่ครอบงำภิกษุ นั้นตั้งอยู่ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ไม่ครอบงำภิกษุ นั้นตั้งอยู่ ภิกษุ นั้นอันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลกะไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด ฉันทนั้น เพราะฉะนั้น โลกะจึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารถนาอันชั่วช้า ไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มี

อายุน้อยมั่งรู้ชัด ฉะนั้น เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ ... ความริษยาอันชั่วช้า
ความปรารถนาอันชั่วช้า จึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ตั้งอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๔

กถิตสูตร

[๒๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บ่อเกิดแห่งกถิต ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการ
เป็นไฉน คือ บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งปฐวีกถิตในเบื้องต้น เบื้องต่ำ เบื้อง
ขวาง ไม่มีสอง หาปริมาณมิได้ บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งอาปกถิต ... บุคคล
ผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งเตโชกถิต ... บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งวาโยกถิต ... บุคคลผู้
หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งนิลกถิต ... บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งปีตกถิต ... บุคคลผู้
หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งโลหิตกถิต ... บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งโอทาตกถิต ... บุคคลผู้
หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งอากาศกถิต ... บุคคลผู้หนึ่งย่อมรู้ชัดซึ่งวิญญานกถิต ในเบื้องต้น
บน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ไม่มีสอง หาปริมาณมิได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บ่อเกิด
แห่งกถิต ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

กาลสิสูตร

[๒๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหากัจจายนะอยู่ที่ภูเขาศือปวัตตะ ใกล้เมือง
กุจรัมมะ ในวันติษนบท ครั้งนั้นแล อุบาสิกาชื่อกาลิชาวเมืองกุจรัมมะได้เข้า
ไปหาท่านพระมหากัจจายนะถึงที่อยู่ ได้อภิวัตน์ท่านพระมหากัจจายนะแล้วนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระมหากัจจายนะว่า ท่านเจ้าข้า พระผู้
มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ไว้ในกุมาริปัญหาวา

การบรรลุประโยชน์ เป็นความสงบแห่งหทัย เราชำนะ
เสนา คือ กิเลสอันมีรูปเป็นที่รัก เป็นที่ชื่นใจแล้ว เป็น
ผู้เดียวเพ่งอยู่ ได้รู้โดยลำดับซึ่งความสุข เพราะฉะนั้น เรา
จึงไม่ทำความเป็นเพื่อนกับด้วยชน ความเป็นเพื่อนกับด้วย
ใครๆ ย่อมไม่ถึงพร้อมแก่เรา ดังนี้ ฯ

ท่านเจ้าข้า เนื้อความแห่งพระพุทธพจน์ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยย่อนี้
จะพึงเห็นได้โดยพิสดารอย่างไรหนอ ฯ

ท่านพระมหากัจจายนะตอบว่า ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง
ยังประโยชน์ทั้งหลาย มีปฐวีกถิตสมาบัติเป็นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ความที่
ประโยชน์มีปฐวีกถิตสมาบัติเป็นอย่างยิ่ง มีประมาณเท่าใด พระผู้มีพระภาคทรง
รู้แล้วซึ่งความที่ประโยชน์มีปฐวีกถิตสมาบัติเป็นอย่างยิ่งนั้น ครั้นทรงรู้แล้ว ได้
ทรงเห็นเบื้องต้น ๑- ได้ทรงเห็นโทษ ๒- ได้ทรงเห็นธรรมเครื่องสลัดออก ๓- ได้ทรง
เห็นฉณทัตตนะว่าเป็นทางและมิใช่ทาง ๔- การบรรลุประโยชน์ เพราะเหตุทรงเห็น

เบื้องต้น เพราะเหตุทรงเห็นโทษ เพราะเหตุทรงเห็นธรรมเครื่องสลัดออก เพราะเหตุทรงเห็นญาณทัสสนะว่าเป็นทางและมีไช้ทาง แห่งความที่ประโยชน์มีปฏิวิกลิต สมบัติเป็นอย่างยิ่งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบแล้วว่า เป็นความสงบแห่งหทัย ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลาย อันมีอาโปกกลิตสมบัติเป็นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ฯล ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลายอันมีเตโชกลิตสมบัติเป็นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ฯล ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลายอันมีวาโยกลิตสมบัติเป็นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ฯล ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลายอันมีนิลกลิตสมบัติเป็นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ฯล ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลายอันมีปีตกกลิตสมบัติเป็นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ฯล ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลายอันมีโลหิตกลิตสมบัติเป็นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ฯล ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลาย อันมีอากาศกลิตสมบัติเป็นอย่างยิ่ง ให้เกิดเฉพาะแล้ว ฯล ฯ

ดูกรน้องหญิง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ยังประโยชน์ทั้งหลาย อันมีวิญญานกลิตสมบัติเป็นอย่างยิ่งให้เกิดเฉพาะแล้ว ความที่ประโยชน์มีวิญญาน @๑. สมุทัย ๒. ทุกข ๓. นิโรธ ๔. มรรค ๕

กลิตสมบัติเป็นอย่างยิ่ง มีประมาณเท่าใด พระผู้มีพระภาคทรงรู้แล้วซึ่งความที่ประโยชน์มีวิญญานกลิตสมบัติเป็นอย่างยิ่งนั้น ครั้นทรงรู้แล้ว ได้ทรงเห็นเบื้องต้น ได้ทรงเห็นโทษ ได้ทรงเห็นธรรมเครื่องสลัดออก ได้ทรงเห็นญาณ-
*ทัสสนะว่าเป็นทางและมีไช้ทาง การบรรลุประโยชน์เพราะเหตุทรงเห็นเบื้องต้น เพราะเหตุทรงเห็นโทษ เพราะเหตุทรงเห็นธรรมเครื่องสลัดออก เพราะเหตุทรงเห็นญาณทัสสนะว่าเป็นทางและมีไช้ทาง แห่งความที่ประโยชน์มีวิญญานกลิต สมบัติเป็นอย่างยิ่งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบแล้วว่า เป็นความสงบแห่งหทัย ฯ

ดูกรน้องหญิง พระพุทธพจน์ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วในกุมาริปัญหาวา

การบรรลุประโยชน์ เป็นความสงบแห่งหทัย เราขำนะเสนา
คือ กิลสอันมีรูปเป็นที่รัก เป็นที่ชื่นใจแล้ว เป็นผู้เดียว
เพ่งอยู่ ได้รู้โดยลำดับซึ่งความสุข เพราะฉะนั้น เราจึงไม่ทำ

ความเป็นเพื่อนด้วยชน ความเป็นเพื่อนด้วยใครๆ ย่อมไม่มี

แก่เรา ดังนี้ ฯ

เนื้อความแห่งพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้โดยย่อนี้ พึงเห็นโดยพิสดาร
อย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

มหาปัญหาสูตรที่ ๑

[๒๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล เป็นเวลาเช้า
ภิกษุเป็นอันมากหุงสบงแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาตในนครสาวัตถี
ลำดับนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นได้มีความคิดดังนี้ว่า การจะเที่ยวไปบิณฑบาตในเมือง
สาวัตถีก็ยังเข้านัก ผิดะนั้น พวกเราพึงเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรธีย์
ปริพาชกเถิด ครั้นนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นได้เข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรธีย์
ปริพาชก ได้ปราศรัยกับอัญญเดียรธีย์ปริพาชกเหล่านั้น ครั้นผ่านการปราศรัย
พอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พวกอัญญเดียรธีย์
ปริพาชกได้กล่าวกะภิกษุเหล่านั้นว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระสมณโคดม
ย่อมทรงแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาเถิด เธอ
ทั้งหลายพึงรู้ยิ่งธรรมทั้งปวง ครั้นรู้ยิ่งๆ ธรรมทั้งปวงแล้วจงอยู่เถิด ดังนี้ ดูกร
ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย แม้เราทั้งหลายก็แสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย มาเถิด ท่านทั้งหลายจงรู้ยิ่งธรรมทั้งปวง ครั้นรู้ยิ่งๆ
ธรรมทั้งปวงแล้ว จงอยู่เถิด ดังนี้ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ในธรรมเทศนา
หรืออนุศาสนีนี้ จะผิดแผกแตกต่างกันอย่างไรเล่า คือธรรมเทศนากับธรรมเทศนา
หรืออนุศาสนีกับอนุศาสนี ของพระสมณโคดมหรือของพวกเรา ครั้นนั้นแล
ภิกษุเหล่านั้นไม่ยินดี ไม่คัดค้านภายิตของอัญญเดียรธีย์ปริพาชกเหล่านั้น ครั้นแล้ว
ลุกจากอาสนะหลีกไป ด้วยคิดว่า เราทั้งหลายจักรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งภายิตนี้
ในสำนักพระผู้มีพระภาค ครั้นนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นเที่ยวบิณฑบาตในนครสาวัตถี
แล้ว เวลาปัจฉิมภัต กลับจากบิณฑบาตแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ณ ที่
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเช้านี้ ข้าพระองค์ทั้งหลายหุง
สบงแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาตในนครสาวัตถี ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
พวกข้าพระองค์ได้มีความคิดดังนี้ว่า การจะเที่ยวไปบิณฑบาตในนครสาวัตถีก็ยัง
เข้านัก ผิดะนั้น พวกเราพึงเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรธีย์ปริพาชกเถิด
พวกข้าพระองค์ได้เข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรธีย์ปริพาชก ได้ปราศรัยกับ
พวกอัญญเดียรธีย์ปริพาชกเหล่านั้น ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันแล้ว

ได้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อัญญเดียรัถียปริพาชกเหล่านั้น
ได้กล่าวกะข้าพระองค์ทั้งหลายว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระสมณโคดมย่อม
ทรงแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาเถิด เธอทั้งหลาย
จงรู้ยิ่งธรรมทั้งปวง ครั้นรู้ยิ่งๆ ธรรมทั้งปวงแล้ว จงอยู่เถิด ดังนี้ ดูกรท่านผู้มี
อายุทั้งหลาย แม้เราทั้งหลายก็แสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้มี
อายุทั้งหลาย มาเถิด ท่านทั้งหลายจงรู้ยิ่งธรรมทั้งปวง ครั้นรู้ยิ่งๆ ธรรมทั้งปวง
แล้ว จงอยู่เถิด ดังนี้ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ในธรรมเทศนาหรืออนุศาสนีนี้
จะผิดแผกแตกต่างกันอย่างไรเล่า คือ ธรรมเทศนา กับ ธรรมเทศนา หรืออนุศาสนี
กับอนุศาสนี ของพระสมณโคดมหรือของพวกเรา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้งนั้นแล
ข้าพระองค์ทั้งหลายไม่ได้ยินดี ไม่ได้คิดค้ำน ภาษิตของอัญญเดียรัถียปริพาชก
เหล่านั้น ครั้นแล้วลุกจากอาสนะหลีกไป ด้วยคิดว่า เราทั้งหลายจักรู้ทั่วถึง
เนื้อความแห่งภาษิตนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกอัญญเดียรัถียปริพาชก
มีวาตะอย่างนี้ เธอทั้งหลายพึงถามอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ปัญหา ๑
อุเทศ ๑ ไวยากรณ์ ๑ ปัญหา ๒ อุเทศ ๒ ไวยากรณ์ ๒ ปัญหา ๓ อุเทศ ๓
ไวยากรณ์ ๓ ปัญหา ๔ อุเทศ ๔ ไวยากรณ์ ๔ ปัญหา ๕ อุเทศ ๕ ไวยากรณ์ ๕
ปัญหา ๖ อุเทศ ๖ ไวยากรณ์ ๖ ปัญหา ๗ อุเทศ ๗ ไวยากรณ์ ๗ ปัญหา ๘
อุเทศ ๘ ไวยากรณ์ ๘ ปัญหา ๙ อุเทศ ๙ ไวยากรณ์ ๙ ปัญหา ๑๐ อุเทศ ๑๐
ไวยากรณ์ ๑๐ เป็นอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกอัญญเดียรัถียปริพาชกถูกถาม
อย่างนี้แล้ว จักไม่ยังพยากรณ์ให้ถึงพร้อมได้ จักถึงความลำบากอย่างยิ่ง
ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะพวกอัญญเดียรัถียปริพาชกนั้นถูกถามในปัญหาอันมิใช่
วิสัย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่
สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เราย่อมไม่เห็นบุคคลที่จะยังจิตให้
ยินดีได้ด้วยการพยากรณ์ปัญหาเหล่านี้ เว้นจากตลาคตหรือสาวกตลาคต หรือผู้ที่
ฟังจากสาวกของตลาคตนี้ ก็คำที่เรากล่าวว่า ปัญหา ๑ อุเทศ ๑ ไวยากรณ์ ๑
ดังนี้ เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อหน่ายโดยชอบ คลาย
กำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์
โดยชอบ ในธรรมอย่างหนึ่ง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกขได้ในปัจจุบัน ในธรรม
อย่างหนึ่งเป็นไฉน คือ สัตว์ทั้งปวงเป็นผู้มีอาหารเป็นที่ตั้ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเมื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็น
ที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรมอย่างหนึ่งนี้แล ย่อมเป็นผู้ทำ
ที่สุดทุกขได้ในปัจจุบัน คำที่เรากล่าวว่า ปัญหา ๑ อุเทศ ๑ ไวยากรณ์ ๑ ดังนี้
เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็ถ้าที่เราบอกว่า ปัญหา ๒ อุเทศ ๒ ไวยากรณ์ ๒ ดังนี้ เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๒ อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกขได้ในปัจจุบัน ในธรรม ๒ อย่างเป็นไฉน คือ ในนาม ๑ ในรูป ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๒ อย่างนี้แล ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกขได้ในปัจจุบัน คำที่เรากล่าวว่า ปัญหา ๒ อุเทศ ๒ ไวยากรณ์ ๒ ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๑๐ อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน ในธรรม ๑๐ อย่างเป็นไฉน คือ ในอภิสกกรรมบถ ๑๐ ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนด โดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๑๐ อย่างนี้แล ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน คำที่เรากล่าวไว้ ปัญหา ๑๐ อุเทศ ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐ ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๗

มหาปัญหาสูตรที่ ๒

[๒๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าไผ่ใกล้ชงคณคร ครั้งนั้นแล อุบาสกชาวเมืองกชังคะมาด้วยกัน เข้าไปหากชงคลาภิกษุถึงที่อยู่ อภิวัตตชงคลาภิกษุแล้วนั้น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามกชังคลาภิกษุว่า ข้าแต่แม่เจ้า พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้ในมหาปัญหาทั้งหลายว่า ปัญหา ๑ อุเทศ ๑ ไวยากรณ์ ๑ ปัญหา ๒ อุเทศ ๒ ไวยากรณ์ ๒ ปัญหา ๓ อุเทศ ๓ ไวยากรณ์ ๓ ปัญหา ๔ อุเทศ ๔ ไวยากรณ์ ๔ ปัญหา ๕ อุเทศ ๕ ไวยากรณ์ ๕ ปัญหา ๖ อุเทศ ๖ ไวยากรณ์ ๖ ปัญหา ๗ อุเทศ ๗ ไวยากรณ์ ๗ ปัญหา ๘ อุเทศ ๘ ไวยากรณ์ ๘ ปัญหา ๙ อุเทศ ๙ ไวยากรณ์ ๙ ปัญหา ๑๐ อุเทศ ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐ ดังนี้ ข้าแต่แม่เจ้า เนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสโดยย่อนี้ จะพึงเห็นโดยพิสดารได้อย่างไรหนอ ฯ

กชังคลาภิกษุตอบว่า ดูกของท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระดำรัสนี้เราได้สดับ รับฟังมาแล้ว ในที่เฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคก็หามิได้ เราได้สดับรับฟังมาแล้ว ในที่เฉพาะหน้าของภิกษุทั้งหลายผู้สำเร็จทางใจก็หามิได้ ก็แต่ว่าเนื้อความในพระพุทธานุญาตนี้ย่อมปรากฏแก่เราอย่างไร ท่านทั้งหลายจงฟังเนื้อความแห่งพระพุทธานุศาสน์นั้นอย่างนั้น จงทำไว้ในใจให้ดี เราจักกล่าว พวกอุบาสกชาวเมืองกชังคะมา รับคำของกชังคลาภิกษุแล้ว กชังคลาภิกษุได้กล่าวว่า ก็พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแล้วว่า ปัญหา ๑ อุเทศ ๑ ไวยากรณ์ ๑ ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยอะไรตรัสแล้ว ดูกผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนด โดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรมอย่าง ๑ ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน ในธรรมอย่าง ๑ เป็นไฉน คือ สัตว์ทั้งปวงมีอาหารเป็นที่ตั้ง ดูกผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อหน่ายโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรมอย่าง ๑ นี้แล ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกข์ได้ในปัจจุบัน พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วว่า ปัญหา ๑ อุเทศ ๑ ไวยากรณ์ ๑ ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยข้อนี้ตรัสแล้ว ฯ

ก็พระดำรัสที่พระองค์ตรัสว่า ปัญหา ๒ อุเทศ ๒ ไวยากรณ์ ๒
ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยอะไรตรัสแล้ว ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อหน่ายโดยชอบ
คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุ
ประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๒ อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกขได้ในปัจจุบัน
ในธรรม ๒ อย่างเป็นไฉน คือ ในนาม ๑ ในรูป ๑ ... ฯ

ก็พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๓ อุเทศ ๓ ไวยากรณ์ ๓
ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยอะไรตรัสแล้ว ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อหน่าย
โดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ
บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๓ อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกขได้ในปัจจุบัน
ในธรรม ๓ อย่างเป็นไฉน คือ ในเวทนา ๓ ... ฯ

ก็พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๔ อุเทศ ๔ ไวยากรณ์ ๔
ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยอะไรตรัสแล้ว ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอัน
อบรมดีแล้วโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ
ในธรรม ๔ อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกขได้ในปัจจุบัน ในธรรม ๔ อย่างเป็นไฉน
คือ ในสติปัญญา ๔ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอันอบรมดีแล้วโดยชอบ
มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๔ อย่างนี้แล
ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกขได้ในปัจจุบัน พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๔
อุเทศ ๔ ไวยากรณ์ ๔ ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยข้อนี้ตรัสแล้ว ฯ

ก็พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๕ อุเทศ ๕ ไวยากรณ์ ๕
ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยอะไรตรัสแล้ว ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอันอบรม
ดีแล้วโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม
๕ อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกขได้ในปัจจุบัน ในธรรม ๕ อย่างเป็นไฉน คือ
ในอินทรีย์ ๕ ... ในธรรม ๖ อย่างเป็นไฉน คือ ในนิสสรณียธาตุ ๖ ... ในธรรม
๗ อย่างเป็นไฉน คือ ในโพชฌงค์ ๗ ... ในธรรม ๘ อย่างเป็นไฉน คือ ใน
อริยมรรคมีองค์ ๘ ... ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอันอบรมดีแล้วโดยชอบ
มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๘ อย่างนี้แล
ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกขได้ในปัจจุบัน พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๘
อุเทศ ๘ ไวยากรณ์ ๘ ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยข้อนี้ตรัสแล้ว ฯ

ก็พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๙ อุเทศ ๙ ไวยากรณ์ ๙
ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยอะไรตรัสแล้ว ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อหน่าย
โดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปกติเห็นที่สุดโดยชอบ
บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๙ อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกขได้ในปัจจุบัน
ในธรรม ๙ อย่างเป็นไฉน คือ ในสัตตาวาส ๙ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อ

หน่วยโดยชอบ คลายกำหนดโดยชอบ หลุดพ้นโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุด
โดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๕ อย่างนี้แล ย่อมเป็นผู้ทำที่สุด
ทุกขได้ในปัจจุบัน พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๕ อุเทศ ๕
ไวยากรณ์ ๕ ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยข้อนี้ตรัสแล้ว ฯ

ก็พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๑๐ อุเทศ ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐
ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยอะไรตรัสแล้ว ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอันอบรม
ดีแล้วโดยชอบ มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๑๐
อย่าง ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกขได้ในปัจจุบัน ในธรรม ๑๐ อย่างเป็นไฉน คือ
ในกุศลธรรม ๑๐ ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตอันอบรมดีแล้วโดยชอบ
มีปรกติเห็นที่สุดโดยชอบ บรรลุประโยชน์โดยชอบ ในธรรม ๑๐ อย่างนี้แล
ย่อมเป็นผู้ทำที่สุดทุกขได้ในปัจจุบัน พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัญหา ๑๐
อุเทศ ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐ ดังนี้ พระองค์ทรงอาศัยข้อนี้ตรัสแล้ว ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย พระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสในมหาปัญหา
ทั้งหลายว่า ปัญหา ๑ อุเทศ ๑ ไวยากรณ์ ๑ ฯ๑ ปัญหา ๑๐ อุเทศ ๑๐
ไวยากรณ์ ๑๐ เราย่อมรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดย
ย่อนี้ โดยพิสดารอย่างนี้ ดังนี้แล ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็แลท่านทั้งหลายจำนง
อยู่ พึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลสอบถามความข้อนี้ พระผู้มีพระภาคของ
เราทรงพยากรณ์อย่างใด ท่านทั้งหลายพึงทรงจำความนั้นไว้อย่างนั้นเถิด ฯ

พวกอุบาสกชาวเมืองกชังคะรับคำว่า อย่างนั้นแม่เจ้า แล้วชื่นชม
อนุโมทนาภาษิตของกชังคะภิกษุณี ลุกจากอาสนะ อภิวัตกชังคะภิกษุณี
ทำประทักษิณแล้ว ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มี
พระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว จึงกราบทูลถ้อยคำที่สนทนา
กับกชังคะภิกษุณีนั้นทั้งหมดแต่พระผู้มีพระภาค ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละฯ คหบดีทั้งหลาย กชังคะภิกษุณีเป็น
บัณฑิต มีปัญญามาก ดูกรคหบดีทั้งหลาย ถ้าแม่ท่านทั้งหลายพึงเข้ามาหาเราแล้ว
ถามเนื้อความนี้ไซ้ แม่เราก็ตีพยากรณ์เนื้อความ เหมือนอย่างทีกกชังคะภิกษุณี
พยากรณ์แล้ว และเนื้อความของค่านั้น คือนี้แหละ ท่านทั้งหลายพึงทรงจำเนื้อ
ความไว้อย่างนั้นแหละ ฯ

จบสูตรที่ ๘

โกศลสูตรที่ ๑

[๒๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กาสีและโกศลชนบทมีประมาณเท่าใด แวน
แคว้นของพระเจ้าปเสนทิโกศลมีประมาณเท่าใด พระเจ้าปเสนทิโกศล ประชาชน
กล่าวว่าเป็นผู้เกิดในกาสีและโกศลชนบท และแวนแคว้นประมาณนั้น ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ความเป็นอย่างอื่นมีอยู่โดยแท้ ความแปรปรวนมีอยู่แม้แก่พระ
เจ้าปเสนทิโกศล ดุรริกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อม
หน่ายแม้ในความดำรงอยู่ในสมัตตินั้น เมื่อหน่ายในความดำรงอยู่ในสมัตตินั้น
ย่อมคลายกำหนดในความเลิศแห่งสมบัติ จะป่วยกล่าวไปไปในสิ่งเลวเล่า ฯ

ดุรริกษุทั้งหลาย ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ย่อมหมุนเวียนส่องทิศให้
ไฟโรจน์อยู่ในที่มีประมาณเท่าใด โลกธาตุหนึ่งมีอยู่ในที่มีประมาณเท่านั้น
ในโลกธาตุหนึ่งนั้นมีดวงจันทร์พันดวง ดวงอาทิตย์พันดวง ขุนเขาสิเนรุหนึ่ง
พัน ชมพูทวีปพันทวีป อมรโคยานพันทวีป อุตตรกุรุพันทวีป ปุพพิเทหะพัน
ทวีป มหาสมุทรสี่พัน เทวโลกชั้นมหาราชสี่พัน ชั้นจาตุมหาราชิกาหนึ่งพัน ชั้น
ดาวดึงส์หนึ่งพัน ชั้นยามาหนึ่งพัน ชั้นดุสิตหนึ่งพัน ชั้นนิมมานรดีหนึ่งพัน
ชั้นปรนิมมิตวสวัตติหนึ่งพัน ชั้นพรหมโลกหนึ่งพัน ดุรริกษุทั้งหลาย พันโลก
ธาตุมีประมาณเท่าใด ท้าวมหาพรหม โลกกล่าวว่า เป็นเลิศในพันโลกธาตุนั้น
ดุรริกษุทั้งหลาย ความเป็นอย่างอื่นมีอยู่ ความแปรปรวนก็มีอยู่แม้แก่ท้าวมหา
พรหม ดุรริกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ใน
พันโลกธาตุนั้น เมื่อหน่ายในพันโลกธาตุนั้น ย่อมคลายกำหนดในความเป็น
ผู้เลิศ จะป่วยกล่าวไปไปในสิ่งที่เลวเล่า ฯ

ดุรริกษุทั้งหลาย สมัยที่โลกนี้พินาศมีอยู่ ดุรริกษุทั้งหลาย เมื่อโลก
พินาศอยู่ สัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นไปในพรหมโลก ชั้นอาภัสสรโดยมาก สัตว์
เหล่านั้นเป็นผู้สำเร็จแล้วด้วยใจ มีปิตเป็นภักขา มีแสงสว่างในตัวเอง เทียบไป
ได้ในอากาศ มีปรกติดำรงอยู่ได้ด้วยดี ย่อมดำรงอยู่ในพรหมโลกชั้นอาภัสสรนั้น
ตลอดกาลยืดยาวนาน ดุรริกษุทั้งหลาย เมื่อโลกพินาศอยู่ อาภัสสรเทพ
ทั้งหลาย โลกกล่าวว่า เป็นผู้เลิศ ดุรริกษุทั้งหลาย ความเป็นอย่างอื่นมีอยู่แท้
ความแปรปรวนก็มีแม้แก่อาภัสสรเทพทั้งหลาย ดุรริกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้
สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ในพรหมโลกชั้นอาภัสสรนั้น เมื่อหน่ายใน
พรหมโลกชั้นอาภัสสรนั้น ย่อมคลายกำหนดในความเป็นผู้เลิศ จะป่วยกล่าว
ไปไปในสิ่งที่เลวเล่า ฯ

ดุรริกษุทั้งหลาย บ่อเกิดแห่งกสิณ ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน
คือ บุคคลผู้หนึ่ง ย่อมจำปฐวีกสิณในเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ไม่มีสอง
หาประมาณมิได้ บุคคลผู้หนึ่งย่อมจำอาโปกสิณ ... บุคคลผู้หนึ่งย่อมจำเตโชกสิณ
... บุคคลผู้หนึ่งย่อมจำวาโยกสิณ ... บุคคลผู้หนึ่งย่อมจำนิลกสิณ ... บุคคล
ผู้หนึ่งย่อมจำปีตกสิณ ... บุคคลผู้หนึ่งย่อมจำโลหิตกสิณ ... บุคคลผู้หนึ่ง
ย่อมจำโอทาตกสิณ ... บุคคลผู้หนึ่งย่อมจำอากาศกสิณ ... บุคคลผู้หนึ่งย่อมจำ
วิญญานกสิณในเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ไม่มีสอง หาประมาณมิได้ ดุร

ภิกษุทั้งหลาย บ่อเกิดแห่งกสิณ ๑๐ ประการนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดา
บ่อเกิดแห่งกสิณ ๑๐ ประการนี้ วิญญาณกสิณในเบื้องต้น เบื้องต่ำ เบื้องขวาง
ไม่มีสอง หาประมาณมิได้ ที่บุคคลผู้หนึ่งจำได้ เป็นยอด สัตว์ทั้งหลาย แม้ผู้มี
สัญญาอย่างนี้แลมีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเป็นอย่างอื่นมีอยู่แท้ ความ
แปรปรวนก็มีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลายแม้มีสัญญาอย่างนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริย-
*สาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ในบ่อเกิดแห่งกสิณ เมื่อหน่ายในบ่อ-
*เกิดแห่งกสิณนั้น ย่อมคลายกำหนดในสิ่งที่เลิศ จะป่วยกล่าวไปไว้ในสิ่งที่
เลวเล่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อภิกายตนะ ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็นไฉน คือ
คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกเล็กน้อย ทั้งที่มีผิวพรรณ
ดี ทั้งที่มีผิวพรรณทราม ก็มีสัญญาอย่างนี้ว่า เราผู้เราเห็นย่ำยิรูปเหล่านั้น นี่เป็น
อภิกายตนะประการที่ ๑ ฯ

คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกไม่มีประมาณ
ทั้งที่มีผิวพรรณดี ทั้งที่มีผิวพรรณทราม ก็มีสัญญาอย่างนี้ว่า เราผู้เราเห็นย่ำยิรูป
เหล่านั้น นี่เป็นอภิกายตนะประการที่ ๒ ฯ

คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกเล็กน้อย
ทั้งที่มีผิวพรรณดี ทั้งที่มีผิวพรรณทราม ก็มีสัญญาอย่างนี้ว่า เราผู้เราเห็นย่ำยิรูป
เหล่านั้น นี่เป็นอภิกายตนะประการที่ ๓ ฯ

คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกไม่มีประมาณ
ทั้งที่มีผิวพรรณดี ทั้งที่มีผิวพรรณทราม ก็มีสัญญาอย่างนี้ว่า เราผู้เราเห็นย่ำยิรูป
เหล่านั้น นี่เป็นอภิกายตนะประการที่ ๔ ฯ

คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปในภายนอกเขียว มีสีเขียว
รัศมีเขียว แสงสว่างเขียว เปรียบเหมือนดอกผักตบเขียว มีสีเขียว รัศมีเขียว
แสงสว่างเขียว ฉันทไธ หรือเปรียบเหมือนผ้าเมืองพาราณสี มีเนื้อเกลี้ยงกลา
ทั้งสองข้าง เขียว มีสีเขียว รัศมีเขียว แสงสว่างเขียว ฉันทไธ คนหนึ่งมีรูป-
*สัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกเขียว มีสีเขียว รัศมีเขียว แสง
สว่างเขียว ก็มีสัญญาอย่างนี้ว่า เราผู้เราเห็นย่ำยิรูปเหล่านั้น ฉันทไธ นี่เป็น
อภิกายตนะประการที่ ๕ ฯ

คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกเหลือง
มีสีเหลือง รัศมีเหลือง แสงสว่างเหลือง เปรียบเหมือนดอกกัณณิกาเหลือง
มีสีเหลือง มีรัศมีเหลือง แสงสว่างเหลือง ฉันทไธ หรือเปรียบเหมือนผ้าเมือง
พาราณสี มีเนื้อเกลี้ยงกลาทั้งสองข้าง เหลือง มีสีเหลือง มีรัศมีเหลือง แสง
สว่างเหลือง ฉันทไธ คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอก

เหลือง มีสีเหลือง มีรัศมีเหลือง แสงสว่างเหลือง ก็มีสัญญาอย่างนี้ว่า เราดูเรา
เห็นย่ำยี่รูปเหล่านั้น ฉะนั้น นี่เป็นอภิกายณะประการที่ ๖ ฯ

คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกแดง มีสีแดง
รัศมีแดง แสงสว่างแดง เปรียบเหมือนดอกเสี้ยวแดง มีสีแดง รัศมีแดง
แสงสว่างแดง ฉนใด หรือเปรียบเหมือนผ้าเมืองพาราณสี มีเนื้อเกลี้ยงเงา
ทั้งสองข้าง แดง รัศมีแดง แสงสว่างแดง ฉนใด คนหนึ่งมีรูปสัญญา
ในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกแดง มีสีแดง มีรัศมีแดง แสงสว่างแดง
ก็มีสัญญาอย่างนี้ว่า เราดูเราเห็นย่ำยี่รูปเหล่านั้น ฉะนั้น นี่เป็นอภิกายณะ
ประการที่ ๗ ฯ

คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกขาว มีสีขาว
รัศมีขาว แสงสว่างขาว เปรียบเหมือนดาวประกายพุกขขาว มีสีขาว มีรัศมี
ขาว แสงสว่างขาว ฉนใด หรือเปรียบเหมือนผ้าเมืองพาราณสี มีเนื้อเกลี้ยง
เงาทั้งสองข้าง ขาว มีสีขาว รัศมีขาว แสงสว่างขาว ฉนใด คนหนึ่งมีรูป-
*สัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกขาว มีสีขาว รัศมีขาว แสงสว่าง
ขาว ก็มีสัญญาอย่างนี้ว่า เราดูเราเห็นย่ำยี่รูปเหล่านั้น ฉะนั้น นี่เป็นอภิกายณะ
ประการที่ ๘ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อภิกายณะ ๘ ประการนี้แล บรรดาอภิกาย-
*ณ ๘ ประการนี้ อภิกายณะประการที่ ๘ คือ คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน
เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกขาว มีสีขาว มีรัศมีขาว แสงสว่างขาว ก็มีสัญญา
อย่างนี้ว่า เราดูเราเห็นย่ำยี่รูปเหล่านั้น นี่เป็นเลิศ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้มีสัญญาอย่างนี้แลมีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเป็นอย่างอื่นมี
อยู่แท้ ความแปรปรวนมีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลายแม้มีสัญญาอย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ในอภิกายณะนั้น เมื่อหน่ายใน
อภิกายณะนั้น ย่อมคลายกำหนดในสิ่งที่เลิศ จะป่วยกล่าวไปไปในสิ่งที่เลวเล่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปฏิปทา ๔ ประการนี้ ๔ ประการเป็นไฉน คือ ปฏิบัติ
ลำบากทั้งรู้ได้ช้า ๑ ปฏิบัติลำบากแต่รู้ได้เร็ว ๑ ปฏิบัติสะดวกแต่รู้ได้ช้า ๑ ปฏิบัติ
สะดวกทั้งรู้ได้เร็ว ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปฏิปทา ๔ ประการนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บรรดาปฏิปทา ๔ ประการนี้ ปฏิบัติสะดวกทั้งรู้ได้เร็วเป็นเลิศ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แลมีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเป็นอย่างอื่นมี
อยู่แท้ ความแปรปรวนมีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลายแม้ปฏิบัติอย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ในปฏิปทานั้น เมื่อหน่ายใน
ปฏิปทานั้น ย่อมคลายกำหนดในสิ่งที่เลิศ จะป่วยกล่าวไปไปในสิ่งที่เลวเล่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๔ ประการนี้ ๔ ประการเป็นไฉน คือ
คนหนึ่งยอมจำปิตตารมณ์ ๑- คนหนึ่งยอมจำมหัคคตารมณ์ ๒- คนหนึ่งยอม

จำอุปมาธรรมณ์ ๓- คนหนึ่งยอมจำอาภิกษุจัญญายตนะ ๔- ว่า หน้อยหนึ่งไม่มี
ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๔ ประการนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดา
สัญญา ๔ ประการนี้ อาภิกษุจัญญายตนะที่คนหนึ่งจำได้ว่า หน้อยหนึ่งไม่มี ดังนี้
เป็นเลิศ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้มีสัญญาอย่างนี้แลมีอยู่ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ความเป็นอย่างอื่นมีอยู่แท้ ความแปรปรวนมีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้มี
สัญญาอย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่าย
แม้ในสัญญานั้น เมื่อหน่ายในสัญญานั้น ย่อมคลายกำหนดในสิ่งที่เลิศ จะป่วย
กล่าวไปใยในสิ่งที่เลวเล่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาทิฐีนอกศาสนา ทิฐิว่า ถ้าเราจักไม่ได้มีแล้ว
ไซ้ อดภาพนี้ไม่พึงมีแก่เรา ถ้าเราจักไม่มีไซ้ ความหวังในอะไรจักไม่มีแก่เรา
ดังนี้ เป็นเลิศ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผู้มีทิฐิอย่างนี้พึงหวังข้อนี้ได้ว่า ความที่ใจไม่
ชอบในภพจักไม่มีแก่เขา และความที่ใจชอบในความดับภพจักไม่มีแก่เขา ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายผู้มีทิฐิอย่างนี้แลมีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเป็นอย่าง
อื่นมีอยู่แท้ ความแปรปรวนมีอยู่แม้แก่สัตว์ทั้งหลายผู้มีทิฐิอย่างนี้ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ในทิฐินั้น เมื่อหน่ายใน
ทิฐินั้น ย่อมคลายกำหนดในสิ่งที่เลิศ จะป่วยกล่าวไปใยในสิ่งที่เลวเล่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่งยอมบัญญัติความหมดจด
ในสัตว์ผู้สูงสุดมีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่กล่าวล่วงอาภิกษุจัญญายตนะโดยประการ
ทั้งปวงเข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนะอยู่นั้นเลิศกว่าบรรดาสมณพราหมณ์ผู้บัญญัติ
ความหมดจดในสัตว์ผู้สูงสุด สมณพราหมณ์เหล่านั้น รู้ยิ่งแล้วซึ่งเนวสัญญานา-
*สัญญายตนะนั้น ย่อมแสดงธรรมเพื่อทำให้แจ้งซึ่งเนวสัญญานาสัญญายตนะนั้น
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายแม้ผู้มีวาตะอย่างนี้แลมีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
@๑. กามาวจรสัญญา ๒. รูปาวจรสัญญา ๓. โลกุตรสัญญา ๔. อาภิกษุจัญญายตนะ
ความเป็นอย่างอื่นมีอยู่แท้ ความแปรปรวนมีอยู่แม้แก่สัตว์ทั้งหลายผู้มีวาตะอย่างนี้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายแม้ในเนวสัญญานา-
*นาสัญญายตนะนั้น เมื่อหน่ายย่อมคลายกำหนดในสิ่งที่เลิศ จะป่วยกล่าวไปใย
ในสิ่งที่เลวเล่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่งบัญญัตินิพพานอันยดยิ่งใน
ปัจจุบันมีอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความหลุดพ้นเพราะไม่ถือมั่น เพราะรู้ความเกิด
ความดับ คุณ โทษ และอุปายเครื่องสลัดออกแห่งผัสสาตนะ ๖ ประการ เลิศ
กว่าการบัญญัตินิพพานอันยดยิ่งในปัจจุบันแห่งสมณพราหมณ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สมณพราหมณ์พวกหนึ่งยอมกล่าวตู่เราผู้มีวาตะอย่างนี้ ผู้กล่าวอย่างนี้ด้วยคำไม่จริง
ด้วยคำเปล่า ด้วยคำเท็จ ด้วยคำไม่เป็นจริงว่า พระสมณโคดมไม่บัญญัติความ

กำหนดรู้กามทั้งหลาย ไม่บัญญัติความกำหนดรู้รูปทั้งหลาย ไม่บัญญัติความ
กำหนดรู้เวทนาทั้งหลาย ดูกฤทธิทั้งหลาย เรื่อยอมบัญญัติความกำหนดรู้กาม
ทั้งหลายด้วย ย่อมบัญญัติความกำหนดรู้รูปทั้งหลายด้วย ย่อมบัญญัติความกำหนด
รู้เวทนาทั้งหลายด้วย เราเป็นผู้หายหิวแล้ว ดับแล้ว เย็นแล้ว ย่อมบัญญัติ
อนุपाทาปรินิพพานในปัจจุบัน ฯ

จบสูตรที่ ๕

โกศลสูตรที่ ๒

[๓๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อาราม
ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้า
ปเสนทิโกศลเสด็จกลับจากการบวชเสวกรรมมาแล้ว มีพระราชประสงค์อันได้
แล้ว ครั้นนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จไปยังอาราม เสด็จไปโดย
พระราชยานเท่าที่ยานจะไปได้ เสด็จลงจากยานแล้ว เสด็จไปด้วยพระบาทเข้าไปสู่
อาราม ฯ

ก็โดยสมัยนั้น ภิกษุมากรูปเดินจงกรมอยู่ในที่แจ้ง ครั้นนั้นแล พระเจ้า
ปเสนทิโกศลได้เสด็จเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นแล้วได้ตรัสถามว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
บัดนี้ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ในที่ไหนหนอ ด้วยว่า
ดิฉันประสงค์จะเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ภิกษุเหล่านั้นทูลว่า
ขอถวายพระพร ขอมหาบพิตรจงเฝ้าเสด็จเข้าไปยังพระวิหารซึ่งมีประตูปิด
นั้นแล้ว ไม่รีบด่วน เสด็จเข้าไปยังระเบียบทรงกระแอม ทรงเคาะออกเลาประตู
เถิด พระผู้มีพระภาคจักทรงเปิดประตูรับ ขอถวายพระพร ครั้นนั้นแล พระ-
*เจ้าปเสนทิโกศลทรงเฝ้าเสด็จเข้าไปยังวิหารที่มีประตูปิดนั้น ครั้นแล้ว
มิได้ทรงรีบด่วน เสด็จเข้าไปยังระเบียบแล้ว ทรงกระแอม ทรงเคาะออกเลาประตู
พระผู้มีพระภาคทรงเปิดประตูรับ ครั้นนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปสู่
วิหาร ชบพระเสีรลงที่พระบาททั้งคู่ของพระผู้มีพระภาคทรงจุ่มพระบาททั้งสอง
ของพระผู้มีพระภาคด้วยพระโอฐ ทรงนวดด้วยพระหัตถ์ทั้งสอง และทรงประกาศ
พระนามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันคือพระเจ้าปเสนทิโกศล หม่อมฉัน
คือพระเจ้าปเสนทิโกศล ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดูกรมหาบพิตร มหาบพิตรทรงเห็นอำนาจ
ประโยชน์อะไรเล่า จึงทรงทำความนบถอย่างนี้ มอถวายความนับถืออัน
ประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในสรีระนี้ ฯ

พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็น
ความกตัญญูกตเวที จึงทำความนบถอย่างนี้ ถวายความนับถืออันประกอบด้วย
เมตตาเห็นปานนี้ ในพระผู้มีพระภาค เพราะพระผู้มีพระภาคทรงปฏิบัติเพื่อ

ประโยชน์แก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่อเกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก
ทรงยังชนหมู่มากให้ดำรงอยู่ในอริยฉายธรรม คือ ความเป็นผู้มีกัลยาณธรรม ความเป็นผู้มีกุศลธรรม ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แม้นี้แล
จึงทำความนอบน้อมอย่างยิ่ง ถวายความนับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้
ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้มีศีล มีศีลอันเจริญ มีศีลอัน
ประเสริฐ มีศีลเป็นกุศล ทรงเป็นผู้ประกอบแล้วด้วยกุศลศีล ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แม้นี้แล จึงทำความนอบน้อมอย่างยิ่ง
ถวายความนับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ทรงเสพ
เสนาสนะอันสงัดซึ่งตั้งอยู่แนวป่า ตลอดกาลนาน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉัน
เห็นอำนาจประโยชน์แม้นี้แล จึงทำความนอบน้อมอย่างยิ่ง ถวายความนับถืออัน
ประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงสันโดษด้วยจีวร บิณฑบาตเสนาสนะ
และภักษาบริขารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ ตามมีตามได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แม้นี้แล จึงทำความนอบน้อมอย่างยิ่ง ถวายความ
นับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของ
ต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรทำอัฐศีล ทรงเป็นนาบุญของโลก ไม่มี
นาบุญอื่นยิ่งกว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แม้นี้แล
จึงทำความนอบน้อมอย่างยิ่ง ถวายความนับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้
ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดย
ไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งกลายเป็นเครื่องขัดเกลาอย่างยิ่ง เป็นที่สบายแห่งการเที่ยว
ไปแห่งจิต คือ อปปิจจกถา สันตุฏฐิกถา ปวิเวกกถา อสังสัคคกถา วิริยารัมภกถา
สัลลกถา สมาธิกถา ปัญญากถา วิมุตติญาณทัสสนกถา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แม้นี้แล จึงทำความนอบน้อมอย่างยิ่ง ถวายความ
นับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงเป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดย
ไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉันท ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แม้นี้แล จึงทำความนอบน้อม
อย่างยิ่ง ถวายความนับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ

ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง
ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง
พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์ก็เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏ์ก็เป็น
อันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์วิวัฏฏ์ก็เป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนี้
มีโคตรอย่างนี้ มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุข เสวยทุกข้อย่างนี้
มีกำหนดอายุเพียงเท่านี้ ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพ
นั้น เราก็คือเป็นผู้มีชื่ออย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้ มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้
เสวยสุขเสวยทุกข้อย่างนี้ มีกำหนดอายุเพียงเท่านี้ ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้
มาเกิดในภพนี้ ทรงระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ
ด้วยประการฉะนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์แม่นี้แล
จึงทำความนอบน้อมอย่างยิ่ง ถวายความนับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้
ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคย่อมทรงเห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจุติ กำลัง
อุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุ
อันบริสุทธิ์ล่วงจักขุมนุษย์ ย่อมทรงรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์
เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยะเจ้า เป็น
มิจฉาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย
ทุกคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วจีสุจริต มโน-
*สุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยะเจ้า เป็นสัมมาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ
เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ย่อมทรงเห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจุติ กำลังอุปบัติ
เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอัน
บริสุทธิ์ล่วงจักขุมนุษย์ ย่อมทรงรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมด้วยประการฉะนี้
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เห็นอำนาจประโยชน์แม่นี้แล จึงทำความนอบน้อม
อย่างยิ่ง ถวายความนับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ในพระผู้มีพระภาค ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยพระปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เห็นอำนาจประโยชน์แม่นี้แล จึงทำ
ความนอบน้อมอย่างยิ่ง ถวายความนับถืออันประกอบด้วยเมตตาเห็นปานนี้ ใน
พระผู้มีพระภาค ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเป็นผู้มีกิจมาก มีกรรมชยะมากขอถวาย
บังคมลาไป ณ บัดนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหาบพิตร ขอมหาบพิตรทรง
สำคัญกาลอันควรในบัดนี้เถิด ครั้งนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จลุกขึ้น
จากอาสน์ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทรงทำประทักษิณแล้ว เสด็จกลับไป ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบมหาวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สี่หสูตร ๒. อธิมุตติสูตร ๓. กายสูตร ๔. จุนทสูตร ๕. กสิณ
สูตร ๖. กาลีสสูตร ๗. มหาปัญหาสูตรที่ ๑ ๘. มหาปัญหาสูตรที่ ๒ ๙. โกศล
สูตรที่ ๑ ๑๐. โกศลสูตรที่ ๒ ฯ

อุปาลิวรรคที่ ๔

อุปาลิสูตรที่ ๑

[๓๑] ... ครั้งนั้นแล ท่านพระอุบาลีได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระตลาคทรวงอาศัยอำนาจ
ประโยชน์เท่าไรหนอแล จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ทรงแสดงปาติโมกข์แก่สาวก
ทั้งหลาย ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรอุบาลี ตลาคทออาศัยอำนาจประโยชน์
๑๐ ประการแล จึงบัญญัติสิกขาบท แสดงปาติโมกข์แก่สาวกทั้งหลาย ๑๐ ประการ
เป็นไฉน คือ เพื่อความตั้งอยู่ด้วยดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความอยู่สำราญแห่งสงฆ์ ๑
เพื่อข่มบุคคลผู้เกียติ ๑ เพื่อการอยู่สำราญแห่งภิกษุทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑
เพื่อป้องกันอาสวะทั้งหลายอันเป็นไปในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอัน
เป็นไปในสัมปรายภพ ๑ เพื่อความเลื่อมใสแห่งบุคคลทั้งหลายผู้ยังไม่เลื่อมใส ๑
เพื่อความเจริญยิ่งแห่งความเลื่อมใสของบุคคลทั้งหลายผู้เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความ
ตั้งมั่นแห่งสังฆธรรม ๑ เพื่ออนุเคราะห์วินัย ๑ ดูกรอุบาลี ตลาคทออาศัย
อำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการนี้แล จึงบัญญัติสิกขาบท แสดงปาติโมกข์แก่สาวก
ทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๑

อุปาลิสูตรที่ ๒

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การหยุดสวดปาติโมกข์มีกี่ประการ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาลี การหยุดสวดปาติโมกข์มี ๑๐ ประการ ๑๐ ประการเป็น
ไฉน คือ ภิกษุผู้ต้องปาราชิกนั่งอยู่ในบริษัทนั้น ๑ ถาปรรภปาราชิกเป็นเรื่อง
ยังทำค้างอยู่ ๑ อนุปสัมบันนั่งอยู่ในบริษัทนั้น ๑ ถาปรรภอนุปสัมบันเป็นเรื่อง
ยังทำค้างอยู่ ๑ ผู้บอกลาสิกขานั่งอยู่ในบริษัทนั้น ๑ ถาปรรภผู้บอกลาสิกขาเป็น
เรื่องยังทำค้างอยู่ ๑ บัณเฑาะก์นั่งอยู่ในบริษัทนั้น ๑ ถาปรรภบัณเฑาะก์เป็น

เรื่องยังทำค้างอยู่ ๑ ผู้ประทุษร้ายนางภิกษุณีนั่งอยู่ในบริษัทนั้น ๑ ถาปารภผู้
ประทุษร้ายนางภิกษุณีเป็นเรื่องยังทำค้างอยู่ ๑ ดูกรอุบาสิกา การหยุดสวดปาติโมกข์
มี ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

อุพพาหสูตร

[๓๒] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุประกอบด้วยกรรมเท่าไรหนอแล
สงฆ์พึงสมมติเพื่อให้เป็นผู้รื้อฟื้นอริกถ ๑

พ. ดูกรอุบาสิกา ภิกษุประกอบด้วยกรรม ๑๐ ประการแล สงฆ์พึงสมมติ
เพื่อให้เป็นผู้รื้อฟื้นอริกถ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้
มีศีล สำรวมแล้วในปาติโมกข์สังวร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปรกติเห็น
ภัยในโทษทั้งหลายอันมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑
เป็นพหูสูต ทรงสุตะ ตั้งสมสุตะ เป็นผู้สดับมาก ทรงไว้ คล่องปาก ขันใจ
แทงตลอดด้วยดีด้วยทัฬหี ซึ่งกรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด
ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง ๑
ปาติโมกข์ทั้ง ๒ เป็นอุเทศอันภิกษุนั้นจำดีแล้ว จำแนกดีแล้ว กล่าวดีแล้ว โดย
พิสดาร วินิจฉัยดีแล้วโดยสูตรโดยอนุพยัญชนะ ๑ หนึ่ง ภิกษุนั้นเป็นผู้เคร่งครัด
ในวินัยไม่อ่อนแอ ๑ เป็นผู้สามารถเพื่ออันยังคู่ความทั้ง ๒ ฝายให้ยินยอม ให้
ตรวจดู ให้เห็นเหตุผล ให้เลื่อมใสได้ ๑ เป็นผู้ฉลาดในการยังอริกถอันเกิดขึ้น
ให้ระงับ ๑ รู้อริกถ ๑ รู้เหตุเป็นที่เกิดขึ้นแห่งอริกถ ๑ รู้ความดับแห่งอริกถ ๑
รู้ทางปฏิบัติเป็นเครื่องถึงความดับอริกถ ๑ ดูกรอุบาสิกา ภิกษุประกอบด้วยกรรม
๑๐ ประการนี้แล สงฆ์พึงสมมติเพื่อให้เป็นผู้รื้อฟื้นอริกถ ๑

จบสูตรที่ ๓

อุปสัมปทาสูตร

[๓๓] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุประกอบด้วยกรรมเท่าไรหนอแล
พึงให้กุลบุตรอุปสมบท ๑

พ. ดูกรอุบาสิกา ภิกษุประกอบด้วยกรรม ๑๐ ประการแล พึงให้กุลบุตร
อุปสมบท ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มีศีล สำรวมใน
ปาติโมกข์สังวร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษอันมี
ประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็นพหูสูต ทรงสุตะ
ตั้งสมสุตะ เป็นผู้สดับมาก ทรงไว้ คล่องปาก ขันใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทัฬหี
ซึ่งกรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์
 พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง ๑ ปาติโมกข์เป็น
อุเทศอันภิกษุนั้นจำดีแล้ว จำแนกดีแล้ว ให้เป็นไปดีแล้ว โดยพิสดาร วินิจฉัยดี

แล้วโดยสูตรโดยอนุพยัญชนะ ๑ ภิกษุนั้นเป็นผู้สามารถเพื่ออุปัฏฐากเองหรือเพื่อให้ผู้อื่นอุปัฏฐากซึ่งสัททวิหริกผู้เป็นไข้ ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อระงับเองหรือให้ผู้อื่นระงับความไม่ยินดียิ่ง (ของสัททวิหริก) ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อบรรเทาความรำคาญอันเกิดขึ้นแล้วได้โดยธรรม ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อเปลื้องความเห็นผิดอันเกิดขึ้นแล้วโดยธรรม ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อให้สมาทานในอริสัจ ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อให้สมาทานในอริจิต ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อให้สมาทานในอริปัญญา ๑ ดูกรอุบาลี ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล พึงให้กุลบุตรอุปสมบท ฯ

จบสูตรที่ ๔

นิสสยสูตร

[๓๔] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรมเท่าไรหนอแล พึงให้ห็นัย ฯล ฯ

จบสูตรที่ ๕

สามเณรสูตร

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรมเท่าไรหนอแล พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก ฯ

พ. ดูกรอุบาลี ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการแล พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคั่ง ตำรวมแล้วในปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษอันมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็นพหูสูต ฯล ฯ แทงตลอดด้วยดีด้วยจิตใจ ๑ ปาติโมกข์เป็นอุเทศอันภิกษุนั้นเรียนดีแล้ว ฯล ฯ ๑ ภิกษุนั้นเป็นผู้สามารถเพื่ออุปัฏฐากเอง หรือเพื่อให้ผู้อื่นอุปัฏฐากซึ่งสัททวิหริกผู้เป็นไข้ ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อระงับเองหรือเพื่อให้ผู้อื่นช่วยระงับซึ่งความไม่ยินดียิ่ง ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อบรรเทาความรำคาญที่เกิดขึ้นแล้วโดยธรรม ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อเปลื้องความเห็นผิดที่เกิดขึ้นแล้วโดยธรรม ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อให้สมาทานในอริสัจ ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อให้สมาทานในอริจิต ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อให้สมาทานในอริปัญญา ๑ ดูกรอุบาลี ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก ฯ

จบสูตรที่ ๖

อุปาลีสังฆเภทสูตร

[๓๕] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า สังฆเภท สังฆเภท ดังนี้ สงฆ์จะเป็นผู้แตกกันด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอแล ฯ

พ. ดูกรอุบาลี ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรมว่าเป็นธรรม ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรมว่าไม่เป็นธรรม ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่

วินัยว่าเป็นวินัย ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นวินัยว่าไม่เป็นวินัย ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตลาคค
ไม่ได้กล่าวไว้ไม่ได้บอกไว้ว่า ตลาคคกล่าวไว้บอกไว้ ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตลาคค
กล่าวไว้บอกไว้ว่า ตลาคคไม่ได้กล่าวไว้ไม่ได้บอกไว้ ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตลาคคไม่
เคยประพฤติมาว่า ตลาคคเคยประพฤติมา ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตลาคคเคยประพฤติ
มาว่า ตลาคคไม่เคยประพฤติมา ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตลาคคไม่บัญญัติไว้ว่า ตลาคค
บัญญัติไว้ ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตลาคคบัญญัติไว้ว่า ตลาคคไม่บัญญัติไว้ ๑ ภิกษุ
เหล่านั้นย่อมทอดทิ้งกัน แยกจากกัน ทำสังฆกรรมแยกกัน สวดปาติโมกข์แยก
จากกัน ด้วยวัตถุ ๑๐ ประการนี้ ดูกรอุบาลี สงฆ์จะเป็นผู้แตกกันด้วยเหตุมี
ประมาณเท่านี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗

อุปาสัมภักคสูตร

[๓๖] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า สังฆสามัคคี สังฆ-
*สามัคคี ดังนี้ สงฆ์จะเป็นผู้พร้อมเพรียงกันด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอแล ฯ
พ. ดูกรอุบาลี ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่
ธรรมว่าไม่ใช่ธรรม ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรมว่าเป็นธรรม ๑ ย่อมแสดง
สิ่งที่ไม่เป็นวินัยว่าไม่เป็นวินัย ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นวินัยว่าเป็นวินัย ๑ ย่อม
แสดงสิ่งที่ตลาคคไม่ได้กล่าวไว้ไม่ได้บอกไว้ว่า ตลาคคไม่ได้กล่าวไว้ไม่ได้บอก
ไว้ ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตลาคคกล่าวไว้บอกไว้ว่าตลาคคกล่าวไว้บอกไว้ ๑ ย่อมแสดง
สิ่งที่ตลาคคไม่เคยประพฤติมาว่า ตลาคคไม่เคยประพฤติมา ๑ ย่อมแสดง
สิ่งที่ตลาคคเคยประพฤติมาว่า ตลาคคเคยประพฤติมา ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตลาคค
ไม่ได้บัญญัติว่า ตลาคคไม่ได้บัญญัติไว้ ๑ ย่อมแสดงสิ่งที่ตลาคคบัญญัติไว้ว่า
ตลาคคบัญญัติไว้ ๑ ภิกษุเหล่านั้นย่อมไม่ทอดทิ้งกัน ไม่แยกจากกัน ไม่
ทำสังฆกรรมแยกจากกัน ไม่สวดปาติโมกข์แยกจากกัน ด้วยวัตถุ ๑๐ ประการนี้
ดูกรอุบาลี สงฆ์ย่อมเป็นผู้พร้อมเพรียงกันด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

อนันทสังฆเภทสูตร

[๓๗] ครั้งนั้นแล ท่านพระอนนทได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า สังฆเภท สังฆเภท ดังนี้ สงฆ์จะเป็นผู้
แตกกันด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอแล ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอนนท ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงสิ่ง
ที่ไม่ใช่ธรรมว่าเป็นธรรม ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรมว่าไม่ใช่ธรรม ... ย่อมแสดง
สิ่งที่ตลาคคไม่ได้บัญญัติไว้ว่า ตลาคคบัญญัติไว้ ย่อมแสดงสิ่งที่ตลาคค

บัญญัติไว้ว่า ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ภิกษุเหล่านั้นย่อมทอดทิ้งกัน ย่อมแยกจากกัน ย่อมทำสังฆกรรมแยกกัน สวดปาติโมกข์แยกจากกัน ด้วยวัตถุ ๑๐ ประการนี้ ดูกรอานนท์ สงฆ์จะเป็นผู้แตกกันด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล ฯ

[๓๙] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็บุคคลผู้ที่ทำลายสงฆ์พร้อมเพรียงกัน จะประสพผลอะไร พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอานนท์ บุคคลผู้ที่ทำลายสงฆ์พร้อมเพรียงกันนั้นจะประสพผลอันเผ็ดร้อนซึ่งตั้งอยู่ตลอดกัปหนึ่ง ฯ

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ผลอันเผ็ดร้อนซึ่งตั้งอยู่ตลอดกัปหนึ่งคืออะไร พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอานนท์ บุคคลผู้ที่ทำลายสงฆ์พร้อมเพรียงกันนั้นจะเสวยผลกรรมอยู่ในนรกตลอดกัปหนึ่ง ฯ

บุคคลผู้ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ยินดีแล้วในการแตกแยก
ตั้งอยู่ในอธรรม เป็นผู้เข้าถึงอบาย เข้าถึงนรก ตั้งอยู่ใน
นรกนั้นตลอดกัปหนึ่ง ย่อมพลาดจากธรรมเป็นแดนเกษม
จากโยคะ ย่อมเสวยกรรมอยู่ในนรกตลอดกัปหนึ่ง เพราะ
ทำลายสงฆ์พร้อมเพรียงกันให้แตกกัน ฯ

จบสูตรที่ ๕

อานันทสังฆสามัคคีสูตร

[๓๕] ท่านพระอานนท์ทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสว่า สังฆสามัคคี สังฆสามัคคี ดังนี้ สงฆ์จะเป็นผู้พร้อมเพรียงกันด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอแล ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงสิ่งที่มิใช่ธรรมว่ามิใช่ธรรม ย่อมแสดงสิ่งที่เป็ฯธรรมว่าเป็นธรรม ... ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ว่า ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตได้บัญญัติไว้ว่า ตถาคตได้บัญญัติไว้ ภิกษุเหล่านั้นย่อมไม่ทอดทิ้งกัน ไม่แยกจากกัน ไม่ทำสังฆกรรมแยกกัน ไม่สวดปาติโมกข์แยกกัน ด้วยวัตถุ ๑๐ ประการนี้ ดูกรอานนท์ สงฆ์ย่อมเป็นผู้พร้อมเพรียงกันด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล ฯ

[๔๐] อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็บุคคลผู้สมานสงฆ์ผู้แตกกันแล้วให้พร้อมเพรียงกัน จะประสพผลอะไร พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอานนท์ บุคคลผู้ที่ทำสงฆ์ผู้แตกกันแล้วให้พร้อมเพรียงกันนั้นจะประสพบุญอันประเสริฐ ฯ

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุญอันประเสริฐคืออะไร พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอานนท์ บุคคลผู้สมานสงฆ์ผู้แตกกันแล้วให้พร้อมเพรียงกันนั้น

จะบันทึงอยู่ในสวรรค์ตลอดกัปหนึ่ง ฯ

ความพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์ เป็นเหตุให้เกิดความสุข และ
บุคคลผู้อนุเคราะห์สงฆ์พร้อมเพรียงกันแล้ว ผู้ยินดีแล้วใน
ความพร้อมเพรียงกัน ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมไม่พลาดจากธรรม
เป็นแดนเกษมจากโยคะ ย่อมบันทึงอยู่ในสวรรค์ตลอด
กัปหนึ่ง เพราะสมานสงฆ์ให้พร้อมเพรียงกัน ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบอุปาฬิวรรคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อุปาลิสูตรที่ ๑ ๒. อุปาลิสูตรที่ ๒ ๓. อุพพาหสูตร
๔. อุปสัมปทาสูตร ๕. นิสสยสูตร ๖. สามเณรสูตร ๗. อุปาลิ-
*สังฆเภทสูตร ๘. อุปาลิสังฆสามัคคีสูตร ๙. อานันทสังฆเภทสูตร
๑๐. อานันทสังฆสามัคคีสูตร ฯ

อภโกสววรรคที่ ๕

วิวาทสูตร

[๔๑] ครั้งนั้นแล ท่านพระอุบาลีได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้ทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้
ความหมายมั่น การทะเลาะ การแก่งแย่ง และการวิวาทเกิดขึ้นในสงฆ์ ที่เป็น
เหตุให้ภิกษุทั้งหลายอยู่ไม่สำราญ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอุบาลี ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงสิ่ง
ที่ไม่เป็นธรรมว่าเป็นธรรม ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรมว่าไม่เป็นธรรม ย่อม
แสดงสิ่งที่ไม่เป็นวินัยว่าเป็นวินัย ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นวินัยว่าไม่เป็นวินัย ย่อม
แสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้กล่าวไว้ไม่ได้บอกไว้ว่า ตถาคตได้กล่าวไว้ได้บอกไว้
ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตได้กล่าวไว้ได้บอกไว้ว่า ตถาคตไม่ได้กล่าวไว้ไม่ได้บอกไว้
ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่เคยประพฤติมาว่า ตถาคตเคยประพฤติมา ย่อมแสดงสิ่งที่
ตถาคตเคยประพฤติมาว่า ตถาคตไม่เคยประพฤติมา ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้
บัญญัติไว้ว่า ตถาคตได้บัญญัติไว้ ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตได้บัญญัติไว้ว่า ตถาคตไม่
ได้บัญญัติไว้ ดูกรอุบาลี นี่แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้ความหมายมั่น การทะเลาะ
การแก่งแย่ง และการวิวาทเกิดขึ้นในสงฆ์ ที่เป็นเหตุให้ภิกษุทั้งหลายอยู่ไม่สำราญ ฯ

จบสูตรที่ ๑

วิวาทมูลสูตรที่ ๑

[๔๒] อุ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มูลเหตุแห่งการวิวาท มีเท่าไร

หนอแล ฯ

พ. ดูกรอุบาลี มูลเหตุแห่งการวิวาทมี ๑๐ ประการ ๑๐ ประการเป็นไฉน
ดูกรอุบาลี ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่เป็นธรรมว่าเป็นธรรม ย่อมแสดง
สิ่งที่เป็นธรรมว่าไม่เป็นธรรม ... ย่อมแสดงสิ่งที่ตลาคตไม่ได้บัญญัติไว้ว่า ตลาคต
ได้บัญญัติไว้ ย่อมแสดงสิ่งที่ตลาคตได้บัญญัติไว้ว่า ตลาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ดูกร
อุบาลี มูลเหตุแห่งการวิวาทมี ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

วิวาทมูลสูตรที่ ๒

[๔๓] อุ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มูลเหตุแห่งการวิวาท มีเท่าไร

หนอแล ฯ

พ. ดูกรอุบาลี มูลเหตุแห่งการวิวาทมี ๑๐ ประการ ๑๐ ประการเป็นไฉน
ดูกรอุบาลี ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่เป็นอาบัติว่าเป็นอาบัติ ย่อม
แสดงสิ่งที่เป็นอาบัติว่าไม่เป็นอาบัติ ย่อมแสดงอาบัติเบาว่า เป็นอาบัติหนัก ย่อม
แสดงอาบัติหนักว่าเป็นอาบัติเบา ย่อมแสดงอาบัติชั่วหยาบว่า ไม่เป็นอาบัติชั่วหยาบ
ย่อมแสดงอาบัติไม่ชั่วหยาบว่า เป็นอาบัติชั่วหยาบ ย่อมแสดงอาบัติมีส่วนเหลือว่า
เป็นอาบัติไม่มีส่วนเหลือ ย่อมแสดงอาบัติไม่มีส่วนเหลือว่า เป็นอาบัติมีส่วน
เหลือ ย่อมแสดงอาบัติที่ทำคืนได้ว่า เป็นอาบัติที่ทำคืนไม่ได้ ย่อมแสดงอาบัติ
ที่ทำคืนไม่ได้ว่า เป็นอาบัติทำคืนได้ ดูกรอุบาลี มูลเหตุแห่งการวิวาทมี ๑๐ ประการ
นี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

กุสินาราสูตร

[๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ไพริศณท์เป็นที่นั่งไปทำ
พลีกรรม ใกล้กรุงกุสินารา ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย
ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาค
ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงพิจารณา
ธรรม ๕ ประการในตน พึงเข้าไปตั้งธรรม ๕ ประการไว้ในตน แล้วจึงโจท
ผู้อื่น ธรรม ๕ ประการอันภิกษุพึงพิจารณาในตนเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า เราเป็นผู้มีกาย-
*สมาจารอันบริสุทธฺิ เราเป็นผู้ประกอบด้วยกายสมาจารอันบริสุทธฺิ ไม่ขาด ไม่
บกพร่องหรือหนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่เราหรือไม่หนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย หาก
ว่าภิกษุมิได้เป็นผู้มีกายสมาจารอันบริสุทธฺิ มิได้เป็นผู้ประกอบด้วยกายสมาจาร

อันบริสุทธิ ไม่ขาด ไม่บกพร่องไซ้ จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นว่า เชิญท่านจงศึกษาความประพฤติทางกายเสียก่อนเถิด จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้น ดังนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า เราเป็นผู้มีจีสมาจารบริสุทธิ เราเป็นผู้ประกอบด้วยวิจิสมาจารอันบริสุทธิ ไม่ขาด ไม่บกพร่องหรือหนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่เราหรือไม่หนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่าภิกษุมิได้เป็นผู้มีจีสมาจารบริสุทธิ มิได้ประกอบด้วยวิจิ-
*สมาจารอันบริสุทธิ ไม่ขาด ไม่บกพร่องไซ้ จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นว่า เชิญท่านจงศึกษาความประพฤติทางวาจาเสียก่อนเถิด จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้น ดังนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า เราเข้าไปตั้งเมตตาคจิตไม่อาฆาตไว้ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายแล้วหรือหนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่เราหรือไม่หนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่าภิกษุไม่เข้าไปตั้งเมตตาคจิตไม่อาฆาตไว้ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายไซ้ จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นว่า เชิญท่านจงเข้าไปตั้งเมตตาคจิตไว้ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายเสียก่อนเถิด จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้น ดังนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า เราเป็นพหูสูต ทรงสุตะ สังสมสุตะ เป็นผู้ได้สดับมามาก ทรงไว้คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทฐิซึ่งธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิงหรือหนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่เราหรือไม่หนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุไม่เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สังสมสุตะ ไม่เป็นผู้ได้สดับมามาก ทรงไว้คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทฐิซึ่งธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิงไซ้ จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นว่า เชิญท่านจงเล่าเรียนคัมภีร์เสียก่อนเถิด จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้น ดังนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาอย่างนี้ว่า เราจำปาติโมกข์ทั้ง ๒ ได้ดีแล้ว จำแนกดีแล้ว ให้เป็นไปดีแล้วโดยพิสดาร วินิจฉัยดีแล้วโดยสูตรโดยอนุพยัญชนะหรือหนอ ธรรมนี้มีพร้อมอยู่แก่เราหรือไม่หนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่าภิกษุเป็นผู้ไม่จำปาติโมกข์ทั้ง ๒ ได้ดีแล้ว มิได้จำแนกดีแล้ว มิได้ให้เป็นไปดีแล้วโดยพิสดาร มิได้วินิจฉัยด้วยดีโดยสูตร โดยอนุพยัญชนะ ภิกษุนั้นถูกถามว่า ท่านผู้มีอายุ สิกขาบทนี้พระผู้มี-
*พระภาคตรัสแล้วในที่ไหน ดังนี้ ถ้าไม่ได้ จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้นว่า เชิญท่านศึกษาวินัยเสียก่อนเถิด จะมีผู้ว่ากล่าวภิกษุนั้น ดังนี้ ธรรม ๕ ประการนี้ อันภิกษุผู้เป็นโจทก์พึงพิจารณาในตน ฯ

ธรรม ๕ ประการ อันภิกษุผู้เป็นโจทก์พึงให้เข้าไปตั้งไว้ในตนเป็นโณ
คือ จักกล่าวโดยกาลอันควร จักไม่กล่าวโดยกาลอันไม่ควร ๑ จักกล่าวด้วยคำ
จริง จักไม่กล่าวด้วยคำไม่จริง ๑ จักกล่าวด้วยคำอ่อนหวาน จักไม่กล่าวด้วยคำ
หยาบ ๑ จักกล่าวด้วยคำอันประกอบด้วยประโยชน์ จักไม่กล่าวด้วยคำอันไม่
ประกอบด้วยประโยชน์ ๑ จักมีเมตตาจิตกล่าว จักไม่เพ่งโทษกล่าว ๑ ธรรม
๕ ประการนี้ อันภิกษุผู้เป็นโจทก์พึงเข้าไปตั้งไว้ในตน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ผู้เป็นโจทก์ประสงค์จะโจทผู้อื่น พึงพิจารณาธรรม ๕ ประการนี้ในตน พึงเข้า
ไปตั้งธรรม ๕ ประการนี้ไว้ในตน แล้วจึงโจทผู้อื่น ฯ

จบสูตรที่ ๔

ปเวสนสูตร

[๔๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย โทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในมี
๑๐ ประการ ๑๐ ประการเป็นโณ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระราชาในโลกนี้ประทับ
อยู่กับพระมเหสี ภิกษุเข้าไปในที่นั้น พระมเหสีเห็นภิกษุนั้นแล้วย่อมทรงยัมเี่ยม
หรือภิกษุเห็นพระมเหสีแล้วยัมเี่ยมก็ดี พระราชาก็จักทรงสงสัยในอาการนั้นอย่างนี้
ว่า คนทั้ง ๒ นี้คงได้ทำแล้ว หรือจักทำกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นแน่ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปสู่พระราชวังชั้นในข้อที่ ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง พระราชาทรงมีกิจมาก มีกรณียมาก เสด็จไปหาหญิง
คนใดคนหนึ่งแล้ว ทรงระลึกไม่ได้ หญิงนั้นย่อมตั้งครรภ์ด้วยพระราชนั้น
พระราชาก็จักทรงสงสัยในการตั้งครรภ์นั้นอย่างนี้ว่า เว้นบรรพชิตแล้ว ใครๆ
อื่นไม่เข้ามาในพระราชวังชั้นในนี้ กรรมนี้จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิตกระมังหนอ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๒ ฯ

อีกประการหนึ่ง รัศนียอย่างใดอย่างหนึ่งในพระราชวังชั้นในหายไป
พระราชาก็จักทรงสงสัยในการที่รัศนียหายไปนั้นอย่างนี้ว่า เว้นบรรพชิตแล้ว
ใครๆ อื่นไม่เข้ามาในพระราชวังชั้นในนี้ กรรมนี้จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิต
กระมังหนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นใน
ข้อที่ ๓ ฯ

อีกประการหนึ่ง เรื่องลับอันเป็นภายในในพระราชวังชั้นในแพร่พราย
ออกภายนอก พระราชาก็จะทรงสงสัยในการที่เรื่องลับแพร่พรายออกภายนอกนั้น
อย่างนี้ว่า เว้นบรรพชิตแล้ว ใครๆ อื่นไม่เข้ามาในพระราชวังชั้นในนี้ กรรมนี้
จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิตกระมังหนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้า
ไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๔ ฯ

อีกประการหนึ่ง ในพระราชวังชั้นใน บิдаย่อมปรารถนาเพื่อจะฆ่าบุตร
หรือบุตรย่อมปรารถนาเพื่อจะฆ่าบิดา คนทั้ง ๒ ฝ่ายนั้นจะสงสัยอย่างนี้ว่า

เว้นบรรพชิตแล้ว ใครๆ ไม่เข้ามาในพระราชวังชั้นในนี้ กรรมนี้จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิตกระมังหนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๕ ฯ

อีกประการหนึ่ง พระราชาย่อมทรงตั้งบุคคลผู้ควรแก่ตำแหน่งต่ำไว้ในตำแหน่งสูง คนทั้งหลายไม่พอใจการแต่งตั้งนั้น จะมีความสงสัยอย่างนี้ว่า พระราชาทรงคลุกคลีด้วยบรรพชิต กรรมนี้จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิตกระมังหนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๖ ฯ

อีกประการหนึ่ง พระราชาย่อมทรงตั้งบุคคลผู้ควรแก่ตำแหน่งสูงไว้ในตำแหน่งต่ำ คนทั้งหลายไม่พอใจการแต่งตั้งนั้น จะมีความสงสัยอย่างนี้ว่า พระราชาทรงคลุกคลีด้วยบรรพชิต กรรมนี้จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิตกระมังหนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๗ ฯ

อีกประการหนึ่ง พระราชาย่อมทรงส่งกองทัพไปในกาลอันไม่ควร คนทั้งหลายไม่พอใจในการที่ส่งกองทัพไปนั้น จะมีความสงสัยอย่างนี้ว่า พระราชาทรงคลุกคลีด้วยบรรพชิต กรรมนี้จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิตกระมังหนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๘ ฯ

อีกประการหนึ่ง พระราชาทรงส่งกองทัพไปในกาลอันควร แล้วรับสั่งให้กลับเสียในระหว่างทาง คนทั้งหลายไม่พอใจการให้กองทัพกลับเสียในระหว่างทางนั้น จะมีความสงสัยอย่างนี้ว่า พระราชาทรงคลุกคลีด้วยบรรพชิต กรรมนี้จะพึงเป็นกรรมของบรรพชิตกระมังหนอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๙ ฯ

อีกประการหนึ่ง พระราชวังชั้นในเป็นที่คับคั่งด้วยช้าง คับคั่งด้วยม้า คับคั่งด้วยรถ มีรูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ซึ่งเป็นของไม่สมควรแก่บรรพชิต ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นโทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นในข้อที่ ๑๐ ดูกรภิกษุทั้งหลาย โทษในการเข้าไปในพระราชวังชั้นใน ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

สักกสูตร

[๔๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธารามใกล้กรุงกบิลพัสดุ์ สักกชนบท ครั้งนั้นแล อุบาสกชาวสักกชนบทเป็นอันมาก ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับในวันอุโบสถ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามอุบาสกชาวสักกชนบทว่า ดูกรอุบาสกชาวสักกชนบททั้งหลาย ท่านทั้งหลายย่อมรักษาอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ แลหรือ อุบาสกชาวสักกชนบทเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์

ผู้เจริญ บางคราวข้าพระองค์ทั้งหลายย่อมรักษาอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘
บางคราวไม่ได้รักษา พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาสกชาวสักระทั้งหลาย ไม่เป็นลาภของท่านทั้งหลายเสียแล้ว
ท่านทั้งหลายไม่ได้ดีเสียแล้ว ที่ท่านทั้งหลายเมื่อชีวิตมีภัยเพราะความโศก มีภัย
เพราะความตายอยู่อย่างนี้ บางคราวก็รักษาอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘
บางคราวก็ไม่ได้รักษา ดูกรอุบาสกชาวสักระทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญ
ความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษในโลกนี้พึงยังทรัพย์ถึงกหาปณะให้เกิดขึ้นทุกๆ วัน
ด้วยการงานอันชอบโดยไม่จะต้องออกสุทธเลย สมควรจะกล่าวได้หรือไม่ว่า เป็น
บุรุษฉลาดสมบูรณ์ด้วยความหมั่น ฯ

อ. สมควรกล่าวได้เช่นนั้น พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาสกชาวสักระทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้น
เป็นไฉน บุรุษในโลกนี้พึงยังทรัพย์กหาปณะหนึ่งให้เกิดขึ้นทุกๆ วัน ด้วยการ
งานอันชอบโดยไม่จะต้องออกสุทธเลย สมควรจะกล่าวได้หรือไม่ว่า เป็นบุรุษ
ผู้ฉลาดสมบูรณ์ด้วยความหมั่น ฯ

อ. สมควรกล่าวได้เช่นนั้น พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาสกชาวสักระทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้น
เป็นไฉน บุรุษในโลกนี้ พึงยังทรัพย์ ๒ กหาปณะ ๓ กหาปณะ ๔ กหาปณะ
๕ กหาปณะ ๖ กหาปณะ ๗ กหาปณะ ๘ กหาปณะ ๙ กหาปณะ ๑๐ กหาปณะ
๒๐ กหาปณะ ๓๐ กหาปณะ ๔๐ กหาปณะ ๕๐ กหาปณะ ๑๐๐ กหาปณะ
ให้เกิดขึ้นทุกๆ วัน ด้วยการงานอันชอบโดยไม่จะต้องออกสุทธเลย สมควรจะ
กล่าวได้หรือไม่ว่า เป็นบุรุษผู้ฉลาดสมบูรณ์ด้วยความหมั่น ฯ

อ. สมควรกล่าวได้เช่นนั้น พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาสกชาวสักระทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้น
เป็นไฉน บุรุษนั้นเมื่อยังทรัพย์ ๑๐๐ กหาปณะ ๑๐๐๐ กหาปณะ ให้เกิดขึ้น
ทุกๆ วัน เก็บทรัพย์ที่ตนได้แล้วไว้ เป็นผู้มิชีวิตร้อยปี จะพึงประสบ
กองโภคสมบัติเป็นอันมากบ้างหรือหนอ ฯ

อ. พึงเป็นอย่างนั้นได้ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาสกชาวสักระทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้น
เป็นไฉน บุรุษนั้นจะพึงเสวยความสุขโดยส่วนเดียวอยู่หนึ่งคืน หนึ่งวันหรือ
ถึงวัน อันมีโภคสมบัติเป็นเหตุ มีโภคสมบัติเป็นแดนเกิด มีโภคสมบัติเป็นที่ตั้ง
บ้างหรือหนอ ฯ

อ. มิได้เป็นอย่างนั้นเลย พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พ. ข้อนั้นเป็นเหตุอะไร ฯ

อุ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะกามทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง เป็นของ
ว่างเปล่า เป็นของหลอกลวง เป็นของมีความฉิบหายไปเป็นธรรมดา ฯ

พ. ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ส่วนสาวกของเราในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราร่ำสอนอยู่ตลอด
๑๐ ปี พึงเป็นผู้เสวยความสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หminenปีก็มี แสนปี
ก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็น
โสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ๑๐ ปีจงยกไว้ สาวก
ของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติ
ตามที่เราร่ำสอนตลอด ๕ ปี ๘ ปี ๗ ปี ๖ ปี ๕ ปี ๔ ปี ๓ ปี ๒ ปี ๑ ปี
พึงเป็นผู้เสวยความสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หminenปีก็มี แสนปีก็มี
และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกทาคามีก็มี พึงเป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบัน
ปฏิบัติไม่ผิดก็มี ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ๑ ปีจงยกไว้ สาวกของเราใน
ธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราร่ำ
สอนตลอด ๑๐ เดือน พึงเป็นผู้เสวยสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี
หminenปีก็มี แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกทาคามีก็มี เป็น
อนาคามีก็มี เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย
๑๐ เดือนจงยกไว้ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร
มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราร่ำสอนตลอด ๕ เดือน ๘ เดือน ๗ เดือน
๖ เดือน ๕ เดือน ๔ เดือน ๓ เดือน ๒ เดือน ๑ เดือน ถึงเดือน พึงเป็นผู้
เสวยสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หminenปีก็มี แสนปีก็มี และสาวกของเรา
นั้นแล พึงเป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี
ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ถึงเดือนจงยกไว้ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราร่ำสอนตลอด
๑๐ คัณ ๑๐ วัน พึงเป็นผู้เสวยสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หminenปีก็มี
แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี
เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ๑๐ คัณ ๑๐ วัน
จงยกไว้ สาวกของเราในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจ
เด็ดเดี่ยว ปฏิบัติตามที่เราร่ำสอนตลอด ๕ คัณ ๕ วัน ๘ คัณ ๘ วัน ๗ คัณ
๗ วัน ๖ คัณ ๖ วัน ๕ คัณ ๕ วัน ๔ คัณ ๔ วัน ๓ คัณ ๓ วัน ๒ คัณ
๒ วัน ๑ คัณ ๑ วัน พึงเป็นผู้เสวยสุขโดยส่วนเดียวตลอดร้อยปีก็มี หminenปีก็มี
แสนปีก็มี และสาวกของเรานั้นแล พึงเป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี
เป็นโสดาบันปฏิบัติไม่ผิดก็มี ดูกรอุบาสกชาวสักกะทั้งหลาย ไม่เป็นลาภของท่าน
ทั้งหลายเสียแล้ว ท่านทั้งหลายไม่ได้ดีแล้ว ที่ท่านทั้งหลาย เมื่อชีวิตมีภัยเพราะ

ความโศก มีภัยเพราะความตายอย่างนี้ บางคราวก็รักษาอุโบสถอันมีองค์ ๘
บางครั้งก็ไม่รักษา ฯ

อุ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เหล่านี้จักรักษาอุโบสถ อัน
ประกอบด้วยองค์ ๘ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๖

มหาติสูตร

[๔๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลาปามหาวัน
ใกล้นครเวสาลี ครั้งนั้นแล กษัตริย์ลิจฉวีพระนามว่ามหาติ ได้เสด็จเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งการทำบาปกรรม แห่งความเป็นไปแห่ง
บาปกรรม พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรมหาติ โลกะแลเป็นเหตุเป็นปัจจัย
แห่งการทำบาปกรรม แห่งความเป็นไปแห่งบาปกรรม ดูกรมหาติ โทสะแล ...
โมหะแล ... อโยนิโสมนสิการแล ... ดูกรมหาติ จิตอันบุคคลตั้งไว้ผิดแล
เป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งการทำบาปกรรม แห่งความเป็นไปแห่งบาปกรรม ดูกร
มหาติ กิเลสมีโลกะเป็นต้นนี้แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งการทำบาปกรรม
แห่งความเป็นไปแห่งบาปกรรม ฯ

ม. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัย แห่งการทำ
กัลยาณกรรม แห่งความเป็นไปแห่งกัลยาณกรรม ฯ

พ. ดูกรมหาติ อโลกะแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งการทำกัลยาณกรรม
แห่งความเป็นไปแห่งกัลยาณกรรม ดูกรมหาติ อโทสะแล ... อโมหะแล ...
โยนิโสมนสิการแล ... ดูกรมหาติ จิตอันบุคคลตั้งไว้ชอบแล เป็นเหตุเป็น
ปัจจัยแห่งการทำกัลยาณกรรม แห่งความเป็นไปแห่งกัลยาณกรรม ดูกรมหาติ
ธรรมมีอโลกะเป็นต้นนี้แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งการทำกัลยาณกรรม แห่งความ
เป็นไปแห่งกัลยาณกรรม ดูกรมหาติ ถ้าธรรม ๑๐ ประการนี้แลไม่พึงมีในโลก
ชื่อว่าความประพฤตินี้ไม่สมควร คือ ความประพฤติอธรรม หรือความประพฤติ
สมควร คือ ความประพฤติธรรม ก็จะไม่พึงปรากฏในโลกนี้ ดูกรมหาติ
ก็เพราะธรรม ๑๐ ประการนี้มีพร้อมอยู่ในโลก ฉะนั้น ชื่อว่าความประพฤตินี้ไม่
สมควร คือ ความประพฤติอธรรม หรือความประพฤติสมควร คือ
ความประพฤติธรรม จึงปรากฏ (ในโลกนี้) ฯ

จบสูตรที่ ๗

อภิณหปัจเจกเวกขณธรรมสูตร

[๔๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบรรพชิต

พึงพิจารณาเนื่องๆ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ บรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ ว่า
เราเป็นผู้มีเพศต่างจากคฤหัสถ์ ๑ บรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ ว่า การเลี้ยงชีพ
ของเราเนื่องด้วยผู้อื่น ๑ บรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ ว่า อาจปฏิกิริยาอย่างอื่น
อันเราควรทำมีอยู่ ๑ บรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ ว่า เราย่อมติเตียนตนเองได้
โดยศีลหรือไม่ ๑ บรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ ว่า เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ผู้เป็นวิญญูชนพิจารณาแล้ว ติเตียนเราได้โดยศีลหรือไม่ ๑ บรรพชิตพึงพิจารณา
เนื่องๆ ว่า เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น ๑ บรรพชิตพึง
พิจารณาเนื่องๆ ว่า เราเป็นผู้มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทของกรรม
มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราจักทำกรรมใด
ดีหรือชั่วก็ตาม เราจักต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ๑ บรรพชิตพึงพิจารณา
เนื่องๆ ว่า วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่ ๑ บรรพชิตพึงพิจารณา
เนื่องๆ ว่า เราย่อมยินดีในเรือนว่างเปล่าหรือไม่ ๑ บรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ
ว่า ญาณทัสนะวิเศษอันสามารถกำจัดกิเลส เป็นอริยะ คือ อุตริมนุสสรรม
อันเราได้บรรลุแล้วมีอยู่หรือไม่ ที่เป็นเหตุให้เราผู้อันเพื่อนพรหมจรรย์ถามแล้ว
จักไม่เป็นผู้เก้อเขินในกาลภายหลัง ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการ
นี้แล อันบรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ ฯ

จบสูตรที่ ๘

สรีรัฏฐธรรมสูตร

[๔๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันตั้งอยู่ในสรีระ ๑๐ ประการนี้
อันบรรพชิตพึงพิจารณาเนื่องๆ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ความหนาว ๑
ความร้อน ๑ ความหิว ๑ ความกระหาย ๑ ความปวดอุจจาระ ๑ ความปวด
ปัสสาวะ ๑ ความส่ำรวมกาย ๑ ความส่ำรวมวาจา ๑ ความส่ำรวมอาชีพ ๑
ธรรมเป็นเครื่องปรุงแต่งภพ อันเป็นเหตุให้เกิดในภพต่อไป ๑ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ธรรมอันตั้งอยู่ในสรีระ ๑๐ ประการนี้แล อันบรรพชิตพึงพิจารณา
เนื่องๆ ฯ

จบสูตรที่ ๙

ภณฺฑนสูตร

[๕๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล ภิกษุ
มากด้วยกัณถกลับจากบิณฑบาตในเวลาภายหลังภัต นั่งประชุมกันที่หอฉัน เกิด
หมยมนั้ก่อนความทะเลาะวิวาทกันขึ้น ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอก คือ ปาก
ครั้นเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่เรือน เสด็จเข้าไปยังหอฉัน แล้ว
ประทับนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้ ครั้นแล้วได้ตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย บัดนี้ เธอทั้งหลายนั่งประชุมสนทนากันด้วยเรื่องอะไรหนอ และเรื่อง
อะไรอันเธอทั้งหลายพักค้างไว้ในระหว่าง ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ข้าพระองค์ทั้งหลายกลับจากบิณฑบาต
ในเวลาภายหลังภัต นั่งประชุมกันที่หอฉัน เกิดหมายมั่นก่อความทะเลาะวิวาท
กันขึ้น ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอก คือ ปากอยู่ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่เธอทั้งหลายเกิดความ
หมายมั่นก่อความทะเลาะวิวาทกันขึ้น ทิ่มแทงกันและกันด้วยหอก คือ ปากอยู่นี้
เป็นกรรมไม่สมควรแก่เธอทั้งหลาย ผู้เป็นกุลบุตรออกบวชเป็นบรรพชิตด้วย
ศรัทธา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน
ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกัน
สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีสติ สำรวมแล้วในปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วย
อาจารย์และโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ใน
สิกขาบททั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีสติ ฯลฯ แม้ นี้ เป็นธรรม
ที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์
กันและกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นพหูสูต ทรงสุตะ สังสมสุตะ เป็นผู้ได้
สดับมามาก ทรงไว้ คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทิลุ ซึ่งธรรม
ทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุ
เป็นพหูสูต ฯลฯ นี้เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพ
กัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดีนี้ เป็นธรรมที่ตั้งแห่ง
ความระลึกถึงกันและกัน ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความ
สงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเครื่องทำให้เป็น
ผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน มีปกติรับคำพราเสอนโดยเคารพ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อ
ที่ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ฯลฯ นี้ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันและกัน ทำให้
เป็นที่รักที่เคารพกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกัน
สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในกรณียกิจทั้งสูงทั้งต่ำ

ของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็น
อุปายในกรณีงานนั้น เป็นผู้สามารถเพื่อทำ เพื่อจัดได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่
ภิกษุเป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในกรณีงานทั้งสูงทั้งต่ำ ของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ฯลฯ นี้ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันและกัน ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน
ยอมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกันสามัคคีเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุมีความใคร่ในธรรม เป็นผู้ฟังและแสดงธรรมอัน
เป็นที่รัก มีความปรารถนอย่งยิ่งในอภิธรรม ในอภินัย ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีความใคร่ในธรรม ฯลฯ นี้ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน
และกัน ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน
ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้ปรารถนาความเพียรเพื่อละอกุศลธรรมทั้งหลาย
เพื่อความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย เป็นผู้มีความบากบั่นมั่นคง
ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ปรารถนาความ
เพียร ฯลฯ นี้ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันและกัน ทำให้เป็นที่รัก
ที่เคารพกัน ยอมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็น
อันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและ
เภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ ตามมีตามได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุ
เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชบริวารอันเป็นปัจจัยของ
คนไข้ตามมีตามได้นี้ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันและกัน ทำให้เป็นที่
รัก ที่เคารพกัน ยอมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคี
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติเป็นเครื่อง
รักษาตนอย่างยิ่ง ระลึกรู้ถึงกิจที่ทำและคำที่พูดแม่นยำได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีสติ ฯลฯ นี้ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันและกัน
ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน ยอมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน ไม่วิวา
ทกันสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเครื่อง
พิจารณาเห็นความเกิด ดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีปัญญา ฯลฯ นี้ เป็นธรรมที่ตั้งแห่งความ
ระลึกถึงกันและกัน ทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพกัน ยอมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์
กันและกัน ไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันและกัน ทำให้เป็นที่รักที่เคารพกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน และกัน ไม่วิวาทกัน ตามคคิเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบอภโกสววรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. วิวาทสูตร ๒. วิวาทมูลสูตรที่ ๑ ๓. วิวาทมูลสูตรที่ ๒
๔. กุสินาราสูตร ๕. ปเวสนสูตร ๖. สักกสูตร ๗. มหาลิสสูตร
๘. อภินทปัจจเวกขณธรรมสูตร ๙. สรีรังคธรรมสูตร ๑๐. ภัณฑานสูตร ฯ

ปณณาสกที่ ๒

สจิตตวรรคที่ ๑

สจิตตสูตร

[๕๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่าภิกษุไม่เป็นผู้ฉลาดในวารจิตของผู้อื่นไซ้ เมื่อเป็นเช่นนั้น เธอทั้งหลายพึงศึกษาว่า เราทั้งหลายจักเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตนอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนสตรีหรือบุรุษที่เป็นหนุ่มสาว มีปกติชอบแต่งตัว ส่องดูเงาหน้าของตนในคันฉ่องอันบริสุทธิ์หมดจด หรือในภาชนะน้ำอันใส ถ้าเห็นรูขุมหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็พยายามเพื่อขจัดรูขุมหรือจุดดำนั้นเสีย หากว่าเราไม่เห็นรูขุมหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็ย่อมดีใจ มีความดำริอันบริบูรณ์ด้วยเหตุนี้แล้วว่าเป็นลาภของเราหนอ หน้าของเราบริสุทธิ์แล้วหนอ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย การพิจารณาของภิกษุว่า เราเป็นผู้มีกิเลสอยู่โดยมาก หรือหนอ หรือว่าเราไม่เป็นผู้มีกิเลสอยู่โดยมาก เราเป็นผู้มีจิตพยาบาทอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราไม่เป็นผู้มีจิตไม่พยาบาทอยู่โดยมาก เราเป็นผู้อันถิ่นมิทธะกุ่มรุมอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ปราศจากถิ่นมิทธะอยู่โดยมาก เราเป็นผู้ฟุ้งซ่านอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่านอยู่โดยมาก เราเป็นผู้มีความสงสัยอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ข้ามพ้นความสงสัยได้โดยมาก เราเป็นผู้โกรธ

อยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ไม่โกรธอยู่โดยมาก เราเป็นผู้มีจิตเศร้าหมอง
อยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้มีจิตไม่เศร้าหมองอยู่โดยมาก เราเป็น
ผู้มีความโกรธอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้มีความโกรธอยู่โดยมาก
ปรารถนาร่างกายอยู่โดยมาก เราเป็นผู้เกียจคร้านอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่า
เราเป็นผู้ปรารถนาร่างกายอยู่โดยมาก เราเป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมากหรือหนอ
หรือว่าเราเป็นผู้มีจิตตั้งมั่นอยู่โดยมาก ดังนี้ ย่อมเป็นอุปการะมากในกุศลธรรม
ทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าว่าภิกษุเมื่อพิจารณาอยู่ ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้
มีอกุศลอยู่โดยมาก เป็นผู้ที่มีจิตพยาบาทอยู่โดยมาก เป็นผู้อันถิ่นมิทธะกัมม
อยู่โดยมาก เป็นผู้ฟุ้งซ่านอยู่โดยมาก เป็นผู้มีความสงสัยอยู่โดยมาก เป็น
ผู้มีความโกรธอยู่โดยมาก เป็นผู้ที่มีจิตเศร้าหมองอยู่โดยมาก เป็นผู้มีความ
ปรารถนาร่างกายอยู่โดยมาก เป็นผู้เกียจคร้านอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นอยู่
โดยมาก ดังนี้ไซ้ ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอุตสาหะ
ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดทิ้ง สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อ
ละธรรมทั้งหลาย ที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าอันไฟไหม้ หรือมีศีรษะ
อันไฟไหม้ พึงทำความพอใจ ความพยายาม ความอุตสาหะ ความขะมักเขม้น
ความไม่ทอดทิ้ง สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับไฟไหม้ผ้าหรือ
ไฟไหม้ศีรษะนั้น ฉนใด ภิกษุนั้น ก็พึงทำความพอใจ ความพยายาม ความ
อุตสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดทิ้ง สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง
เพื่อละธรรมทั้งหลายที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้น ฉนนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าว่าภิกษุเมื่อพิจารณาอยู่ ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้
ไม่มีอกุศลอยู่โดยมาก เป็นผู้ที่มีจิตไม่พยาบาทอยู่โดยมาก เป็นผู้ปราศจากถิ่นมิทธะ
อยู่โดยมาก เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่านอยู่โดยมาก เป็นผู้ข้ามพ้นความสงสัยอยู่โดยมาก
เป็นผู้ไม่โกรธอยู่โดยมาก เป็นผู้ที่มีจิตไม่เศร้าหมองอยู่โดยมาก เป็นผู้มีความ
ปรารถนาร่างกายอยู่โดยมาก เป็นผู้ปรารถนาร่างกายอยู่โดยมาก เป็นผู้มีจิตตั้งมั่นอยู่
โดยมากดังนี้ไซ้ ภิกษุนั้นควรตั้งอยู่ในกุศลธรรมเหล่านั้นแล้ว พึงทำความเพียร
เพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายให้ยิ่งขึ้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๑

สาริปุตตสูตร

[๕๒] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสาริปุตตเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรท่านผู้
มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสาริปุตตแล้ว ท่านพระสาริปุตตได้
กล่าวว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าว่าภิกษุไม่เป็นผู้ฉลาดในวารจิตของผู้อื่นไซ้

เมื่อเป็นอย่างนั้น ภิกษุทั้งหลายพึงศึกษาว่า เราจักเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตน ดูกร
ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตนอย่างไร

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนสตรีหรือบุรุษที่เป็นหนุ่มสาว มีปกติ
ชอบแต่งตัว ส่องดูเงาหน้าของตนในคันฉ่องอันบริสุทธิหมดจด หรือในภาชนะ
น้ำอันใส ถ้าเห็นรูขุมหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็พยายามเพื่อขจัดรูขุมหรือจุดดำนั้นเสีย
หากว่าไม่เห็นรูขุมหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็ยอมดีใจ มีความดำริอันบริบูรณ์ด้วย
เหตุนั้นแล้ว เป็นลาภของเราหนอ หน้าของเราบริสุทธิแล้วหนอ แม้ฉันใด
ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย การพิจารณาของภิกษุว่า เราเป็นผู้มีกิขณอายุโดยมาก
หรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ไม่มีกิขณอายุโดยมาก เราเป็นผู้มีจิตพยาบาทอยู่โดย
มากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้มีจิตไม่พยาบาทอยู่โดยมาก เราเป็นผู้อันถิ่นมิทธะ
กลุ่มมอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ปราศจากถิ่นมิทธะอยู่โดยมาก เรา
เป็นผู้ฟุ้งซ่านอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่านอยู่โดยมาก เราเป็น
ผู้มีความสงสัยอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ข้ามพ้นความสงสัยอยู่โดยมาก
เราเป็นผู้มีความโกรธอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ไม่มีความโกรธอยู่
โดยมาก เราเป็นผู้มีจิตเศร้าหมองอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้มีจิตไม่
เศร้าหมองอยู่โดยมาก เราเป็นผู้มีกายอันปรารภแรงกล้าอยู่โดยมากหรือหนอ
หรือว่าเราเป็นผู้มีกายอันมิได้ปรารภแรงกล้าอยู่โดยมาก เราเป็นผู้เกียจคร้านอยู่
โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ปรารภความเพียรอยู่โดยมาก เราเป็นผู้มีจิต
ตั้งมั่นอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมาก ดังนี้ ย่อม
เป็นอุปการะมากในกุศลธรรมทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าว่าภิกษุเมื่อพิจารณาอยู่ ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เรา
เป็นผู้มีกิขณอายุโดยมาก ฯลฯ เป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมาก ดังนี้ ไซ้ ภิกษุ
นั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดุทธะ ความขะมักเขม้น ความ
ไม่ทอดอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อละธรรมทั้งหลายที่เป็น
บาปอกุศลเหล่านั้น ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าอันไฟไหม้ หรือ
มีศีรษะอันไฟไหม้ พึงทำความพอใจ ความพยายาม ความอดุทธะ ความขะมักเขม้น
ความไม่ทอดอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับไฟไหม้
ผ้าหรือไฟไหม้ศีรษะนั้น ฉนใด ภิกษุพึงทำความพอใจ ความพยายาม ความ
อดุทธะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณ
ยิ่ง เพื่อละธรรมทั้งหลายที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้น ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าว่าภิกษุเมื่อพิจารณาอยู่ ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เรา

เป็นผู้ไม่มีอภิษมาอยู่โดยมาก ฯลฯ เป็นผู้มิจิตตั้งมั่นอยู่โดยมาก ดังนี้ไซ้
ภิกษุเหล่านั้นควรตั้งอยู่ในกุศลธรรมเหล่านั้นแล้ว พึงทำความเพียรเพื่อความสิ้นไป
แห่งอาสวะทั้งหลายให้ยิ่งขึ้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๒

จิตติสูตร

[๕๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่สรรเสริญแม้ซึ่งความตั้งอยู่ในกุศล-
*ธรรมทั้งหลาย โฉนจะสรรเสริญความเสื่อมรอบในกุศลธรรมทั้งหลายเล่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย แต่เราสรรเสริญความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความตั้งอยู่
มิใช่ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความตั้งอยู่
มิใช่ความเจริญอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึศรัทธา
ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณเท่าไร ธรรมเหล่านั้นของภิกษุเหล่านั้นย่อมไม่ตั้ง
อยู่ ย่อมไม่เจริญขึ้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวข้อนี้ว่า เป็นความเสื่อมใน
กุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความตั้งอยู่ มิใช่ความเจริญ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความ
เสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลายมิใช่ความตั้งอยู่ มิใช่ความเจริญ อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความเสื่อม
มิใช่ความเจริญอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึศรัทธา
ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณเท่าไร ธรรมเหล่านั้นของภิกษุเหล่านั้นย่อมไม่เสื่อม
ย่อมไม่เจริญขึ้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวข้อนี้ว่า เป็นความตั้งอยู่ในกุศลธรรม
ทั้งหลาย มิใช่ความเสื่อม มิใช่ความเจริญ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความตั้งอยู่ใน
กุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความเสื่อม มิใช่ความเจริญ อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความตั้งอยู่
มิใช่ความเสื่อมอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึศรัทธา
ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณเท่าไร ธรรมเหล่านั้นของภิกษุเหล่านั้นย่อมไม่ตั้งอยู่
ย่อมไม่เสื่อม ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวข้อนี้ว่า เป็นความเจริญในกุศลธรรม
ทั้งหลาย มิใช่ความตั้งอยู่ มิใช่ความเสื่อม ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเจริญ
ในกุศลธรรมทั้งหลาย มิใช่ความตั้งอยู่ มิใช่ความเสื่อม อย่างนี้แล ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย หากว่าภิกษุไม่เป็นผู้ฉลาดในวารจิตของผู้อื่นไซ้ เมื่อเป็นอย่างนั้น
ภิกษุเหล่านั้นพึงศึกษาว่า เราจักเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตน ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตนอย่างไร ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เปรียบเหมือนสตรีหรือบุรุษที่เป็นหนุ่มสาว มีปรกติชอบแต่งตัว ส่องดู
เงาหน้าของตนในคันฉ่องอันบริสุทธิ์หมดจด หรือในภาชนะน้ำอันใส ถ้าเห็นรูป

หรือจุดดำที่หน้านั้น ก็พยายามเพื่อขจัดฐลีหรือจุดดำนั้นเสีย ถ้าไม่เห็นฐลีหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็ย่อมดีใจ มีความดำริอันบริบูรณ์ด้วยเหตุนั้นแล้ว เป็นลาภของเราหนอ หน้าของเราบริสุทธิแล้วหนอ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย การพิจารณาของภิกษุว่า เราเป็นผู้มีอภิขมาอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้ไม่มีอภิขมาอยู่โดยมาก ... เราเป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมากหรือหนอ หรือว่าเราเป็นผู้มีจิตตั้งมั่นอยู่โดยมาก ดังนี้ ย่อมเป็นอุปการะมากในกุศลธรรมทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุเมื่อพิจารณาอยู่ ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้มีอภิขมาอยู่โดยมาก ... เป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นอยู่โดยมาก ดังนี้ไซ้ ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดลอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อละธรรมทั้งหลายที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลมีผ้าอันไฟไหม้ หรือมีศิระอันไฟไหม้ พึงทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดลอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับไฟไหม้ผ้าหรือไฟไหม้ศิระนั้น ฉนใด ภิกษุนั้นพึงทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดลอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อละธรรมทั้งหลายที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้น ฉนนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุเมื่อพิจารณาอยู่ย่อมรู้อย่างนี้ว่า เราเป็นผู้ไม่มีอภิขมาอยู่โดยมาก ... เป็นผู้มีจิตตั้งมั่นอยู่โดยมาก ดังนี้ไซ้ ภิกษุนั้นควรตั้งอยู่ในกุศลธรรมเหล่านั้นแล้ว พึงทำความเพียรเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายให้ยิ่งขึ้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๓

สมถสูตร

[๕๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่าภิกษุไม่เป็นผู้ฉลาดในวารจิตของผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนั้น ภิกษุนั้นพึงศึกษาว่า เราจักเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตนอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนสตรีหรือบุรุษที่เป็นหนุ่มสาว มีปรกติชอบแต่งตัว ส่องดูเงาหน้าของตนในคันฉ่องอันบริสุทธิหมดจด หรือในภาชนะน้ำอันใส ถ้าเห็นฐลีหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็ย่อมพยายามกำจัดฐลีหรือจุดดำนั้นเสีย ถ้าไม่เห็นฐลีหรือจุดดำที่หน้านั้น ย่อมดีใจ มีความดำริอันบริบูรณ์ด้วยเหตุนั้นแล้ว เป็นลาภของเราหนอ หน้าของเราบริสุทธิแล้วหนอ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย การพิจารณาของภิกษุว่า เราเป็นผู้ได้ความสงบจิตภายในหรือหนอ หรือว่าไม่เป็นผู้ได้

ความสงบจิตภายใน เราเป็นผู้ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่งหรือหนอ หรือ
ว่าเราไม่เป็นผู้ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง ดังนี้ ย่อมเป็นอุปการะ-
*มากในกุศลธรรมทั้งหลาย จันนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า เราได้ความสงบ
จิตภายใน ไม่ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง ดังนี้ไซ้ ภิกษุนั้นควร
ตั้งอยู่ในความสงบจิตภายในแล้ว พึงทำความเพียรในความเห็นแจ้งธรรมด้วย
ปัญญาอันยิ่ง สมัยต่อมา ภิกษุนั้นย่อมได้ความสงบจิตภายใน และได้ความเห็น
แจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่อย่างนี้
ว่า เราได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง ไม่ได้ความสงบจิตภายใน ดังนี้ไซ้
ภิกษุนั้นควรตั้งอยู่ในความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่งแล้ว พึงทำความเพียรใน
ความสงบจิตภายใน สมัยต่อมา ภิกษุนั้นย่อมได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญา
อันยิ่ง และได้ความสงบจิตภายใน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่
อย่างนี้ว่า เราไม่ได้ความสงบจิตภายใน ไม่ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วย
ปัญญาอันยิ่ง ดังนี้ไซ้ ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดุสาหะ
ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อได้
ซึ่งกุศลธรรมเหล่านั้นนั้นเทียว ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าถูกไฟไหม้หรือมีศรีษะ
ถูกไฟไหม้ พึงทำความพอใจ ความพยายาม ความอดุสาหะ ความขะมักเขม้น
ความไม่ทอดอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับไฟไหม้ผ้าหรือ
ไฟไหม้ศรีษะนั้นนั้นเทียว แม้ฉนั้นใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นควรทำความ
พอใจ ความพยายาม ความอดุสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดอย
สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อได้ซึ่งกุศลธรรมเหล่านั้นนั้นเทียว
จันนั้นเหมือนกันแล ฯ

สมัยต่อมา ภิกษุนั้นย่อมได้ความสงบจิตภายใน และได้ความเห็นแจ้ง
ธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า
เราได้ความสงบจิตภายใน ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง ดังนี้ไซ้ ภิกษุ
นั้นควรตั้งอยู่ในกุศลธรรมเหล่านั้นนั้นแหละ แล้วพึงทำความเพียรให้ยิ่งขึ้นไป
เพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวแม้ซึ่งจิรวโดยส่วนสอง คือ ที่ควร
เสพก็มี ที่ไม่ควรเสพก็มี เราย่อมกล่าวแม้ซึ่งบิณฑบาตโดยส่วนสอง คือ ที่ควร
เสพก็มี ที่ไม่ควรเสพก็มี เราย่อมกล่าวแม้ซึ่งเสนาสนะโดยส่วนสอง คือ
ที่ควรเสพก็มี ที่ไม่ควรเสพก็มี เราย่อมกล่าวแม้ซึ่งบ้านและนิคมโดยส่วนสอง
คือ ที่ควรเสพก็มี ที่ไม่ควรเสพก็มี เราย่อมกล่าวแม้ซึ่งชนบทและประเทศโดย

ข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็คำที่เรากล่าวว่ เรากล่าวแม้ซึ่งชนบทและประเทศ
โดยส่วนสอง คือ ที่ควรเสพก็มี ที่ไม่ควรเสพก็มี ดังนี้ เราอาศัยอะไรกล่าว
แล้ว ในชนบทและประเทศทั้ง ๒ นั้น ชนบทและประเทศใด ภิกษุพึงรู้ว่า
เมื่อเราเสพชนบทและประเทศนี้แล อกุศลธรรมย่อมเจริญยิ่ง กุศลธรรมย่อม
เสื่อมไป ชนบทและประเทศเห็นปานนี้ไม่ควรเสพ ชนบทและประเทศใด ภิกษุ
พึงรู้ว่า เมื่อเราเสพชนบทและประเทศนี้แล อกุศลธรรมย่อมเสื่อมไป กุศลธรรม
ย่อมเจริญยิ่ง ชนบทและประเทศเห็นปานนี้ควรเสพ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็คำที่
เรากล่าวว่ เรากล่าวแม้ซึ่งชนบทและประเทศโดยส่วนสอง คือ ที่ควรเสพก็มี
ที่ไม่ควรเสพก็มี ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็คำที่เรากล่าวว่ เรากล่าวแม้ซึ่งบุคคลโดยส่วนสอง
คือ ที่ควรเสพก็มี ที่ไม่ควรเสพก็มี ดังนี้ เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ในบุคคล
ทั้ง ๒ นั้น บุคคลใดภิกษุพึงรู้ว่า เมื่อเราเสพบุคคลนี้แล อกุศลธรรมย่อมเจริญ
ยิ่ง กุศลธรรมย่อมเสื่อมไป บุคคลเห็นปานนี้ไม่ควรเสพ บุคคลใดภิกษุพึงรู้ว่า
เมื่อเราเสพบุคคลนี้แล อกุศลธรรมย่อมเสื่อมไป กุศลธรรมย่อมเจริญยิ่ง บุคคล
เห็นปานนี้ควรเสพ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็คำที่เรากล่าวว่ เราย่อมกล่าวแม้ซึ่ง
บุคคลโดยส่วนสอง คือ ที่ควรเสพก็มี ที่ไม่ควรเสพก็มี ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้
กล่าวแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๔

ปริหานสูตร

[๕๕] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำของท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้ถามว่า
ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคยอมตรัสว่า บุคคลผู้มีธรรมอันเสื่อม
บุคคลผู้มีธรรมอันเสื่อม ดังนี้ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย บุคคลผู้มีธรรมอันเสื่อม
พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอแล อนึ่ง บุคคลผู้มีธรรม
อันไม่เสื่อม พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร ภิกษุเหล่านั้น
กล่าวว่ ข้าแต่อาวุโส กระผมทั้งหลายมาแต่ที่ไกลแล เพื่อทราบเนื้อความแห่ง
ภาษิตนี้ในสำนักของท่านพระสารีบุตร ขอเนื้อความแห่งภาษิตนี้จงแจ่มแจ้งกะท่าน
พระสารีบุตรเองเถิด ภิกษุทั้งหลายได้ฟังต่อท่านพระสารีบุตรแล้วจกทรงจำไว้
ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น ท่านทั้งหลายจงฟัง
จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารี-
*บุตรได้กล่าวว่ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย บุคคลผู้มีธรรมอันเสื่อม พระผู้มีพระภาค
ตรัสไว้แล้วด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอแล ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุในธรรม

วินัยนี้ ไม่พึงธรรมที่ไม่เคยฟัง ๑ ธรรมที่ภิกษุนั้นฟังแล้วย่อมถึงความละละเลือน ๑ ธรรมที่ภิกษุนั้นเคยถูกต้องด้วยใจในกาลก่อน ย่อมไม่ปรากฏแก่เธอ ๑ ภิกษุนั้น ย่อมไม่รู้ธรรมที่ตนยังไม่รู้ ๑ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย บุคคลผู้มีธรรมอันเสื่อม พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ส่วนบุคคลผู้มีธรรมอันไม่เสื่อม พระผู้มีพระภาค ตรัสไว้ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อม ฟังธรรมที่ตนไม่เคยฟังมา ๑ ธรรมที่ภิกษุนั้นเคยฟังแล้ว ย่อมไม่ถึงความละละ เลือน ๑ ธรรมที่ภิกษุนั้นเคยถูกต้องด้วยใจในกาลก่อน ย่อมปรากฏ ๑ ภิกษุนั้น ย่อมรู้ธรรมที่ตนยังไม่รู้ ๑ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย บุคคลผู้มีธรรมอันไม่เสื่อม พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้แล้วด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย หากว่าภิกษุไม่เป็นผู้ฉลาดในวารจิตของผู้อื่นไซร้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านทั้งหลายพึงศึกษาว่า เราทั้งหลายจักเป็นผู้ฉลาดในวารจิต ของตน ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในวารจิตของตนอย่างไร ดูกร อาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนสตรีหรือบุรุษที่เป็นหนุ่มสาว มีปรกติชอบแต่งตัว ส่องดูเงาหน้าของตนในคันฉ่องอันบริสุทธิหมดจด หรือในภาชนะน้ำอันใส ถ้าเห็นธุลีหรือจุดดำที่หน้านั้น ก็ย่อมพยายามกำจัดธุลีหรือจุดดำนั้นเสีย ถ้าไม่เห็น ธุลีหรือจุดดำที่หน้านั้นก็ย่อมดีใจ มีความดำริอันบริบูรณ์ด้วยเหตุนี้แหละเห็นว่า เป็นลาภของเราแล้วหนอ หน้าของเราบริสุทธิแล้วหนอ แม้ฉันใด ดูกรอาวุโส ทั้งหมด การพิจารณาของภิกษุว่า เราเป็นผู้ไม่มีกิณณาอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือว่าไม่มีหนอ เราเป็นผู้มีจิตไม่พยาบาทอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือว่าไม่มีหนอ เราเป็นผู้ปราศจากถิ่นมิตะอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือว่าไม่มีหนอ เราเป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่านอยู่โดยมากหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือว่าไม่มีหนอ เราเป็นผู้ข้ามพ้นความสงสัยอยู่โดยมากหรือ หนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือว่าไม่มีหนอ เราเป็นผู้ไม่มักโกรธอยู่โดยมากหรือ หนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือว่าไม่มีหนอ เราเป็นผู้ไม่เศร้าหมองอยู่โดยมาก หรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือว่าไม่มีหนอ เราเป็นผู้ได้ความปราโมทย์ในธรรม ภายในหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือว่าไม่มีหนอ เราเป็นผู้ได้ความสงบ แห่งจิตภายในหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือว่าไม่มีหนอ เราเป็นผู้ได้ความเห็น แจ่มชัดด้วยปัญญาอันยิ่งหรือหนอ ธรรมนี้มีอยู่แก่เราหรือว่าไม่มีหนอ ดังนี้ เป็นอุปการะมากในกุศลธรรมทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ย่อมไม่พิจารณาเห็นกุศลธรรม เหล่านี้แม้ทั้งหมดในตนไซร้ ภิกษุนั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความ

อุตสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อได้เฉพาะซึ่งกุศลธรรมเหล่านี้ทั้งหมดนั้นเทียว ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าถูกไฟไหม้ หรือมีศีรษะถูกไฟไหม้ ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอุตสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับไฟไหม้ผ้าหรือไฟไหม้ศีรษะนั้นนั้นเทียว แม้ฉันใด ภิกษุนี้ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอุตสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อได้เฉพาะซึ่งกุศลธรรมเหล่านี้ทั้งหมดนั้นเทียว ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย แต่ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ย่อมพิจารณาเห็นกุศลธรรมบางอย่างในตนย่อมไม่พิจารณาเห็นกุศลธรรม บางอย่างในตนไซ้ริ ภิกษุนี้พึงตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลายที่พิจารณาเห็นในตนแล้ว พึงทำความพอใจ ความพยายาม ความอุตสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อได้เฉพาะซึ่งกุศลธรรมทั้งหลายที่ไม่พิจารณาเห็นในตนเหล่านั้น ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีผ้าถูกไฟไหม้หรือมีศีรษะถูกไฟไหม้ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอุตสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อดับไฟไหม้ผ้าหรือไฟไหม้ศีรษะนั้นนั้นเทียว แม้ฉันใด ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุนี้ควรตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลายที่พิจารณาเห็นในตนแล้ว ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอุตสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่ง เพื่อได้เฉพาะซึ่งกุศลธรรมทั้งหลายที่ไม่พิจารณาเห็นในตนเหล่านั้น ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่ ย่อมพิจารณาเห็นกุศลธรรมเหล่านี้แม้ทั้งหมดในตนไซ้ริ ภิกษุนี้ควรตั้งอยู่ในกุศลธรรมเหล่านี้ทั้งหมดนั้นเทียว แล้วพึงทำความเพียรให้ยิ่งขึ้นไปเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๕

สังญญาสูตรที่ ๑

[๕๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังญญา ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตธรรม มีอมตธรรมเป็นที่สุด ๑๐ ประการเป็นไฉน คืออสุภสังญญา ๑ มรณสังญญา ๑ อาหารปฏิกูล-
*สังญญา ๑ สัพพโลเกอนภิตสังญญา ๑ อนิจจังสังญญา ๑ อนิจเทุกขสังญญา ๑ ทุกขอนัตตสังญญา ๑ ปหานสังญญา ๑ วิราคสังญญา ๑ นิโรธสังญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังญญา ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มีมากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด ฯ

จบสูตรที่ ๖

สัญญาสูตรที่ ๒

[๕๗] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ อนิจจสัญญา ๑ อนัตตสัญญา ๑ มรณสัญญา ๑ อาหารเรปฏิกุลสัญญา ๑ สัพพโลเกอนภิตสัญญา ๑ อัญญิกสัญญา ๑ ปุพฺพกุสัญญา ๑ วินิกลสัญญา ๑ วิจิตกสัญญา ๑ อุทฺธมาตกสัญญา ๑ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด ฯ

จบสูตรที่ ๗

มูลสูตร

[๕๘] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกอัญญเดียรธีย์ปริพาชกพึงถามอย่างนี้ว่า ดูกุรอาวุโสทั้งหลาย ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นมูล มีอะไรเป็นแดนเกิด มีอะไรเป็นเหตุเกิด มีอะไรเป็นที่ประชุมลง มีอะไรเป็นประชุม มีอะไรเป็นใหญ่ มีอะไรเป็นยิ่ง มีอะไรเป็นแก่น มีอะไรเป็นที่หยั่งลง มีอะไรเป็นที่สุด เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว จะพึงพยากรณ์แก่อัญญเดียรธีย์ปริพาชกเหล่านั้นว่าอย่างไร ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมของข้าพระองค์ทั้งหลายมีพระผู้มีพระภาคเป็นมูล มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึง พระพุทธเจ้าข้า ขอประทานพระวโรกาส ขอเนื้อความแห่งภษิตนี้จงแจ่มแจ้งกะพระผู้มีพระภาคเถิด ภิกษุทั้งหลายได้พึงต่อพระผู้มีพระภาคแล้วจักทรงจำไว้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้นเธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกอัญญเดียรธีย์ปริพาชกพึงถามอย่างนี้ว่า ดูกุรอาวุโสทั้งหลาย ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นมูล มีอะไรเป็นแดนเกิด ... มีอะไรเป็นที่หยั่งลง มีอะไรเป็นที่สุด เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว พึงพยากรณ์แก่อัญญเดียรธีย์ปริพาชกเหล่านั้นอย่างนี้ว่า ดูกุรอาวุโสทั้งหลาย ธรรมทั้งปวงมีฉันทะเป็นมูล มีมณโฑการเป็นแดนเกิด มีผัสสะเป็นเหตุเกิด มีเวทนาเป็นที่ประชุมลง มีสมาริเป็นประชุม มีสติเป็นใหญ่ มีปัญญาเป็นยิ่ง มีวิมุตติเป็นแก่น มีอมตะเป็นที่หยั่งลง มีนิพพานเป็นที่สุด ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว พึงพยากรณ์แก่อัญญเดียรธีย์ปริพาชกเหล่านั้นอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

ปัพพตสูตร

[๕๙] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่าง

นี้ว่า จิตของพวกเราจักเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยสิ่งสมควรแก่บรรพชา อกุศล
ธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว จักไม่ตรึงจิตตั้งอยู่ จิตของพวกเราจักเป็นจิตได้
รับอบรมแล้วด้วยอนิจจสัญญา จิตของพวกเราจักเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยอนัตต
สัญญา จิตของพวกเราจักเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยอสุภสัญญา จิตของพวกเรา
จักเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยอาทีนวสัญญา จิตของพวกเราจักเป็นจิตรู้ความ
ประพฤติชอบ และความประพฤติไม่ชอบของสัตว์โลกแล้ว ได้รับอบรมด้วยสัญญา
นั้น จิตของพวกเราจักเป็นจิตรู้ความเจริญและความเสื่อมของสัตว์โลกแล้ว ได้รับ
อบรมด้วยสัญญานั้น จิตของพวกเราจักเป็นจิตรู้ความเกิดและความดับแห่งสังขาร
โลกแล้วได้รับอบรมด้วยสัญญานั้น จิตของพวกเราจักเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วย
ปหานสัญญา จิตของพวกเราจักเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยวิราคสัญญา จิตของ
พวกเราจักเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยนิโรธสัญญา ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้ง
หลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดแล จิตของภิกษุเป็นจิตได้รับอบรมแล้วด้วยสิ่ง
สมควรแก่บรรพชา อกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วย่อมไม่ตรึงจิตตั้งอยู่ จิตได้
รับอบรมแล้วด้วยอนิจจสัญญา จิตได้รับอบรมแล้วด้วยอนัตตสัญญา จิตได้รับอบรม
แล้วด้วยอสุภสัญญา จิตได้รับอบรมแล้วด้วยอาทีนวสัญญา จิตรู้ความประพฤติ
ชอบและความประพฤติไม่ชอบของสัตว์โลกแล้ว ได้รับอบรมแล้วด้วยสัญญานั้น
จิตรู้ความเจริญและความเสื่อมของสัตว์โลกแล้ว ได้รับอบรมแล้วด้วยสัญญานั้น
จิตรู้ความเกิดและความดับแห่งสังขารโลกแล้ว ได้รับอบรมแล้วด้วยสัญญานั้น
จิตได้รับอบรมด้วยปหานสัญญา จิตได้รับอบรมด้วยวิราคสัญญา และจิตได้รับอบรม
ด้วยนิโรธสัญญา เมื่อนั้น ภิกษุนั้นพึงหวังผลได้ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ
อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปาทานเหลืออยู่ เป็นพระอนาคามี ฯ

จบสูตรที่ ๕

อาพาธสูตร

[๖๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อาราม
ของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล ท่านพระคิริมา-
*นนท์อาพาธ ได้รับทุกข์ เป็นไข้หนักครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้
มีพระภาคถึงที่ประทับถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระคิริมานนท์
อาพาธ ได้รับทุกข์เป็นไข้หนัก ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคได้
โปรดอนุเคราะห์เสด็จเยี่ยมท่าน พระคิริมานนท์ยังที่อยู่เถิด พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ ถ้าเธอพึงเข้าไปหาแล้วกล่าวสัญญา

๑๐ ประการแก่คิริมานันทภิกษุไซ้ร้ ข้อที่อาพาธของคิริมานันทภิกษุจะพึงสงบระงับ

โดยพลัน เพราะได้ฟังสัญญา ๑๐ ประการนั้น เป็นฐานะที่จะมีได้ สัญญา ๑๐
ประการเป็นไฉน คือ อนิจจสัญญา ๑ อนัตตสัญญา ๑ อสุภสัญญา ๑ อาทีนว
สัญญา ๑ ปหานสัญญา ๑ วิราคสัญญา ๑ นิโรธสัญญา ๑ สัพพโลเกอนภิต
สัญญา ๑ สัพพสังขารสุอนิจจสัญญา ๑ อนาปานัสสติ ๑ ฯ

ดูกรอาณนท์ ก้อนิจจสัญญาเป็นไฉน ดูกรอาณนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
อยู่ในป่าก็ดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างเปล่าก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
รูปไม่เที่ยง เวทนาไม่เที่ยง สัญญาไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง วิญญาณไม่
เที่ยง ย่อมพิจารณาเห็นโดยความเป็นของไม่เที่ยงในอุปาทานชั้น ๕ เหล่านี้ด้วย
ประการอย่างนี้ ดูกรอาณนท์ นี้เรียกว่าอนิจจสัญญา ฯ

ดูกรอาณนท์ ก้อนัตตสัญญาเป็นไฉน ดูกรอาณนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
อยู่ในป่าก็ดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างเปล่าก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
จักขุเป็นอนัตตา รูปเป็นอนัตตา หูเป็นอนัตตา เสียงเป็นอนัตตา จมูกเป็น
อนัตตา กลิ่นเป็นอนัตตา ลิ้นเป็นอนัตตา รสเป็นอนัตตา กายเป็นอนัตตา
โผฏฐัพพะเป็นอนัตตา ใจเป็นอนัตตา ธรรมารมณ์เป็นอนัตตา ย่อมพิจารณาเห็น
โดยความเป็นอนัตตาในอายตนะทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ๖ ประการ
เหล่านี้ ด้วยประการอย่างนี้ ดูกรอาณนท์ นี้เรียกว่า อนัตตสัญญา ฯ

ดูกรอาณนท์ ก้อสุภสัญญาเป็นไฉน ดูกรอาณนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมพิจารณาเห็นกายนี้มันแล เบื้องบนแต่พื้นเท้าขึ้นไป เบื้องต่ำแต่ปลายผมลงมา
มีหนังหุ้มอยู่โดยรอบ เต็มด้วยของไม่สะอาด มีประการต่างๆ ว่า ในกายนี้
มีผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม เนื้อหัวใจ
ตับ พังผืด ไต ปอด ใสใหญ่ ใส่น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า ดี เสลด
หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร
ย่อมพิจารณาเห็นโดยความเป็นของไม่งามในกายนี้ ด้วยประการดังนี้ ดูกรอาณนท์
นี้เรียกว่าอสุภสัญญา ฯ

ดูกรอาณนท์ ก้ออาทีนวสัญญาเป็นไฉน ดูกรอาณนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
อยู่ในป่าก็ดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างเปล่าก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
กายนี้มีทุกข์มาก มีโทษมาก เพราะฉะนั้น อาพาธต่างๆ จึงเกิดขึ้นในกายนี้ คือ
โรคตา โรคหู โรคจมูก โรคลิ้น โรคกาย โรคศีรษะ โรคที่ใบหู โรคปาก
โรคฟัน โรคโอ โรคหืด โรคไขหวัด โรคไข้พิษ โรคไข้เชื่องซึม โรคในท้อง
โรคลมสลับ โรคบิด โรคจุกเสียด โรคลงราก โรคเรื้อน โรคฝี โรคกลาก
โรคมอคร่อ โรคลมบ้าหมู โรคหิดเปื่อย โรคหิดคัน โรคคุดทะราด หูด
โรคละออง บวม โรคอาเจียนโลหิต โรคดีเดื้อด โรคเบาหวาน โรคเริม
โรคพุพอง โรคริดสีดวง อาพาธมีดีเป็นสมุฏฐาน อาพาธมีเสมหะเป็นสมุฏฐาน

อาพาสมีลมเป็นสมุฏฐาน อาพาสมีใช้สันนิบาต อาพาสอันเกิดแต่ฤดูแปรปรวน
อาพาสอันเกิดแต่การบริหารไม่สม่ำเสมอ อาพาสอันเกิดแต่ความเพียรเกินกำลัง
อาพาสอันเกิดแต่วิบากของกรรม ความหนาว ความร้อน ความหิว ความระหาย
ปวดอุจจาระ ปวดปัสสาวะ ย่อมพิจารณาเห็นโดยความเป็นโทษในกายนี้ ด้วย
ประการดังนี้ ดูกรอานนท์ นี่เรียกว่าอาทินวสัญญา ฯ

ดูกรอานนท์ ก็ปหานสัญญาเป็นไฉน ดูกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมไม่ยินดี ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้หมดสิ้นไป ย่อมทำให้ถึงความ
ไม่มี ซึ่งกามวิตกอันเกิดขึ้นแล้ว ย่อมไม่ยินดี ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้
หมดสิ้นไป ย่อมทำให้ถึงความไม่มี ซึ่งพยาบาทวิตกอันเกิดขึ้นแล้ว ย่อมไม่ยินดี
ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้หมดสิ้นไป ย่อมให้ถึงความไม่มี ซึ่งวิหิงสาวิตก
อันเกิดขึ้นแล้ว ย่อมไม่ยินดี ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้หมดสิ้นไป ย่อม
ให้ถึงความไม่มี ซึ่งอกุศลธรรมทั้งหลายอันชั่วช้า อันเกิดขึ้นแล้ว เกิดขึ้นแล้ว
ดูกรอานนท์ นี่เรียกว่าปหานสัญญา ฯ

ดูกรอานนท์ ก็วิราคสัญญาเป็นไฉน ดูกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
อยู่ในป่าก็ดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างเปล่าก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือ ธรรมเป็นที่ระงับสังขารทั้งปวง ธรรม
เป็นที่สละคืนอุปธิทั้งปวง ธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา ธรรมเป็นที่สารถกิเลส
ธรรมชาติเป็นที่ดับกิเลสและกองทุกข์ ดูกรอานนท์ นี่เรียกว่าวิราคสัญญา ฯ

ดูกรอานนท์ นิโรธสัญญาเป็นไฉน ดูกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
อยู่ในป่าก็ดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างเปล่าก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือ ธรรมเป็นที่ระงับสังขารทั้งปวง ธรรม
เป็นที่สละคืนอุปธิทั้งปวง ธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา ธรรมเป็นที่ดับโดยไม่
เหลือ ธรรมชาติเป็นที่ดับกิเลสและกองทุกข์ ดูกรอานนท์ นี่เรียกว่านิโรธสัญญา ฯ

ดูกรอานนท์ สัพพโลเกอนภิตสัญญาเป็นไฉน ดูกรอานนท์ ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ ละอุบาย ๑- และอุปาทานในโลก อันเป็นเหตุตั้งมั่น ถือมั่น และเป็น
อนุสัยแห่งจิต ย่อมงดเว้น ไม่ถือมั่น ดูกรอานนท์ นี่เรียกว่าสัพพโลเกอนภิต
สัญญา ฯ

ดูกรอานนท์ สัพพสังขารสูอนิจจสัญญาเป็นไฉน ดูกรอานนท์ ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ ย่อมอึดอัด ย่อมระอา ย่อมเกลียดชังแต่สังขารทั้งปวง ดูกรอานนท์
นี่เรียกว่าสัพพสังขารสูอนิจจสัญญา ฯ

ดูกรอานนท์ อานาปานัสสติเป็นไฉน ดูกรอานนท์ ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างเปล่าก็ดี นั่งคู้บัลลังก์
ตั้งกายให้ตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เธอเป็นผู้มีสติหายใจออก เป็นผู้มีสติ

หายใจเข้า เมื่อหายใจออกยาวก็รู้ชัดว่า หายใจออกยาว หรือเมื่อหายใจเข้ายาวก็
รู้ชัดว่า หายใจเข้ายาว เมื่อหายใจออกสั้นก็รู้ชัดว่า หายใจออกสั้น หรือเมื่อ
หายใจเข้าสั้นก็รู้ชัดว่า หายใจเข้าสั้น ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้กำหนดรู้กายทั้งปวง
@๑. อุบาย คือ ตัณหาและทิจิ อุปาทาน คือ อุปาทาน ๔
(ลมหายใจ) หายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้กำหนดรู้กายทั้งปวงหายใจเข้า
ย่อมศึกษาว่า จักระงับกายสังขาร (ลมหายใจ) หายใจออก ย่อมศึกษาว่า
จักระงับกายสังขาร หายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักกำหนดรู้ปิตีหายใจออก ย่อม
ศึกษาว่า จักกำหนดรู้ปิตีหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักกำหนดรู้จิตตสังขาร (เวทนา)
หายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักกำหนดรู้จิตตสังขารหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า
จักระงับจิตตสังขารหายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักระงับจิตตสังขารหายใจเข้า ย่อม
ศึกษาว่า จักกำหนดรู้จิตหายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักกำหนดรู้จิตหายใจเข้า
ย่อมศึกษาว่า จักยังจิตให้บันเทิงหายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักยังจิตให้บันเทิง
หายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักตั้งจิตให้มั่นหายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักตั้งจิตให้
มั่นหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักปลี้อจิตหายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักปลี้อ
จิตหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความเป็นของไม่เที่ยงหายใจ
ออก ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความเป็นของไม่เที่ยงหายใจเข้า
ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความคล้ายกำหนดหายใจออก ย่อมศึกษา
ว่า จักเป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความคล้ายกำหนดหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักเป็น
ผู้พิจารณาเห็นโดยความดับสนิทหายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้พิจารณาเห็น
โดยความดับสนิทหายใจเข้า ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความสลัด
คั่นหายใจออก ย่อมศึกษาว่า จักเป็นผู้พิจารณาเห็นโดยความสลัดคั่นหายใจเข้า
ดูกรอานนท์ นี้เรียกว่าอานาปานัสสติ ฯ

ดูกรอานนท์ ถ้าเธอพึงเข้าไปหาแล้ว กล่าวสัญญา ๑๐ ประการนี้แก่
ศิริมานนทภิกขุไซ้ ข้อที่อาพาธของศิริมานนทภิกขุจะพึงสงบระงับโดยพลัน
เพราะได้ฟังสัญญา ๑๐ ประการนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

ลำดับนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เรียนสัญญา ๑๐ ประการนี้ในสำนักของ
พระผู้มีพระภาคแล้ว ได้เข้าไปหาท่านพระศิริมานนทที่ยังที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าว
สัญญา ๑๐ ประการแก่ท่านพระศิริมานนท ครั้นนั้นแล อาพาธนั้นของท่าน
พระศิริมานนทสงบระงับโดยพลัน เพราะได้ฟังสัญญา ๑๐ ประการนี้ ท่านพระ-
*ศิริมานนทหายจากอาพาธนั้น ก็แลอาพาธนั้นเป็นโรคอันท่านพระศิริมานนทละได้
แล้วด้วยประการนั้นแล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบสัจจิตตวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรณคดี คือ

๑. สจิตตสูตร ๒. สาริปุตตสูตร ๓. วิติสูตร ๔. สมถสูตร
๕. ปริหานสูตร ๖. สัญญาสูตรที่ ๑๗. สัญญาสูตรที่ ๒๘. มุลสูตร
๘. ปัพพจิตสูตร ๑๐. อาพาธสูตร ฯ

ยมกวรรคที่ ๒

อวิชาสูตร

[๖๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เจื่อนต้นแห่งวิชชาย่อมไม่ปรากฏในกาลก่อน
แต่นี้ อวิชาไม่มี แต่ภายหลังจึงมี เพราะเหตุนี้ เราจึงกล่าวคำนี้ อย่างนี้ว่า ก็
เมื่อเป็นเช่นนั้น อวิชาที่มีข้อนี้เป็นปัจจัยจึงปรากฏ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อม
กล่าวอวิชาว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของอวิชา
ควรจะกล่าวว่ามีวรรณะ ๕ แม้วรรณะ ๕ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามี
อาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของวรรณะ ๕ ควรกล่าวว่า ทุจจริต ๓ แม้ทุจจริต ๓ เรา
ก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของทุจจริต ๓ ควร
กล่าวว่า การไม่สำรวมอินทรีย์ แม้การไม่สำรวมอินทรีย์เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้
กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารแห่งการไม่สำรวมอินทรีย์ ควรกล่าวว่าความ
ไม่มีสติสัมปชัญญะ แม้ความไม่มีสติสัมปชัญญะเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้
กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของความไม่มีสติสัมปชัญญะ ควรกล่าวว่า
การกระทำไว้ในใจโดยไม่แยบคาย แม้การกระทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายเราก็ก้าวว่า
มีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการกระทำไว้ในใจโดยไม่แยบ
คาย ควรกล่าวว่าความไม่มีศรัทธา แม้ความไม่มีศรัทธาเราก็ก้าวว่ามีอาหาร
มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของความไม่มีศรัทธา ควรกล่าวว่า การ
ไม่ฟังสัทธรรม แม้การไม่ฟังสัทธรรมเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
ก็อะไรเป็นอาหารของการไม่ฟังสัทธรรม ควรกล่าวว่า การไม่คบสัปปุรุษ ดูกร-
*ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้ การไม่คบสัปปุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการไม่ฟัง
สัทธรรมให้บริบูรณ์ การไม่ฟังสัทธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมยังความไม่มีศรัทธาให้
บริบูรณ์ ความไม่มีศรัทธาที่บริบูรณ์ ย่อมยังการกระทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายให้
บริบูรณ์ การกระทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายที่บริบูรณ์ ย่อมยังความไม่มีสติสัมปชัญญะ
ให้บริบูรณ์ ความไม่มีสติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อมยังการไม่สำรวมอินทรีย์ให้
บริบูรณ์ การไม่สำรวมอินทรีย์ที่บริบูรณ์ ย่อมยังทุจจริต ๓ ให้บริบูรณ์ ทุจจริต ๓
ที่บริบูรณ์ ย่อมยังวรรณะ ๕ ให้บริบูรณ์ วรรณะ ๕ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังอวิชาให้
บริบูรณ์ อวิชานี้มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดหยาดตกลงเบื้องบนภูเขา
เมื่อฝนตกหนักๆ อยู่ น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่ม ย่อมยังชอกเขา ลำธารและห้วย
ให้เต็ม ชอกเขา ลำธารและห้วยที่เต็ม ย่อมยังหนองให้เต็ม หนองที่เต็มย่อม
ยังบึงให้เต็ม บึงที่เต็มย่อมยังแม่น้ำน้อยให้เต็ม แม่น้ำน้อยที่เต็มย่อมยังแม่น้ำใหญ่
ให้เต็ม แม่น้ำใหญ่ที่เต็มย่อมยังมหาสมุทรสาครให้เต็ม มหาสมุทรสาครนั้น มี-
*อาหารอย่างนี้ และเต็มเปี่ยมอย่างนี้ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย การไม่คบ
สัปบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการไม่พึงสังฆกรรมให้บริบูรณ์ ... นิวรณ์ ๕ ที่บริบูรณ์
ย่อมยังอวิชาให้บริบูรณ์ อวิชานี้มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้ ดังนั้น
เหมือนกันแล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าววิชาและวิมุตติว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามี
อาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของวิชาและวิมุตติ ควรกล่าวว่า โพชนงค์ ๗ แม้
โพชนงค์ ๗ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ
โพชนงค์ ๗ ควรกล่าวว่า สติปัญฐาน ๔ แม้สติปัญฐาน ๔ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร
มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของสติปัญฐาน ๔ ควรกล่าวว่า สุจริต ๓
แม้สุจริต ๓ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ
สุจริต ๓ ควรกล่าวว่า การสำรวมอินทรีย์ แม้การสำรวมอินทรีย์เราก็ก้าวว่า
มีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการสำรวมอินทรีย์ ควร
กล่าวว่า สติสัมปชัญญะ แม้สติสัมปชัญญะเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าว
ว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของสติสัมปชัญญะ ควรกล่าวว่า การทำไว้ในใจ
โดยแยบคาย แม้การทำไว้ในใจโดยแยบคายเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าว
ว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย ควรกล่าวว่า
ศรัทธา แม้ศรัทธาเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็น
อาหารของศรัทธา ควรกล่าวว่า การพึงสังฆกรรม แม้การพึงสังฆกรรมเราก็ก้าวว่า
มีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการพึงสังฆกรรม ควรกล่าว
ว่า การคบสัปบุรุษ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้ การคบสัปบุรุษที่บริบูรณ์
ย่อมยังการพึงสังฆกรรมให้บริบูรณ์ การพึงสังฆกรรมที่บริบูรณ์ ย่อมยังศรัทธาให้
บริบูรณ์ ศรัทธาที่บริบูรณ์ ย่อมยังการทำไว้ในใจโดยแยบคายให้บริบูรณ์ การทำ
ไว้ในใจโดยแยบคายที่บริบูรณ์ ย่อมยังสติสัมปชัญญะให้บริบูรณ์ สติสัมปชัญญะ
ที่บริบูรณ์ ย่อมยังการสำรวมอินทรีย์ให้บริบูรณ์ การสำรวมอินทรีย์ที่บริบูรณ์ ย่อม
ยังสุจริต ๓ ให้บริบูรณ์ สุจริต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังสติปัญฐาน ๔ ให้บริบูรณ์
สติปัญฐาน ๔ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังโพชนงค์ ๗ ให้บริบูรณ์ โพชนงค์ ๗ ที่บริบูรณ์
ย่อมยังวิชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ วิชาและวิมุตตินี้มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์
อย่างนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดหยาดตกลงเบื้องบนภูเขา
เมื่อฝนตกหนักๆ อยู่ น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่ม ย่อมยังชอกเขา ลำธารและห้วย
ให้เต็ม ชอกเขา ลำธารและห้วยที่เต็มย่อมยังหนองให้เต็ม หนองที่เต็ม
ย่อมยังบึงให้เต็ม บึงที่เต็มย่อมยังแม่น้ำน้อยให้เต็ม แม่น้ำน้อยที่เต็ม ย่อมยัง
แม่น้ำใหญ่ให้เต็ม แม่น้ำใหญ่ที่เต็ม ย่อมยังมหาสมุทรสาครให้เต็ม มหาสมุทร
สาครนั้นมีอาหารอย่างนี้ และเต็มเปี่ยมอย่างนี้ แม่น้ำใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
การคตบัพบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการฟังสัทธรรมให้บริบูรณ์ ... โขชนงค์ ๗ ที่
บริบูรณ์ ย่อมยังวิชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ วิชาและวิมุตตินี้มีอาหารอย่างนี้ และ
บริบูรณ์อย่างนี้ ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๑

ตัณหาสูตร

[๖๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เจื่อนต้นแห่งภวตัณหา ย่อมไม่ปรากฏ
ในกาลก่อนแต่นี้ ภวตัณหาไม่มี แต่ภายหลังจึงมี เพราะเหตุนั้น เราจึงกล่าวคำ
อย่างนี้ว่า ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น ภวตัณหา มีข้อนี้เป็นปัจจัยจึงปรากฏ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เรื่อยอมกล่าวภวตัณหาว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็น
อาหารของภวตัณหาควรกล่าวว่า อวิชา แม้อวิชาเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้
กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของอวิชา ควรกล่าวว่านิวรณ ๕ แม้
นิวรณ ๕ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ
นิวรณ ๕ ควรกล่าวว่า ทุจจริต ๓ แม้ทุจจริต ๓ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าว
ว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของทุจจริต ๓ ควรกล่าวว่า การไม่สำรวมอินทรีย์
แม้การไม่สำรวมอินทรีย์เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็น
อาหารของการไม่สำรวมอินทรีย์ ควรกล่าวว่าความไม่มีสติสัมปชัญญะ แม้ความ
ไม่มีสติสัมปชัญญะเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็น
อาหารของความไม่มีสติสัมปชัญญะ ควรกล่าวว่า การทำไว้ในใจโดยไม่แยกคาย
แม้การทำไว้ในใจโดยไม่แยกคายเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
ก็อะไรเป็นอาหารของการทำไว้ในใจโดยไม่แยกคาย ควรกล่าวว่า ความไม่มี
ศรัทธา แม้ความไม่มีศรัทธาเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
ก็อะไรเป็นอาหารของความไม่มีศรัทธา ควรกล่าวว่า การไม่ฟังสัทธรรม
แม้การไม่ฟังสัทธรรมเราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร ก็อะไรเป็น
อาหารของการไม่ฟังสัทธรรม ควรกล่าวว่า การไม่คตบัพบุรุษ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ด้วยประการดังนี้ การไม่คตบัพบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการไม่ฟังสัทธรรมให้
บริบูรณ์ การไม่ฟังสัทธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมยังความไม่มีศรัทธาให้บริบูรณ์
ความไม่มีศรัทธาที่บริบูรณ์ ย่อมยังการทำไว้ในใจโดยไม่แยกคายให้บริบูรณ์ การ

ทำให้ไว้ในใจโดยไม่แยกคายที่บริบูรณ์ ย่อมยังความไม่มีสติสัมปชัญญะให้บริบูรณ์
ความไม่มีสติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อมยังการไม่สำรวมอินทรีย์ให้บริบูรณ์ การ
ไม่สำรวมอินทรีย์ที่บริบูรณ์ ย่อมยังทุจริต ๓ ให้บริบูรณ์ ทุจริต ๓ ที่บริบูรณ์
ย่อมยังนิรณ ๕ ให้บริบูรณ์ นิรณ ๕ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังอวิชาให้บริบูรณ์
อวิชาที่บริบูรณ์ ย่อมยังภวตัณหาให้บริบูรณ์ ภวตัณหานี้มีอาหารอย่างนี้และ
บริบูรณ์อย่างนี้ ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดหยาดตกลงเบื้องบนภูเขา
เมื่อฝนตกหนักๆ อยู่ น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่ม ย่อมยังชอกเขา ลำธารและห้วย
ให้เต็ม ชอกเขา ลำธารและห้วยที่เต็ม ย่อมยังหนองให้เต็ม หนองที่เต็ม
ย่อมยังบึงให้เต็ม บึงที่เต็ม ย่อมยังแม่น้ำน้อยให้เต็ม แม่น้ำน้อยที่เต็ม ย่อมยัง
แม่น้ำใหญ่ให้เต็ม แม่น้ำใหญ่ที่เต็ม ย่อมยังมหาสมุทรสาครให้เต็ม มหาสมุทร
สาครนี้มีอาหารอย่างนี้ และเต็มเปี่ยมอย่างนี้ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย การ
ไม่คบสัปปุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการไม่พึงสังฆกรรมให้บริบูรณ์ ... อวิชาที่บริบูรณ์
ย่อมยังภวตัณหาให้บริบูรณ์ ภวตัณหานี้มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้ ฉันนั้น
เหมือนกันแล ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าววิชาและวิมุตติว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มี
อาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของวิชาและวิมุตติ ควรกล่าวว่า โพชนงค์ ๗ แม้
โพชนงค์ ๗ เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของ
โพชนงค์ ๗ ควรกล่าวว่าสติปัญฐาน ๔ แม้สติปัญฐาน ๔ เราก็กล่าวว่ามีอาหาร
มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของสติปัญฐาน ๔ ควรกล่าวว่า สุจริต ๓
แม้สุจริต ๓ เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหาร
ของสุจริต ๓ ควรกล่าวว่า การสำรวมอินทรีย์ แม้การสำรวมอินทรีย์เราก็กล่าวว่า
มีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการสำรวมอินทรีย์
ควรกล่าวว่า สติสัมปชัญญะ แม้สติสัมปชัญญะเราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้
กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของสติสัมปชัญญะ ควรกล่าวว่า การทำให้
ไว้ในใจโดยแยกคาย แม้การทำให้ไว้ในใจโดยแยกคาย เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้
กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการทำให้ไว้ในใจโดยแยกคาย ควร
กล่าวว่า ศรัทธา แม้ศรัทธาเราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร
ก็อะไรเป็นอาหารของศรัทธา ควรกล่าวว่า การพึงสังฆกรรม แม้การพึงสังฆกรรม
เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร ก็อะไรเป็นอาหารของการพึง
สังฆกรรม ควรกล่าวว่า การคบหาสัปปุรุษ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้
การคบหาสัปปุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการพึงสังฆกรรมให้บริบูรณ์ การพึงสังฆกรรม
ที่บริบูรณ์ ย่อมยังการทำให้ไว้ในใจโดยแยกคายให้บริบูรณ์ การทำให้ไว้ในใจโดย

แบบคายที่บริบูรณ์ ย่อมยังสติสัมปชัญญะให้บริบูรณ์ สติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์
ย่อมยังการสำรวมอินทรีให้บริบูรณ์ การสำรวมอินทรีที่บริบูรณ์ ย่อมยัง
สุจริต ๓ ให้บริบูรณ์ สุจริต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์
สติปัฏฐาน ๔ ที่บริบูรณ์ ย่อมยังโพชฌงค์ ๗ ให้บริบูรณ์ โพชฌงค์ ๗
ที่บริบูรณ์ ย่อมยังวิชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ วิชาและวิมุตตินี้มีอาหารอย่างนี้
และบริบูรณ์อย่างนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดหยาบตกลงเบื้องบนภูเขา
เมื่อฝนตกหนักๆ อยู่ น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่ม ย่อมยังชอกเขา ลำธารและห้วย
ให้เต็ม ชอกเขา ลำธารและห้วยที่เต็ม ย่อมยังหนองให้เต็ม หนองที่เต็ม
ย่อมยังบึงให้เต็ม บึงที่เต็มย่อมยังแม่น้ำน้อยให้เต็ม แม่น้ำน้อยที่เต็ม ย่อมยัง
แม่น้ำใหญ่ให้เต็ม แม่น้ำใหญ่ที่เต็ม ย่อมยังมหาสมุทรสาครให้เต็ม มหาสมุทร
สาครนี้มีอาหารอย่างนี้ และเต็มเปี่ยมอย่างนี้ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
การคตสัปปุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมยังการฟังสัทธรรมาให้บริบูรณ์ ... โพชฌงค์ ๗
ที่บริบูรณ์ ย่อมยังวิชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ วิชาและวิมุตตินี้มีอาหารอย่างนี้
และบริบูรณ์อย่างนี้ ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๒

นิฏฐาสสูตร

[๖๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่งเชื่อมั่นในเรา บุคคล
เหล่านั้นทั้งหมดเป็นผู้สมบุรณ์ด้วยทิจิ บุคคล ๕ จำพวกที่สมบุรณ์ด้วยทิจิเชื่อมั่น
ในโลกนี้ อีก ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น บุคคล ๕ จำพวกเหล่าไหน
เชื่อมั่นในโลกนี้ คือ พระโสดาบันผู้สัจตักขัตตปุรมะ ๑ พระโสดาบันผู้
โกลังโกละ ๑ พระโสดาบันผู้เอกพิชี ๑ พระสกทาคามี ๑ พระอรหันต์ใน
ปัจจุบัน ๑ บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้เชื่อมั่นในโลกนี้ ฯ

บุคคล ๕ จำพวกเหล่าไหน ละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น คือพระอนาคามี
ผู้อันตราปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้อุปหัจจปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้
อสังขารปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้สสังขารปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้
อุทซังโสโตกนิฏฐคามิ ๑ บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้ละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่งเชื่อมั่นในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมด
เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยทิจิ บุคคลผู้สมบุรณ์ด้วยทิจิ ๕ จำพวกเหล่านั้นนั้น เชื่อมั่นใน
โลกนี้ บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้ละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น ฯ

จบสูตรที่ ๓

อเวจจุสูตร

[๖๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่งเลื่อมใส อย่างไม่

หวั่นไหวในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นผู้ถึงกระแสนิพพาน ผู้ถึงกระแส
นิพพาน ๕ จำพวกเหล่านั้นเชื่อมั่นในโลกนี้ ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น
๕ จำพวกเหล่าไหนเชื่อมั่นในโลกนี้ ๕ จำพวกเหล่านั้น คือ พระโสดาบัน
ผู้ตัดกัณฑ์ตูปรมะ ๑ พระโสดาบันผู้ใกล้ไกละ ๑ พระโสดาบันผู้เอกพิสี ๑
พระสกทาคามี ๑ พระอรหันต์ในปัจจุบัน ๑ บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้เชื่อมั่นในโลก
นี้ บุคคล ๕ จำพวกเหล่าไหนละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น คือ พระอนาคามีผู้
อันตราปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้อุปหัจจปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้สังขาร
ปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้สังขารปรินิพพายี ๑ พระอนาคามีผู้อุทกังโส-
*กนิฏฐคามิ ๑ บุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้ละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่งเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในเรา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมด
เป็นผู้ถึงกระแสนิพพาน ผู้ถึงกระแสนิพพาน ๕ จำพวกเหล่านั้นเชื่อมั่นใน
โลกนี้ ๕ จำพวกละโลกนี้ไปแล้วจึงเชื่อมั่น ฯ

จบสูตรที่ ๔

สุขสูตรที่ ๑

[๖๕] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ที่นาลกคาม แคว้นมคธ ครั้น
นั้นแล ปริพาชกชื่อว่าสามัณฑกานิ เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ได้
ปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้วนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรท่านพระสารีบุตร
อะไรหนอเป็นเหตุให้เกิดสุข อะไรหนอเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ฯ

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ การเกิดเป็นเหตุให้เกิดทุกข์
การไม่เกิดเป็นเหตุให้เกิดสุข ดูกรผู้มีอายุ เมื่อมีการเกิด เป็นอันหวังได้ทุกขนี้
คือ ความหนาว ความร้อน ความหิว ความระหาย อุจจาระ ปัสสาวะ
สัมผัสไฟ สัมผัสท่อนไม้ สัมผัสศาตรา ญาติกิตติ มิตรกิตติ มาประชุมพร้อมกัน
ย่อมโกรธเคืองเขา ดูกรผู้มีอายุ เมื่อมีการเกิด เป็นอันหวังได้ทุกขนี้ ดูกร
ผู้มีอายุ เมื่อไม่มีการเกิด เป็นอันหวังได้สุขนี้ คือ ความไม่หนาว ความไม่ร้อน
ความไม่หิว ความไม่ระหาย ไม่ต้องอุจจาระ ไม่ต้องปัสสาวะ ไม่ต้องสัมผัสไฟ
ไม่ต้องสัมผัสท่อนไม้ ไม่ต้องสัมผัสศาตรา ญาติกิตติ มิตรกิตติ มาประชุม
พร้อมกัน ย่อมไม่โกรธเคืองเขา ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อไม่มีการเกิด เป็น
อันหวังได้สุขดังนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

สุขสูตรที่ ๒

[๖๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ที่นาลกคาม แคว้นมคธ ครั้น
นั้นแล ปริพาชกชื่อว่าสามัณฑกานิ เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ได้

ปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรท่านพระสารีบุตร
ในธรรมวินัยนี้ อะไรหนอเป็นเหตุให้เกิดสุข อะไรเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ฯ

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ ในธรรมวินัยนี้ ความไม่ยินดี
และเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ความยินดีเป็นเหตุให้เกิดสุข ดูกรผู้มีอายุ เมื่อมีความ
ไม่ยินดี เป็นอันหวังได้ทุกข์นี้ คือ บุคคลผู้มีความไม่ยินดีแม้เดินอยู่ ก็ไม่
ประสบความสุขความสำราญ บุคคลผู้มีความไม่ยินดีแม้ยืนอยู่ ... แม้ นั่งอยู่ ... แม้
นอนอยู่... แม้อยู่ในบ้าน... แม้อยู่ในป่า... แม้อยู่ที่โคนไม้... แม้อยู่ในเรือนว่าง
เปล่า... แม้อยู่ในที่แจ้ง... แม้อยู่ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ ก็ย่อมไม่ประสบความสุข
ความสำราญ ดูกรผู้มีอายุ เมื่อมีความไม่ยินดีก็เป็นอันหวังได้ความทุกข์นี้ ดูกร
ผู้มีอายุ เมื่อมีความยินดี ก็เป็นอันหวังได้ความสุขนี้ คือ บุคคลผู้มีความยินดีแม้
นั่งอยู่ ... แม้ นอนอยู่ ... แม้อยู่ในบ้าน ... แม้อยู่ในป่า ... แม้อยู่
ที่โคนไม้... แม้อยู่ในเรือนว่างเปล่า... แม้อยู่ในที่แจ้ง... แม้อยู่ในท่ามกลาง
ภิกษุสงฆ์ ก็ย่อมประสบความสุขความสำราญ ดูกรผู้มีอายุ เมื่อมีความยินดี ก็
เป็นอันหวังได้ความสุขนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๖

นพกปานสูตรที่ ๑

[๖๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล พร้อมด้วย
ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ได้เสด็จถึงนิคมของชาวโกศล ชื่อว่านพกปานะ ทราบมาว่า
พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปลาสวัน ใกล้ณพกปานนิคมนั้น ก็สมัยนั้นแล พระผู้มี
พระภาคผู้อนุโมทิตกษุณฺณแวดล้อมประทับนั่งแล้วในวันอุโบสถ ครั้นนั้นแล พระผู้มี
พระภาคทรงชี้แจงภิกษุทั้งหลายให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริง
ด้วยธรรมิกถา สั้นส่วนแห่งราตรีเป็นอันมาก ทรงตรวจดูภิกษุสงฆ์ผู้นั่งเฝ้าอยู่
แล้วตรัสถามท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรสารีบุตร ภิกษุสงฆ์ปราศจากถีนมิทธะแล้ว
ธรรมิกถาเพื่อภิกษุทั้งหลายจงแจ่มแจ้งกะเธอ เราเมื่อหลัง จักเอนหลัง ท่าน
พระสารีบุตรกราบทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาครับสั่งให้บุปผาสังฆาภิ
สิทธิ์ ทรงแสดงสัทธาโดยพระปริสเบื่องขวา ช้อนเท้าหล่อมเท้า ทรงมี
สติสัมปชัญญะ ทรงกระทำอุฏฐานัตถุญญาไว้ในพระทัย

ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรเตือนภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุผู้มีอายุ
ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า
ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีหิริ ไม่มี
โอตตปปะ ไม่มีวิริยะ ไม่มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวัน
ของผู้นั้นย่อมผ่านพ้นไป ผู้นั้นพึงหวังได้ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวัง

ได้ความเจริญเลย ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของพระจันทร์
ในกาลปักษ์ย่อมผ่านพ้นไป พระจันทร์ย่อมเสื่อมจากวาระ ย่อมเสื่อมจากมณฑล
ย่อมเสื่อมจากแสงสว่าง ย่อมเสื่อมจากด้านยาวและด้านกว้าง ฉนใด ผู้ใด
ผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีhiri ไม่มีโอตตปปะ ไม่มีวิริยะ
ไม่มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้น ย่อมผ่านพ้นไป
ผู้หนึ่งพึงหวังได้ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวังได้ความเจริญเลย ฉนนั้น
เหมือนกัน ดูกรอาวุโสทั้งหลาย คำว่าบุคคลผู้ไม่มีศรัทธานี้ เป็นความเสื่อม
คำว่าบุคคลผู้ไม่มีหิรินี้เป็นความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้ไม่มีโอตตปปะนี้ เป็นความ
เสื่อม คำว่าบุคคลผู้เกียจคร้านนี้ เป็นความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้มีปัญญาทรามนี้
เป็นความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้มักโกรธนี้ เป็นความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้ผูกโกรธนี้
เป็นความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้มีความปรารถนาลามกนี้ เป็นความเสื่อม คำว่าผู้มี
มิตรชั่วนี้ เป็นความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้เป็นมิจฉาทิฐินี้ เป็นความเสื่อม ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริ
มีโอตตปปะ มีวิริยะ มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวันของ
ผู้หนึ่งย่อมผ่านพ้นไป ผู้หนึ่งพึงหวังได้ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวังได้
ความเสื่อมเลย ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของ
พระจันทร์ในปักษ์ข้างขึ้นย่อมผ่านพ้นไป พระจันทร์นั้นย่อมเจริญด้วยวาระ
ย่อมเจริญด้วยมณฑล ย่อมเจริญด้วยแสงสว่าง ย่อมเจริญด้วยด้านยาวและด้าน
กว้าง ฉนใด ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลายมีหิริ มีโอตตปปะ
มีวิริยะ มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นย่อมผ่าน
พ้นไป ผู้หนึ่งพึงหวังได้ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวังได้ความเสื่อมเลย
ฉนนั้นเหมือนกัน ดูกรอาวุโสทั้งหลาย คำว่าบุคคลผู้มีศรัทธานี้ ไม่ใช่ความเสื่อม
คำว่าบุคคลผู้มีหิรินี้ ไม่ใช่ความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้มีโอตตปปะนี้ ไม่ใช่ความ
เสื่อม คำว่าบุคคลผู้ปรารถนาความเพียรนี้ ไม่ใช่ความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้มีปัญญา
นี้ ไม่ใช่ความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้ไม่โกรธนี้ ไม่ใช่ความเสื่อม คำว่าบุคคล
ผู้ไม่ผูกโกรธนี้ ไม่ใช่ความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้ปรารถนาอันน้อยนี้ ไม่ใช่ความเสื่อม
คำว่าบุคคลผู้เป็นสัมมาทิฐินี้ ไม่ใช่ความเสื่อม ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จลุกขึ้นแล้ว ตรัสชมท่านพระสารีบุตร
ว่า ดีละ ดีละ สารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีหิริ
ไม่มีโอตตปปะ ไม่มีวิริยะ ไม่มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือ
กลางวันของผู้นั้นย่อมผ่านพ้นไป ผู้หนึ่งพึงหวังได้ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย
ไม่หวังได้ความเจริญเลย ดูกรสารีบุตร เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของ

พระจันทร์ในกาลปักษ์ย่อมผ่านพ้นไป พระจันทร์นั้นย่อมเสื่อมจากวรรณะ ย่อม
เสื่อมจากมณฑล ย่อมเสื่อมจากแสงสว่าง ย่อมเสื่อมจากด้านยาวและกว้าง
ฉันใด ดุรสารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีหิริ ฯลฯ
ไม่มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้น ย่อมผ่านพ้นไป
ผู้นั้นพึงหวังได้ความเสื่อม ไม่หวังได้ความเจริญเลย ฉะนั้นเหมือนกัน ดุร
สารีบุตร คำว่าบุคคลผู้ไม่มีศรัทธา นี้ เป็นความเสื่อม คำว่าบุคคลไม่มีหิริ ...
ผู้ไม่มีโอตตปปะ ... ผู้เกียจคร้าน ... ผู้มีปัญญาทรม ... ผู้มักโกรธ ...
ผู้ไม่ผูกโกรธ ... ผู้มีความปรารถนาลามก ... ผู้มีมิตรชั่ว ... ผู้เป็นมิจฉาทิฐิ
เป็นความเสื่อม ฯ

ดุรสารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริ
มีโอตตปปะ มีวิริยะ มีปัญญาในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวันของ
ผู้นั้นย่อมผ่านพ้นไป ผู้นั้นพึงหวังได้ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวังได้
ความเสื่อมเลย ดุรสารีบุตร เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของพระจันทร์
ในปักษ์ข้างขึ้นย่อมผ่านพ้นไป พระจันทร์นั้นย่อมเจริญด้วยวรรณะ ย่อมเจริญ
ด้วยมณฑล ย่อมเจริญด้วยแสงสว่าง ย่อมเจริญด้วยด้านยาวและกว้าง ฉันใด
ดุรสารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ... ผู้นั้นพึงหวังได้
ซึ่งความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวังได้ความเสื่อมเลย ฉะนั้นเหมือนกัน
ดุรสารีบุตร คำว่าบุคคลผู้ไม่มีศรัทธา นี้ ไม่ใช่ความเสื่อม คำว่าบุคคลผู้ไม่มีหิริ ...
ผู้ไม่มีโอตตปปะ ... ผู้ปรารถนาความเพียร ... ผู้มีปัญญา ... ผู้ไม่มักโกรธ ...
ผู้ไม่ผูกโกรธ ... ผู้มีความปรารถนาน้อย ... ผู้มีคติเป็นมิตร ... ผู้เป็น
สัมมาทิฐิ ไม่ใช่ความเสื่อม ฯ

จบสูตรที่ ๗

นพกปानสูตรที่ ๒

[๖๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปลาสวัน ในนพกปาน-
*นิคม สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคอันหมู่ภิกษุแวดล้อม ประทับนั่งแล้วในวัน
อุโบสถ พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงภิกษุทั้งหลายให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน
ให้อาหาญ ให้อารัง ด้วยธรรมมีกถาสันส่วนแห่งราตรีเป็นอันมาก ทรงตรวด
ภิกษุสงฆ์ผู้หนึ่งเญยบอยู่แล้ว ตรัสกะท่านพระสารีบุตรว่า ดุรสารีบุตร ภิกษุสงฆ์
เป็นผู้ปราศจากถีนมิทธะแล้ว ธรรมมีกถาเพื่อภิกษุทั้งหลายจงแจ่มแจ้งกะเธอ
เราเมื่อยหลัง จักเอนหลัง ท่านพระสารีบุตรทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มี
พระภาครับสั่งให้ปุณณาสกมาภิสัสนแล้ว สำเร็จสัหาโดยพระปริศว์เบื้องขวา
ซ้อนพระบาทหล้อมพระบาท ทรงมีสติสัมปชัญญะ ทรงกระทำอุฏฐานสัญญาไว้
ในพระทัย ฯ

ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรเตือนภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย
ภิกษุเหล่านั้นกล่าวรับท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวว่า ดูกร
อาวุโสทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่มีหิริ ไม่มี
โอตตปปะ ไม่มีวิริยะ ไม่มีปัญญา ไม่มีการเจียโสตลงฟังธรรม ไม่มีการทรงจำ
ธรรมไว้ ไม่มีการพิจารณาเนื้อความ ไม่มีการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่มี
ความไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นย่อมผ่านพ้น
ไป ผู้นั้นพึงหวังได้ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวังได้ความเจริญเลย
ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของพระจันทร์ในปักษ์
ข้างแรม ย่อมผ่านพ้นไป พระจันทร์ย่อมเสื่อมจากวาระ ... ฉันทิ ผู้ใด
ผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ... ไม่หวังได้ความเจริญเลย ฉันทิ
เหมือนกัน ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริ
มีโอตตปปะ มีวิริยะ มีปัญญา มีการเจียโสตลงฟังธรรม มีการทรงจำธรรมไว้
มีการพิจารณาเนื้อความ มีการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม มีความไม่ประมาทใน
กุศลธรรมทั้งหลาย กลางคืนหรือกลางวันของผู้นั้นย่อมผ่านพ้นไป ผู้นั้นพึงหวัง
ความเจริญในกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่หวังได้ความเสื่อมเลย ดูกรอาวุโสทั้งหลาย
เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของพระจันทร์ในปักษ์ข้างขึ้น ย่อมผ่านพ้นไป
พระจันทร์นั้นย่อมเจริญด้วยวาระ ... ฉันทิ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ผู้ใด
ผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ... ไม่หวังได้ความเสื่อมเลย ฉันทิ
เหมือนกัน ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จลุกขึ้นแล้ว ตรัสชมท่านพระสารีบุตรว่า
ดีละ ดีละ สารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ... ไม่หวัง
ได้ความเจริญเลย ดูกรสารีบุตร เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของพระจันทร์
ในปักษ์ข้างแรม ย่อมผ่านพ้นไป พระจันทร์ย่อมเสื่อมจากวาระ ... ฉันทิ
ดูกรสารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งไม่มีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ... ไม่หวังได้ความ
เจริญเลย ฉันทิเหมือนกัน ฯ

ดูกรสารีบุตร ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ... ไม่หวังได้
ความเสื่อมเลย ดูกรสารีบุตร เปรียบเหมือนกลางคืนหรือกลางวันของพระจันทร์
ในปักษ์ข้างขึ้น ย่อมผ่านพ้นไป พระจันทร์นั้นย่อมเจริญด้วยวาระ ... ฉันทิ
ผู้ใดผู้หนึ่งมีศรัทธาในกุศลธรรมทั้งหลาย ... ไม่หวังได้ความเสื่อมเลย ฉันทิ
เหมือนกัน ฯ

จบสูตรที่ ๘

วัตถุกถาสสูตรที่ ๑

[๖๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล ภิกษุเป็นอันมากกลับจากบิณฑบาตภายหลังภัต นั่งประชุมกันที่หอลัน สนทนา ตีรจนาจนกลายเป็นอันมาก คือ สนทนาเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องกรรม เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตรอก เรื่องทำน้ำ เรื่องคนล่องลပ်ไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญ และความเสื่อมด้วยประการนั้น ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่เรือนในเวลาเย็น เสด็จเข้าไปยังหอลัน ประทับนั่งบนอาสนะอันเขาตบแต่งไว้ ครั้นแล้ว จึงตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เธอทั้งหลายนั่งประชุมสนทนากันด้วยเรื่องอะไรหนอ ก็แหละกล่าวอะไรที่เธอทั้งหลายสนทนาค้างไว้ ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ข้าพระองค์ทั้งหลายกลับจากบิณฑบาตภายหลังภัต นั่งประชุมกันที่หอลัน สนทนาซึ่งตีรจนาจนกลายเป็นอันมาก คือ สนทนาเรื่องพระราชา เรื่องโจร ฯลฯ เรื่องความเจริญและความเสื่อม พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่เธอทั้งหลายสนทนากันถึงตีรจนาจนกลายเป็นอันมาก คือ สนทนาเรื่องพระราชา เรื่องโจร ฯลฯ เรื่องความเจริญและความเสื่อมนี้ ไม่สมควรแก่เธอทั้งหลาย ผู้เป็นกุลบุตร ออกบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธาเลย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กถาวัตถุ ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ อปฺปิจกถา ๑ สันตุลลิกถา ๑ ปวิเวกถา ๑ อสังสัคคกถา ๑ วิยารัมภกถา ๑ สीलกถา ๑ สมาริกถา ๑ ปัญญาถา ๑ วิมุตติกถา ๑ วิมุตติญาณทัสสนกถา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กถาวัตถุ ๑๐ ประการนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากว่าเธอทั้งหลายยึดถือเอากถาวัตถุทั้ง ๑๐ ประการนี้แล้ว กล่าวเป็นกথাไซ้ เธอทั้งหลายพึงครอบงำเดชแห่งของ พระจันทร์และพระอาทิตย์ ผู้มีฤทธิ์มีอำนาจมาก อย่างนี้ด้วยเดชได้ จะป่วยกล่าวไปยถึงปริพาชกอัญญเดียรธีย์ทั้งหลายเล่า ฯ

จบสูตรที่ ๕

วัตถุกถาสสูตรที่ ๒

[๗๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล ภิกษุเป็นจำนวนมากกลับจากบิณฑบาตภายหลังภัต นั่งประชุมกันที่หอลัน สนทนา ตีรจนาจนกลายเป็นอันมาก คือ สนทนาเรื่องพระราชา เรื่องโจร ฯลฯ เรื่องความ

เจริญและความเสื่อม ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่เรือนในเวลาเย็น
เสด็จเข้าไปยังหอดฉัน ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาตบแต่งไว้ ครั้นแล้ว ได้ตรัส
ถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เธอทั้งหลายนั่งประชุมสนทนากัน
ด้วยเรื่องอะไรหนอ ก็เหล่าภิกษุทั้งหลายที่เธอทั้งหลายสนทนาค้างไว้ ภิกษุเหล่านั้น
กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ข้าพระองค์ทั้งหลาย
กลับจากบิณฑบาตภายหลังภัต นั่งประชุมกันที่หอดฉัน สนทนาติรัจฉานกถา
เป็นอันมาก คือ สนทนาเรื่องพระราชา เรื่องโจร ฯลฯ เรื่องความเจริญและ
ความเสื่อม พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่เธอ
ทั้งหลายสนทนาติรัจฉานกถาเป็นอันมาก คือ สนทนาเรื่องพระราชา เรื่องโจร
 ฯลฯ เรื่องความเจริญและความเสื่อมนี้ ไม่สมควรแก่เธอทั้งหลายผู้เป็นกุลบุตร
ออกบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธาเลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฐานะที่ควรสรรเสริญ
๑๐ อย่างนี้ ๑๐ อย่างเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ตนเองเป็นผู้มีความ
ปรารถนาน้อย และกล่าวกถาปรารภความเป็นผู้มีความปรารถนาน้อยแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุผู้มีความปรารถนาน้อย และกล่าวกถาปรารภความเป็นผู้มีความ
ปรารถนาน้อยแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้สันโดษ
และกล่าวกถาปรารภความเป็นผู้สันโดษแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้สันโดษ และ
กล่าวกถาปรารภความเป็นผู้สันโดษแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑
ตนเองเป็นผู้สัจ และกล่าวกถาปรารภความเป็นผู้สัจแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ผู้สัจ และกล่าวกถาปรารภความเป็นผู้สัจแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควร
สรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้ไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ และกล่าวกถาปรารภความไม่
คลุกคลีด้วยหมู่คณะแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ และกล่าว
กถาปรารภความไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑
ตนเองเป็นผู้ปรารภความเพียร และกล่าวกถาปรารภความเพียรแก่ภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุผู้ปรารภความเพียร และกล่าวกถาปรารภความเพียรแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็น
ฐานะที่ควรสรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยศีล และกล่าวกถาปรารภความ
เป็นผู้สมบรูณ์ด้วยศีลแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้สมบรูณ์ด้วยศีล และกล่าวกถา
ปรารภความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยศีลแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑
ตนเองเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยสมาธิ และกล่าวกถาปรารภความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยสมาธิ
แก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้สมบรูณ์ด้วยสมาธิ และกล่าวกถาปรารภความเป็นผู้
สมบรูณ์ด้วยสมาธิแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้
สมบรูณ์ด้วยปัญญา และกล่าวกถาปรารภความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วยปัญญาแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุผู้สมบรูณ์ด้วยปัญญา และกล่าวกถาปรารภความเป็นผู้สมบรูณ์ด้วย
ปัญญาแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้สมบรูณ์ด้วย

วิมุตติ และกล่าวถาปารรภาความเป็นผู้สมบุรณ์ด้วยวิมุตติแกภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้
สมบุรณ์ด้วยวิมุตติ และกล่าวถาปารรภาความเป็นผู้สมบุรณ์ด้วยวิมุตติแกภิกษุ
ทั้งหลายนี้เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑ ตนเองเป็นผู้สมบุรณ์ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ
และกล่าวถาปารรภาความเป็นผู้สมบุรณ์ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ แก่ภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุผู้สมบุรณ์ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ และกล่าวถาปารรภาความเป็นผู้สมบุรณ์
ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะแก่ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะควรสรรเสริญ ๑ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลายฐานะที่ควรสรรเสริญ ๑๐ อย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบยมกวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อวิชาสูตร ๒. ตัณหาสูตร ๓. นิฐาสูตร ๔. อเวจสูตร
๕. สุขสูตรที่ ๑ ๖. สุขสูตรที่ ๒ ๗. นพกปานสูตรที่ ๑ ๘. นพกปานสูตร
ที่ ๒ ๙. วัตถุกถาสูตรที่ ๑ ๑๐. วัตถุกถาสูตรที่ ๒ ฯ

อากัฆวรรคที่ ๓

อากัฆสูตร

[๗๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้
มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนอง
พระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงเป็นผู้สมบุรณ์ด้วยศีล สมบุรณ์ด้วยปาติโมกข์อยู่เถิด จงเป็นผู้
สำรวมด้วยความสำรวมในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรอยู่เถิด จงเป็น
ผู้เห็นภัยในโทษทั้งหลายอันมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบท
ทั้งหลายเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงเป็นที่รัก ที่ชอบใจ
ที่เคารพ และที่ยกย่องของสพฺรหมจารีทั้งหลายไซ้ ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำให้
บริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย ประกอบด้วยความสงบใจในภายใน ไม่เห็นห่างจากฉน
ประกอบด้วยวิปัสสนา เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเถิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เรา
พึงเป็นผู้ได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริขารทั้งหลายไซ้
ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย ประกอบด้วยความสงบใจใน
ภายใน ไม่เห็นห่างจากฉน ประกอบด้วยวิปัสสนา เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่า
เถิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราบริโศกจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัย
เภสัชบริขาร ของชนเหล่าใด ขอสักการะของชนเหล่านั้นพึงมีผลมาก มีอานิสงส์

มากไชรั ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำบริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย... เพิ่มพูนการอยู่เรือน
ว่างเปล่าเถิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า ญาติสาโลหิตเหล่าใด ผู้ละไปแล้ว กระทำกาลแล้ว
มีจิตเลื่อมใส ย่อมตามระลึกถึง ขอการระลึกถึงแห่งญาติสาโลหิตเหล่านั้นพึงมี
ผลมาก มีอานิสงส์มากไชรั ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำบริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย ...
เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเถิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้สันโดษด้วยจิรว
บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามมีตามได้ไชรั ภิกษุนั้น
พึงเป็นผู้กระทำบริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย ... เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเถิด
ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้อดทนต่อหนาว ร้อน หิว ระบาย เหลือบ ยุง
ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เสือกคณาน ถ้อยคำอันหยาบช้า พึงเป็นผู้อด
กลั้นต่อทุกขเวทนาอันมีในสรีระที่เกิดขึ้นแล้ว กล้าแข็ง เผ็ดร้อน อันไม่ชื่นใจ
ไม่พอใจ อันนำชีวิตไปไชรั ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำบริบูรณ์ในศีล
ทั้งหลาย ... เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเถิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้
ครอบงำความไม่ยินดี และความยินดี และขอความไม่ยินดีและความยินดีไม่พึง
ครอบงำเรา เราพึงครอบงำความไม่ยินดี และความยินดีอันเกิดขึ้นแล้วอยู่ไชรั
ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำบริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย ... เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่า
เถิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้ครอบงำภัยและความหวาดเสียว และ
ขอภัยและความหวาดเสียวไม่พึงครอบงำเราได้ เราพึงเป็นผู้ครอบงำภัยและความ
หวาดเสียวที่เกิดขึ้นแล้วอยู่ไชรั ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำบริบูรณ์ในศีลทั้ง
หลาย ... เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเถิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้ได้
ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็น
เครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันไชรั ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้กระทำบริบูรณ์ในศีลทั้ง
หลาย ... เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเถิด ถ้าภิกษุพึงหวังว่า เราพึงทำให้แจ้ง
ซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะไม่ได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วย
ปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ไชรั ภิกษุเหล่านั้นพึงเป็นผู้กระทำบริบูรณ์
ในศีลทั้งหลาย ประกอบความสงบใจในภายใน ไม่เหินห่างจากฉน ประกอบ
ด้วยวิปัสสนา เพิ่มพูนการอยู่เรือนว่างเปล่าเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย คำที่เรา
กล่าวว่า เธอทั้งหลายจงเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล สมบูรณ์ด้วยปาติโมกข์อยู่เถิด จง
เป็นผู้สำรวมด้วยความสำรวมในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจาระและโคจรอยู่เถิด
จงเป็นผู้เห็นภัยในโทษทั้งหลายอันมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบท
ทั้งหลายเถิด ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๑

กัณฐกสูตร

[๗๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลาป่ามหาวัน

ใกล้พระนครเวสาลี พร้อมด้วยพระเถระผู้เป็นสาวกซึ่งมีชื่อเสียงหลายรูป คือ
ท่านพระปาละ ท่านพระอุปปาละ ท่านพระกัณณะ ท่านพระกพิมกะ ท่านพระ
นิกกะ ท่านพระกฐิสสยะ และพร้อมกับพระเถระผู้เป็นสาวกซึ่งมีชื่อเสียงเหล่า
อื่น ก็สมัยนั้นแล พวกเจ้าลิจฉวีที่มีชื่อเสียงเป็นอันมาก ขึ้นยานชั้นดีมีเสียง
อื้ออึงต่อกันเข้าไปยังป่ามหาวัน เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นนั้นแล ท่านผู้มีอายุ
เหล่านั้นได้มีความปริวิตกว่า เจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมากเหล่านี้แล ขึ้น
ยานชั้นดีมีเสียงอื้ออึงต่อกันเข้ามายังป่ามหาวันเพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ก็พระผู้มี
พระภาคตรัสถามว่ามีเสียงเป็นปฏิปักษ์ ไฉนหนอ เราทั้งหลายพึงเข้าไปยัง
โคตมคาสลทายวัน ณ ที่นั้นเราทั้งหลายพึงเป็นผู้มีเสียงน้อย ไม่เคลื่อนกล่น
อยู่ให้ผาสุก ครั้นนั้นแล ท่านผู้มีอายุเหล่านั้น เข้าไปยังโคตมคาสลทายวัน
ณ ที่นั้น ท่านผู้มีอายุเหล่านั้นเป็นผู้มีเสียงน้อย ไม่เคลื่อนกล่น อยู่เป็นผาสุก
ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปาลภิกษุ
ไปไหน อุปปาลภิกษุ กักกภิกษุ กพิมภิกษุ นิกภิกษุ กฐิสสภิกษุ
ไปไหน พระเถระผู้เป็นสาวกเหล่านั้นไปไหน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ท่านผู้มีอายุเหล่านั้นคิดว่า เจ้าลิจฉวีผู้
มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมากเหล่านี้แล ขึ้นยานชั้นดีมีเสียงอื้ออึงต่อกันเข้ามายังป่า
มหาวัน เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ก็พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่ามีเสียงเป็นปฏิปักษ์
ไฉนหนอ เราทั้งหลาย พึงเข้าไปยังโคตมคาสลทายวัน ในที่นั้น พวกเราพึงเป็นผู้มี-
เสียงน้อย ไม่เคลื่อนกล่น อยู่เป็นผาสุก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านผู้มีอายุเหล่านั้น
เข้าไปยังโคตมคาสลทายวัน ในที่นั้นท่านเหล่านั้นเป็นผู้มีเสียงน้อย ไม่เคลื่อนกล่น
อยู่เป็นผาสุก พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดิละ ดิละ
จริงดังที่มหาสาวกเหล่านั้น เมื่อพยากรณ์โดยชอบ พึงพยากรณ์ดังนี้ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เรากล่าวถามว่ามีเสียงเป็นปฏิปักษ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปฏิปักษ์ ๑๐
ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ยินดีในการคดโกงด้วยหมู่คณะ
เป็นปฏิปักษ์ต่อความเป็นผู้ยินดีในที่สงัด ๑ การประกอบสุกนิมิต เป็นปฏิปักษ์
ต่อผู้ประกอบบอสุกนิมิต ๑ การดูมหรสพที่เป็นข้าศึก เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้คุ้มครอง
ทวารในอินทรีทั้งหลาย ๑ การติดต่อกับมาตุคาม เป็นปฏิปักษ์ต่อพรหมจรรย์ ๑
เสียงเป็นปฏิปักษ์ต่อปฐมฌาน ๑ วิตกวิจารณ์เป็นปฏิปักษ์ต่อทุติยฌาน ๑ ปีติเป็น
ปฏิปักษ์ต่อตติยฌาน ๑ ลมอัสสาสปีสสาสะเป็นปฏิปักษ์ต่อจตุตถฌาน ๑
สัญญาและเวทนาเป็นปฏิปักษ์ต่อสัญญาเวทยิตนิโรธสมาบัติ ๑ ราคะเป็นปฏิปักษ์
โทสะเป็นปฏิปักษ์ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่มีปฏิปักษ์อยู่เกิด
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่มีปฏิปักษ์ จงเป็นผู้หมดปฏิปักษ์อยู่เกิด
ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นผู้ไม่มีปฏิปักษ์ พระอรหันต์ทั้งหลาย

ไม่มีปฏิบัติ เป็นผู้หมดปฏิบัติ ฯ

จบสูตรที่ ๒

อิฏฐสูตร

[๗๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นธรรมอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ หาได้ยากในโลก ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ โภคสมบัติ ๑ วรรณะ ๑ ความไม่มีโรค ๑ ศีล ๑ พรหมจรรย์ ๑ มิตร ๑ ความเป็นพหูสูต ๑ ปัญญา ๑ ธรรม ๑ สัตว์ทั้งหลาย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นธรรมอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ หาได้ยากในโลก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการเป็นอันตรายแก่ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ซึ่งเป็นธรรมอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ หาได้ยากในโลก คือ ความเกียจคร้าน ความไม่ขยันหมั่นเพียร เป็นอันตรายแก่โภคสมบัติ การไม่ทำการสาธยาย เป็นอันตรายแก่ความเป็นพหูสูต การไม่ฟังด้วยดี ไม่สอบถาม เป็นอันตรายแก่ปัญญา การไม่ประกอบความเพียร การไม่พิจารณา เป็นอันตรายแก่ธรรมทั้งหลาย การปฏิบัติผิด เป็นอันตรายแก่สัตว์ทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑-๑๐ ประการนี้เป็นอันตรายแก่ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ซึ่งเป็นธรรมอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ หาได้ยากในโลก ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการเป็นอาหารของธรรม ๑๐ ประการนี้แล ซึ่งเป็นธรรมอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ หาได้ยากในโลก คือ ความไม่เกียจคร้าน ความขยันหมั่นเพียร เป็นอาหารของโภคสมบัติ การประดับ การตกแต่งร่างกาย เป็นอาหารของวรรณะ การกระทำสิ่งเป็นที่สบาย เป็นอาหารของความไม่มีโรค ความเป็นผู้มีมิตรดี เป็นอาหารของศีลทั้งหลาย การสํารวมอินทรีย์ เป็นอาหารของพรหมจรรย์ การไม่แก่งกล่าวให้คลาดจากความจริง เป็นอาหารของมิตรทั้งหลาย การกระทำการสาธยาย เป็นอาหารของความเป็นพหูสูต การฟังด้วยดี การสอบถาม เป็นอาหารของปัญญา การประกอบความเพียร การพิจารณา เป็นอาหารของธรรมทั้งหลาย การปฏิบัติชอบ เป็นอาหารของสัตว์ทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้เป็นอาหารของธรรม ๑๐ ประการนี้แล ซึ่งเป็นธรรมอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ หาได้ยากในโลก ฯ

จบสูตรที่ ๓

วัฑฒสูตร

[๗๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกเมื่อเจริญด้วยความเจริญ ๑๐ ประการ ย่อมเจริญด้วยความเจริญอันประเสริฐ และเป็นผู้ถือเอาสิ่งที่เป็นสาระ สิ่งทีประเสริฐแห่งกาย ความเจริญ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ อริยสาวกย่อม

@๑. ขาดไป ๕

เจริญด้วยนาและสวน ๑ ย่อมเจริญด้วยทรัพย์และข้าวเปลือก ๑ ย่อมเจริญด้วย
บุตรและภรรยา ๑ ย่อมเจริญด้วยทาส กรรมกร และคนใช้ ๑ ย่อมเจริญ
ด้วยสัตว์สี่เท้า ๑ ย่อมเจริญด้วยศรัทธา ๑ ย่อมเจริญด้วยศีล ๑ ย่อมเจริญด้วย
สุตะ ๑ ย่อมเจริญด้วยจาคะ ๑ ย่อมเจริญด้วยปัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกเมื่อเจริญด้วยความเจริญ ๑๐ ประการนี้ ย่อมเจริญด้วยความเจริญ
อันประเสริฐ และเป็นผู้ถือเอาสิ่งที่เป็นสาระ สิ่งทีประเสริฐแห่งกาย ฯ

บุคคลใดในโลกนี้ ย่อมเจริญด้วยทรัพย์ ข้าวเปลือก บุตร
ภรรยา และสัตว์สี่เท้า บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้มีโชค มียศ
เป็นผู้อันญาติมิตร และพระราชานุชาแล้ว บุคคลใดในโลก
นี้ย่อมเจริญด้วยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะและปัญญา บุคคล
เช่นนั้น เป็นสัปบุรุษ มีปัญญาเครื่องพิจารณา ย่อมเจริญ
ด้วยความเจริญทั้งสองประการ ในปัจจุบัน ฯ

จบสูตรที่ ๔

มคธสาธตสูตร

[๗๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล เวลาเช้า
ท่านพระอานนท์นั่งแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังที่อยู่ของมคธสาธตอุบาสิก แล้ว
นั่งบนอาสนะที่เขาปูลาดถวาย ครั้นนั้น มคธสาธตอุบาสิกเข้าไปหาท่านพระอานนท์
กราบไหว้แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระอานนท์ว่า ข้าแต่
ท่านพระอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว อันเป็นเหตุให้
คนสองคน คือ คนหนึ่งประพฤติพรหมจรรย์ คนหนึ่งไม่ประพฤติพรหมจรรย์
จักเป็นผู้มีคติเสมอกันในสัมปรายภพ อันวิญญูชนจะพึงรู้ทั่วถึงได้อย่างไร คือ
บิดาของดิฉันชื่อปุราณะเป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล จดเว้นจาก
เมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้าน ท่านกระทำกาลละแล้ว พระผู้มีพระภาคทรง
พยากรณ์ว่า เป็นสกทาคามีบุคคล เข้าถึงชั้นดุสิต บรูชชื่ออิสิทัตตะ ผู้เป็น
ที่รักของบิดาของดิฉัน ไม่เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ (แต่) ยินดีด้วยภรรยา
ของตน แม้เขาทำกาลละแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ทรงพยากรณ์ว่า เป็นสกทาคามี
บุคคล เข้าถึงชั้นดุสิต ข้าแต่ท่านพระอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาค
ทรงแสดงแล้ว อันเป็นเหตุให้คนสองคน คือ คนหนึ่งประพฤติพรหมจรรย์
คนหนึ่งไม่ประพฤติพรหมจรรย์ จักเป็นผู้มีคติเสมอกันในสัมปรายภพ อันวิญญูชน
จะพึงรู้ทั่วถึงได้อย่างไร ฯ

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ดูกรน้องหญิง ก็ข้อนี้พระผู้มีพระภาคทรง

พยากรณ์ไว้อย่างนั้นแล ครั้นนั้น ท่านพระอานนท์รับบิณฑบาตที่นิเวศน์ของ
มิกสาโลอุบาสิกา ลุกจากอาสนะกลับไปแล้ว ครั้นนั้น ท่านพระอานนท์กลับจาก
บิณฑบาต ภายหลังภัต เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทาน
พระวโรกาส เวลาเช้า ข้าพระองค์นั่งแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังนิเวศน์ของ
อุบาสิกาชื่อมิกสาโล แล้วนั่งบนอาสนะที่เขาปูลาดถวาย ลำดับนั้น มิกสาโล-
*อุบาสิกาเข้าไปหาข้าพระองค์ กราบไหว้แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้ถามข้าพระองค์ว่า ข้าแต่ท่านอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว
อันเป็นเหตุให้คนสองคน คือ คนหนึ่งประพฤติพรหมจรรย์ คนหนึ่งไม่ประพฤติ
พรหมจรรย์ จักเป็นผู้มีคติเสมอกันในสัมปรายภพ อันวิญญูชนพึงรู้ทั่วถึงได้
อย่างไร คือ บิดาของดิฉันชื่อปุราณะ เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล
งดเว้นจากเมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้าน ท่านกระทำกาละแล้ว พระผู้มีพระภาค
ทรงพยากรณ์ว่า เป็นสกทาคามีบุคคล เข้าถึงชั้นดุสิต บุรุษชื่ออิสิทัตตะ ผู้เป็น
พี่รักของบิดาของดิฉัน ไม่เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ยินดีด้วยภรรยาของตน
แม้เขาทำกาละแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ทรงพยากรณ์ว่า เป็นสกทาคามีบุคคล
เข้าถึงชั้นดุสิต ข้าแต่ท่านพระอานนท์ ธรรมนี้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว
อันเป็นเหตุให้คนสองคน คือ คนหนึ่งประพฤติพรหมจรรย์ คนหนึ่งไม่ประพฤติ
พรหมจรรย์ จักเป็นผู้มีคติเสมอกันในสัมปรายภพ อันวิญญูชนพึงรู้ทั่วถึงได้
อย่างไร เมื่อมิกสาโลอุบาสิกาเล่าอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์ได้กล่าวกะมิกสาโล
อุบาสิกาว่า ดูกรน้องหญิง ก็ข้อนี้พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ไว้อย่างนี้แล ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ ก็มิกสาโลอุบาสิกาเป็นพาล
ไม่ฉลาด เป็นคนบอด มีปัญญาทึบ เป็นอะไร และพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
เป็นอะไร ในญาณเครื่องกำหนดรู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทรีย์ของบุคคล
ดูกรอานนท์ บุคคล ๑๐ จำพวกนี้มีอยู่ในโลก ๑๐ จำพวกเป็นไฉน ดูกรอานนท์
บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ทุศีล และไม่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็น
ที่ดับโดยไม่เหลือแห่งความเป็นผู้ทุศีลของเขา ตามความเป็นจริง บุคคลนั้น
ไม่กระทำการกิจแม้ด้วยการฟัง ไม่กระทำการกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต ไม่แทงตลอด
แม้ด้วยทสิฏฐิ ย่อมไม่ได้วิมุตติแม้อันเกิดในสมัย เมื่อตายไป เขาย่อมไปทางเสื่อม
ไม่ไปทางเจริญ ย่อมถึงความเสื่อม ไม่ถึงความเจริญ ดูกรอานนท์ ส่วนบุคคล
บางคนในโลกนี้ เป็นผู้ทุศีลแต่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดย
ไม่เหลือแห่งความเป็นผู้ทุศีลของเขา ตามความเป็นจริง บุคคลนั้นกระทำการกิจ
แม้ด้วยการฟัง กระทำการกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต แทงตลอดด้วยดีแม้ด้วยทสิฏฐิ
ย่อมได้วิมุตติแม้อันเกิดในสมัย เมื่อตายไป เขาย่อมไปทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม

ยอมถึงความเจริญอย่างเดียว ไม่ถึงความเสื่อม ดูรอาณนท พวกคนผู้ถือ
ประมาณย่อมประมาณในเรื่องนั้นว่า ธรรมแม้ของคนที่กล้านั้นแหละ ธรรมแม้
ของคนอื่นก็กล้านั้นแหละ เพราะเหตุไรในสองคนนั้น คนหนึ่งเลว คนหนึ่งดี
ก็การประมาณของคนผู้ถือประมาณเหล่านั้น ย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล
เพื่อทุกข์ ตลอดกาลนาน ดูรอาณนท ในสองคนนั้น บุคคลใดเป็นผู้ทุศีล
และรู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งความเป็นผู้ทุศีล
ของเขา ตามความเป็นจริง กระทำกิจแม้ด้วยการฟัง กระทำกิจแม้ด้วยความเป็น
พหูสูต แทงตลอดด้วยดีแม้ด้วยทิจิ ย่อมได้วิมุตติแม้อันเกิดในสมัย ดูรอาณนท
บุคคลนี้ดีกว่าและประณีตกว่าบุคคลที่กล่าวข้างต้น ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะ
กระแสนแห่งธรรมย่อมถูกต้องบุคคลนี้ ใครเล่าจะพึงรู้เหตุนี้ได้ นอกจากตถาคต
ดูรอาณนท เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายอย่าได้เป็นผู้ชอบประมาณในบุคคล
และอย่าได้ถือประมาณในบุคคล เพราะผู้ถือประมาณในบุคคลย่อมทำลายคุณพิเศษ
ของตน เราหรือผู้ที่เหมือนเราพึงถือประมาณในบุคคลได้ ฯ

ดูรอาณนท ก็บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึศีล แต่ไม่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งศีลของเขา ตามความเป็นจริง
บุคคลนั้นไม่ทำกิจแม้ด้วยการฟัง ไม่กระทำกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต ไม่
แทงตลอดแม้ด้วยทิจิ ย่อมไม่ได้วิมุตติแม้อันเกิดในสมัย เมื่อตายไป เขาย่อม
ไปทางเสื่อม ไม่ไปทางเจริญ ย่อมถึงความเสื่อมอย่างเดียว ไม่ถึงความเจริญ
ดูรอาณนท ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึศีล และรู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งศีลของเขา ตามความเป็นจริง
บุคคลนั้นกระทำกิจแม้ด้วยการฟัง กระทำกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต แทงตลอด
ด้วยดีแม้ด้วยทิจิ ย่อมได้วิมุตติแม้อันเกิดในสมัย เมื่อตายไป เขาย่อมไป
ทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม ย่อมถึงความเจริญอย่างเดียว ไม่ถึงความเสื่อม
ดูรอาณนท ฯ๑ เราหรือผู้ที่เหมือนเราพึงถือประมาณในบุคคลได้ ฯ

ดูรอาณนท ก็บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึราคะกล้า ทั้งไม่รู้ชัด
ซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งราคะของเขา ตามความ
เป็นจริง บุคคลนั้นไม่กระทำกิจแม้ด้วยการฟัง ไม่กระทำกิจแม้ด้วยความ
เป็นพหูสูต ไม่แทงตลอดด้วยดีแม้ด้วยทิจิ ย่อมไม่ได้วิมุตติแม้อันเกิดในสมัย
เมื่อตายไป เขาย่อมไปทางเสื่อม ไม่ไปทางเจริญ ย่อมถึงความเสื่อมอย่างเดียว
ไม่ถึงความเจริญ ดูรอาณนท ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึราคะกล้า
แต่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งราคะของเขา
ตามความเป็นจริง บุคคลนั้นกระทำกิจแม้ด้วยการฟัง กระทำกิจแม้ด้วยความ
เป็นพหูสูต แทงตลอดด้วยดีแม้ด้วยทิจิ ย่อมได้วิมุตติแม้อันเกิดในสมัย

เมื่อตายไป เขาย่อมไปทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม ย่อมถึงความเจริญอย่างเดียว
ไม่ถึงความเสื่อม ดูกรอานนท์ ฯลฯ เราหรือผู้ที่เหมือนเราพึงถือประมาณใน
บุคคลได้ ฯ

ดูกรอานนท์ ก็บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มักโกรธ ทั้งไม่รู้ชัด
ซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งความโกรธของเขา
ตามความเป็นจริง บุคคลนั้นไม่กระทำกิจแม้ด้วยการฟัง ไม่กระทำกิจแม้ด้วยความ
เป็นพหูสูต ไม่แทงตลอดด้วยดีแม้ด้วยทสิฏฐิ ย่อมไม่ได้วิมุตติแม้อันเกิด
ในสมัย เมื่อตายไป เขาย่อมไปทางเสื่อม ไม่ไปทางเจริญ ย่อมถึงความเสื่อม
อย่างเดียว ไม่ถึงความเจริญ ดูกรอานนท์ ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้
มักโกรธ แต่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่ง
ความโกรธของเขา ตามความเป็นจริง บุคคลนั้นกระทำกิจแม้ด้วยการฟัง
กระทำกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต แทงตลอดด้วยดีแม้ด้วยทสิฏฐิ ย่อมได้วิมุตติแม้
อันเกิดในสมัย เมื่อตายไป เขาย่อมไปทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม ย่อมถึง
ความเจริญอย่างเดียว ไม่ถึงความเสื่อม ดูกรอานนท์ ฯลฯ เราหรือผู้ที่เหมือนเรา
พึงถือประมาณในบุคคลได้ ฯ

ดูกรอานนท์ ก็บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฟุ้งซ่าน ทั้งไม่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งความฟุ้งซ่านของเขา ตามความเป็นจริง
บุคคลนั้นไม่กระทำกิจแม้ด้วยการฟัง ไม่กระทำกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต ไม่
แทงตลอดด้วยดีแม้ด้วยทสิฏฐิ ย่อมไม่ได้วิมุตติแม้อันเกิดในสมัย เมื่อตายไป เขา
ย่อมไปทางเสื่อม ไม่ไปทางเจริญ ย่อมถึงความเสื่อมอย่างเดียว ไม่ถึงความเจริญ
ดูกรอานนท์ ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฟุ้งซ่าน แต่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งความฟุ้งซ่านของเขา ตามความ
เป็นจริง บุคคลนั้นกระทำกิจแม้ด้วยการฟัง กระทำกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต
แทงตลอดด้วยดีแม้ด้วยทสิฏฐิ ย่อมได้วิมุตติแม้อันเกิดในสมัย เมื่อตายไป เขาย่อม
ไปทางเจริญ ไม่ไปทางเสื่อม ย่อมถึงความเจริญอย่างเดียว ไม่ถึงความเสื่อม
ดูกรอานนท์ พวกคนผู้ถือประมาณ ย่อมประมาณในเรื่องนั้นว่า ธรรมแม้ของ
คนนี้ก็เหล่านั้นแหละ ธรรมแม้ของคนอื่นก็เหล่านั้นแหละ เพราะเหตุไรใน
สองคนนั้น คนหนึ่งเลว คนหนึ่งดี ก็การประมาณของคนผู้ถือประมาณเหล่านั้น
ย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ ตลอดกาลนาน ดูกรอานนท์
ในสองคนนั้น บุคคลใดเป็นผู้ฟุ้งซ่าน แต่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อัน
เป็นที่ดับโดยไม่เหลือแห่งความฟุ้งซ่านของเขา ตามความเป็นจริง บุคคลนั้น
กระทำกิจแม้ด้วยการฟัง กระทำกิจแม้ด้วยความเป็นพหูสูต แทงตลอดด้วยดี
แม้ด้วยทสิฏฐิ ย่อมได้วิมุตติแม้อันเกิดในสมัย บุคคลนี้ดีกว่า และประณีตกว่าบุคคล

ที่กล่าวข้างต้นโน้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะกระแสแห่งธรรมย่อมถูกต้อง
บุคคลนี้ ใครเล่าจะพึงรู้เหตุนั้นได้นอกจากตถาคต ดูกรอานนท์ เพราะเหตุนั้น
แหละ เธอทั้งหลายอย่าประมาณในบุคคล และอย่าได้ถือประมาณในบุคคล
เพราะผู้ถือประมาณในบุคคล ย่อมทำลายคุณพิเศษของตน เราหรือผู้ที่เหมือน
เราพึงถือประมาณในบุคคลได้ ฯ

ดูกรอานนท์ ก็มิกลาอุบาสิกาเป็นพาล ไม่นลาด เป็นคนบอด
มีปัญญาทึบ เป็นอะไร และพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นอะไร ในญาณเครื่องกำหนด
รู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทรีย์ของบุคคล ดูกรอานนท์ บุคคล ๑๐ จำพวกนี้แล
มีปรากฏอยู่ในโลก ดูกรอานนท์ บุรุษชื่อปุราณะเป็นผู้ประกอบด้วยศีลเช่นใด
บุรุษชื่ออสิทตตะก็เป็นผู้ประกอบด้วยศีลเช่นนั้น บุรุษชื่อปุราณะจะได้รู้แมคคิของ
บุรุษชื่ออสิทตตะก็หามิได้ บุรุษชื่ออสิทตตะเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาเช่นใด
บุรุษชื่อปุราณะก็เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาเช่นนั้น บุรุษชื่ออสิทตตะจะได้รู้แมคคิ ของ
บุรุษชื่อปุราณะก็หามิได้ ดูกรอานนท์ คนทั้งสองนี้เลวกว่ากันด้วยองค์คุณคน
ละอย่าง ด้วยประการฉะนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

อภัพสูตร

[๗๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการนี้ไม่พึงมีในโลก
พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่พึงบังเกิดในโลก ธรรมวินัยที่พระตถาคต
ทรงประกาศไว้แล้ว ไม่พึงรุ่งเรืองในโลก ๓ ประการเป็นไฉน คือ ชาติ ๑ ชรา ๑
มรณะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้ง ๓ ประการนี้แล ไม่พึงมีในโลก
พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่พึงบังเกิดในโลก ธรรมวินัยอันพระตถาคต
ทรงประกาศไว้แล้วไม่พึงรุ่งเรืองในโลก ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะธรรม
๓ ประการนี้มีอยู่ในโลก ฉะนั้น พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงบังเกิด
ในโลก ธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศไว้จึงรุ่งเรืองในโลก ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลไม่ละธรรม ๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจละชาติ ชรา มรณะได้ ๓ ประการ
เป็นไฉน คือ ราคะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่
ละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว ก็ไม่อาจละชาติ ชรา มรณะได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลไม่ละธรรม ๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจละราคะ โทสะ โมหะได้ ๓ ประการ
เป็นไฉน คือ สักกายทิฏฐิ ๑ วิจิกิจฉา ๑ สัมมัตตปริมาส ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลไม่ละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว ก็ไม่อาจละราคะ โทสะ โมหะได้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละธรรม ๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจละสักกายทิฏฐิ
วิจิกิจฉา สัมมัตตปริมาสได้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ การกระทำไว้ในใจโดย
อุบายไม่แยบคาย ๑ การเสพทางผิด ๑ ความหดหู่แห่งจิต ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย

บุคคลไม่ละกรรม ๓ ประการนี้แล ก็ไม่อาจจะสักกายทิฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพต-
*ปรามาศได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละกรรม ๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจจะ
การกระทำไว้ในใจโดยอุบายไม่แยบคาย การเสพทางผิตความหดหู่แห่งจิตได้
๓ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้มีสติหลงลืม ๑ ความไม่มีสัมปชัญญะ ๑
ความฟุ้งซ่านแห่งจิต ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละกรรม ๓ ประการนี้แล้ว
ก็ไม่อาจจะการกระทำไว้ในใจโดยอุบายไม่แยบคาย การเสพทางผิต ความหดหู่
แห่งจิตได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละกรรม ๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจจะ
ความเป็นผู้มีสติหลงลืม ความไม่มีสัมปชัญญะ ความฟุ้งซ่านแห่งจิตได้ ๓ ประการ
เป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยะ ๑ ความเป็นผู้ไม่ใคร่ฟังธรรม
ของพระอริยะ ๑ ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดี ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่
ละกรรม ๓ ประการนี้แล้ว ก็ไม่อาจจะความเป็นผู้มีสติหลงลืม ความไม่มี
สัมปชัญญะ ความฟุ้งซ่านแห่งจิตได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละกรรม
๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจจะความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยะ ความเป็นผู้ไม่ใคร่
ฟังธรรมของพระอริยะ ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ
ความฟุ้งซ่าน ๑ ความไม่สำรวม ๑ ความทุสิต ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่
ละกรรม ๓ ประการนี้แล้ว ก็ไม่อาจจะความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยะ ความเป็น
ผู้ไม่ใคร่ฟังธรรมของพระอริยะ ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลไม่ละกรรม ๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจจะความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม
ความทุสิตได้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ความเป็นผู้
ไม่รู้จักประสงค์ ๑ ความเกียจคร้าน ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละกรรม
๓ ประการนี้แล้ว ก็ไม่อาจจะความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม ความทุสิตได้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละกรรม ๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจจะความเป็นผู้
ไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่รู้จักประสงค์ ความเกียจคร้าน ๓ ประการเป็นไฉน
คือ ความไม่เอื้อเฟื้อ ๑ ความเป็นผู้ว่ายาก ๑ ความเป็นผู้มีมิตรชั่ว ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละกรรม ๓ ประการนี้แล้ว ก็ไม่อาจจะความเป็นผู้
ไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่รู้จักประสงค์ ความเกียจคร้านได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลไม่ละกรรม ๓ ประการแล้ว ก็ไม่อาจจะความไม่เอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้ว่ายาก
ความเป็นผู้มีมิตรชั่วได้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ ความไม่มีหิริ ๑ ความไม่มี
โอตตปปะ ๑ ความประมาท ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่ละกรรม ๓ ประการ
นี้แล้ว ก็ไม่อาจจะความไม่เอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้ว่ายาก ความเป็นผู้มีมิตรชั่วได้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่มีความละอาย ไม่มีความเกรงกลัว เป็นผู้ประมาท
ก็ไม่อาจจะความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้ว่ายาก ความเป็นผู้มีมิตรชั่วได้
บุคคลเป็นผู้มีมิตรชั่ว ก็ไม่อาจจะความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่รู้จัก

ประสงค์ ความเกียจคร้านได้ บุคคลเป็นผู้เกียจคร้าน ก็ไม่อาจละความฟุ้งซ่าน
ความไม่สำรวม ความทูลได้ บุคคลเป็นผู้ทูลได้ ก็ไม่อาจละความเป็นผู้
ไม่ใคร่เห็นพระอริยะ ความเป็นผู้ไม่ใคร่ฟังธรรมของพระอริยะ ความเป็นผู้มีจิตคิด
แข่งดีได้ บุคคลเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดี ก็ไม่อาจละความเป็นผู้มีสติหลงลืม ความไม่มี
สัมปชัญญะ ความฟุ้งซ่านแห่งจิตได้ บุคคลเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน ก็ไม่อาจละ
ความกระทำไว้ในใจโดยอุบายไม่แยบคาย การเสพทางผิด ความหุดหู่แห่งจิตได้
บุคคลเป็นผู้มีจิตหุดหู่ก็ไม่อาจละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สัสสพตปรามาสได้
บุคคลเป็นผู้มีวิจิกิจฉาก็ไม่อาจละราคะ โทสะ โมหะได้ บุคคลไม่ละราคะ
โทสะ โมหะแล้วก็ไม่อาจละชาติ ขรา มรณะได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจละชาติ ขรา
มรณะได้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ ราคะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว จึงอาจละชาติ ขรา มรณะได้ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจละ ราคะ โทสะ โมหะได้
ธรรม ๓ ประการเป็นไฉน คือ สักกายทิฏฐิ ๑ วิจิกิจฉา ๑ สัสสพตปรามาส ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว จึงอาจละ ราคะ โทสะ
โมหะได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจละสักกายทิฏฐิ
วิจิกิจฉา สัสสพตปรามาสได้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ การกระทำไว้ในใจโดย
อุบายไม่แยบคาย ๑ การเสพทางผิด ๑ ความหุดหู่แห่งจิต ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว จึงอาจละสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สัสสพตปรามาส
ได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจละการกระทำไว้
ในใจโดยอุบายไม่แยบคาย การเสพทางผิด ความหุดหู่แห่งจิตได้ ๓ ประการ
เป็นไฉน คือ ความเป็นผู้มีสติหลงลืม ๑ ความไม่มีสัมปชัญญะ ๑ ความฟุ้งซ่าน
แห่งจิต ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว จึงอาจละการ
กระทำไว้ในใจโดยอุบายไม่แยบคาย การเสพทางผิด ความหุดหู่แห่งจิตได้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจละความเป็นผู้มีสติ
หลงลืม ความไม่มีสัมปชัญญะ ความฟุ้งซ่านแห่งจิตได้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ
ความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยะ ๑ ความเป็นผู้ไม่ใคร่ฟังธรรมของพระอริยะ ๑
ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดี ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว
จึงอาจละความเป็นผู้มีสติหลงลืม ความไม่มีสัมปชัญญะ ความฟุ้งซ่านแห่งจิตได้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจละความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็น
พระอริยะ ความเป็นผู้ไม่ใคร่ฟังธรรมของพระอริยะ ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้
๓ ประการเป็นไฉน คือ ความฟุ้งซ่าน ๑ ความไม่สำรวม ๑ ความเป็นผู้ทูลได้ ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ละธรรม ๓ ประการนี้แล้ว จึงอาจละความเป็นผู้ไม่ใคร่

เห็นพระอริยะ ความเป็นผู้ไม่ใคร่พึงธรรมชาติของพระอริยะ ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่ง
ดีได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลละกรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจจะความฟุ้งซ่าน
ความไม่สำรวม ความเป็นผู้ทุศีลได้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่มี
ศรัทธา ๑ ความเป็นผู้ไม่รู้จักความประสงค์ ๑ ความเกียจคร้าน ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลละกรรม ๓ ประการนี้แล้ว จึงอาจจะความฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม ความ
เป็นทุศีลได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลละกรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจจะความ
เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่รู้จักความประสงค์ ความเกียจคร้านได้ ๓ ประการ
เป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ๑ ความเป็นผู้ว่ายาก ๑ ความเป็นผู้
มีมิตรชั่ว ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลละกรรม ๓ ประการนี้แล้ว จึงอาจจะความ
เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่รู้จักความประสงค์ ความเกียจคร้านได้ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลละกรรม ๓ ประการแล้ว จึงอาจจะความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ความ
เป็นผู้ว่ายาก ความเป็นผู้มีมิตรชั่วได้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่มี
ความละเอียด ๑ ความเป็นผู้ไม่มีความเกรงกลัว ๑ ความประมาท ๑ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลละกรรม ๓ ประการนี้แล้ว จึงอาจจะความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ
ความเป็นผู้ว่ายาก ความเป็นผู้มีมิตรชั่วได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความ
ละเอียด มีความเกรงกลัว ไม่ประมาทอยู่ ก็อาจจะความเป็นผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ความ
เป็นผู้ว่ายาก ความเป็นผู้มีมิตรชั่วได้ บุคคลเป็นผู้มีมิตรดี ก็อาจจะความเป็นผู้
ไม่มีศรัทธา ความเป็นผู้ไม่รู้จักความประสงค์ ความเกียจคร้านได้ บุคคลเป็นผู้
ปรารถนาความเพียร ก็อาจจะความเป็นผู้ฟุ้งซ่าน ความไม่สำรวม ความเป็นผู้ทุศีล
ได้ บุคคลเป็นผู้มีศีล ก็อาจจะความเป็นผู้ไม่ใคร่เห็นพระอริยะ ความเป็นผู้
ไม่ใคร่พึงธรรมชาติของพระอริยะ ความเป็นผู้มีจิตคิดแข่งดีได้ บุคคลเป็นผู้มีจิตไม่
คิดแข่งดี ก็อาจจะความเป็นผู้มีสติหลงลืม ความไม่มีสัมปชัญญะ ความฟุ้งซ่าน
แห่งจิตได้ บุคคลเป็นผู้มีจิตอันไม่ฟุ้งซ่าน ก็อาจจะการกระทำไว้ในใจโดยอุบาย
อันไม่แยบคาย การเสพทางผิด ความหตุนุแห่งจิตได้ บุคคลเป็นผู้มีจิตไม่หตุนุ
ก็อาจจะสักกายทิฐิ วิจิกิจฉา สัสสพตปรามาสได้ บุคคลเป็นผู้ไม่มีวิจิกิจฉา
ก็อาจจะราคะ โทสะ โมหะได้ บุคคลละราคะ โทสะ โมหะแล้ว ก็อาจจะชาติ
ชรา มรณะได้ ฯ

จบสูตรที่ ๖

กาสสูตร

[๗๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กาประกอบด้วยอสังขธรรม ๑๐ ประการ

๑๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้มักขจัด ๑ คนอง ๑ ทะเยอทะยาน ๑ กิเลส ๑

หยาบช้า ๑ ไม่มีกรุณา ๑ ไม่แข็งแรง ๑ มักร้อง ๑ เผลอสติ ๑ สังสม ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กาประกอบด้วยอสังขธรรม ๑๐ ประการนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุผู้ลามกก็ประกอบด้วยอสังกรรม ๑๐ ประการ ฉะนั้นเหมือนกันแล ๑๐ ประ-

*การเป็นโฉน คือ เป็นผู้ขจัด ๑ คิกคนอง ๑ ทะเยอทะยาน ๑ กินจุ ๑

หยาบช้า ๑ ไม่มีกรุณา ๑ ไม่แข็งแรง ๑ มักร้อง ๑ เผลอสติ ๑ สังสม ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ลามกประกอบด้วยอสังกรรม ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗

นิกันถสูตร

[๗๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกนิครนถ์ประกอบด้วยอสังกรรม ๑๐

ประการ ๑๐ ประการเป็นโฉน คือ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ทูศีล ๑ ไม่มีความ

ละอาย ๑ ไม่มีความเกรงกลัว ๑ ไม่รักดีต่อสัตบุรุษ ๑ ยกตนข่มผู้อื่น ๑

ยึดมั่นความเห็นของตน ถือสิ่งที่ไม่ควรเก็บไว้ สละคืนความยึดมั่นถือมั่นด้วย

ความเห็นของตนได้ยาก ๑ เป็นคนลงโลก ๑ ปรารถนาลามก ๑ มีความเห็นผิด ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกนิครนถ์ประกอบด้วยอสังกรรม ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

อาฆาตวัตตสูตร

[๗๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย วัตถุแห่งความอาฆาต ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประ-

*การเป็นโฉน คือ บุคคลย่อมผูกความอาฆาตว่า บุคคลนั้นได้ประพฤตสิ่งอัน

ไม่เป็นประโยชน์แก่เราแล้ว ๑ กำลังประพฤตสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์แก่เรา ๑

จักประพฤตสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์แก่เรา ๑ ย่อมผูกความอาฆาตว่า บุคคลนั้น

ได้ประพฤตสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เป็นที่รักที่ชอบใจของเราแล้ว ๑ กำลัง

ประพฤตสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา ๑ จักประพฤต

สิ่งอันไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา ๑ ย่อมผูกความอาฆาตว่า

บุคคลนั้นได้ประพฤตสิ่งอันเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจของ

เราแล้ว ๑ กำลังประพฤตสิ่งอันเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจ

ของเรา ๑ จักประพฤตสิ่งอันเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจของ

เรา ๑ ย่อมโกรธในที่ไม่ควร ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย วัตถุแห่งความอาฆาต ๑๐

ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

อาฆาตปฏิวินยสูตร

[๘๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุบายเป็นเครื่องกำจัดความอาฆาต ๑๐ ประการ

นี้ ๑๐ ประการเป็นโฉน คือ บุคคลย่อมกำจัดความอาฆาตว่า บุคคลได้ประพฤต

สิ่งอันไม่เป็นประโยชน์แก่เราแล้ว การประพฤตสิ่งอันเป็นประโยชน์จะพึงได้ใน

บุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ บุคคลกำลังประพฤตสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์แก่เรา การ

ประพฤตสิ่งอันเป็นประโยชน์จะพึงได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ บุคคลจักประพฤต

สิ่งอันไม่เป็นประโยชน์แก่เรา การประพุดสิ่งอันเป็นประโยชน์จะพึงได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ ย่อมกำจัดความอาฆาตว่า บุคคลได้ประพุดสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เป็นที่รักที่พอใจของเราแล้ว การประพุดสิ่งอันเป็นประโยชน์จะพึงได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ กำลังประพุดสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เป็นที่รักที่พอใจของเรา การประพุดสิ่งอันเป็นประโยชน์จะพึงได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ จักประพุดสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เป็นที่รักที่พอใจของเรา การประพุดสิ่งอันเป็นประโยชน์จะพึงได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ ย่อมกำจัดความอาฆาตว่า บุคคลได้ประพุดสิ่งอันเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของเราแล้ว การประพุดสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์จะพึงได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ กำลังประพุดสิ่งอันเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของเรา การประพุดสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์จะพึงได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ จักประพุดสิ่งอันเป็นประโยชน์แก่บุคคลผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของเรา การประพุดสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์จะพึงได้ในบุคคลนี้แต่ที่ไหน ๑ ย่อมไม่โกรธในที่อันไม่ควร ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุบายเป็นเครื่องกำจัดความอาฆาต ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบอังกษวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อังกษสูตร ๒. กัมมฏกสูตร ๓. อัญญสูตร ๔. วัตถุสูตร
๕. มิคสาละสูตร ๖. อภัพพสูตร ๗. กากสูตร ๘. นิคัณฐสูตร
๙. อาฆาตวัตถุสูตร ๑๐. อาฆาตปฏิวินยสูตร ฯ

เถรวรรคที่ ๔

วาหุนสูตร

[๘๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งสระโปกขณชื่อนี้ที่คัคคราใกล้จัมปานคร ครั้นนั้นแล ท่านพระวาหุนะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระตถาคตสลัดออก ปราศจาก หลุดพ้นจากกรรมเท่าไรหนอ จึงเชื่อว่ามีพระทัยปราศจากแดนกิเลสอยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรวาหุนะ พระตถาคตสลัดออก ปราศจาก หลุดพ้นจากกรรม ๑๐ ประการแล จึงเชื่อว่ามีพระทัยปราศจากแดนกิเลสอยู่ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ พระตถาคตสลัดออก ปราศจาก หลุดพ้นจากรูป ๑ จากเวทนา ๑ จากสัญญา ๑ จากสังขาร ๑ จากวิญญาน ๑ จากชาติ ๑ จากชรา ๑ จากมรณะ ๑ จากทุกข์ ๑

จากกิเลส ๑ จึงชื่อว่ามิพระทัยปราศจากแดนกิเลสอยู่ ดูกรวาหุณะ พระตถาคต
สดุดีออก ปราศจาก หลุดพ้นจากกรรม ๑๐ ประการนี้แล จึงชื่อว่ามิพระทัย
ปราศจากแดนกิเลสอยู่ เปรียบเหมือนดอกอุบล ดอกปทุม หรือดอกปทุมทริก
ที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ขึ้นพ้นแล้วจากน้ำ ไม่เปราะเปื้อนด้วยน้ำตั้งอยู่
ฉะนั้น ๑

จบสูตรที่ ๑

อนันตสูตร

[๘๒] ครั้งนั้นแล ท่านพระอนนทเข้าเฝ้าพระพุทธผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะ
ท่านพระอนนทว่า ดูกรอนนท ภิกษุเป็นผู้ไม่มีศรัทธา จักถึงความเจริญงอกงาม
ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุเป็นผู้ทุศีล ... ภิกษุเป็น
ผู้มีการศรัทธา ... ภิกษุเป็นผู้ว่ายาก ... ภิกษุเป็นผู้มีมิตรชั่ว ... ภิกษุเป็นผู้
เกียจคร้าน ... ภิกษุเป็นผู้มีสติเลอะเลือน ... ภิกษุเป็นผู้ไม่สันโดษ ... ภิกษุเป็นผู้
มีความปรารถนาลามก ... ภิกษุเป็นผู้มีความเห็นผิด จักถึงความเจริญงอกงาม
ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ดูกรอนนท ภิกษุประกอบด้วย
ด้วยกรรม ๑๐ ประการนี้แล จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้
ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ๑

ดูกรอนนท ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ใน
ธรรมวินัยนี้ ข้อนี้จึงเป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุเป็นผู้มีศีล ... ภิกษุเป็นพหูสูตทรงไว้
ซึ่งสุตะ ... ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดีงาม ... ภิกษุเป็นผู้ปรารถนาความเพียร ... ภิกษุเป็นผู้
มีสติตั้งมั่น ... ภิกษุเป็นผู้สันโดษ ... ภิกษุเป็นผู้มีความปรารถนาล้น ... ภิกษุ
เป็นผู้มีความเห็นชอบ จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้จึง
เป็นฐานะที่จะมีได้ ดูกรอนนท ภิกษุประกอบด้วยกรรม ๑๐ ประการนี้แล จักถึง
ความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ ๑

จบสูตรที่ ๒

ปุณณิยสูตร

[๘๓] ครั้งนั้นแล ท่านพระปุณณิยะเข้าไปเฝ้าพระพุทธผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มี-
*พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้พระธรรม
เทศนาแจ่มแจ้งกะพระตถาคตในกาลบางคราว ไม่แจ่มแจ้งในกาลบางคราว พระผู้มี-
*พระภาคตรัสว่า ดูกรปุณณิยะ ภิกษุมีศรัทธา แต่ไม่เข้าไปหา พระธรรมเทศนา
จึงไม่แจ่มแจ้งกะพระตถาคตก่อน แต่ในกาลใด ภิกษุมีศรัทธาและเข้าไปหา
ในกาลนั้น พระธรรมเทศนาจึงจะแจ่มแจ้งกะพระตถาคต ดูกรปุณณิยะ ภิกษุ

มีศรัทธาและเข้าไปหา แต่ไม่เข้านั่งใกล้ ... เข้านั่งใกล้ แต่ไม่สอบถาม ...
สอบถาม แต่ไม่เจียโลตฟังธรรม ... เจียโลตลงฟังธรรม แต่ฟังแล้วไม่ทรงจำ
ธรรมไว้ ... ฟังแล้วทรงจำธรรมไว้ แต่ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ ...
พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ แต่ไม่เป็นผู้รู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรม
สมควรแก่ธรรม ... รู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม แต่ไม่เป็นผู้มี
วาจางาม เจริญอภัยคำไพเราะประกอบด้วยวาจาของชาวเมือง สละสลวย ไม่
หยาบคาย ให้รู้เนื้อความได้แจ่มแจ้ง ... เป็นผู้มีความวาจาดี เจริญอภัยคำไพเราะ
สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้รู้เนื้อความได้แจ่มแจ้ง แต่ไม่เป็นผู้ชี้แจงเพื่อน-
*พรหมจรรย์ทั้งหลายให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้आหาญ รำเริง พระธรรม
เทศนาจึงไม่แจ่มแจ้งกะพระตลาคก่อน ดูกรปุณณิยะ แต่ในกาลใด ภิกษุเป็น
ผู้มีศรัทธา เข้าไปหา เข้านั่งใกล้ สอบถามเจียโลตลงฟังธรรม ฟังแล้วทรงจำ
ธรรมไว้ พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ รู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรม
สมควรแก่ธรรม มีความวาจาดี เจริญอภัยคำไพเราะ สละสลวย ไม่หยาบคาย
ให้รู้เนื้อความได้แจ่มแจ้ง เป็นผู้ชี้แจงเพื่อนพรหมจรรย์ให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน
ให้आหาญ รำเริง ในกาลนั้น พระธรรมเทศนาจึงแจ่มแจ้งกะพระตลาค ดูกร
ปุณณิยะ พระธรรมเทศนาประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล จึงแจ่มแจ้งกะ
พระตลาคโดยส่วนเดียว ฯ

จบสูตรที่ ๓

พยากรณ์สูตร

[๘๔] ณ ที่นั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะเรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลายผู้มีอายุ ภิกษุเหล่านั้นกล่าวรับท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ท่าน
พระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวคำนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมพยากรณ์หรือหัดผลว่า เราทราบชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี พระตลาคหรือสาวก
ของพระตลาคผู้ได้ฌาน ฉลาดในสมบัติ ฉลาดในจิตของผู้อื่น ฉลาดในการ
กำหนดรู้จิตของผู้อื่นย่อมซักถาม สอบถาม ไล่เลียงภิกษุนั้น ภิกษุนั้นอันพระตลาค
หรือสาวกของพระตลาคผู้ได้ฌาน ... ไล่เลียงอยู่ ย่อมถึงความเป็นผู้เปล่า ไม่
มีคุณ ไม่เจริญ พินาศ ความไม่เจริญและความพินาศ พระตลาคหรือสาวกของ
พระตลาคผู้ได้ฌาน ฉลาดในจิตของผู้อื่นฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนด
รู้ใจด้วยใจแล้ว กระทำไว้ในใจซึ่งภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า เพราะเหตุไรหนอ ท่านผู้นี้จึง
พยากรณ์หรือหัดผลว่า เราทราบชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้วกิจที่ควรทำ
ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี พระตลาคหรือสาวกของพระตลาค
ผู้ได้ฌาน ... กำหนดรู้ใจด้วยใจแล้ว ย่อมทราบชัดภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้

มักโกรธมีใจอันความโกรธกั่มรุมแล้วอยู่โดยมาก ก็ความกั่มรุมแห่งความโกรธนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ผูกโกรธไว้ มีใจอันความผูกโกรธไว้กั่มรุมอยู่โดยมาก ก็ความกั่มรุมแห่งความผูกโกรธนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีความลบหลู่มี ใจอันความลบหลู่กั่มรุมอยู่โดยมาก ก็ความกั่มรุมแห่งความลบหลู่นี้ เป็นความ เสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ตีเสมอ มีใจอันความตี เสมอกั่มรุมอยู่โดยมาก ก็ความกั่มรุมแห่งความตีเสมอนี้ เป็นความเสื่อมในธรรม วินัยที่พระศาสดาประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีความริษยา มีใจอันความริษยากั่ม รุมอยู่โดยมาก ก็ความกั่มรุมแห่งความริษยานี้เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระ ศาสดาประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ตระหนี่ มีใจอันความตระหนี่กั่มรุมอยู่โดยมาก ก็ความกั่มรุมแห่งความตระหนี่นี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาประกาศ แล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้โอ้อวด มีใจอันความโอ้อวดกั่มรุมอยู่โดยมาก ก็ความกั่มรุม แห่งความโอ้อวดนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาประกาศแล้ว ท่านผู้นี้ เป็นผู้มีความริษยา มีใจอันมารยาทกั่มรุมอยู่โดยมาก ก็ความกั่มรุมแห่งมารยานี้เป็น ความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีความปรารถนา ลามก มีใจอันความปรารถนาลามกกั่มรุมอยู่โดยมาก ก็ความกั่มรุมแห่งความ ปรารถนาลามกนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระศาสดาประกาศแล้ว ท่านผู้นี้ เป็นผู้มีความสติหลงลืม ถึงความทอดทิ้งธุระในระหว่างคุณวิเศษเบื้องบนด้วยการบรรลु คุณวิเศษเบื้องต่ำ ก็การถึงความทอดทิ้งธุระในระหว่างนี้เป็นความเสื่อมในธรรมวินัย ที่พระศาสดาประกาศแล้ว ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้น ละละชรรณ ๑๐ ประการนี้แล้ว จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะ ที่จะมิได้ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้น ละละชรรณ ๑๐ ประการนี้แล้วจัก ถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้ย่อมเป็นฐานะที่มีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๔

กัถธิสูตร

[๘๕] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาจุณฑะอยู่ที่สหชาติวัน ในแคว้นเจติ ฌ ที่นั่นแล ท่านพระมหาจุณฑะเรียกภิกษุทั้งหลายว่าดูกรภิกษุทั้งหลายผู้มีอายุ ภิกษุ เหล่านั้นรับคำท่านพระมหาจุณฑะแล้ว ท่านพระมหาจุณฑะได้กล่าวคำนี้ว่า ดูกรท่าน ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ที่มีปกติกล่าวโอ้อวดในการบรรลुคุณวิเศษ ทั้งหลายว่า เราเข้าปฐมฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าทุติยฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าตติยฌาน ก็ได้ ออกก็ได้ เข้าจตุตถฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าอากาสาณัญจายตนฌานก็ได้ ออก ก็ได้ เข้าวิญญานัญจายตนฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าอาภิกขัญญายตนฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าเนวสัณญานาตัญญายตนฌานก็ได้ ออกก็ได้ เข้าสัณญานาวทยิต

นิโรธก็ได้ ออกก็ได้ ฯ

พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน ฉลาดในสมบัติ ฉลาด
ในจิตของผู้อื่น ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น ย่อมไล่เสียง สอบถาม ชักถาม
ภิกษุ นั้น ภิกษุ นั้นอันพระตถาคต หรือสาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน ... ไล่เสียง
สอบถาม ชักถาม ย่อมถึงความเป็นผู้เปล่า ไม่มีคุณ ไม่เจริญ ถึงความพินาศ
ถึงความไม่เจริญและความพินาศ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน
ผู้ฉลาดในสมบัติ ผู้ฉลาดในจิตของผู้อื่น ผู้ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น
กำหนดใจด้วยใจแล้ว กระทำไว้ในใจซึ่งภิกษุ นั้นอย่างนี้ว่า เพราะเหตุอะไรหนอ
ท่านผู้นี้จึงเป็นผู้มีปฏิกติกล่าวโอ้อวดในการบรรลุคุณวิเศษทั้งหลายว่า เราเข้าปฐมฌาน
ก็ได้ ออกก็ได้ ฯล ฯ เราเข้าสัญญาเวทิตนิโรธก็ได้ ออกก็ได้ พระตถาคตหรือ
สาวกของพระตถาคตผู้ใดมาน ... กำหนดใจด้วยใจอย่างนี้แล้ว ย่อมรู้ภิกษุ นั้น
อย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้กระทำศีลให้ขาด กระทำศีลให้ทะลุ กระทำศีลให้ต่าง
กระทำศีลให้พร้อย ไม่กระทำความเพียรติดต่อกัน ไม่ประพฤติดัดต่อในศีลทั้งหลาย
ท่านผู้นี้เป็นผู้ทุศีลตลอดกาลนาน ก็ความเป็นผู้ทุศีลนี้แล เป็นความเสื่อมในธรรม
วินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ไม่มีศรัทธา มีความประพฤติไม่
สมควร ก็ความเป็นผู้ไม่มีศรัทธา นี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคต
ทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีการสตับน้อย มีความประพฤติไม่สมควร ก็ความ
เป็นผู้มีการสตับน้อยนี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศ
แล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ว่ายาก มีความประพฤติไม่สมควร ก็ความเป็นผู้ว่ายากนี้แล
เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีมิตรชั่ว
ก็ความเป็นผู้มีมิตรชำนี้นี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศ
แล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้เกียจคร้าน ก็ความเป็นผู้เกียจคร้านนี้แล เป็นความเสื่อมใน
ธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีสติหลงลืม ก็ความเป็นผู้
มีสติหลงลืมนี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ท่าน
ผู้นี้เป็นผู้หลอกลวง ก็ความเป็นผู้หลอกลวงนี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่
พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้เลียงยาก ก็ความเป็นผู้เลียงยากนี้แล
เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีปัญญา
ทราหม ก็ความเป็นผู้มีปัญญาทราหมนี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคต
ทรงประกาศแล้ว ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนสหายพึงกล่าวกะสหายอย่างนี้ว่า
ดูกรสหาย เมื่อใด กิจที่ควรกระทำด้วยทรัพย์มีอยู่แก่ท่าน ท่านพึงบอกเราให้
ทราบ เราจะให้ทรัพย์แก่ท่าน สหายอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เมื่อมีกิจที่ควรกระทำด้วย
ทรัพย์บางอย่างเกิดขึ้นแล้ว จึงบอกกับสหายอย่างนี้ว่า ดูกรสหาย เราต้องการ

ทรัพย์ ขอท่านจงให้ทรัพย์แก่เรา สหายนั้นก็ตอบอย่างนี้ว่า ดูกรสหาย ถ้าเช่นนั้น ท่านจงขุดลงไปในที่นี้ สหายอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เมื่อขุดลงไปในที่นั้น ไม่พึงพบทรัพย์ จึงกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรสหาย ท่านได้พุดพล่อยๆ กระเรา ได้กล่าวคำเท็จกระเราว่า ท่านจงขุดลงไปในที่นี้ สหายนั้นจึงพูดอย่างนี้ว่า ดูกรสหาย เราหาได้พุดพล่อยๆ ไม่ หาได้กล่าวคำเท็จไม่ ท่านจงขุดลงไปในที่นี้เถิด สหายอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เมื่อขุดลงไปแม้ในที่นั้นก็ยังไม่พบทรัพย์ จึงกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านได้พุดพล่อยๆ กระเรา ได้กล่าวคำเท็จกระเราว่า จงขุดลงไปในที่นี้ สหายนั้นตอบอย่างนี้ว่า เราหาได้พุดพล่อยๆ ไม่ หาได้กล่าวคำเท็จไม่ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงขุดลงไปในที่นี้ สหายอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เมื่อขุดลงไปแม้ในที่นั้นก็ไม่พบทรัพย์ จึงพูดอย่างนี้ว่า ดูกรสหาย ท่านพุดพล่อยๆ แก่เรา ท่านได้กล่าวคำเท็จกระเราว่า จงขุดลงไปในที่นี้ สหายนั้นก็ตอบอย่างนี้ว่า ดูกรสหาย เราหาได้พุดพล่อยๆ ไม่ หาได้กล่าวคำเท็จไม่ แต่ ว่าเราถึงความเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่านไป ซึ่งมีใ้กำหนดรู้ด้วยใจ แม้นใจ ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายเหมือนกัน เป็นผู้มักติกล่าวโอ้อวดในคุณวิเศษทั้งหลายว่า เราเข้าปฐมฌานก็ได้ ออกก็ได้ ... เข้าสัญญาเวทณินโรธก็ได้ ออกก็ได้ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน ผู้ฉลาดในสมาบัติ ผู้ฉลาดในจิตของผู้อื่น ผู้ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น ย่อมไล่เลียง สอบถาม ชักถาม ภิกษุนั้น ภิกษุนั้นอันพระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน ... ไล่เลียง สอบถาม ชักถามอยู่ ย่อมถึงความเป็นผู้เปล่า ไม่มีคุณ ไม่มีเจริญ พินาศ ความไม่เจริญและความพินาศ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน ผู้ฉลาดในสมาบัติ ผู้ฉลาดในจิตของผู้อื่น ผู้ฉลาดในอันกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดใจด้วยใจแล้ว กระทำไว้ในใจซึ่งภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า เพราะเหตุอะไรหนอ ท่านผู้นี้จึงเป็นผู้มักติกล่าวโอ้อวดในการบรรลุคุณวิเศษทั้งหลายว่า เราเข้าปฐมฌานก็ได้ ออกก็ได้ ฯลฯ เข้าสัญญาเวทณินโรธก็ได้ ออกก็ได้ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน ผู้ฉลาดในสมาบัติ ผู้ฉลาดในจิตของผู้อื่น ผู้ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดใจด้วยใจแล้ว ย่อมรู้ภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้ทำให้ขาด ทำให้ทะลุ ทำให้ต่าง ทำให้พร้อย ไม่กระทำความเพียรติดต่อ ไม่ประพฤติติดต่อในศีลทั้งหลาย ท่านผู้นี้เป็นผู้ทุศีลตลอดกาลนาน ก็ความเป็นผู้ทุศีลนี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ... ท่านผู้นี้เป็นผู้มีปัญญาทรม ก็ความเป็นผู้มีปัญญาทรมนี้แล เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุนั้นแล ไม่ละธรรม ๑๐ ประการนี้ แล้วจักถึงความเจริญองงามไปพลุลัยในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้มีฐานะที่จะมีได้ ภิกษุนั้นแล ละธรรม ๑๐ ประการนี้แล้ว จักถึงความเจริญองงามไปพลุลัยในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

อัญญสูตร

[๔๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหากัสสปะอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวันกลันทกนิวาปสถาน ใกล้พระนครราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล ท่านพระมหากัสสปะเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลายผู้มีอายุ ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระมหากัสสปะแล้ว ท่านพระมหากัสสปะได้กล่าวคำนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพยากรณ์หรือหัตผลว่า เรา รู้ชัดว่า ชาตินั้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน ผู้ฉลาดในสมابัตติ ผู้ฉลาดในจิตของผู้อื่น ผู้ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น ย่อมไล่เลียง สอบถาม ชักถามภิกษุนั้น ภิกษุนั้นอันพระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน ผู้ฉลาดในสมابัตติ ผู้ฉลาดในจิตของผู้อื่น ผู้ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น ไ้เลียงสอบถาม ชักถามอยู่ ย่อมถึงความเป็นผู้เปล่า ถึงความเป็นผู้ไม่มีคุณ ถึงความไม่เจริญ ถึงความพินาศ ถึงความไม่เจริญและความพินาศ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน ผู้ฉลาดในสมابัตติ ผู้ฉลาดในจิตของผู้อื่น ผู้ฉลาดในการกำหนดรู้จิตของผู้อื่น กำหนดใจด้วยใจแล้ว กระทำไว้ในใจซึ่งภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า เพราะเหตุอะไรหนอ ท่านผู้นี้จึงพยากรณ์หรือหัตผลว่า เราย่อมรู้ชัดว่า สิ้นชาตินั้นแล้ว ... กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน ... กำหนดใจด้วยใจแล้ว ย่อมรู้ภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้มีความสำคัญผิดสำคัญผิดโดยสัตย์จริง มีความสำคัญในสิ่งที่ยังไม่ถึงว่าได้ถึง มีความสำคัญในสิ่งที่ไม่ได้กระทำว่ากระทำ มีความสำคัญในสิ่งที่ยังไม่ได้บรรลุว่าบรรลุ จึงพยากรณ์หรือหัตผลด้วยความสำคัญผิดว่า เรา รู้ชัดว่า ชาตินั้นแล้ว ... กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน ... กำหนดใจด้วยใจแล้ว ย่อมกระทำไว้ในใจซึ่งภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า เพราะอาศัยอะไรหนอ ท่านผู้นี้จึงมีความสำคัญผิด ... พยากรณ์หรือหัตผลด้วยความสำคัญผิดว่า เรา รู้ชัดว่า ชาตินั้นแล้ว ... กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน ... กำหนดใจด้วยใจแล้ว ย่อมรู้ภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้มีสุตะมาก ทรงสุตะ สังสมสุตะ เป็นผู้ได้สดับมามาก ทรงไว้คล่องปาก ขึ้นใจ แทะตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ซึ่งธรรมทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง เพราะฉะนั้น ท่านผู้นี้จึงมีความสำคัญผิด ... จึงพยากรณ์หรือหัตผลด้วยความสำคัญผิดว่า เรา รู้ชัดว่า ชาตินั้นแล้ว ... กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้ พระตถาคตหรือสาวกของพระตถาคตผู้ได้ฌาน ... กำหนดใจ

ด้วยใจแล้ว ย่อมรู้ภิกษุทั้งหลายว่า ท่านผู้นี้มีอภิขฌาณมาก มีใจอันอภิขฌาณกัมมรุ่ม
อยู่เป็นส่วนใหญ่ ก็ความกัมมรุ่มแห่งอภิขฌาณนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระ
ตลาคตประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้พยายาม มีใจอันพยายามกัมมรุ่มอยู่เป็นส่วนใหญ่
มาก ก็ความกัมมรุ่มแห่งพยายามนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตลาคต
ประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีอธิมิตตะ มีใจอันอธิมิตตะกัมมรุ่มอยู่เป็นส่วนใหญ่
ก็ความกัมมรุ่มแห่งอธิมิตตะนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตลาคตประกาศ
แล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน มีใจอันความฟุ้งซ่านกัมมรุ่มอยู่เป็นส่วนใหญ่ ก็
ความกัมมรุ่มแห่งความฟุ้งซ่านนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตลาคตประกาศ
แล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีความสงสัย มีใจอันความสงสัยกัมมรุ่มอยู่เป็นส่วนใหญ่ ก็
ความกัมมรุ่มแห่งความสงสัยนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตลาคตประกาศ
แล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ชอบการงาน ยินดีในการงาน ประกอบเนื่องๆ ซึ่งความเป็นผู้
ชอบการงาน ก็ความเป็นผู้ชอบการงานนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตลาคต
ประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ชอบในการคุย ผู้ยินดีในการคุย ประกอบเนื่องๆ
ซึ่งความเป็นผู้ชอบคุย ก็ความเป็นผู้ชอบคุยนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระ
ตลาคตประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ชอบการนอนหลับ ยินดีในการนอนหลับ ประ
*กอบเนื่องๆ ซึ่งความเป็นผู้ชอบนอนหลับ ก็ความเป็นผู้ชอบนอนหลับนี้เป็น
ความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตลาคตประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้ชอบความเป็น
ผู้คลุกคลีด้วยหมู่คณะ ยินดีในความเป็นผู้คลุกคลีด้วยหมู่คณะ ประกอบเนื่องๆ
ซึ่งความเป็นผู้ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ก็ความเป็นผู้ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะนี้
เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตลาคตประกาศแล้ว ท่านผู้นี้เป็นผู้มีสติหลงลืม
ถึงความทอดธุระในระหว่างในคุณวิเศษเบื้องต้น ด้วยการบรรลुकุณวิเศษเบื้องต้น
ก็ความทอดธุระในระหว่างนี้ เป็นความเสื่อมในธรรมวินัยที่พระตลาคตประกาศ
แล้ว ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายหนอไม่ละธรรม ๑๐ ประการนี้แล้ว
จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้ไม่เป็นอย่างที่จะมีได้ ดูกร-
*ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายหนอละธรรม ๑๐ ประการนี้แล้ว จักถึงความเจริญ
งอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ข้อนี้ย่อมเป็นอย่างที่มีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๖

อธิกรณสูตร

[๙๗] ณ ที่นั่นแล พระผู้มีพระภาคทรงปรารภพระกาฬภิกษุ ตรัสเรียก
ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระ
ผู้มีพระภาคได้ตรัสพระดำรัสที่ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ก่อ
อธิกรณ ไม่กล่าวสรรเสริญการระงับอธิกรณ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ก่ออธิกรณไม่กล่าว
สรรเสริญการระงับอธิกรณนี้ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง

อีกประการหนึ่ง ทัศนุไม่เป็นผู้ใคร่ในการศึกษา ไม่กล่าวสรรเสริญการ
สมาทานในการศึกษา แม้ข้อที่ทัศนุไม่เป็นผู้ใคร่ในการศึกษา ไม่กล่าวสรรเสริญ
การสมาทานในการศึกษานี้ ย่อมไม่เข้าไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง
ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิภุเป็นผูมีความปรารถนาลามกไม่กล่าวสรรเสริญการ
 กำจัดความปรารถนา แม้ข้อที่ภิภุเป็นผูมีความปรารถนาลามกไม่กล่าวสรรเสริญ
 การกำจัดความปรารถนนี้ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง
 ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มักโกรธ ไม่กล่าวสรรเสริญการกำจัดความ
โกรธ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มักโกรธ ไม่กล่าวสรรเสริญการกำจัดความโกรธนี้ ย่อม
ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ลบล้าง ไม่กล่าวสรรเสริญการกำจัดความ
 ลบล้าง แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ลบล้าง ไม่กล่าวสรรเสริญการกำจัดความลบล้างนี้ ย่อม
 ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอัน
 เดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้โอ้อวด ไม่กล่าวสรรเสริญการทำความ
โอ้อวด แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้โอ้อวด ไม่กล่าวสรรเสริญการทำความโอ้อวดนี้ ย่อม
ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีมายุ ไม่กล่าวสรรเสริญการกำจัดมายุ แม้
 ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีมายุ ไม่กล่าวสรรเสริญการกำจัดมายนี้น ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความ
 เป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นผู้เพ่งเล็งธรรมทั้งหลาย ไม่กล่าวสรรเสริญ
การเพ่งเล็งธรรม แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นผู้เพ่งเล็งธรรมทั้งหลาย ไม่กล่าวสรรเสริญ
การเพ่งเล็งธรรมนี้ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอ
กัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุไม่เป็นผู้หลีกออกเร้นอยู่ ไม่กล่าวสรรเสริญการหลีกออกเร้น แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นผู้หลีกออกเร้นอยู่ ไม่กล่าวสรรเสริญการหลีกออกเร้นนี้ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ฤษฏีไม่ใช่ผู้กระทำการปฏิสนธารเพื่อพรหมจรรย์

ทั้งหลาย ไม่กล่าวสรรเสริญการกระทำปฏิสันถาร แม้ข้อที่ภิกษุไม่กระทำการ ปฏิสันถารเพื่อพรหมจรรย์ทั้งหลาย ไม่กล่าวสรรเสริญการกระทำปฏิสันถารนี้ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความปรารถนาพึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุเห็นปานนี้ว่า โอหนอ ขอเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเรา ดังนี้ แม้ถึงอย่างนั้น เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายก็ไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชาภิกษุนั้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญู ย่อมพิจารณาเห็นซึ่งอุศลธรรมทั้งหลายอันลามกที่ยังละไม่ได้ของเธอ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนความปรารถนาพึงบังเกิดขึ้นแก่ม้าตัวโง่ เขาอย่างนี้ว่า โอหนอ ขอมนุษย์ทั้งหลายพึงตั้งเราไว้ในตำแหน่งม้าอาชาไนยเถิด พึงให้เรากินอาหารสำหรับม้าอาชาไนยเถิด และพึงขัดสีเราให้เหมือนม้าอาชาไนยเถิด ดังนี้ แม้ถึงอย่างนั้น มนุษย์ทั้งหลายก็ไม่ตั้งมานั้นไว้ในตำแหน่งม้าอาชาไนย ไม่ให้กินอาหารเหมือนม้าอาชาไนย ไม่ขัดสีให้เหมือนม้าอาชาไนย ข้อนี้เพราะเหตุไร เพราะมนุษย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญูพิจารณาเห็นความโอ้อวด ความโกง ความไม่ตรง ความคด ซึ่งยังละไม่ได้ของมานั้น แม้ฉนั้นใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความปรารถนาพึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุเห็นปานนั้นอย่างนี้ว่า โอหนอ ขอเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเรา ดังนี้ แม้ถึงอย่างนั้น เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายก็ไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชาภิกษุนั้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญู ย่อมพิจารณาเห็นอุศลธรรมอันลามกซึ่งยังละไม่ได้ของภิกษุนั้น ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ก่ออธิกรณ์ กล่าวสรรเสริญการระงับอธิกรณ์ แม้ข้อที่ภิกษุไม่เป็นผู้ก่ออธิกรณ์กล่าวสรรเสริญการระงับอธิกรณ์นี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ใดในการศึกษา กล่าวสรรเสริญการสมาทานในการศึกษา แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ใดในการศึกษากล่าวสรรเสริญการสมาทานในการศึกษานี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีความปรารถนาล้น กล่าวสรรเสริญการกำจัดความปรารถนา แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ปรารถนาล้น กล่าวสรรเสริญการกำจัดความปรารถนาล้น ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ไม่โกรธ กล่าวสรรเสริญการกำจัดความโกรธ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่โกรธกล่าวสรรเสริญการกำจัดความโกรธนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ไม่ลบหลู่ กล่าวสรรเสริญการกำจัดความลบหลู่ แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่ลบหลู่ กล่าวสรรเสริญการกำจัดความลบหลู่นี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ไม่โอ้อวด กล่าวสรรเสริญการกำจัดความโอ้อวด แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่โอ้อวด กล่าวสรรเสริญการกำจัดความโอ้อวดนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ไม่มีมายา กล่าวสรรเสริญการกำจัดมายา ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ไม่มีมายากล่าวสรรเสริญการกำจัดมายานี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ฟังเสียงธรรมทั้งหลาย กล่าวสรรเสริญการฟังเสียงธรรมทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ฟังเสียงธรรมทั้งหลาย กล่าวสรรเสริญการฟังเสียงธรรมทั้งหลายนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้หลีกออกเร้นอยู่ กล่าวสรรเสริญการหลีกออกเร้น แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้หลีกออกเร้นอยู่กล่าวสรรเสริญการหลีกออกเร้นนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้กระทำการปฏิสันถารเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย กล่าวสรรเสริญการกระทำปฏิสันถาร แม้ข้อที่ภิกษุเป็นผู้กระทำการปฏิสันถารเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย กล่าวสรรเสริญการกระทำปฏิสันถารนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก ที่เคารพ ที่ยกย่อง ที่เสมอกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถึงความปรารถนาไม่พึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุเห็นปานนี้ว่า โอหนอ ขอเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเรา ดังนี้ ถึงอย่างนั้น เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายก็สักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุนั้น ข้อนั้น เพราะเหตุไร เพราะเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญู ย่อมพิจารณาเห็นอกุศล*กรรมทั้งหลายอันลามกที่ละได้แล้วของเธอ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนความปรารถนาไม่พึงบังเกิดขึ้นแก่ม้าอาชาไนยตัวเจริญอย่างนี้ว่า โอหนอ มนุษย์ทั้งหลายพึงตั้งเราไว้ในตำแหน่งม้าอาชาไนย พึงให้เรากินอาหารสำหรับม้าอาชาไนย และพึงขัดสีเราให้เหมือนขัดสีม้าอาชาไนย

เกิด แม้ถึงอย่างนั้น มนุษย์ทั้งหลายก็ยอมตั้งมานั้นไว้ในตำแหน่งม้าอาชาไนย
ยอมให้กินอาหารสำหรับม้าอาชาไนย ย่อมขัดสีให้เหมือนขัดสีม้าอาชาไนย ข้อ
นั้นเพราะเหตุไร เพราะมนุษย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญู ย่อมเห็นความโอ้อวด ความ
โก่ง ความไม่ตรง ความคด ซึ่งจะได้แล้วของมานั้น แม้นินโด ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ถึงความปรารถนาไม่พึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุเห็นปานนี้อาจเห็นว่า โอหนอ
ขอเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเรา ดังนี้ ถึง
อย่างนั้น เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายก็สักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุนั้น ข้อ
นั้นเพราะเหตุไร เพราะเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญู ย่อมพิจารณาเห็น
อกุศลธรรมอันลามกที่ได้แล้วของเขอนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๗

พยสนสูตร

[๘๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดดำบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
กล่าวโทษพระอริยะ ภิกษุนั้นจะไม่พึงถึงความฉิบหาย ๑๐ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง
ข้อนี้มีฐานะ มีโอกาส ความฉิบหาย ๑๐ อย่างเป็นไฉน คือ ภิกษุนั้นไม่
บรรลुธรรมที่ยังไม่บรรลु ๑ เสื่อมจากธรรมที่บรรลุแล้ว ๑ สัทธิธรรมของภิกษุนั้น
ย่อมไม่ผ่องแผ้ว ๑ เป็นผู้เข้าใจว่าตนได้บรรลुในสัทธิธรรมทั้งหลาย ๑ เป็นผู้ไม่
ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ ๑ ต้องอาบัติเศร้าหมองอย่างใดอย่างหนึ่ง ๑ ย่อมถูกรอค
อย่างหนัก ๑ ถึงความเป็นบ้า มีจิตฟุ้งซ่าน ๑ เป็นผู้หลงใหลกระทำกาละ ๑ เมื่อ
ตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดดำบริภาษ
เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย กล่าวโทษพระอริยะ ภิกษุนั้นจะไม่พึงถึงความฉิบหาย
๑๐ อย่างนี้ อย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อนี้มีฐานะ มีโอกาส ฯ

จบสูตรที่ ๘

โกกาลิกสูตร

[๘๙] ครั้นนั้นแล ภิกษุ ชื่อโกกาลิกะ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสารีบุตรและพระ-
*โมคคัลลานะเป็นผู้มีความปรารถนาลามก ลุอำนาจแห่งความปรารถนาลามก พระผู้มี
พระภาคตรัสว่า ดูกรโกกาลิกะ เธออย่ากล่าวอย่างนั้น เธออย่ากล่าวอย่างนั้น
เธอยังจงใจให้เสื่อมใสในสารีบุตรและโมคคัลลานะเกิด เพราะสารีบุตรและ
โมคคัลลานะเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก ฯ

แม้ครั้งที่ ๒ โกกาลิกภิกษุก็ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของข้าพระองค์ เป็นผู้ที่มีพระพุทฺธพจน์
อันข้าพระองค์พึงเชื่อถือได้ก็จริง ถึงอย่างนั้น พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะก็

เป็นผู้มีความปรารถนาลามก ลู่อ่านจแห่งความปรารถนาลามก พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรโกกาลิกะ เธออย่ากล่าวอย่างนั้น เธออย่ากล่าวอย่างนั้น เธอจง
ยังจิตให้เลื่อมใสในสารีบุตรและโมคคัลลานะเถิด เพราะสารีบุตรและโมคคัลลานะ
เป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก ฯ

แม้ครั้งที่ ๓ โกกาลิกภิกษุได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์-
*ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของข้าพระองค์ เป็นผู้มีพระพุทธรูป
อันข้าพระองค์พึงเชื่อถือได้ก็จริง ถึงอย่างนั้น พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะก็
เป็นผู้มีความปรารถนาลามก ลู่อ่านจแห่งความปรารถนาลามก พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรโกกาลิกะ เธออย่ากล่าวอย่างนี้ เธออย่ากล่าวอย่างนี้ เธอจง
ยังจิตให้เลื่อมใสในสารีบุตรและโมคคัลลานะเถิด เพราะสารีบุตรและโมคคัลลานะ
เป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก ฯ

ครั้งนั้นแล โกกาลิกภิกษุลุกขึ้นจากอาสนะ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค
กระทำประทักษิณแล้วหลีกไป เมื่อโกกาลิกภิกษุหลีกไปแล้วไม่นาน ร่างกายมีตุ่ม
เท่าเมล็ดพันธุ์ผักกาดเกิดขึ้นทั่วตัว ตุ่มเหล่านั้นเท่าเมล็ดถั่วเขียว แล้วก็โตเท่าเมล็ด
ถั่วดำ แล้วก็โตเท่าเมล็ดพุทรา แล้วก็โตเท่าเมล็ดกระเบา แล้วก็โตเท่าผล
มะขามป้อม แล้วก็โตเท่าผลมะตูมอ่อน แล้วก็โตเท่าผลมะตูมแก่ แล้วจึงแตก
หนองและเลือดหลั่งไหลออก ได้ยินว่า โกกาลิกภิกษุนั้นนอนบนใบตองกล้วย
เหมือนปลาकिनยาพิช ครั้งนั้นแล ตูทิปปัจเจกพรหมเข้าไปหาพระโกกาลิกยังที่อยู่
ครั้นแล้วยืนอยู่ที่เวหาสได้กล่าวกะโกกาลิกภิกษุว่า ดุรโกกาลิกะ ท่านจงยังจิตให้
เลื่อมใสในพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะเถิด เพราะพระสารีบุตรและพระ-
*โมคคัลลานะเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก โกกาลิกภิกษุถามว่า ดุรท่านผู้มีอายุ ท่าน
เป็นใคร ฯ

ต. เราเป็นตูทิปปัจเจกพรหม ฯ

โก. ดุรท่านผู้มีอายุ ท่านเป็นผู้ที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่าเป็น
อนาคามีมิใช่หรือ เมื่อเป็นเช่นนั้น ไฉนท่านมา ณ ที่นี้อีกในบัดนี้ อนึ่ง ท่าน
จงเห็นความผิดนี้ของท่านเท่าที่มีอยู่ ฯ

ครั้งนั้นแล ตูทิปปัจเจกพรหมได้กล่าวกะโกกาลิกะภิกษุด้วยคาถาว่า

ผรุสวาจาเพียงดังจอบ ซึ่งเป็นเครื่องตัดทอนตนของคนพาล
ผู้กล่าวคำชั่ว ย่อมเกิดขึ้นที่ปากของบุคคลผู้เป็นบุรุษพาล ผู้
ใดสรรเสริญผู้ที่ควรติเตียน หรือติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
ผู้นั้นชื่อว่าสะสมโทษไว้ด้วยปาก ย่อมไม่ประสบความสุข
เพราะโทษนั้น ฯ

การปราศรัยด้วยทรมายในการเล่นเกมพนัน ด้วยตนเองจนหมด

ตัวนี้ เป็นโทษมีประมาณน้อย การที่บุคคลยังใจให้ประทุษ-
ร้าย ในพระอริยเจ้าผู้ดำเนินดีแล้วนี้ เป็นโทษมากกว่า บุคคล
ตั้งวาจาและใจอันเป็นบาป แล้วติเตียนพระอริยะ ย่อมเข้าถึง
นรกชั้นหนึ่งแสนนิริพพุทกัป อีก ๓๖ นิริพพุทะ และ ๕
อัพพุทะ ฯ

ครั้งนั้นแล โภกอลิภิกษุได้กระทำกาละด้วยอาพาธนั่นเองแล้วเกิดใน
ปทุมนรก เพราะยังจิตให้อาฆาตในพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ลำดับนั้น
เมื่อปฐมยามแห่งราตรีผ่านไปแล้ว ท้าวสหัมบดีพรหมผู้มีวรรณะสง่างาม ยังพระ-
*วิหารเชตวันทั้งสี่ให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ถวายบังคม
แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ โภกอลิภิกษุกระทำกาละแล้ว เกิดในปทุมนรก เพราะยังจิตให้
อาฆาตในพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะพระเจ้าข้า ท้าวสหัมบดีพรหมครั้ง
กราบทูลดังนี้แล้ว ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหายไปในที่
นั้นเอง ครั้งนั้น เมื่อราตรีผ่านไปแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในคืนนี้เมื่อปฐมยามผ่านไปแล้ว ท้าวสหัมบดีพรหมผู้มีวรรณะ
สง่างาม ยังวิหารเชตวันทั้งสี่ให้สว่างไสวเข้ามาหาเรายังที่อยู่ อภิวัตนาแล้วนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวกะเราว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โภกอลิ-
*ภิกษุกระทำกาละแล้ว เกิดในปทุมนรก เพราะยังจิตให้อาฆาตในพระสารีบุตร
และพระโมคคัลลานะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ท้าวสหัมบดีพรหมครั้งกล่าวคำนี้แล้ว
อภิวัตนา กระทำประทักษิณแล้วหายไปในที่นั้นเอง ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถามพระผู้มี-
*พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ประมาณอายุในปทุมนรกนานเท่าไรหนอ
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรภิกษุ ประมาณอายุในปทุมนรกนานนัก ประมาณ
อายุในปทุมนรกนั้นยากที่จะกระทำการกำหนดนับได้ว่า ประมาณเท่านี้ปี ประมาณ
ร้อยปีเท่านี้ ประมาณพันปีเท่านี้ หรือประมาณแสนปีเท่านี้ ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็พระองค์อาจเพื่อจะทำการเปรียบเทียบได้
หรือ พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อาจอยู่ภิกษุ แล้วได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุ เปรียบ
เหมือนหนึ่งเกวียนเมล็ดงาของชนชาวโกศลมีอัตรา ๒๐ ขาริ ๑- เมื่อล่วงไปแสนปี
บุรุษนำเอาเมล็ดงาเมล็ดหนึ่งออกจากเกวียนนั้น ดูกรภิกษุ เมล็ดงาหนึ่งเกวียนของ
ชาวโกศลซึ่งมีอัตรา ๒๐ ขารินั้น ฟังถึงความสิ้นไปหมดไปโดยทำนองนี้เร็วกว่า
นั้นยังไม่ถึงหนึ่งอัพพุทะในนรกเลย ดูกรภิกษุ ๒๐ อัพพุทะในนรกจึงเป็น
๑ นิริพพุทะ ๒๐ นิริพพุทะเป็น ๑ อัพพุทะ ๒๐ อัพพุทะเป็น ๑ อหะ

๒๐ อหะเป็น ๑ อฏฐะ ๒๐ อฏฐะ เป็น ๑ กุมทะ ๒๐ กุมทะเป็น ๑ โสคันธกะ
๒๐ โสคันธกะเป็น ๑ อุปลละ ๒๐ อุปลละเป็น ๑ ปุณทริกะ ๒๐ ปุณทริกะเป็น
๑ ปทุมะ ดูกรภิกษุ โอกาสภิกษุเกิดในปทุมนรก เพราะยังจิตให้อามาตใน
สารีบุตรและโมคคัลลานะ ครั้นพระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาได้ตรัสไวยากรณ์
ภยิตนี้จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ผรุสวาจาเพียงดังจอบ ซึ่งเป็นเครื่องตัดทอนตนของคนพาล
ผู้กล่าวคำชั่ว ย่อมเกิดขึ้นที่ปากของบุคคลผู้เป็นบุรุษพาล ผู้ใด
สรรเสริญผู้ที่ควรติเตียน หรือติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ
ผู้นั้นชื่อว่าสะสมโทษด้วยปากย่อมไม่ประสบความสุขเพราะ
โทษนั้น การปราศัยด้วยทรัพย์ ในการเล่นการพนันด้วยตน

๔๑ ขาริเท่ากับ ๒๔๖ ทะนาน

เองจนหมดตัวนี้ เป็นโทษมีประมาณน้อย การที่บุคคลยังใจ
ให้ประทุษร้ายในพระอริยเจ้า ผู้ดำเนินดีแล้วนี้ เป็นโทษมาก
กว่า บุคคลตั้งวาจาและใจอันเป็นบาปแล้วติเตียนพระอริยะ
ย่อมเข้าถึงนรกชั้นหนึ่งแสนนิรพพุทกัป ๓๖ นิรพพุทะ
และ ๕ อัพพุทะ ฯ

จบสูตรที่ ๕

พลสูตร

[๕๐] ครั้งนั้นแล ท่านพระสารีบุตรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคได้ตรัสถาม
ท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรสารีบุตร กำลังของภิกษุชีนาสพมีเท่าไรหนอ ที่ภิกษุ
ชีนาสพประกอบแล้ว ย่อมปฎิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายว่า อาสวะ
ของเราสิ้นแล้ว ฯ

ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กำลังของภิกษุ
ชีนาสพมี ๑๐ ประการ ที่ภิกษุชีนาสพประกอบ แล้วปฎิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะ
ทั้งหลายว่า อาสวะของเราสิ้นแล้ว กำลัง ๑๐ ประการเป็นไฉน ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ภิกษุชีนาสพในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้พิจารณาเห็นสังขารทั้งปวงโดยความ
เป็นของไม่เที่ยง ด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
แม้ข้อที่ภิกษุชีนาสพเป็นผู้พิจารณาเห็นสังขารทั้งปวงโดยความเป็นของไม่เที่ยงด้วย
ปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงนี้ เป็นกำลังของภิกษุชีนาสพ ที่ภิกษุชีนาสพได้
อาศัยปฎิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายว่า อาสวะของเราสิ้นแล้ว ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีนาสพเป็นผู้พิจารณาเห็นกามทั้งหลาย เปரிய
เหมือนหลุมถ่านเพลิง ด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริง ข้าแต่พระองค์

ผู้เจริญ แม้ข้อที่ภิกษุชีณาสพเป็นผู้พิจารณาเห็นkamทั้งหลาย เปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิง ด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริง นี่ก็เป็นกำลังของภิกษุชีณาสพ ...

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้มีจิตโน้มไป น้อมไป โอนไปในวิเวก ยินดียิ่งในเนกขัมมะ เป็นจิตลั่นไปจากกรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะโดยประการทั้งปวง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อที่ภิกษุชีณาสพเป็นผู้มีจิตโน้มไป น้อมไป โอนไปในวิเวก ตั้งอยู่ในวิเวก ยินดีในเนกขัมมะ เป็นจิตลั่นไปจากกรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะโดยประการทั้งปวง นี้ ก็เป็นกำลังของภิกษุชีณาสพ ...

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญสติปัฏฐาน ๔ เจริญดีแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อที่ภิกษุชีณาสพเจริญสติปัฏฐาน ๔ เจริญดีแล้วนี้ ก็เป็นกำลังของภิกษุชีณาสพ ...

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญสัมมปธาน ๔ เจริญดีแล้ว ...

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญอิทธิบาท ๔ เจริญดีแล้ว ...

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญอินทรีย์ ๕ เจริญดีแล้ว ...

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญพลละ ๕ เจริญดีแล้ว ...

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญโพชฌงค์ ๗ เจริญดีแล้ว ...

อีกประการหนึ่ง ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญอริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ เจริญดีแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้อที่ภิกษุชีณาสพเป็นผู้เจริญอริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ เจริญดีแล้วนี้ ก็เป็นกำลังของภิกษุชีณาสพ ที่ภิกษุชีณาสพอาศัยปัญญาความลั่นไปแห่งอาสวะทั้งหลายว่า อาสวะของเราลั่นแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กำลังของภิกษุชีณาสพมี ๑๐ ประการนี้แล ที่ภิกษุชีณาสพประกอบแล้ว ปฏิญาณความลั่นไปแห่งอาสวะทั้งหลายว่า อาสวะของเราลั่นแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบเอรวรรคที่

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. วาหุณสูตร ๒. อานันทสูตร ๓. ปุณณิสูตร ๔. พยากรณ์
สูตร ๕. กัตถิสูตร ๖. อัญญสูตร ๗. อธิกรณสูตร ๘. พยสน
สูตร ๙. โภกालิสูตร ๑๐. พลสูตร ฯ

อุบาสกวรรคที่ ๕

กามโกถีสสูตร

[๕๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล ท่านอนาถ-

*บิณฑิกคฤหบดี เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค

แล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะอนาถ-

*บิณฑิกคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี กามโภคิบุคคลมีอยู่ในโลก ๑๐ จำพวก ๑๐ จำ-

*พวกเป็นไฉน คือ กามโภคิบุคคลบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่

ชอบธรรม โดยทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว ไม่เลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น

ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ ๑ กามโภคิบุคคลบางคนในโลกนี้ แสวงหาทรัพย์โดยไม่

ชอบธรรม โดยทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น

หน้า แต่ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ ๑ กามโภคิบุคคลบางคนในโลกนี้ แสวงหา

โภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้

เป็นสุข ให้ผู้อื่น แจกจ่ายกระทำบุญ ๑ กามโภคิบุคคลบางคนในโลกนี้ แสวงหา

โภคทรัพย์โดยชอบธรรม และไม่ชอบธรรม โดยทารุณบ้าง ไม่ทารุณบ้าง ครั้นแสวง

หาได้แล้ว ไม่เลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ ๑ กามโภคิ

บุคคลบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม โดย

ทารุณบ้าง ไม่ทารุณบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น

แต่ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ ๑ กามโภคิบุคคลบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์

โดยชอบธรรม และไม่ชอบธรรม โดยทารุณบ้าง ไม่ทารุณบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว

ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น แจกจ่ายกระทำบุญ ๑ กามโภคิบุคคลบางคนใน

โลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อม

ไม่เลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ ๑ กามโภคิบุคคล

บางคนในโลกนี้ ย่อมแสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ครั้น

แสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น แต่ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำ

บุญ ๑ กามโภคิบุคคลบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม

โดยไม่ทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น แจก

จ่ายกระทำบุญ แต่เป็นผู้กำหนด หมกมุ่น จดจ่อ ไม่เห็นโทษ ไม่มีปัญญาเป็น

เครื่องสลัดออก บริโภคโภคทรัพย์นั้น ๑ กามโภคิบุคคลบางคนในโลกนี้ แสวง

หาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตน

ให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น แจกจ่าย กระทำบุญ และเป็นผู้ไม่กำหนด ไม่หมกมุ่น

ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก บริโภคโภคทรัพย์นั้น ๑ ฯ

ดูกรคฤหบดี ในกามโภคิบุคคล ๑๐ จำพวกนั้น กามโภคิบุคคลผู้แสวงหา

โภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณ ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมไม่เลี้ยงตน

ให้เป็นสุข ให้ผู้อื่น ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ กามโภคิบุคคลนี้ ควรติเตียน

โดย ๓ สถาน คือ ควรติเตียนโดยสถานที่ ๑ ว่า แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบ

ธรรม โดยทารุณ ควรเตือนโดยสถานที่ ๒ ว่า ไม่เลี้ยงตนให้เป็นสุขให้อิ่ม
หน้า ควรเตือนโดยสถานที่ ๓ ว่า ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ กามโภคีบุคคลนี้
ควรเตือนโดย ๓ สถานที่ ๆ

กามโกติบุคคลผู้แสวงหาภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณ ครั้น
 แสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุขให้อิ่มหนา แต่ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำ
 บุญ กามโกติบุคคลนี้ ควรติเตียนโดย ๒ สถาน ควรสรรเสริญโดย ๑ สถาน
 คือ ควรติเตียนโดยสถานที่ ๑ ว่า แสวงหาภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดย
 ทารุณ ควรสรรเสริญโดยสถานเดียวว่า เลี้ยงตนให้เป็นสุขให้อิ่มหนา ควร
 ติเตียนโดยสถานที่ ๒ ว่า ไม่แจกจ่าย ไม่ทำบุญ กามโกติบุคคลนี้ ควรติเตียน
 โดย ๒ สถานนี้ ควรสรรเสริญโดย ๑ สถานนี้ ฯ

กามโกติบุคคลผู้แสวงหาโมคคทัตย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณ ครั้น
 แสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุขให้อิ่มหนำ แจกจ่ายกระทำบุญ กาม
 โกติบุคคลนี้ ควรติเตียนโดย ๑ สถาน ควรสรรเสริญโดยสถาน ๒ คือ ควร
 ติเตียนโดย ๑ สถานว่า แสวงหาโมคคทัตย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณ ควร
 สรรเสริญโดยสถานที่ ๑ ว่า เลี้ยงตนให้เป็นสุขให้อิ่มหนำ ควรสรรเสริญโดย
 สถานที่ ๒ ว่า แจกจ่าย กระทำบุญ กามโกติบุคคลนี้ควรติเตียนโดย ๑ สถาน
 ควรสรรเสริญโดย ๒ สถานนี้ ฯ

กามโรคีบุคคลผู้แสวงหาโลกทรัพย์ โดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม
 โดยทารุณบ้าง ไม่ทารุณบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมไม่เลียงตนให้เป็นสุข
 ให้หอมหนา ไม่แจ่มจาย ไม่กระทำบุญ กามโรคีบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดย ๑
 สถาน ควรติเตียนโดย ๓ สถาน คือ ควรสรรเสริญโดย ๑ สถานว่า แสวง
 หาโลกทรัพย์ โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ควรติเตียนโดยสถานที่ ๑ ว่า
 แสวงหาโลกทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณ ควรติเตียนโดยสถานที่ ๒ ว่า
 ไม่เลียงตนให้เป็นสุข ให้หอมหนา ควรติเตียนโดยสถานที่ ๓ ว่า ไม่แจ่มจาย
 ไม่กระทำบุญ กามโรคีบุคคลนี้ควรสรรเสริญโดย ๑ สถานนี้ ควรติเตียนโดย ๓
 สถานนี้ ฯ

กามโกธิบุคคลผู้แสวงหาโภคทรัพย์ โดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม
 โดยทารุณบ้าง ไม่ทารุณบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้
 อิ่มหนา แต่ไม่แจ่มง่าย ไม่กระทำบุญ กามโกธิบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดย ๒
 สถาน ควรติเตียนโดย ๒ สถาน คือ ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๑ ว่า แสวง
 หาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ควรติเตียนโดยสถานที่ ๑ ว่า แสวง
 หาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณ ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๒ ว่า เลี้ยง
 ตนให้เป็นสุข ให้อิ่มหนา ควรติเตียนโดยสถานที่ ๒ ว่า ไม่แจ่มง่าย ไม่กระทำ

บุญ กามโกฏิบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดย ๒ สถานนี้ ควรติเตียนโดย ๒
สถานนี้ ฯ

กามโกฏิบุคคลผู้แสวงหาโภคทรัพย์ โดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม
โดยทารุณบ้าง ไม่ทารุณบ้าง ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้
อัมมหน้า แจกจ่าย กระทำบุญ กามโกฏิบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดย ๓ สถาน
ควรติเตียนโดย ๑ สถาน ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๑ ว่า แสวงหาโภคทรัพย์
โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ควรติเตียนโดย ๑ สถานว่า แสวงหาโภคทรัพย์
โดยไม่ชอบธรรม โดยทารุณ ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๒ ว่า ย่อมเลี้ยงตนให้
เป็นสุข ให้อัมมหน้า ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๓ ว่า แจกจ่าย กระทำบุญ
กามโกฏิบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดย ๓ สถานนี้ ควรติเตียนโดย ๑ สถานนี้ ฯ

กามโกฏิบุคคลผู้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ครั้น
แสวงหาได้แล้ว ไม่เลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้อัมมหน้า ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ
กามโกฏิบุคคลนี้ควรสรรเสริญโดย ๑ สถาน ควรติเตียนโดย ๒ สถาน คือ ควร
สรรเสริญโดย ๑ สถานว่า แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ควร
ติเตียนโดยสถานที่ ๑ ว่า ไม่เลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้อัมมหน้า ควรติเตียนโดย
สถานที่ ๒ ว่า ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ กามโกฏิบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดย
๑ สถานนี้ ควรติเตียนโดย ๒ สถานนี้ ฯ

กามโกฏิบุคคลผู้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ครั้น
แสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้อัมมหน้า แต่ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำ
บุญ กามโกฏิบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดย ๒ สถาน ควรติเตียนโดย ๑ สถาน
คือ ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๑ ว่า แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่
ทารุณ ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๒ ว่า ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้อัมมหน้า
ควรติเตียนโดย ๑ สถานว่า ไม่แจกจ่าย ไม่กระทำบุญ กามโกฏิบุคคลนี้ ควร
สรรเสริญโดย ๒ สถานนี้ ควรติเตียนโดย ๑ สถานนี้ ฯ

กามโกฏิบุคคลผู้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ครั้น
แสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้อัมมหน้า แจกจ่าย กระทำบุญ แต่
เป็นผู้กำหนด หมกมุน จดจ่อ ไม่เห็นโทษ ไม่มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก
บริโศกโภคทรัพย์นั้น กามโกฏิบุคคลนี้ควรสรรเสริญโดย ๓ สถาน ควรติเตียน
โดย ๑ สถาน คือ ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๑ ว่า แสวงหาโภคทรัพย์โดย
ชอบธรรม โดยไม่ทารุณ ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๒ ว่า ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข
ให้อัมมหน้า ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๓ ว่า แจกจ่าย กระทำบุญ ควรติเตียน
โดย ๑ สถานว่า เป็นผู้กำหนด หมกมุน พัวพัน ไม่เห็นโทษ ไม่มีปัญญาเป็น
เครื่องสลัดออก บริโศกโภคทรัพย์นั้น กามโกฏิบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดย ๓

สถานที่ ควรคิดโดย ๑ สถานที่ ฯ

กามภคิบุคคลผู้แสวงหาภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทำรุนแรง ครั้น
แสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้อิ่มหนำ แจกจ่ายกระทำบุญ และ
ไม่กำหนด ไม่หมกมุ่น ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก
บริโภคภคทรัพย์นั้น กามภคิบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดย ๔ สถานที่ คือ ควร
สรรเสริญโดยสถานที่ ๑ ว่า แสวงหาภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทำรุนแรง
ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๒ ว่า ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้อิ่มหนำ ควร
สรรเสริญโดยสถานที่ ๓ ว่า แจกจ่าย กระทำบุญ ควรสรรเสริญโดยสถานที่ ๔
ว่า เป็นผู้ไม่กำหนด ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพัน เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัด
ออก บริโภคภคทรัพย์นั้น กามภคิบุคคลนี้ ควรสรรเสริญโดย ๔ สถานที่ ฯ

ดูกรคฤหบดี กามภคิบุคคล ๑๐ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก
บรรดากามภคิบุคคล ๑๐ จำพวกนี้ กามภคิบุคคลผู้แสวงหาภคทรัพย์โดยชอบธรรม
โดยไม่ทำรุนแรง ครั้นแสวงหาได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้อิ่มหนำ แจกจ่าย
กระทำบุญ และเป็นผู้ไม่กำหนด ไม่หมกมุ่น ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญา
เป็นเครื่องสลัดออก บริโภคภคทรัพย์นั้น นี้เป็นผู้เลิศ ประเสริฐ เป็นใหญ่
สูงสุด ดีกว่ากามภคิบุคคล ๑๐ จำพวกนี้ ดูกรคฤหบดี นมสเกิดจากเมโส
นมสเกิดจากนมส เนยข้นเกิดจากนมส เนยใสเกิดจากเนยข้น หัวเนยใส
เกิดจากเนยใส หัวเนยใสโลกกล่าวว่า เลิศกว่านมสเป็นต้นเหล่านั้น ฉันท
กามภคิบุคคลผู้แสวงหาภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ทำรุนแรง ครั้นแสวงหา
ได้แล้ว ย่อมเลี้ยงตนให้เป็นสุข ให้อิ่มหนำ แจกจ่าย กระทำบุญ และเป็น
ผู้ไม่กำหนด ไม่หมกมุ่น ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก บริโภค
ภคทรัพย์นั้น นี้เป็นผู้เลิศ ประเสริฐ เป็นใหญ่สูงสุด ดีกว่ากามภคิ บุคคล
๑๐ จำพวกนี้ ฉันทัน ฯ

จบสูตรที่ ๑

เวรสูตร

[๕๒] ครั้นนั้นแล อนาถบิณฑิกคฤหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี เพราะเหตุที่
อริยสาวกเข้าไปประจักษ์เวร ๕ ประการเสียได้แล้ว เป็นผู้ประกอบด้วยองค์เครื่อง
บรรลुกระแสนิพพาน ๔ ประการ และเป็นผู้เห็นแจ้งแทงตลอดนุญชาธรรมอันเป็น
อริยะด้วยปัญญา อริยสาวกนั้น เมื่อหวังอยู่ พึงพยากรณ์ตนด้วยตนเองได้ว่า
เรามีเมรกลั่นแล้ว มีกานีดริจฉานสิ้นแล้ว มีปิตติวิสัยสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคิ
และวินิบาตสิ้นแล้ว เราเป็นพระโสดาบันมีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยง

ที่จะตรัสรู้ในภายหน้าดังนี้ ภัยเวร ๕ ประการที่อริยสาวกเข้าไปประจักษ์แล้วเป็นไฉน คือ บุคคลผู้ฆ่าสัตว์ ย่อมประสบภัยเวรทั้งที่เป็นไปในปัจจุบัน ทั้งที่เป็นไปใน สัมปรายภพ ต้องเสวยทุกข์โทมนัสแม้ที่เป็นไปทางใจ เพราะปาณาติบาตเป็น ปัจจัย บุคคลผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ย่อมไม่ประสบภัยเวรทั้งที่เป็นไปในปัจจุบัน ทั้งที่เป็นไปในสัมปรายภพ ไม่ต้องเสวยทุกข์โทมนัสแม้ที่เป็นไปทางใจ บุคคลผู้ งดเว้นจากปาณาติบาตแล้ว เป็นอันระงับภัยเวรด้วยประการฉะนี้ บุคคลผู้ถือเอา สิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ให้ ... บุคคลผู้ประพฤติดีกในกามทั้งหลาย ... บุคคลผู้กล่าว คำเท็จ ... บุคคลผู้ดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นฐานแห่งความประมาท ย่อม ประสบภัยเวรทั้งที่เป็นไปในปัจจุบัน ทั้งที่เป็นไปในสัมปรายภพ ต้องเสวยทุกข์- โทมนัสแม้ที่เป็นไปในทางใจ บุคคลผู้งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นฐานแห่งความประมาท ย่อมไม่ประสบภัยเวรทั้งที่เป็นไปในปัจจุบัน ทั้งที่ เป็นไปในสัมปรายภพ ไม่ต้องเสวยทุกข์โทมนัสแม้ที่เป็นไปทางใจ บุคคลผู้งดเว้น จากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นฐานแห่งความประมาทแล้ว เป็นอัน ระงับภัยเวรนั้นด้วยประการฉะนี้ ภัยเวร ๕ ประการนี้ ย่อมสงบระงับไป ฯ

อริยสาวกผู้ประกอบด้วยองค์ เครื่องบรรลุ กระแสนิพพาน ๔ ประการ เป็นไฉน ดูกรคฤหบดี อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยความ เลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้าว่า แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์ นั้น เป็นพระอรหันต์ ... เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ๑ เป็นผู้ ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า พระธรรมอันพระผู้มี พระภาคตรัสดีแล้ว ... อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยความ เลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ ปฏิบัติดีแล้ว ... เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๑ เป็นผู้ประกอบด้วย ศีลที่พระอริยะใคร่แล้ว ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย วิญญูชน สรรเสริญ อันค้นหาและทิลุบลกล่าวไม่ได้ เป็นไปเพื่อสมาธิ ๑ อริยสาวกเป็นผู้ ประกอบด้วยองค์เครื่องบรรลุกระแสนิพพาน ๔ ประการนี้ ฯ

กัณฺเฏยธรรมที่เป็นอริยะ อันอริยสาวกนั้นเห็นแจ้งแทงตลอดด้วยปัญญา เป็นไฉน ดูกรคฤหบดี อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า เมื่อ สิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิด สิ่งนี้จึงเกิด เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ คือ เพราะอวิชชาเป็นปัจจัยจึงมีสังขาร เพราะสังขาร เป็นปัจจัยจึงมีวิญญาณ เพราะวิญญาณเป็นปัจจัยจึงมีนามรูป เพราะนามรูปเป็น ปัจจัยจึงมีสฬายตนะ เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัยจึงมีผัสสะ เพราะผัสสะเป็น ปัจจัยจึงมีเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัยจึงมีตัณหา เพราะตัณหาเป็นปัจจัยจึงมี อุปาทาน เพราะอุปาทานเป็นปัจจัยจึงมีภพ เพราะภพเป็นปัจจัยจึงมีชาติ เพราะ

ชาติเป็นปัจจัยจึงมี ขรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส
ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ ก็เพราะอวิชชาดับ
โดยสาร์อกหาส่วนเหลือมิได้ สังขารจึงดับ เพราะสังขารดับวิญญานจึงดับ เพราะ
วิญญานดับนามรูปจึงดับ เพราะนามรูปดับสพายตนะจึงดับ เพราะสพายตนะดับ
ผัสสะจึงดับ เพราะผัสสะดับเวทนาจึงดับ เพราะเวทนาดับตัณหาจึงดับ เพราะ
ตัณหาดับอุปาทานจึงดับ เพราะอุปาทานดับภพจึงดับ เพราะภพดับชาติจึงดับ
เพราะชาติดับ ขรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาสจึงดับ
ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ ญาณธรรมที่เป็นอริยะนี้
อันอริยสาวกนั้นเห็นแจ้งแทงตลอดด้วยปัญญา ฯ

ดูกรคฤหบดี เพราะเหตุที่อริยสาวกจะรับภัยเวร ๕ ประการนี้ เป็นผู้
ประกอบด้วยองค์เครื่องบรรลुกระแสนิพพาน ๔ ประการนี้ และเป็นผู้เห็นแจ้งแทง
ตลอดญาณธรรมที่เป็นอริยะด้วยปัญญา อริยสาวกนั้นเมื่อหวังอยู่ พึงพยากรณ์ตน
ด้วยตนได้ว่า เรามีปรนสนแล้ว มีกามนิมิตร์จกณสนแล้ว มีปิตติวิสัยสนแล้ว
มีอบาย ทุกคติและวินิบาตสนแล้ว เราเป็นพระโสดาบัน มีอันไม่ตกต่ำเป็น
ธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ในภายหน้า ฯ

จบสูตรที่ ๒

ทีฎฐีสสูตร

[๕๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล ท่านอนาถ-
*บิณฑิกคฤหบดี ออกจากพระมหานครสาวัตถีแต่ยังวัน เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ลำดับนั้น ท่านได้มีความคิดเช่นนั้นว่า มิใช่เวลาเพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาคก่อน
เพราะพระผู้มีพระภาคยังทรงหลีกเร้นอยู่ มิใช่กาลเพื่อจะเยี่ยมภิกษุทั้งหลายผู้ยัง
ใจให้เจริญ เพราะพวกภิกษุผู้ยังใจให้เจริญยังหลีกเร้นอยู่ อย่างกระนั้นเลย เราพึง
เข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรธีย์ปริพาชกเถิด ลำดับนั้น ท่านอนาถบิณฑิก-
*คฤหบดี จึงเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรธีย์ปริพาชก ก็สมัยนั้นแล พวก
อัญญเดียรธีย์ปริพาชกกำลังร่วมประชุมกัน บันลือเสียงเอ็ดอึง นั่งพูดกันถึง
ดิรัจฉานกถาหลายอย่าง พอได้เห็นท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีเดินมาแต่ไกล ครั้น
แล้วจึงยังกันและกันให้หยุดด้วยกล่าวว่า ท่านทั้งหลายจงเบาเสียง อย่าได้เปล่ง
เสียง อนาถบิณฑิกคฤหบดีคนนี้เป็นสาวกของพระสมณโคดม กำลังเดินมา
อนาถบิณฑิกคฤหบดีนี้เป็นสาวกคนหนึ่ง บรรดาคุุหบดีผู้หนุ่มสาว ซึ่ง
สาวกของพระสมณโคดม อาศัยอยู่ในพระนครสาวัตถี ก็ท่านเหล่านั้นเป็นผู้ใคร่
ในเสียงเบา ได้รับแนะนำในทางเสียงเบา กล่าวสรรเสริญเสียงเบา แม้โดนเขา
ทราบบริษัทผู้มีเสียงเบา พึงสำคัญที่จะเข้ามาหา ลำดับนั้น ปริพาชกเหล่านั้น

ได้นั่งอยู่ ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีเข้าไปหาปริพาชกเหล่านั้นถึงที่อยู่ได้สนทนา
ปราศรัยกับพวกอัญญเดียรธีย์ปริพาชก ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไป
แล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว อัญญเดียรธีย์ปริพาชกเหล่านั้นได้กล่าว
กะท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี ขอท่านจงบอก พระสมณโคดมมี
ทิวะอย่างไร อนาถบิณฑิกคฤหบดีตอบว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้าไม่
ทราบทิวะทั้งหมดของพระผู้มีพระภาค ฯ

ป. ดูกรคฤหบดี นัยว่า บัดนี้ท่านไม่ทราบทิวะทั้งหมดของพระสมณโคดม
ขอท่านจงบอก ภิกษุทั้งหลายมีทิวะอย่างไร ฯ

อ. ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้าไม่ทราบทิวะทั้งหมด แม้ของภิกษุ
ทั้งหลาย ฯ

ป. ดูกรคฤหบดี นัยว่า ท่านไม่ทราบทิวะทั้งหมดของพระสมณโคดม
ทั้งไม่ทราบทิวะทั้งหมดของพวกภิกษุด้วยประการดังนี้ ขอท่านจงบอก ตัวท่านมี
ทิวะอย่างไร ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย การที่ข้าพเจ้าบอกทิวะของข้าพเจ้าว่ามีทิวะอย่างใด
นี้ไม่ยาก เชิญท่านทั้งหลายบอกทิวะของตนเสียก่อน ข้าพเจ้าจึงจะบอกทิวะของ
ข้าพเจ้าว่ามีทิวะอย่างใดในภายหลัง ซึ่งเป็นการทำไม่ยาก ฯ

เมื่อท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกคนหนึ่งได้กล่าว
กะท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี เรามีทิวะอย่างนี้ว่า โลกเที่ยง สิ่งนี้
เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า ฯ

ปริพาชกอีกคนหนึ่งได้กล่าวกะอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี เรา
มีทิวะอย่างนี้ว่า โลกไม่เที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า แม้ปริพาชกอีกคนหนึ่ง
ได้กล่าวกะอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า โลกมีที่สุด ... อีกคนหนึ่งพูดว่า โลกไม่มี
ที่สุด ... อีกคนหนึ่งพูดว่า ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้น ... อีกคนหนึ่งพูดว่า ชีพ
อย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง ... อีกคนหนึ่งพูดว่า สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีก ...
อีกคนหนึ่งพูดว่า สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมไม่เป็นอีก ... อีกคนหนึ่งพูดว่า สัตว์เมื่อ
ตายแล้ว ย่อมเป็นอีกก็มี ไม่เป็นอีกก็มี ... อีกคนหนึ่งพูดว่า ดูกรคฤหบดี เรา
มีทิวะอย่างนี้ว่า สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกหาไม่ได้ ไม่เป็นอีกหาไม่ได้ สิ่งนี้เท่า
นั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า ฯ

เมื่อพวกปริพาชกกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีได้กล่าว
กะปริพาชกเหล่านั้นว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ท่านผู้มีอายุได้กล่าว
อย่างนี้ว่า ดูกรคฤหบดี เรามีทิวะอย่างนี้ว่า โลกเที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่น
เปล่า ทิวะของท่านผู้มีอายุนี้ เกิดขึ้นเพราะเหตุแห่งการกระทำไว้ในใจโดย
ไม่แยกกายของตน หรือเพราะโฆษณาของผู้อื่นเป็นปัจจัย ก็ทิวะนั้น เกิดขึ้น

แล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งแล้ว อันปัจจัยก่อขึ้นแล้ว เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย
ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งแล้ว อันปัจจัยก่อขึ้นแล้ว เกิดขึ้น
เพราะอาศัยปัจจัย สิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใด
เป็นทุกข์ ท่านผู้มีอายุนั้นเป็นผู้คิดสิ่งนั้นแหละ ท่านผู้มีอายุนั้นเข้าถึงสิ่งนั้นแหละ
แม้ท่านผู้มีอายุรูปใดกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรคฤหบดี เรามีทิฐิอย่างนี้ว่า โลกไม่เที่ยง
สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า ทิฐิของท่านผู้มีอายุแม้นี้ ก็เกิดขึ้นเพราะเหตุแห่ง
การกระทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายของตน หรือเพราะการโฆษณาของผู้อื่นเป็น
ปัจจัย ก็ทิฐินั้นเกิดขึ้นแล้ว อันอาศัยปัจจัยปรุงแต่งแล้ว อันปัจจัยก่อขึ้นแล้ว
เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งแล้ว
เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย สิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใด
เป็นทุกข์ ท่านผู้มีอายุนั้นเป็นผู้คิดสิ่งนั้นแหละ ท่านผู้มีอายุนั้นเป็นผู้เข้าถึงสิ่งนั้น
แหละ แม้ท่านผู้มีอายุรูปใดกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรคฤหบดี เรามีทิฐิอย่างนี้ว่า โลก
มีที่สุด ... โลกไม่มีที่สุด ... ชีพอันนั้น สรรพก็อันนั้น ... ชีพอย่างหนึ่ง สรรพก็
อย่างหนึ่ง ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีก ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมไม่เป็นอีก ...
สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็น
อีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้ สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า ทิฐิของท่าน
ผู้มีอายุนี้ เกิดขึ้นเพราะเหตุแห่งการกระทำไว้ในใจโดยไม่แยบคายของตน หรือ
เพราะการโฆษณาของผู้อื่นเป็นปัจจัย ก็ทิฐินั้นเกิดขึ้นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งแล้ว
อันปัจจัยก่อขึ้นแล้ว เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อัน
ปัจจัยปรุงแต่งแล้ว อันปัจจัยก่อขึ้นแล้ว เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย สิ่งนั้นไม่เที่ยง
สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ ท่านผู้มีอายุนั้นเป็นผู้คิดสิ่งนั้น
แหละ ท่านผู้มีอายุนั้นเข้าถึงสิ่งนั้นแหละ ฯ

เมื่อท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกเหล่านั้นได้กล่าว
กะท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี พวกเราทั้งหมดบอกทิฐิของตนแล้ว
ขอท่านจงบอก ท่านมีทิฐิอย่างไร ฯ

อ. ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อันปัจจัย
ปรุงแต่งแล้ว อันปัจจัยก่อขึ้นแล้ว เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย สิ่งนั้นไม่เที่ยง
สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ ข้าพเจ้ามีความเห็นสิ่งนั้นอย่างนี้ว่า
นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ฯ

ป. ดูกรคฤหบดี สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งแล้ว
อันปัจจัยก่อขึ้นแล้ว เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย สิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง
สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ ท่านเป็นผู้คิดสิ่งนั้นแหละ ท่านเข้าถึงสิ่งนั้น
แหละ ฯ

อ. ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นแล้ว อันปัจจัยปรุงแต่งแล้ว อันปัจจัยก่อ
ขึ้นแล้ว เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัย สิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็น
ทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ ข้าพเจ้าเห็นสิ่งนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริง
อย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ทั้งรู้ชัดดูบาย
เป็นเครื่องสลัดออกซึ่งสิ่งนั้นอย่างยอดเยี่ยมตามเป็นจริง ฯ

เมื่อท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกเหล่านั้นพากัน
นั่งนิ่ง เก้อเขิน คอดก ก้มหน้า ชบเซา โต้ตอบไม่ได้ ท่านอนาถบิณฑิก-

*คฤหบดีทราบปริพาชกเหล่านั้นเป็นผู้หนึ่ง เก้อเขิน คอดก ก้มหน้า ชบเซา
โต้ตอบไม่ได้ แล้วลุกจากอาสนะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคม
พระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลถึงเรื่องที่
สนทนากับอัญญเดียรธีย์ปริพาชกเหล่านั้นทั้งหมด แต่พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ
ทุกประการ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละฯ คฤหบดี ท่านพึงข่มขี่พวกโมฆบุรุษ
เหล่านั้นให้เป็นการข่มขี่ด้วยดี โดยกาลอันควร โดยชอบธรรมอย่างนี้แล ลำดับนั้น
พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีให้เห็นชัด ให้สมาทาน ให้
อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมิกถา ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีอันพระผู้มีพระภาคทรง
ชี้แจงให้เห็นชัด ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาแล้ว ลุกจาก
ที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหลีกไป เมื่อท่านอนาถ-
*บิณฑิกคฤหบดีหลีกไปไม่นาน พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุใดแลเป็นผู้มีธรรมอันไม่หวั่นไหวในธรรมวินัยตลอดกาลนาน ภิกษุ
เมื่อนั้นพึงข่มขี่อัญญเดียรธีย์ปริพาชกเหล่านั้น ให้เป็นการข่มขี่ด้วยดีโดยชอบ
ธรรมอย่างนี้ เหมือนท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีข่มขี่แล้ว ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๓

วัชชียสูตร

[๕๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งสระโบกขรณีชื่อคัคครา
ใกล้เมืองจัมปา ครั้นนั้นแล วัชชีมาหิตคฤหบดีได้ออกจากเมืองจัมปาแต่ยังวัน
เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ลำดับนั้น วัชชีมาหิตคฤหบดีได้มีความคิดว่า มิใช่เวลา
เพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาคก่อน เพราะพระผู้มีพระภาคยังทรงหลีกเร้นอยู่ มิใช่กาล
เพื่อจะเยี่ยมภิกษุทั้งหลายผู้ยังใจให้เจริญ เพราะภิกษุทั้งหลายผู้ยังใจให้เจริญยัง
หลีกเร้นอยู่ อย่างกระนั้นเลย เราพึงเข้าไปยังอารามของอัญญเดียรธีย์ปริพาชกเถิด
ลำดับนั้น วัชชีมาหิตคฤหบดีได้เข้าไปยังอารามของอัญญเดียรธีย์ปริพาชก ก็
สมัยนั้นแล พวกอัญญเดียรธีย์ปริพาชกกำลังร่วมประชุมกัน บันลือเสียงเอ็ดอึง
นั่งพูดกันถึงดิริจจานกหลายอย่าง พวกเขาเห็นวัชชีมาหิตคฤหบดีกำลังเดินมา
แต่ไกล ครั้นแล้วจึงยังกันและกันให้หยุดด้วยกล่าวว่า ท่านทั้งหลายจงเบาเสียง

อย่าได้ปลงเสียง รัชชียมาหิตคฤหบดีคนนี้เป็นสาวกของพระสมณโคดม กำลังเดินมา รัชชียมาหิตคฤหบดีนี้เป็นสาวกคนหนึ่ง บรรดาอุทิสต์ผู้มุ่งหวังผ้าขาวซึ่งเป็นสาวกของพระสมณโคดม อาศัยอยู่ในเมืองจัมปา ก็ท่านเหล่านั้นเป็นผู้ใคร่ในเสียงเบา ได้รับแนะนำในทางเสียงเบา กล่าวสรรเสริญเสียงเบา แม่โจน เขาทราบบริษัทผู้มีเสียงเบา พึงสำคัญที่จะเข้ามาหา ลำดับนั้น ปริพาชกเหล่านั้นได้นั่งอยู่ รัชชียมาหิตคฤหบดีก็เข้าไปหาพวกปริพาชกถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ได้สนทนาปราศรัยกับปริพาชกเหล่านั้น ครั้นผ่านการสนทนาปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง อัญญเดียรธีย์ปริพาชกเหล่านั้นได้กล่าวกะท่าน รัชชียมาหิตคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี ได้ยินว่า พระมหาสมณโคดมทรงติเตียนตะบะทั้งหมด เข้าไปดำ เข้าไปว่าร้ายผู้มีตะบะ ผู้ที่เลี้ยงชีพด้วยอาการเศร้าหมองทั้งหมด โดยส่วนเดียว จริงหรือ ฯ

รัชชียมาหิตคฤหบดีตอบว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงติเตียนตะบะทั้งหมดหามิได้ เข้าไปดำ เข้าไปว่าร้ายผู้มีตะบะ ผู้ที่เลี้ยงชีพด้วยอาการเศร้าหมองทั้งหมด โดยส่วนเดียวก็หามิได้ พระผู้มีพระภาคทรงติเตียนผู้ที่ควรติเตียน ทรงสรรเสริญผู้ที่ควรสรรเสริญ เพราะพระผู้มีพระภาคทรงติเตียนผู้ที่ควรติเตียนอยู่ ทรงสรรเสริญผู้ที่ควรสรรเสริญอยู่ พระผู้มีพระภาคทรงมีปกติตรัสแยกกัน ในเรื่องนี้พระผู้มีพระภาคนั้นมีไม่ใช่มีปกติตรัสโดยส่วนเดียว ฯ

เมื่อรัชชียมาหิตคฤหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกคนหนึ่ง จึงพูดกะรัชชียมาหิตคฤหบดีว่า ท่านหยุดก่อน คฤหบดี พระสมณโคดมที่ท่านกล่าวสรรเสริญ เป็นผู้แนะนำในทางฉิบหาย เป็นผู้ไม่มีบัญญัติ ฯ

ว. ท่านผู้เจริญ แม้ในเรื่องนี้ข้าพเจ้าจะกล่าวกะท่านผู้มีอายุทั้งหลายโดยชอบธรรม พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติว่า สิ่งนี้เป็นกุศล สิ่งนี้เป็นอกุศล เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิ่งที่ เป็นกุศลและอกุศลไว้ดังนี้ จึงชื่อว่าทรงเป็นผู้มีบัญญัติ พระผู้มีพระภาคนั้นมีไม่ใช่ผู้แนะนำในทางฉิบหาย ไม่ใช่ผู้ไม่มีบัญญัติ ฯ

เมื่อรัชชียมาหิตคฤหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกทั้งหลายได้เป็นผู้หนึ่งนั่งเกื้อเงิน คอดก กัมหน้า ขบเขา ได้ตอบไม่ได้ ลำดับนั้น รัชชียมาหิตคฤหบดีทราบว่ ปริพาชกเหล่านั้นเป็นผู้หนึ่ง เกื้อเงิน คอดก กัมหน้า ขบเขา ได้ตอบไม่ได้ แล้วลุกจากอาสนะ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคม พระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลเรื่องที่สนทนากับอัญญเดียรธีย์ปริพาชกเหล่านั้นทั้งหมด แต่พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบทุกประการ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละ ดีละ คฤหบดี ท่านพึงข่มขู่พวกโมฆบุรุษให้เป็นการข่มขู่ด้วยดี โดยกาลอันควร โดยชอบธรรมอย่างนี้แล ดูกร

คฤหบดี เราไม่กล่าวตบะทั้งหมดว่า ควรบำเพ็ญ เราไม่กล่าวตบะทั้งหมดว่า
ไม่ควรบำเพ็ญ เราไม่กล่าวการสมาทานทั้งหมดว่า ควรสมาทาน เราไม่กล่าวการ
สมาทานทั้งหมดว่า ไม่ควรสมาทาน เราไม่กล่าวการเริ่มตั้งความเพียรทั้งหมดว่า
ควรเริ่มตั้งความเพียร เราไม่กล่าวการเริ่มตั้งความเพียรทั้งหมดว่า ไม่ควรเริ่ม
ตั้งความเพียร เราไม่กล่าวการสละทั้งหมดว่า ควรสละ เราไม่กล่าวการสละ
ทั้งหมดว่า ไม่ควรสละ เราไม่กล่าวการหลุดพ้นทั้งหมดว่า ควรหลุดพ้น เราไม่
กล่าวการหลุดพ้นทั้งหมดว่า ไม่ควรหลุดพ้น ดูกรคฤหบดี เมื่อบุคคลบำเพ็ญ
ตบะอันใดอยู่ อกุศลธรรมทั้งหลายย่อมเจริญ กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป
เรากล่าวตบะเห็นปานนี้ว่า ไม่ควรบำเพ็ญ ก็เมื่อบุคคลบำเพ็ญตบะอันใดอยู่
อกุศลธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง เรากล่าวตบะ
เห็นปานนี้ว่า ควรบำเพ็ญ เมื่อบุคคลสมาทานการสมาทานอันใดอยู่ อกุศลธรรม
ทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป เรากล่าวการสมาทาน
เห็นปานนั้นว่า ไม่ควรสมาทาน เมื่อบุคคลสมาทานการสมาทานอันใดอยู่ อกุศล
ธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง เรากล่าวการสมาทาน
เห็นปานนั้นว่า ควรสมาทาน เมื่อบุคคลเริ่มตั้งความเพียรอันใดอยู่ อกุศลธรรม
ทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป เรากล่าวการเริ่มตั้งความ
เพียรเห็นปานนั้นว่า ควรสมาทาน เมื่อบุคคลเริ่มตั้งความเพียรอันใดอยู่ อกุศล
ธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง เรากล่าวการเริ่มตั้ง
ความเพียรเห็นปานนั้นว่า ควรเริ่มตั้ง เมื่อบุคคลสละซึ่งการสละอันใดอยู่ อกุศล
ธรรมทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป เรากล่าวการสละ
เห็นปานนั้นว่า ไม่ควรสละ เมื่อบุคคลสละการสละอันใดอยู่ อกุศลธรรม
ทั้งหลายย่อมเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง เรากล่าวการสละเห็น
ปานนั้นว่า ควรสละ เมื่อบุคคลหลุดพ้นการหลุดพ้นอันใดอยู่ อกุศลธรรมทั้งหลาย
ย่อมเจริญยิ่ง กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป เรากล่าวการหลุดพ้นเห็นปานนั้น
ว่า ไม่ควรหลุดพ้น เมื่อบุคคลหลุดพ้นการหลุดพ้นอันใดอยู่ อกุศลธรรมทั้งหลาย
ย่อมเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเจริญยิ่ง เรากล่าวการหลุดพ้นเห็นปานนั้นว่า
ควรหลุดพ้น ลำดับนั้น วัชชีมาหิตคฤหบดีอันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็น
ชัด ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมีกถาแล้ว ลุกจากที่นั่งถวาย
บังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหลีกไป เมื่อวัชชีมาหิตคฤหบดี
หลีกไปไม่นาน พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ใดแล ผู้มีกิเลสเพียงดังว่าฐลีในปัญญจักขุน้อยในธรรมวินัยนี้ตลอดกาลนาน
ภิกษุเมื่อนั้น พึงข่มขี้ฉ้อญญเดียรฉิยปริพาชกทั้งหลายให้เป็นการข่มขี้ด้วยดีโดยชอบ
ธรรม เหมือนอย่างวัชชีมาหิตคฤหบดีข่มขี้แล้ว ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๔

อุตตยสูตร

[๕๕] ครั้นนั้นแล อุตตยปริพาชกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ท่านโคตม ผู้เจริญ โลกเที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า หรือหนอ พระผู้มีพระภาค ตรัสตอบว่า ดูกรอุตตยะ ข้อนี้เราไม่พยากรณ์ ฯ

อ. ท่านโคตมผู้เจริญ ก็โลกไม่เที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่าหรือ ฯ

พ. ดูกรอุตตยะ แม้ข้อนี้เราก็ไม่พยากรณ์ ฯ

อ. ท่านโคตมผู้เจริญ โลกมีที่สุด ... โลกไม่มีที่สุด ... ชีพอันนั้น

สรีระอันนั้น ... ชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง ... สัตว์เมื่อตายแล้ว ย่อมเป็น

อีก ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมไม่เป็นอีก ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็มี

ไม่เป็นอีกก็มี ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้

สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่าหรือ ฯ

พ. ดูกรอุตตยะ แม้ข้อนี้เราก็ไม่พยากรณ์ ฯ

อ. ท่านอุกเรถามว่า ท่านโคตมผู้เจริญ โลกเที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง

สิ่งอื่นเปล่าหรือหนอ ก็ตรัสตอบว่า ดูกรอุตตยะ ข้อนี้เราไม่พยากรณ์ เมื่อถูก

ถามว่า ท่านโคตมผู้เจริญ ก็โลกไม่เที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่าหรือ

ก็ตรัสตอบว่า ดูกรอุตตยะ ข้อนี้เราก็ไม่พยากรณ์ เมื่อถูกถามว่า ท่านโคตม

ผู้เจริญ โลกมีที่สุด ... โลกไม่มีที่สุด ... ชีพอันนั้น สรีระก็อันนั้น ... ชีพอย่าง

หนึ่ง สรีระก็อย่างหนึ่ง ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีก ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อม

ไม่เป็นอีก ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี ... สัตว์เมื่อตาย

แล้วย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้ สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า

หรือหนอ ก็ตรัสตอบว่า ดูกรอุตตยะ แม้ข้อนี้เราก็ไม่พยากรณ์ เมื่อเป็นเช่นนี้

ท่านโคตมผู้เจริญจะพยากรณ์ในทางไหน ฯ

พ. ดูกรอุตตยะ เราย่อมแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายเพื่อความรู้ยิ่ง

เพื่อความหมดจดแห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงเสียซึ่งความโศกและความรำไร

เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม เพื่อกระทำให้แจ้ง

ซึ่งพระนิพพาน ฯ

อ. ด้วยข้อที่พระโคตมผู้เจริญได้ทรงแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายเพื่อ

ความรู้ยิ่ง เพื่อความหมดจดแห่งสัตว์ทั้งหลาย... เพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน

นั้น โลกทั้งหมดหรือกึ่งหนึ่งหรือสามส่วนจักออกไปจากทุกข์ได้ เมื่ออุตตย-

*ปริพาชกกราบทูลอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคได้ทรงนิ่งเสีย ลำดับนั้นแล ท่านพระ

อาณนที่ได้มีความคิดว่า อุตติยปริพาชกอย่าได้ทูลอ้อนลามกอย่างนี้ว่า พระสมณโคดมถูกราธมาปัญหาเฉพาะหน้าทั้งปวง ย่อมเลื่อง ไม่ทรงวิสัยนา หรือวิสัยนา ไม่ได้แน่นอน เพราะทูลอ้อนลามกนั้น จะพึงเป็นไปเพื่อสิ่งมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน แก่อุตติยปริพาชก ลำดับนั้นแล ท่านพระอาณนที่ได้กล่าวกะอุตติยปริพาชกว่า ดูกรอาวุโสอุตติยะ ถ้าเช่นนั้น เราจักอุปมาแก่ท่าน วิญญูบุรุษบางพวกในโลกนี้ ย่อมรู้ธรรมแห่งภยิตได้ด้วยอุปมา ดูกรอาวุโสอุตติยะ เปรียบเหมือนนครอันตั้งอยู่ชายแดนของพระราชานครนั้นมีป้อมมั่นคง มีกำแพงและประตูมั่นคง มีประตูเดียว นายประตูในนครนั้น เป็นบัณฑิต ฉลาด มีปัญญาห้ามคนที่ไม่รู้จักเข้าไป ให้คนที่รู้จักเข้าไป เขาเดินเลียบไปตามทางเลียบกำแพงโดยรอบนครนั้น ไม่พึงเห็นที่ต่อแห่งกำแพงหรือช่องแห่งกำแพง แม้โดยที่สุดพอแฉกออกได้ และเขาย่อมไม่มีความรู้อย่างนี้ว่า สัตว์มีประมาณเท่านี้ เข้ามาสู่ นครนี้หรือออกไป โดยที่แท้ เขาย่อมมีความรู้ในเรื่องนั้นอย่างนี้ว่า สัตว์ตัวใหญ่ๆ บางเหล่า ย่อมเข้ามาสู่ นครนี้หรือยอมออกไป สัตว์ทั้งหมดนั้นย่อมเข้ามาหรือออกไปทางประตูนี้ แม้ฉันใด ดูกรอาวุโสอุตติยะ พระตถาคตก็ฉันนั้นเหมือนกัน มีได้ทรงมีความขวนขวายอย่างนี้ว่า โลกทั้งหมดหรือกึ่งหนึ่งหรือสามส่วนจักออกไปจากทุกข์ โดยที่แท้ พระตถาคตทรงมีพระญาณอย่างนี้ว่า สัตว์เหล่าใดเหล่าหนึ่งออกไปแล้ว หรือกำลังออกไป หรือจักออกไปจากโลก สัตว์ทั้งหมดนั้นละนิวรณ์ อันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจ ทำปัญญาให้ทุรพล ๕ ประการแล้ว เป็นผู้มิจิตตั้งมั่น แล้วด้วยดีในสติปัญญา ๔ เจริญโพชฌงค์ ๗ ประการตามเป็นจริงแล้ว สัตว์เหล่านั้นออกไปแล้วหรือกำลังออกไป หรือจักออกไปจากโลกด้วยอาการอย่างนี้ ดูกรอาวุโสอุตติยะ ท่านได้ทูลถามปัญหานี้กะพระผู้มีพระภาคข้อใด ปัญหาข้อนั้น ท่านได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคโดยปริยายอื่น ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงไม่ทรงพยากรณ์ปัญหานั้นแก่ท่าน ฯ

จบสูตรที่ ๕

โกกนุทสูตร

[๕๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระอาณนที่ (อยู่ที่ตโปทาราม ใกล้พระนครราชคฤห์ ครั้งนั้นแล ท่านพระอาณนที่) ลุกขึ้นแล้วในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี ได้ไปยังแม่น้ำตโปทาเพื่อสรงน้ำ ครั้นสรงน้ำที่แม่น้ำตโปทาแล้วกลับขึ้นมา มีจีวรผืนเดียว ได้ยืนฝั่งตัวอยู่ แมื่อกกนุทปริพาชกลุกขึ้นแล้วในเวลาใกล้รุ่งแห่งราตรี ได้ไปยังแม่น้ำตโปทาเพื่ออาบน้ำ กอกนุทปริพาชกได้เห็นท่านพระอาณนที่เดินมาแต่ไกลเทียว ครั้นแล้วได้ถามท่านพระอาณนที่ว่า ดูกรอาวุโส ใครอยู่ในที่นี้ ท่านพระอาณนที่ตอบว่า ดูกรอาวุโส เราเป็นภิกษุ ฯ

โก. ดูกรอาวุโส ภิกษุพวกไหน ฯ

อา. ดูกรอาวุโส เราเป็นพวกสมณะศากยบุตร ฯ

โก. ข้าพเจ้าพึงถามข้อข้องใจบางอย่างกะท่าน หากท่านจะให้โอกาส เพื่อแก้ปัญหา ฯ

อา. เชิญท่านถามเถิด อาวุโส เราฟังแล้วจักกล่าวแก่ ฯ

โก. ท่านผู้เจริญมีความเห็นอย่างนี้ว่า โลกเที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง
สิ่งอื่นเปล่าหรือหนอ ฯ

อา. ดูกรอาวุโส เราได้มีความเห็นอย่างนั้น ฯ

โก. ท่านผู้เจริญมีความเห็นอย่างนี้หรือว่า โลกไม่เที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง
สิ่งอื่นเปล่าหรือหนอ ฯ

อา. ดูกรอาวุโส เราได้มีความเห็นอย่างนั้น ฯ

โก. ท่านผู้เจริญมีความเห็นอย่างนี้ว่า โลกมีที่ที่สุด ... โลกไม่มีที่ที่สุด ...
ชีพอันนั้น สรรพกิจอันนั้น ... ชีพอย่างหนึ่ง สรรพกิจอย่างหนึ่ง ... สัตว์เมื่อตาย
แล้วย่อมเป็นอีก ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมไม่เป็นอีก ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็น
อีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็น
อีกก็หามิได้ สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่าหรือหนอ ฯ

อา. ดูกรอาวุโส เราได้มีความเห็นอย่างนั้น ฯ

โก. ถ้าอย่างนั้น ท่านผู้เจริญย่อมไม่รู้ไม่เห็นละซิ ฯ

อา. ดูกรอาวุโส เราไม่รู้ไม่เห็นหามิได้ เราได้อยู่ เห็นอยู่ ฯ

โก. ดูกรท่านผู้เจริญ ท่านถูกข้าพเจ้าถามว่า ท่านผู้เจริญมีความเห็น
อย่างนี้หรือว่า โลกเที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่าหรือหนอ ก็กล่าวว่า
ดูกรอาวุโส เราได้มีความเห็นอย่างนั้น เมื่อถูกถามว่า ท่านผู้เจริญมีความเห็น
อย่างนี้หรือว่า โลกไม่เที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่าหรือหนอ ก็กล่าวว่า
ดูกรอาวุโส เราได้มีความเห็นอย่างนั้น เมื่อถูกถามว่า ท่านผู้เจริญมีความเห็น
อย่างนี้หรือว่า โลกมีที่ที่สุด ... โลกไม่มีที่ที่สุด ... ชีพอันนั้น สรรพกิจอันนั้น ...
ชีพอย่างหนึ่ง สรรพกิจอย่างหนึ่ง ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีก ... สัตว์เมื่อตาย
แล้วย่อมไม่เป็นอีก ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี ...
สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้ สิ่งนี้เท่านั้นจริง
สิ่งอื่นเปล่าหรือหนอ ก็กล่าวว่า ดูกรอาวุโส เราได้มีความเห็นอย่างนั้น เมื่อถูกถาม
ว่า ถ้าอย่างนั้น ท่านผู้เจริญย่อมไม่รู้ไม่เห็นละซิ ก็กล่าวว่า ดูกรอาวุโส เรา
ย่อมไม่รู้ไม่เห็นหามิได้ เราได้อยู่ เห็นอยู่ ดูกรอาวุโส ก็อรรถแห่งภาษิตนี้จะพึง
เห็นได้อย่างไรเล่า ฯ

อา. ดูกรอาวุโส ข้อนี้ว่า โลกเที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า
เป็นทิวอย่างหนึ่ง ข้อนี้ว่า โลกไม่เที่ยง สิ่งนี้เท่านั้นจริง สิ่งอื่นเปล่า เป็นทิว

อย่างหนึ่ง ชื่อนี้ว่า โลกมีที่สุด ... โลกไม่มีที่สุด ... ชีพอันนั้น สรรพกิจอันนั้น ...
ชีพอย่างหนึ่ง สรรพกิจอย่างหนึ่ง ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีก ... สัตว์เมื่อตาย
แล้วย่อมไม่เป็นอีก ... สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี ...
สัตว์เมื่อตายแล้วย่อมเป็นอีกก็หาไม่ได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หาไม่ได้ สิ่งนี้เท่านั้นจริง
สิ่งอื่นเปล่า ก็เป็นทิวอย่างหนึ่ง ดูกรอาวุโส ทิวที่ดี เหตุที่ตั้งทิวที่ดี ที่ตั้งมัน
แห่งทิวที่ดี ที่ตั้งขึ้นโดยรอบแห่งทิวที่ดี ความเพิกถอนทิวที่ดี มีประมาณเท่าใด
เราย่อมรู้ ย่อมเห็นทิวเป็นต้นนั้น มีประมาณเท่านั้น เรารู้ทิวเป็นต้นนั้น จึงกล่าว
ว่า เรารู้ เราเห็นทิวเป็นต้นนั้น จึงกล่าวว่า เราเห็นอยู่ เราจะกล่าวว่า
เราไม่รู้ไม่เห็นอย่างไรได้ ดูกรอาวุโส เรารู้ อยู่ เห็นอยู่ ฯ

โก. ท่านผู้มีอายุชื่อไร และเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายย่อมเรียกท่านผู้มี
อายุว่าอย่างไร ฯ

อา. ดูกรอาวุโส เรามีชื่อว่า อานนท์ และเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย
เรียกเราว่า อานนท์ ฯ

โก. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าสนทนากับท่านอาจารย์ผู้ใหญ่ ไม่รู้
เลยว่า เป็นท่านพระอานนท์ ก็ถ้าข้าพเจ้าพึงรู้ว่านี่คือท่านพระอานนท์ไซ้
ข้าพเจ้าก็ไม่พึงกล่าวได้ตอบถึงเท่านี้ ขอท่านพระอานนท์จงอดโทษแก่ข้าพเจ้า
ด้วยเถิด ฯ

จบสูตรที่ ๖

อาหุเนยสูตร

[๕๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็น
ผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรกระทำ
อัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งไปกว่า ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิสัสถ์ สำรวมแล้วในปาติโมกข์
ตั้งวร ถึงพร้อมแล้วด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษอันมีประมาณ
น้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สังสมสุตะ
เป็นผู้ได้สดับมามาก ทรงไว้ คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทิว ซึ่งธรรม
ทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะอันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ๑ เป็นผู้มิคนตีเป็นมิตรมิคนตี
เป็นสหาย มิคนตีเป็นเพื่อน ๑ เป็นสัมมาทิว ประกอบด้วยความเห็นอันชอบ ๑
ย่อมแสดงฤทธิ์ได้หลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้หลายคนเป็นคน
เดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุฝา กำแพง ภูเขาไปได้ไม่ติดขัด
เหมือนไผ่ในอากาศก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงแม้นแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินไปบน
น้ำไม่แยกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลูบคลำ

พระจันทร์และพระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิมีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ใช้อำนาจทางกาย
ไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ๑ ย่อมได้ยินเสียงสองอย่าง คือ เสียงทิพย์และเสียง
มนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ ด้วยทิพโสธอันบริสุทธิ์ล่องโสธของมนุษย์ ๑
ย่อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นได้ด้วยใจ คือ จิตมีราคะก็รู้ว่า จิตมี
ราคะ หรือจิตปราศจากราคะก็รู้ว่า จิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะก็รู้ว่า จิตมี
โทสะ หรือจิตปราศจากโทสะก็รู้ว่า จิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะก็รู้ว่า จิตมี
โมหะ หรือจิตปราศจากโมหะก็รู้ว่า จิตปราศจากโมหะ จิตหลุดรู้ก็รู้ว่า จิตหลุด
หรือจิตฟุ้งซ่านก็รู้ว่า จิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมรรคก็รู้ว่า จิตเป็นมรรค หรือจิต
ไม่เป็นมรรคก็รู้ว่า จิตไม่เป็นมรรค จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่า จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า
หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่า จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่า จิตเป็น
สมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่า จิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่า จิตหลุด
พ้น หรือจิตไม่หลุดพ้นก็รู้ว่า จิตไม่หลุดพ้น ๑ ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็น
อันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง
ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบ
ชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์ก็เป็นอันมาก
บ้าง ตลอดวิวัฏฏ์ก็เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์วิวัฏฏ์ก็เป็นอันมากบ้างว่า ในภพ
โน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น
เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว
ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้น เราก็มียชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิว
พรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุ
เพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้วได้มาเกิดในภพนี้ ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้
เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ๑ ย่อมเห็นหมู่
สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี
ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่องจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไป
ตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระ
อริยเจ้า เป็นมิฉลาทิลุ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิฉลาทิลุ เมื่อตายไป เขาจึงเข้า
ถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต
มโนสุจริตไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิลุ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิลุ
เมื่อตายไป เขาจึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ย่อมเห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจุติ กำลังอุปบัติ
เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอัน
บริสุทธิ์ล่องจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมด้วยประการ
ฉะนี้ ๑ ย่อมทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะ
ทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควร
ของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรทำอัญชลี เป็นนानุญของโลก
ไม่มีนानุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๗

เถรสูตร

[๕๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
จะอยู่ในทิศใดๆ ย่อมอยู่สำราญโดยแท้ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุเป็น
เถรรัตัญญู บวชมานาน ๑ เป็นผู้มืตีสมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑
เป็นพหูสูตร ทรงสูตระ สังสมสูตระ เป็นผู้ได้สดับมามาก ทรงไว้ คล่องปาก
ขึ้นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ซึ่งธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง
งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้น
เชิง ๑ จำปาติโมกข์ทั้งสองด้วยดีโดยพิสดาร จำแนกด้วยดี ให้เป็นไปได้ด้วยดี
วินิจฉัยได้แล้วโดยสูตรโดยอนุพยัญชนะ ๑ เป็นผู้ฉลาดในการระงับอภิกรรมที่เกิด
ขึ้น ๑ เป็นผู้ใคร่ธรรม รักการฟังธรรมการแสดงธรรม มีความปรโมทยิ่งใน
ธรรมอันยิ่งในวินัยอันยิ่ง ๑ เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ
คิลานปัจจัยเภสัชบริวารตามมีตามได้ ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยอาการอันน่าเลื่อมใส
ในการก้าวไปและถอยกลับ แม้ในระแวกบ้านก็สำรวมแล้วด้วยดี ๑ เป็นผู้ได้
ตามปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่อง
อยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ๑ ย่อมทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะ
มิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง ในปัจจุบัน เข้าถึง
อยู่ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล จะอยู่
ในทิศใดๆ ย่อมอยู่สำราญโดยแท้ ฯ

จบสูตรที่ ๘

อุปาลีสูตร

[๕๕] ครั้งนั้นแล ท่านพระอุปาลีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ
ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ปรารถนาเพื่อสรวงเสพเสนาสนะ คือ ป่า
และราวป่าอันสงัด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอุปาลี เสนาสนะ คือ ป่าและ
ราวป่าอันสงัด อยู่ลำบาก ทำความวิเวกได้ยาก ยากที่จะอธิมยในการอยู่ผู้เดียว
ป่าทั้งหลายเห็นจะน่าใจของภิกษุผู้ไม่ได้สมาธิไปเสีย ดูกรอุปาลี ผู้ใดพึงกล่าว
อย่างนี้ว่า เราเมื่อไม่ได้สมาธิจักสรวงเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด
ผู้นั้นจำต้องหวังข้อนี้ คือ จักจมลงหรือจักฟุ้งซ่าน ดูกรอุปาลี เปรียบเหมือนมี
หัวงน้ำใหญ่อยู่ มีข้างใหญ่สูง ๗ สอก หรือ ๘ สอกถึง มาถึงเข้า ข้างตัวนั้นพึง

คิดอย่างนี้ว่า โฉนหนอ เราลงสู่ห้วงน้ำนี้แล้วฟังขลุ่ยหูเล่นบ้าง ฟังขลุ่ยหลังเล่นบ้าง ครั้นแล้ว จึงอาบ ต้มขึ้นมากลับไปตามต้องการ ช่างนั้นลงสู่ห้วงน้ำนั้นแล้ว ฟังขลุ่ยหูเล่นบ้าง ขลุ่ยหลังเล่นบ้าง ครั้นแล้วจึงอาบ ต้มขึ้นมาแล้วกลับไปตามต้องการ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่าช่างนั้นเป็นสัตว์มีร่างกายใหญ่ ย่อมได้การลงในน้ำลึก ครั้นกระต่ายหรือเสือปลามาถึง (ห้วงน้ำนั้น) เข้า กระต่ายหรือเสือปลาฟังคิดอย่างนี้ว่า เราเป็นอะไรและช่างใหญ่เป็นอะไร โฉนหนอ เราฟังลงสู่ห้วงน้ำนี้แล้วจึงขลุ่ยหูเล่นบ้าง ฟังขลุ่ยหลังเล่นบ้าง ครั้นแล้ว จึงอาบ ต้มขึ้นมาแล้วกลับไปตามต้องการ กระต่ายหรือเสือปลานั้นก็ลงสู่ห้วงน้ำนั้นโดยพลัน ไม่ทันได้พิจารณา กระต่ายหรือเสือปลานั้นจำต้องหวังข้อนี้ คือ จักจมลงหรือจักลอยขึ้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่ากระต่ายหรือเสือปลานั้นเป็นสัตว์มีร่างกายเล็ก ย่อมไม่ได้การลงในห้วงน้ำลึก แม้ฉันใด ดูกรอุบาลี ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า เรามือไม่ได้สมาธิ จักสร้างเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด ผู้นั้นจำต้องหวังข้อนี้ คือ จักจมลงหรือฟุ้งซ่าน ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรอุบาลี เปรียบเหมือนเด็กอ่อนนอนหงาย ย่อมเล่นมุตรและकुของ ตน ดูกรอุบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การเล่นนี้เป็นการเล่นของเด็กอ่อนอย่างเต็มที่สิ้นเชิงมิใช่หรือ ท่านพระอุบาลีกราบทูลว่า เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาลี สมัยต่อมา เด็กนั้นแล อาศัยความเจริญ อาศัยความ แก่กล้าแห่งอินทรี ย่อมเล่นเครื่องเล่นทั้งหลายที่เป็นของเล่นของพวกเขา คือ เล่นไถน้อยๆ เล่นตีไม้หึ่ง เล่นกัณฑ์ไม้ เล่นกัณฑ์ใบไม้ เล่นดวงทราย เล่นรถน้อยๆ เล่นธนูน้อยๆ ดูกรอุบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การ เล่นนี้ เป็นการเล่นดียิ่งกว่าและประณีตกว่าการเล่นที่มีในครั้งก่อนมิใช่หรือ ฯ

อุ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาลี สมัยต่อมา เด็กนั้นแล อาศัยความเจริญ อาศัยความ แก่กล้าแห่งอินทรี เป็นผู้เฝ้าบ่มพร้งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรออยู่ด้วยรูปทั้งหลาย อันบุคคลพึงรู้ได้ด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ยั่วยวนชวนให้กำหนด ด้วยเสียงทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้ด้วยหู ... ด้วยกลิ่นทั้งหลายอัน บุคคลพึงรู้ด้วยจมูก ... ด้วยรสทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้ด้วยลิ้น ... ด้วยโณสุภะทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้ด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ยั่วยวนชวนให้กำหนด ดูกรอุบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การเล่นนี้ เป็น การเล่นที่ดียิ่งกว่าและประณีตกว่าการเล่นที่มีในครั้งก่อนมิใช่หรือ ฯ

อุ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า

พ. ดูกรอุบาลี ก็พระศาสดาเสด็จอุบัติในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์

ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก
เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม พระตลาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้
พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของ
พระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ให้รู้
ตาม ทรงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศ
พรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง คฤหบดี บุตร
แห่งคฤหบดี หรือผู้เกิดมาในภายหลังในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ย่อมฟังธรรมนั้น
แล้วได้ศรัทธาในตลาคต ประกอบด้วยการได้ศรัทธาแล้ว ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
ฆราวาสคับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้
อยู่ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์โดยส่วนเดียวดูจะสังขยที่ขัด
แล้วไม่ใช่ทำได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวดครองผ้ากาสายะออกบวช
เป็นบรรพชิตเถิด สมัยต่อมา เขาละกองโกศสมบัติน้อยใหญ่ ละเรือกุธาติน้อยใหญ่
แล้วปลงผมและหนวดครองผ้ากาสายะออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว เป็น
ผู้ถึงพร้อมด้วยสิกขาและอาชีพเสมอด้วยภิกษุทั้งหลาย ละปาณาติบาต เว้นขาดจาก
ปาณาติบาต วางทัฬหะ วางศาสตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา
หวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ละอทินนาทาน เว้นขาดจากอทินนาทาน
รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของที่เขาให้ ไม่ประพฤตินเป็นขโมย เป็นผู้
สะอาดอยู่ ละอพรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล เว้นจาก
เมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้าน ละมุสาวาท เว้นขาดจากมุสาวาท พูดแต่คำ
จริง ดำรงคำสัตย์ พูดเป็นหลักฐาน ควรเชื่อถือได้ไม่พูดลวงโลก ละวาจาส่อเสียด
เว้นขาดจากวาจาส่อเสียด ฟังข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อให้คนหมู่นี้แตก
ร้าวกัน หรือฟังข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้าวกัน
สมานคนที่แตกร้าวกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้
พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน
กล่าวแต่คำที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน ละวาจาหยาบ เว้นขาดจากวาจาหยาบ
กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะเหตุ ขวนใจรัก จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วน
มากรักใคร่ พอใจ ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำ
ที่เป็นจริง พูดอิงอรรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้างอิง
มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร ภิกษุนั้นเว้นขาดจากการ
พรากฟิซคามและภุคคาม ฉันทนเดียว เว้นการฉันทนในราตรี งดการฉันทนในเวลา
วิกาล เว้นขาดจากการฟ้อนรำขับร้องการประโคมดนตรีและการดูการเล่นอันเป็น
ข้าศึกแก่กุศล เว้นขาดจากการตัดทรงประดับ และตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของ

หอมและเครื่องประทีปผิวนั้นเป็นฐานะแห่งการแต่งตัว เว้นขาดจากการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เว้นขาดจากการรับทองและเงิน เว้นขาดจากการรับัญญาหารดิบ เว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ เว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี เว้นขาดจากการรับทาสีและทาส เว้นขาดจากการรับแพะและแกะ เว้นขาดจากการรับไก่และสุกร เว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน เว้นขาดจากการประกอบพุทธรกรรมและการรับใช้ เว้นขาดจากการซื้อการขาย เว้นขาดจากการฉ้อโกงด้วยตาชั่ง การฉ้อโกงด้วยของปลอม และการฉ้อโกงด้วยเครื่องตวงวัด เว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบแต่ง เว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และกรรโชก ภิกษุหนึ่งเป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง ซึ่งตนจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง นกมีปีกจะบินไปทางทิศภาคใดๆ ก็มีปีกของตัวเป็นภาระบินไป ฉันทใด ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง ซึ่งตนจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง ฉันทนั้นเหมือนกัน ภิกษุหนึ่งเป็นผู้ประกอบด้วยศีลชั้นธัมมอันเป็นอริยะนี้ ย่อมได้ส่วยสุขอันไม่มีโทษเฉพาะตน ฯ

ภิกษุหนึ่งเห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถือนุพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติเพื่อสํารวมจักขุณทรีย์ ที่เมื่อไม่สํารวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ชื่อว่าย่อมรักษากุศลธรรม ชื่อว่าย่อมถึงความสํารวมในจักขุณทรีย์ ฟังเสียงด้วยหู ... ดมกลิ่นด้วยจมูก ... ลิ้มรสด้วยลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย ... รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถือนุพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติเพื่อสํารวมมโนณทรีย์ ที่เมื่อไม่สํารวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ชื่อว่าย่อมรักษามโนณทรีย์ ชื่อว่าย่อมถึงความสํารวมในมโนณทรีย์ ภิกษุหนึ่งเป็นผู้ประกอบด้วยอินทรีย์สังวรอันเป็นอริยะนี้ ย่อมได้ส่วยสุขอันไม่ระคนด้วยกิเลสเฉพาะตน ฯ

ภิกษุหนึ่งย่อมทำความรู้สึกตัวในการก้าวไป ในการถอยกลับ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเล ในการเหยียด ย่อมทำความรู้สึกตัวในการคู้เข้า ในการเหยียดออก ย่อมทำความรู้สึกตัวในการทรงสังฆาฏี บาตร และจีวร ย่อมทำความรู้สึกตัวในการฉัน การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม ย่อมทำความรู้สึกตัวในการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเดิน การยืน การนั่ง การหลับ การตื่น การพูด การนิ่ง ภิกษุหนึ่งประกอบด้วยศีลชั้นธัมมอันเป็นอริยะนี้ ประกอบด้วยอินทรีย์สังวรอันเป็นอริยะนี้ และประกอบด้วยสติสัมปชัญญะอันเป็นอริยะนี้ ย่อมชองเสพเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชุกที่แจ้ง ลอมฟาง ภิกษุหนึ่งอยู่ป่า อยู่โคนไม้ หรืออยู่เรือนว่างเปล่า ย่อมนั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรง ดำรงสติเฉพาะหน้า ภิกษุหนึ่งละความโลภในโลกแล้ว มีจิต

เหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน ๆ

ดูกรอุบาลี อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุจุตตถณาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ ดูกรอุบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การอยู่เช่นนี้ เป็นการอยู่ที่ดียิ่งกว่าและประณีตกว่าการอยู่อันมีในก่อนมิใช่หรือ ฯ

อ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาลี สาวกทั้งหลายของเราพิจารณาเห็นอยู่ซึ่งธรรมแม่นี้ (ว่ามีอยู่) ในตน จึงชองเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด แต่ว่าสาวกเหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน ๆ

ดูกรอุบาลี อีกประการหนึ่ง เพราะก้าวล่วงรูปสัญญา เพราะดับปฏิขันธ์สัญญาเสียได้ เพราะไม่ใส่ใจถึงนันทตสัญญาโดยประการทั้งปวง ภิกษุจึงบรรลุอากาศาณูจายตนถณาน โดยค้ำึงว่า อากาศไม่มีที่สุด ดังนี้ ดูกรอุบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การอยู่เช่นนี้ เป็นการอยู่ที่ดียิ่งกว่าและประณีตกว่าการอยู่อันมีในก่อนมิใช่หรือ ฯ

อ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาลี สาวกทั้งหลายของเราพิจารณาเห็นอยู่ซึ่งธรรมแม่นี้ (ว่ามีอยู่) ในตน จึงชองเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด แต่ว่าสาวกเหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน ๆ

ดูกรอุบาลี อีกประการหนึ่ง เพราะก้าวล่วงอากาศาณูจายตนถณานโดยประการทั้งปวง ภิกษุจึงบรรลุวิญญาณัญจายตนถณาน โดยค้ำึงว่า วิญญาณไม่มีที่สุด ดังนี้ ... เพราะก้าวล่วงวิญญาณัญจายตนถณานโดยประการทั้งปวง ภิกษุจึงบรรลุอาภิญญัญจายตนถณาน โดยค้ำึงว่า หน้อยหนึ่งไม่มี ดังนี้ ... เพราะก้าวล่วงอาภิญญัญจายตนถณานโดยประการทั้งปวง ภิกษุจึงบรรลุเนวสัญญานาสัญญายตน-
*ถณาน โดยค้ำึงว่า ธรรมชาตินี้สงัด ธรรมชาตินี้ประณีต ดังนี้ ดูกรอุบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การอยู่เช่นนี้ เป็นการอยู่ที่ดียิ่งกว่าและประณีตกว่าการอยู่อันมีในก่อนมิใช่หรือ ฯ

อ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาลี สาวกทั้งหลายของเราพิจารณาเห็นอยู่ซึ่งธรรมแม่นี้ (ว่ามีอยู่) ในตน จึงชองเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด แต่ว่าสาวกเหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน ๆ

ดูกรอุบาลี อีกประการหนึ่ง เพราะก้าวล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนถณานโดยประการทั้งปวง ภิกษุจึงบรรลุสัญญาเวทยิตนิโรธสมาบัติอยู่ และอาสวะของภิกษุนั้นเป็นกิเลสหมดสิ้นไปแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา ดูกรอุบาลี เธอจะ

สำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การอยู่เช่นนี้ เป็นการอยู่ที่ดียิ่งกว่าและประณีตกว่า
การอยู่อันมีในก่อนมิใช่หรือ ฯ

อุ. เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอุบาลี สาวกทั้งหลายของเราพิจารณาเห็นอยู่ซึ่งธรรมแบบนี้ (ว่ามี
อยู่) ในตน จึงชองเสพเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด แต่ว่าสาวก
เหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน ดูกรอุบาลี เธอจงอยู่ในสงฆ์
เถิด เมื่อเธออยู่ในสงฆ์ ความสำราญจักมี ฯ

จบสูตรที่ ๕

อภัพพสูตร

[๑๐๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๑๐ ประการนี้ ไม่ได้แล้ว
ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอหัต ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ รากะ ๑
โทสะ ๑ โมหะ ๑ โกรธะ ๑ อุปนาหะ ๑ มัถะ ๑ ปาสา ๑ อิสสา ๑
มัจฉริยะ ๑ มานะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลยังละธรรม ๑๐ ประการนี้ ไม่ได้
ก็เป็นผู้ไม่ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอหัต ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๑๐
ประการนี้ได้แล้ว จึงเป็นผู้ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอหัต ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน
คือ รากะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ โกรธะ ๑ อุปนาหะ ๑ มัถะ ๑ ปาสา ๑
อิสสา ๑ มัจฉริยะ ๑ มานะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลละธรรม ๑๐ ประการ
นี้ได้แล้ว จึงเป็นผู้ควรเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอหัต ฯ

จบอุปาสดวรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กามภิกขุสูตร ๒. เวรสูตร ๓. ทิฏฐิสูตร ๔. วัชชีสูตร
๕. อุตติยสูตร ๖. โภกนุทสูตร ๗. อาหุเนยยสูตร ๘. เถรสูตร
๙. อุปาลิสูตร ๑๐. อภัพพสูตร ฯ

จบพุทธปัญญาสกที่ ๒

ตติยปัญญาสก

สมณัตถุญญาวรรคที่ ๑

สมณัตถุญญสูตร

[๑๐๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณัตถุญญา ๓ ประการ อันภิกษุเจริญแล้ว
ทำให้มากแล้ว ย่อมยังธรรม ๗ ประการให้บริบูรณ์ สมณัตถุญญา ๓ ประการ
เป็นไฉน คือ สมณัตถุญญาว่า เราเป็นผู้มีเพศต่างจากคฤหัสถ์ ๑ ชีวิตของเรา
เนื่องด้วยผู้อื่น ๑ มรยาตอย่างอื่นอันเราควรทำมีอยู่ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณ-

*สัญญา ๓ ประการนี้แล อันภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยังธรรม
๗ ประการให้บริบูรณ์ ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุเป็นผู้มีปกติทำ
ติดต่อกันเป็นนิตย์ เป็นผู้มีความประพฤติติดต่อกันเป็นนิตย์ในศีลทั้งหลาย ๑ เป็นผู้ไม่
โลภมาก ๑ เป็นผู้ไม่พยาบาท ๑ เป็นผู้ไม่ถือตัว ๑ เป็นผู้ใคร่ในการศึกษา ๑
เป็นผู้มีการพิจารณาในปัจจัยทั้งหลายอันเป็นบริวารแห่งชีวิตว่า ปัจจัยเหล่านี้มี
ประโยชน์เช่นนี้ แล้วจึงบริโภค ๑ เป็นผู้ปรารภความเพียร ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สมณสัญญา ๓ ประการนี้แล อันภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมยังธรรม
๗ ประการนี้ให้บริบูรณ์ ฯ

จบสูตรที่ ๑

โพชนกสูตร

[๑๐๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย โพชนก ๗ ประการนี้ อันภิกษุเจริญแล้ว
ทำให้มากแล้ว ย่อมยังวิชา ๓ ประการให้บริบูรณ์ โพชนก ๗ ประการเป็นไฉน
คือ สติสัมโพชนก ๑ ธรรมวิจยสัมโพชนก ๑ วิริยสัมโพชนก ๑ ปีติ
สัมโพชนก ๑ ปัสสัทธิสัมโพชนก ๑ สมาธิสัมโพชนก ๑ อุเบกขา
สัมโพชนก ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย โพชนก ๗ ประการนี้แล อันภิกษุเจริญแล้ว
ทำให้มากแล้ว ย่อมยังวิชา ๓ ประการให้บริบูรณ์ วิชา ๓ ประการเป็นไฉน
คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้
หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้ง
อาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ๑ ย่อมเห็นหมู่มสัตว์ทั้งที่กำลังจุติ
กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก
ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่วงจักขุมนุษย์ ฯลฯ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตาม
กรรมด้วยประการฉะนี้ ๑ ย่อมทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุติ ปัญญาวิมุติ อันหาอาสวะ
มิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย โพชนก ๗ ประการนี้แล อันภิกษุเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อมยังวิชา ๓ ประการนี้ให้บริบูรณ์ ฯ

จบสูตรที่ ๒

มิจฉัตตสูตร

[๑๐๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยมิจฉัตตะ จึงมีการพลาดจาก
สวรรค์และมรรคผล ไม่มีการบรรลุสวรรค์และมรรคผล เพราะอาศัยมิจฉัตตะ
อย่างไร จึงมีการพลาดจากสวรรค์และมรรคผล ไม่มีการบรรลุสวรรค์และมรรคผล
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเห็นผิด ย่อมมีความดำริผิด ผู้มีความดำริผิด
ย่อมมีวาจาผิด ผู้มีวาจาผิด ย่อมมีการงานผิด ผู้มีการงานผิด ย่อมมีการเลี้ยงชีพผิด
ผู้มีการเลี้ยงชีพผิด ย่อมมีความพยายามผิด ผู้มีความพยายามผิด ย่อมมีความ

ระลึกผิด ผู้มีความระลึกผิด ย่อมมีความตั้งใจผิด ผู้มีความตั้งใจผิด ย่อมมีความรู้ผิด ผู้มีความรู้ผิด ย่อมมีความหลุดพ้นผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัย
มิจัตตะอย่างนี้แล จึงมีการพลาดจากสวรรค์และมรรคผล ไม่มีการบรรลุสวรรค์
และมรรคผล ฯ

จบสูตรที่ ๓

สัมมัตตสูตร

[๑๐๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยสัมมัตตะ จึงมีการบรรลุสวรรค์
และมรรคผล ไม่มีการพลาดจากสวรรค์และมรรคผล เพราะอาศัยสัมมัตตะ
อย่างไร จึงมีการบรรลุสวรรค์และมรรคผล ไม่มีการพลาดจากสวรรค์และมรรคผล
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเห็นชอบ ย่อมมีความดำริชอบ ผู้มีความดำริ
ชอบ ย่อมมีวาจาชอบ ผู้มีวาจาชอบ ย่อมมีการงานชอบ ผู้มีการงานชอบ
ย่อมมีการเลี้ยงชีพชอบ ผู้มีการเลี้ยงชีพชอบ ย่อมมีความพยายามชอบ ผู้มีความ
พยายามชอบ ย่อมมีความระลึกชอบ ผู้มีความระลึกชอบ ย่อมมีความตั้งใจชอบ
ผู้มีความตั้งใจชอบ ย่อมมีความรู้ชอบ ผู้มีความรู้ชอบ ย่อมมีความหลุดพ้นชอบ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยสัมมัตตะ จึงมีการบรรลุสวรรค์และมรรคผล
ไม่มีการพลาดจากสวรรค์และมรรคผล ด้วยประการอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปุริสบุคคลผู้มีความเห็นผิด มีความดำริผิด มีวาจาผิด
มีการงานผิด มีการเลี้ยงชีพผิด มีความพยายามผิด มีความระลึกผิด มีความ
ตั้งใจผิด มีความรู้ผิด มีความหลุดพ้นผิด สมาทานกายกรรม วจีกรรม
มโนกรรม ให้บริบูรณ์ตามความเห็นอย่างไรแล้ว เจตนา ความปรารถนา ความ
ตั้งใจ และสังขารเหล่านี้ทั้งหมด ย่อมเป็นไปเพื่อผลที่ไม่น่า
ปรารถนา ไม่น่าใคร ไม่น่าพอใจ ไม่เกื้อกูล เป็นทุกข์ ข้อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะเป็นทริฏฐันท์ขันธ์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนพืชสะเดา พืชบวบขม หรือพืช
น้ำเต้าขม อันบุคคลเพาะแล้วในแผ่นดินที่ชุ่มชื้น ย่อมเข้าไปจับรสดิน และรส
น้ำอันใด รสดินและรสน้ำทั้งหมดนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นรสขม เป็นรส
เผ็ดร้อน เป็นรสไม่น่ายินดี ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร เพราะพืชเป็นของไม่ดี
แม้ฉนั้นใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปุริสบุคคลผู้มีความเห็นผิด มีความดำริผิด มีวาจา
ผิด มีการงานผิด มีการเลี้ยงชีพผิด มีความพยายามผิด มีความระลึกผิด มีความ
ตั้งใจผิด มีความรู้ผิด มีความหลุดพ้นผิด สมาทานกายกรรม วจีกรรม
มโนกรรม ให้บริบูรณ์ตามความเห็นอย่างไรแล้ว เจตนา ความปรารถนา ความ
ตั้งใจ และสังขารเหล่านี้ทั้งหมด ย่อมเป็นไปเพื่อผลที่ไม่น่า
ปรารถนา ไม่น่าใคร ไม่น่าพอใจ ไม่เกื้อกูล เป็นทุกข์ ข้อนั้นเป็นเพราะ

เหตุไฉน เพราะเป็นทิวทัศน์ที่ชั่วช้า ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเห็นชอบ มีความดำริชอบ มีวาจาชอบ มีกามารมณ์ชอบ มีกามารมณ์ชอบ มีความพยายามชอบ มีความระลึกรู้ชอบ มีความตั้งใจชอบ มีความรู้ชอบ มีความหลุดพ้นชอบ สมาทานกายกรรม วาจกรรม มโนกรรม ให้บริบูรณ์ตามความเห็นอย่างไรแล้ว เจตนา ความปรารถนา ความตั้งใจ และสังขารเหล่านี้ ชรรณหเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเป็นไปเพื่อผลที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ความเกื้อกูล เป็นสุข ข้อนี้เป็นเหตุไฉน เพราะเป็นทิวทัศน์ที่เจริญ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนพืชอ้อย พืชข้าวสาลี หรือพืชอื่นอันบุคคลเพาะลงแล้วในแผ่นดินที่ชุ่มชื้น ย่อมเข้าไปจับรตดิน และรสน้ำอันใด รตดินและรสน้ำทั้งหมดนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นรสที่น่ายินดี เป็นรสหวาน เป็นรสอันน่าชื่นใจ ข้อนี้เป็นเหตุไฉน เพราะพืชเป็นของดี แม้ดินใดดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเห็นชอบ มีความดำริชอบ มีวาจาชอบ มีกามารมณ์ชอบ มีกามารมณ์ชอบ มีความพยายามชอบ มีความระลึกรู้ชอบ มีความตั้งใจชอบ มีความรู้ชอบ มีความหลุดพ้นชอบ สมาทานกายกรรม วาจกรรม มโนกรรม ให้บริบูรณ์ตามความเห็นอย่างไรแล้ว เจตนา ความปรารถนา ความตั้งใจ และสังขารเหล่านี้ ชรรณหเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเป็นไปเพื่อผลอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เกื้อกูล เป็นสุข ข้อนี้เป็นเหตุไฉน เพราะทิวทัศน์เป็นของเจริญ ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๔

อวิชชาวิชาสูตร

[๑๐๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อวิชชาเป็นประธานแห่งการเข้าถึงอกุศลธรรมทั้งหลาย ความไม่ละอายบาป ความไม่กลัวบาป เป็นของมีมาตามวิชชา ฉะนั้นดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีอวิชชาไม่เห็นแจ้ง ย่อมมีความเห็นผิด ผู้มีความเห็นผิด ย่อมมีความดำริผิด ผู้มีความดำริผิด ย่อมมีวาจาผิด ผู้มีวาจาผิด ย่อมมีการงานผิด ผู้มีการงานผิด ย่อมมีการเลี้ยวซีกผิด ผู้มีการเลี้ยวซีกผิด ย่อมมีความพยายามผิด ผู้มีความพยายามผิด ย่อมมีความระลึกรู้ผิด ผู้มีความระลึกรู้ผิด ย่อมมีความตั้งใจผิด ผู้มีความตั้งใจผิด ย่อมมีความรู้ผิด ผู้มีความรู้ผิด ย่อมมีความหลุดพ้นผิด ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย วิชชาเป็นประธานแห่งการเข้าถึงกุศลธรรมทั้งหลาย หิริและโอตตปปะเป็นของมีมาตามวิชชา ฉะนั้นดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีวิชชาเห็นแจ้ง ย่อมมีความเห็นชอบ ผู้มีความดำริชอบ ย่อมมีวาจาชอบ ผู้มีวาจาชอบ ย่อมมีการงานชอบ ผู้มีการงานชอบ ย่อมมีการเลี้ยวซีกชอบ ผู้มีการเลี้ยวซีกชอบ

ย่อมมีความพยายามชอบ ผู้มีความพยายามชอบ ย่อมมีความระลึกชอบ ผู้มีความ
ระลึกชอบ ย่อมมีความตั้งใจชอบ ผู้มีความตั้งใจชอบ ย่อมมีความรู้ชอบ ผู้มี
ความรู้ชอบ ย่อมมีความหลุดพ้นชอบ ฯ

จบสูตรที่ ๕

นิชชรวัตถสูตร

[๑๐๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งการเสื่อมไปมี ๑๐ ประการนี้

๑๐ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเห็นชอบ ย่อมมีความ
เห็นผิดเสื่อมไป มีอกุศลบาปธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะความเห็นผิดเป็น
ปัจจัยเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมาก ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะ
ความเห็นชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความดำริชอบ ย่อมมีความดำริผิดเสื่อมไป
มีอกุศลบาปธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะความดำริผิดเป็นปัจจัยเสื่อมไป และ
กุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความดำริชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีวาจาชอบ ย่อมมีวาจาผิดเสื่อมไป ...
และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะวาจาชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการงานชอบ ย่อมมีการงานผิดเสื่อมไป ...
และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะการงานชอบเป็น
ปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการเลี้ยงชีพชอบ ย่อมมีการเลี้ยงชีพผิด
เสื่อมไป ... และกุศลธรรมเป็นอันมาก ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะการ
เลี้ยงชีพชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความพยายามชอบ ย่อมมีความพยายามผิด
เสื่อมไป ... และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความ
พยายามชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความระลึกชอบ ย่อมมีความระลึกผิด
เสื่อมไป ... และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความ
ระลึกชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความตั้งใจชอบ ย่อมมีความตั้งใจผิด
เสื่อมไป ... และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความ
ตั้งใจชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความรู้ชอบ ย่อมมีความรู้ผิดเสื่อมไป
มีอกุศลบาปธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะความรู้ผิดเป็นปัจจัยเสื่อมไป และ
กุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความรู้ชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความหลุดพ้นชอบ ย่อมมีความหลุดพ้นผิ
เสื่อมไป มีอกุศลบาปธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะความหลุดพ้นผิเป็นปัจจัย
เสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความ
หลุดพ้นชอบเป็นปัจจัย ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งการเสื่อมไปมี ๑๐ ประการ
นี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

โฆวนสูตร

[๑๐๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในทักษิณฆนบท มีธรรมเนียมการล้าง
กระดุกแห่งญาติผู้ตาย ในธรรมเนียมการล้างกระดุกนั้น มีข้าวบ้าง น้ำบ้าง
ของขบเคี้ยวบ้าง ของบริโภคน้ำบ้าง เครื่องดื่มบ้าง เครื่องดื่มบ้าง การพ้อน้ำบ้าง
เพลงขับบ้าง การประโคมบ้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเนียมการล้างนั้นมิอยู่
เรามีได้กล่าวว่ามี แต่ว่าการล้างนั้นแลเป็นของเลว เป็นของชาวบ้าน
เป็นของปูลุชน ไม่เป็นของอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ย่อมไม่เป็นไป
เพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อความคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ
เพื่อความรู้อย่าง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เราจักแสดงการ
ล้างอันเป็นของพระอริยะ ซึ่งเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อความคลายกำหนด
เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้อย่าง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพานโดย
ส่วนเดียว ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้นจาก
ความเกิด ผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความแก่ ผู้มีความตายเป็น
ธรรมดา ย่อมพ้นจากความตาย ผู้มีความโศก ความรำไร ความทุกข์ ความ
โทมนัสและความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความโศก ความรำไร
ความทุกข์ ความโทมนัสและความคับแค้นใจ เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี
เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็การล้างที่เป็นของพระอริยะ ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย
เพื่อความคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้อย่าง เพื่อตรัสรู้
เพื่อนิพพาน โดยส่วนเดียว ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว
ย่อมพ้นจากความเกิด ... จากความโศก ความรำไร ความทุกข์ ความโทมนัส
และความคับแค้นใจได้นั้น เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเห็นชอบ
ย่อมล้างความเห็นผิ ล้างอกุศลบาปธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะความเห็นผิ
เป็นปัจจัย และกุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความ
เห็นชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความดำริชอบ ย่อมล้างความดำริผิ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีวาจาชอบ ย่อมล้างวาจาผิ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการงานชอบ ย่อมล้างการงานผิด ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการเลี้ยงชีพชอบ ย่อมล้างการเลี้ยงชีพ
ผิด ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความพยายามชอบ ย่อมล้างความ
พยายามผิด ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความระลึกชอบ ย่อมล้างความระลึก
ผิด ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความตั้งใจชอบ ย่อมล้างความตั้งใจผิด ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความรู้ชอบ ย่อมล้างความรู้ผิด ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความหลุดพ้นชอบ ย่อมล้างความหลุดพ้นผิด
ล้างอกุศลบาปธรรมเป็นอันมากที่เกิดขึ้นเพราะความหลุดพ้นผิดเป็นปัจจัย และ
กุศลธรรมเป็นอันมากย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความหลุดพ้นชอบเป็น
ปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การล้างที่เป็นของพระอริยะนั้นนั้นแล ย่อมเป็นไป
เพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ
เพื่อความรู้อย่างยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน โดยส่วนเดียว ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิด
เป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้นจากความเกิด ผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจาก
ความแก่ ผู้มีความตายเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความตาย ผู้มีความโศก ความ
ร่ำไร ความทุกข์ ความโทมนัสและความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจาก
ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความโทมนัสและความคับแค้นใจได้ ฯ

จบสูตรที่ ๗

ติกิจจสูตร

[๑๐๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย แพทย์ทั้งหลายย่อมให้ยาถ่าย เพื่อบำบัด
อาพาธอันมีดีเป็นสมุฏฐานบ้าง เพื่อบำบัดอาพาธอันมีเสมหะเป็นสมุฏฐานบ้าง
เพื่อบำบัดอาพาธอันมีลมเป็นสมุฏฐานบ้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยาถ่ายนั้นมิอยู่
เรามีได้กล่าวว่ามี ก็แต่ว่ายาถ่ายนั้นนั้นแล ย่อมสำเร็จบ้าง ย่อมเสียผลบ้าง
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เราจักแสดงยาถ่าย อันเป็นของพระอริยะ ที่สำเร็จผลอย่าง
เดียว ไม่เสียผล ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้นจาก
ความเกิด ผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความแก่ ผู้มีความตายเป็น
ธรรมดา ย่อมพ้นจากความตาย ผู้มีความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความ
โทมนัสและความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความโศก ความร่ำไร
ความทุกข์ ความโทมนัสและความคับแค้นใจ เธอทั้งหลายจงฟังยาถ่ายนั้น
จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มี

พระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยาลายอันเป็นของพระอริยะ ที่สำเร็จผล
อย่างเดียว ไม่เสียผล ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้น
จากความเกิด ... จากความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความโทมนัสและ
ความคับแค้นใจเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเห็นชอบ ถ้ายความ
เห็นผิดออก และถ้ายอกุศลธรรมอันลามกมีใช้น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความเห็นผิด
เป็นปัจจัยออก ส่วนกุศลธรรมทั้งหลายมีใช้น้อย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์
เพราะความเห็นชอบ เป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความดำริชอบ ถ้ายความดำริผิดออก ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการเจรจาชอบ ถ้ายการเจรจาผิดออก ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการงานชอบ ถ้ายการงานผิดออก ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการเลี้ยงชีพชอบ ถ้ายการเลี้ยงชีพ
ผิดออก ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความพยายามชอบ ถ้ายความพยายามผิด
ออก ...

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความระลึกรู้ชอบ ถ้ายความระลึกรู้ผิด
ออก ...

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความตั้งใจมั่นชอบ ถ้ายความตั้งใจมั่นผิด
ออก ...

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความรู้ชอบ ถ้ายความรู้ผิดออก ...

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความหลุดพ้นชอบ ถ้ายความหลุดพ้นผิด
ออก และถ้ายอกุศลธรรมอันลามกมีใช้น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความหลุดพ้นผิดเป็น
ปัจจัยออก ส่วนกุศลธรรมมีใช้น้อยย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความหลุด
พ้นชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยาลายอันเป็นของพระอริยะนั้นนั้นแล ที่สำเร็จผลอย่าง
เดียว ไม่เสียผล ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้น
จากความเกิด ผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความแก่ ผู้มีความตายเป็น
ธรรมดา ย่อมพ้นจากความตาย ผู้มีความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความ
โทมนัสและมีความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความโศก ความร่ำไร
ความทุกข์ ความโทมนัสและมีความคับแค้นใจได้ ฯ

จบสูตรที่ ๘

วมนสูตร

[๑๐๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายแพทย์ทั้งหลายย่อมให้ยาตำรอก เพื่อ
บำบัดอาพาธมีดีเป็นสมุฏฐานบ้าง เพื่อบำบัดอาพาธมีเสมหะเป็นสมุฏฐานบ้าง

เพื่อบำบัดอาพาทรมลเป็นสมุฏฐานบ้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยาสාරอกนั้นนี้อยู่
เรามีได้กล่าวว่ามี ก็แต่ว่ายาสාරอกนั้นนั้นแล ย่อมสำเร็จผลบ้าง ย่อมเสียผล
บ้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เราจักแสดงยาสාරอกอันเป็นของพระอริยะที่สำเร็จผล
อย่างเดียว ไม่เสียผล ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้น
จากความเกิด ผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความแก่ ผู้มีความตาย
เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความตาย ผู้มีความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความ
โทมนัสและความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความโศก ความร่ำไร ความ
ทุกข์ ความโทมนัสและความคับแค้นใจได้ เธอทั้งหลายจงฟังยาสාරอกนั้น จงใส่ใจ
ให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยาสාරอกอันเป็นของพระอริยะ ที่สำเร็จผลอย่าง
เดียว ไม่เสียผล ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้นจาก
ความเกิด ฯลฯ ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความโทมนัสและความคับ
แค้นใจ เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความเห็นชอบ ย่อมสำรอก
ความเห็นผิดได้ และสำรอกอกุศลธรรมอันลามกมิใช่น้อยที่เกิดขึ้นเพราะความเห็น
ผิดเป็นปัจจัย ส่วนกุศลธรรมมิใช่น้อยถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความเห็น
ชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความดำริชอบ ย่อมสำรอกความดำริ
ผิดได้ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการเจรจาชอบ ย่อมสำรอกการเจรจา
ผิดได้ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการงานชอบ ย่อมสำรอกการงานผิด
ได้ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีการเลี้ยงชีพชอบ ย่อมสำรอกการเลี้ยงชีพ
ผิดได้ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความพยายามชอบ ย่อมสำรอกความ
พยายามผิดได้ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความระลึกรู้ชอบ ย่อมสำรอกความระลึกรู้
ผิดได้ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความตั้งใจชอบ ย่อมสำรอกความตั้งใจ
ผิดได้ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความรู้ชอบ ย่อมสำรอกความรู้ผิดได้ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความหลุดพ้นชอบ ย่อมสำรอกความหลุด
พ้นผิดได้ และสำรอกอกุศลธรรมอันลามกมิใช่น้อยที่เกิดขึ้นเพราะความหลุดพ้น

ผิดเป็นปัจจัยได้ ส่วนกุศลธรรมมีใช้น้อย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะความ
หลุดพ้นชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยาสารอกันเป็นอริเยะนี้แล ย่อมสำเร็จผลอย่างเดียว
ไม่เสียผล ที่สัตว์ทั้งหลายผู้มีความเกิดเป็นธรรมดาอาศัยแล้ว ย่อมพ้นจากความ
เกิด ผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความแก่ ผู้มีความตายเป็นธรรมดา
ย่อมพ้นจากความตาย ผู้มีความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความโทมนัสและ
ความคับแค้นใจเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ ความ
โทมนัส และความคับแค้นใจได้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

นิทรมสูตร

[๑๐๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายอันบุคคลพึงปิดเปามี ๑๐
ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเห็นผิด อันบุคคลผู้
มีความเห็นชอบปิดเปาแล้ว และธรรมอันลามกมีใช้น้อยที่เกิดขึ้นเพราะความเห็น
ผิดเป็นปัจจัย อันเขาปิดเปาแล้ว ส่วนกุศลธรรมมีใช้น้อย ย่อมถึงความเจริญ
บริบูรณ์เพราะความเห็นชอบเป็นปัจจัย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความดำริผิด อันบุคคลผู้มีความดำริชอบปิดเปาแล้ว ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การเจรจาผิด อันบุคคลผู้มีการเจรจาชอบปิดเปา
แล้ว ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การงานผิด อันบุคคลผู้มีการงานชอบปิดเปา
แล้ว ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การเลี้ยงชีพผิด อันบุคคลผู้มีการเลี้ยงชีพชอบ
ปิดเปาแล้ว ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความพยายามผิด อันบุคคลผู้มีความพยายามชอบ
ปิดเปาแล้ว ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความระลึกผิด อันบุคคลผู้มีความระลึกชอบปิดเปา
แล้ว ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความตั้งใจผิด อันบุคคลผู้มีความตั้งใจชอบปิดเปา
แล้ว ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความรู้ผิด อันบุคคลผู้มีความรู้ชอบปิดเปาแล้ว ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความหลุดพ้นผิด อันบุคคลผู้มีความหลุดพ้นชอบ
ปิดเปาแล้ว และอกุศลธรรมอันลามกมีใช้น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความหลุดพ้นผิด
เป็นปัจจัย อันเขาปิดเปาแล้ว ส่วนกุศลธรรมมีใช้น้อย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์
เพราะความหลุดพ้นชอบเป็นปัจจัย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายอันบุคคลพึง

บัดเปามี ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

อเสขสูตร

[๑๑๑] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถาม พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่า อเสขะๆ ดังนี้ ภิกษุเป็น อเสขะด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรภิกษุ ภิกษุใน ธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยความเห็นชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วยความ ดำริชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วยการเจรจาชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบ ด้วยการงานชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วยการเลี้ยงชีพชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วยความพยายามชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วยการระลึกชอบอันเป็น อเสขะ ประกอบด้วยความตั้งใจชอบอันเป็นอเสขะ ประกอบด้วยความรู้ชอบอัน เป็นอเสขะ ประกอบด้วยความหลุดพ้นชอบอันเป็นอเสขะ ดูกรภิกษุ ภิกษุย่อม เป็นอเสขะ ด้วยประการอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

อเสขธรรมสูตร

[๑๑๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เป็นของพระอเสขะมี ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ ความเห็นชอบอันเป็นอเสขะ ๑ ความดำริชอบอันเป็น อเสขะ ๑ การเจรจาชอบอันเป็นอเสขะ ๑ การงานชอบอันเป็นอเสขะ ๑ การ เลี้ยงชีพชอบอันเป็นอเสขะ ๑ ความพยายามชอบอันเป็นอเสขะ ๑ การระลึก ชอบอันเป็นอเสขะ ๑ ความตั้งใจชอบอันเป็นอเสขะ ๑ ความรู้ชอบอันเป็นอเสขะ ๑ ความหลุดพ้นชอบอันเป็นอเสขะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เป็นของพระอเสขะ มี ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๒

จบสมณสังญาวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สมณสังญาสสูตร ๒. โพชฌงคสูตร ๓. มิจฉัตตสูตร
๔. สัมมัตตสูตร ๕. อวิชาวิชาสูตร ๖. นิชชรวัตถสูตร ๗. โธวน
สูตร ๘. ติกิจจสูตร ๙. วมนสูตร ๑๐. นัทธมสูตร ๑๑. อเสขสูตร
๑๒. อเสขธรรมสูตร ฯ

ปัจโจโรหณวรรคที่ ๑

อรรถมสูตรที่ ๑

[๑๑๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลก็ควรทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้วพึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นไฉน คือ ความเห็นผิด ความดำริผิด การเจรจาผิด การงานผิด การเลี้ยงชีพผิด ความพยายามผิด ความระลึกผิด ความตั้งใจผิด ความรู้ผิด ความหลุดพ้นผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นไฉน คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ การเจรจาชอบ การงานชอบ การเลี้ยงชีพชอบ ความพยายามชอบ ความระลึกชอบ ความตั้งใจชอบ ความรู้ชอบ ความหลุดพ้นชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าสิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์บุคคลก็ควรทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์ คำที่เรากล่าวดังนี้ เรากล่าวเพราะอาศัยข้อนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๑

อรรถมสูตรที่ ๒

[๑๑๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์บุคคลก็ควรทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม และสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้วพึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมเป็นไฉน สิ่งที่เป็นธรรมเป็นไฉน สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นไฉน และสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเห็นผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความเห็นชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม อกุศลธรรมอันลามกมีใช่น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความเห็นผิดเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีใช่น้อย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์เพราะความเห็นชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความดำริผิด เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความดำริชอบ เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม อกุศลธรรมอันลามกมีใช่น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความดำริผิดเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีใช่น้อย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์เพราะความดำริชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การเจรจาผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การเจรจาชอบ

เป็นธรรม และสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว
พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์เถิด คำที่เรากล่าวดังนี้ เรา
กล่าวแล้วเพราะอาศัยเหตุนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

อธรรมสูตรที่ ๓

[๑๑๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม บุคคล
ควรทราบ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ ครั้น
ทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม และสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็น
ประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ พระผู้มี
พระภาคผู้สุดครันตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปสู่
พระวิหาร ฯ

ลำดับนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงหลักไปแล้วไม่นาน ภิกษุเหล่านั้น
พูดกันดังนี้ว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดง
อุเทศนี้โดยย่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคล
ควรทราบ ... พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่
ทรงจำแนกอรธโดยพิสดาร เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ไครหนอแล
พึงจำแนกอรธแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรธ
โดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นมีความเห็นร่วมกันว่า
ท่านพระอานนท์นี้แล พระศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว และเพื่อนสพรหมจารี
ทั้งหลายผู้เป็นวิญญูญกย่องแล้ว ท่านพระอานนท์ย่อมสามารถเพื่อจะจำแนกอรธ
แห่งอุเทศ ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรธโดย
พิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ไครหนอ เราทั้งหลายพึงเข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึง
ที่อยู่ ครั้นแล้วพึงถามอรธอันนี้กะท่านพระอานนท์ ท่านพระอานนท์จักพยากรณ์
ด้วยประการใด เราทั้งหลายจักทรงจำอรธนั้นไว้ด้วยประการนั้น ลำดับนั้น ภิกษุ
เหล่านั้นได้เข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ได้ปราศรัยกับท่านพระ
อานนท์ ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นัง ฌ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะท่านพระอานนท์ว่า ดูกรท่านอานนท์ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาค
ของเราทั้งหลายทรงแสดงอุเทศนี้โดยย่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรม
และสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ ... พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็น
ประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรธโดยพิสดาร เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปสู่
พระวิหาร ดูกรท่านผู้มีอายุ กระผมทั้งหลายได้พูดกันดังนี้ว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย
พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุเทศนี้โดยย่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ ... พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม

ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกโดยพิสดาร เสด็จจากอาสนะ
เข้าไปสู่พระวิหาร ไครหนอแล พึงจำแนกอรธแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ดูกรท่านผู้มีอายุ
กระผมทั้งหลายได้มีความเห็นร่วมกันว่า ท่านพระอานนตน์นี้แล พระศาสดาทรง
สรรเสริญแล้ว และเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญูญกย่องแล้ว ท่านพระ
อานนตย์ย่อมสามารถเพื่อจำแนกอรธแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงโดยย่อ
ไม่ทรงจำแนกโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ไครหนอแล เราทั้งหลายพึงเข้าไป
หาท่านพระอานนตถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว พึงถามอรธอันนี้กะท่านพระอานนต ท่าน
พระอานนตจักพยากรณ์ด้วยประการใด เราทั้งหลายจักทรงจำอรธนั้นไว้ด้วย
ประการนั้น ขอท่านพระอานนตจงจำแนกเถิด ฯ

ท่านพระอานนตกล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเสมือนบุรุษต้อง
การแก่นไม้ แสงหาแก่นไม้ เทียวแสงหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่น
ตั้งอยู่ ก็ล่วงเลยมารไปเสีย ล่วงเลยลำต้นไปเสีย พึงสำคัญถึงและไปว่า เป็น
แก่นไม้ที่ตนพึงแสวงหา แม้ฉันทิด ข้ออุปไมยนี้ก็ฉันทันนั้น เมื่อพระศาสดาประทับ
อยู่เฉพาะหน้าท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายผ่านพ้นพระผู้มีพระภาคพระองค์
นั้นเสียแล้ว ย่อมสำคัญอรธอันนั้นว่าควรถามข้าพเจ้า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นผู้ผู้มีพระจักขุ มีพระญาณ มีธรรม ผู้ยิ่งใหญ่
ผู้ตรัสบอก ทรงให้เป็นไป ทรงแสดงประโยชน์ ประทานอมตธรรม เป็นเจ้า
ของธรรม เป็นพระตถาคต ทรงรู้ธรรมที่ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็น ก็แหละ
กาลนั้น เป็นกาลสมควรที่ท่านทั้งหลายเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคนั้นเทียว แล้ว
พึงทูลถามอรธอันนั้น พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์แก่ท่านทั้งหลายด้วยประการ
ใด ท่านทั้งหลายพึงทรงจำอรธนั้นไว้ด้วยประการนั้นเถิด ฯ

ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า ดูกรท่านอานนตผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคพระองค์
นั้นเป็นผู้ผู้มีพระจักขุ มีพระญาณ มีธรรม เป็นผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้ตรัสบอก ทรงให้
เป็นไป ทรงแสดงประโยชน์ ประทานอมตธรรม เป็นเจ้าของธรรม เป็นพระ
ตถาคต ทรงรู้ธรรมที่ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็น ก็แหละกาลนั้น เป็นกาล
สมควรที่กระผมทั้งหลายเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคนั้นเทียว แล้วพึงทูลถามอรธ
อันนั้น พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์แก่กระผมทั้งหลายด้วยประการใด กระผม
ทั้งหลายพึงทรงจำอรธนั้นไว้ด้วยประการนั้นโดยแท้ ก็แต่ว่า ท่านพระอานนตพระ
ศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว และเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญูญกย่องแล้ว
ท่านพระอานนตย์ย่อมสามารถ เพื่อจำแนกอรธแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรธโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ขอท่าน
พระอานนตที่ไม่ทำความหนักใจแล้วจงจำแนกเถิด ฯ

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้นท่านทั้งหลาย
จงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระอานนท์แล้ว
ท่านพระอานนท์ก็ได้กล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลาย
ทรงแสดงอุเทศโดยย่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม
บุคคลควรทราบ ... พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้
ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดาร เสด็จจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย กิเลสอุเทศนั้น สิ่งที่ไม่เป็นธรรมเป็นไฉน สิ่งที่เป็นธรรมเป็นไฉน
สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นไฉน และสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นไฉน ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย ความเห็นผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความเห็นชอบเป็นสิ่งที่
เป็นธรรม อกุศลธรรมอันลามกมีใช่น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความเห็นผิดเป็นปัจจัย เป็นสิ่ง
ที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีใช่น้อย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์เพราะ
ความเห็นชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ความดำริผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความดำริชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย การเจรจาผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การเจรจาชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย การงานผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การงานชอบเป็น
สิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย การเลี้ยงชีพผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การเลี้ยงชีพ
ชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ความพยายามผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความ
พยายามชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ความระลึกละผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความระลึกละ
ชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ความตั้งใจผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความตั้งใจชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ความรู้ผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความรู้ชอบเป็นสิ่งที่
เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ความพินิจผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความพินิจชอบเป็น
สิ่งที่ เป็นธรรม อกุศลธรรมอันลามกมีใช่น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความพินิจผิดเป็น
ปัจจัย เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีใช่น้อย ย่อมถึงความเจริญ
บริบูรณ์ เพราะความหลุดพ้นชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุเทศโดย

ย่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ ...
พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรรถ
โดยพิสดาร เสด็จออกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เราย่อม
รู้อรรถแห่งอุเทศอันพระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดย
พิสดารนี้ ได้โดยพิสดารด้วยประการอย่างนี้ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ก็และท่าน
ทั้งหลายห้วงอยู่ พึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามอรรถอันนั้นเถิด พระผู้
มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงพยากรณ์ด้วยประการใด ท่านทั้งหลายพึงทรงจำ
อรรถนั้นไว้ด้วยประการนั้นเถิด ฯ

ภิกษุเหล่านั้นรับคำพระอนนทฺ์แล้ว ขึ้นชมโมทนาภาสิตของท่านพระ-
*อนนทฺ์ ลุกจากอาสนะ ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคม
พระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศโดยย่อว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ ... พึง
ปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดย
พิสดาร เสด็จออกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระผู้
มีพระภาคเสด็จหลีกไปแล้วไม่นาน ข้าพระองค์ทั้งหลายได้พูดกันว่า ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศโดยย่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่
เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ ... พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตาม
สิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดาร เสด็จออกจากอาสนะ
เข้าไปสู่พระวิหาร ใครหนอแล พึงจำแนกอรรถแห่งอุเทศอันพระผู้มีพระภาค
ทรงแสดงแล้วโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ดังนี้
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เหล่านั้นแล ได้มีความเห็นร่วมกันว่า ท่าน
พระอนนทฺ์นี้แล พระศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว และเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลาย
ผู้เป็นวิญญูญกย่องแล้ว ท่านพระอนนทฺ์ย่อมสามารถเพื่อจำแนกอรรถแห่งอุเทศที่
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้
ไฉนหนอ เราทั้งหลายพึงเข้าไปหาท่านพระอนนทฺ์ถึงที่อยู่ ครั้นแล้วพึงถามอรรถ
อันนั้นกะท่านพระอนนทฺ์ ท่านพระอนนทฺ์จักพยากรณ์แก่เราทั้งหลายด้วยประการ
ใด เราทั้งหลายจักทรงจำไว้ด้วยประการนั้น ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลำดับ
นั้นแล ข้าพระองค์ทั้งหลายได้เข้าไปหาท่านพระอนนทฺ์ถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้ถาม
อรรถอันนั้นกะท่านพระอนนทฺ์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระอนนทฺ์ได้จำแนก
อรรถด้วยดีแก่ข้าพระองค์เหล่านั้น ด้วยอาการเหล่านี้ ด้วยบทเหล่านี้ ด้วยพยัญชนะ
เหล่านี้แล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดีแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อนนทฺ์เป็นบัณฑิต อนนทฺ์เป็นผู้มีปัญญามาก แม้หากว่าเธอทั้งหลายพึงเข้ามาหา

เราแล้วถามอรรถอันนั้น แม้เราเองก็พึงพยากรณ์อรรถนั้นเหมือนอย่างที่ท่านที่
พยากรณ์แล้วนั้นแหละ นั้นเป็นอรรถของอุเทศนั้น และเธอทั้งหลายพึงทรงจำ
อรรถนั้นไว้อย่างนั้นเถิด ฯ

จบสูตรที่ ๓

อาชินสูตร

[๑๑๖] ครั้งนั้นแล ปริพาชกชื่อว่าอาชินะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกัน
ไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ เพื่อนพรหมจรรย์ของข้าพเจ้าทั้งหลายชื่อว่าบัณฑิต เพราะ
คิดจิตตูปบาทได้ ๕๐๐ ดวง ซึ่งเป็นเครื่องชักถามอัญญเดียรฉิยทั้งหลาย อัญญ-
*เดียรฉิยทั้งหลายเป็นผู้ถูกข่มขี่แล้ว รู้ตัวว่าถูกข่มขี่ ฯ

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายทรงจำเหตุแห่งความเป็นบัณฑิตได้หรือไม่ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า
ข้าแต่พระผู้มีพระภาค กาลนี้เป็นกาลควร ข้าแต่พระสุคต กาลนี้เป็นกาลควร
ที่พระผู้มีพระภาคพึงทรงภาษิต ภิกษุทั้งหลายได้ฟังพระดำรัสของพระผู้มีพระภาค
แล้วจักทรงจำไว้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น เธอ
ทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมข่มขี่
บีบคั้นวาทะอันไม่เป็นธรรมด้วยวาทะอันไม่เป็นธรรม และย่อมยังบริษัทผู้ไม่
ประกอบด้วยธรรมให้ยินดีด้วยวาทะอันไม่เป็นธรรม บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรม
นั้น ย่อมสรรเสริญเสียงเอ็ดอึงเพราะวาทะอันไม่เป็นธรรมนั้นว่า ดูกรท่านผู้เจริญ
ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ดูกรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ฯ

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมข่มขี่บีบคั้นวาทะที่เป็นธรรมด้วยวาทะ
ที่ไม่เป็นธรรม และย่อมยังบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมให้ยินดีด้วยวาทะที่ไม่
เป็นธรรม บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมนั้น ย่อมสรรเสริญเสียงเอ็ดอึงเพราะ
วาทะอันไม่เป็นธรรมนั้นว่า ดูกรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ดูกรท่าน
ผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ฯ

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมข่มขี่บีบคั้นวาทะที่เป็นธรรมและวาทะ
ที่ไม่เป็นธรรมด้วยวาทะที่ไม่เป็นธรรม และย่อมยังบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรม
ให้ยินดีด้วยวาทะไม่เป็นธรรม บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมนั้น ย่อมสรรเสริญ
เสียงเอ็ดอึงเพราะวาทะอันไม่เป็นธรรมนั้นว่า ดูกรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็น
บัณฑิตหนอ ดูกรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ฯ

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมข่มขี่บีบคั้นวาทะที่ไม่เป็นธรรมด้วย

วาทะที่เป็นธรรม และย่อมยังบริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมให้ยินดีด้วยวาทะที่เป็นธรรม บริษัทผู้ไม่ประกอบด้วยธรรมนั้น ย่อมสรรเสริญเสียงเอ็ดอึงเพราะวาทะอันเป็นธรรมนั้นว่า ดูกรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ดูกรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ฯ

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมชมจีบคั่นวาทะที่เป็นธรรมด้วยวาทะที่เป็นธรรม และย่อมยังบริษัทผู้ประกอบด้วยธรรมให้ยินดีด้วยวาทะที่เป็นธรรม บริษัทผู้ประกอบด้วยธรรมนั้น ย่อมสรรเสริญเสียงเอ็ดอึงเพราะวาทะที่เป็นธรรมนั้นว่า ดูกรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ดูกรท่านผู้เจริญ ท่านผู้นี้เป็นบัณฑิตหนอ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์บุคคลควรทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม และสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้วพึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรมตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมเป็นไฉน สิ่งที่เป็นธรรมเป็นไฉน สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นไฉน และสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นไฉน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเห็นผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความเห็นชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม อกุศลธรรมอันลามกมีไฉ่น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความเห็นผิดเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีไฉ่น้อย ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์เพราะความเห็นชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความดำริผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความดำริชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การเจรจาผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การเจรจาชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การงานผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การงานชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การเลี้ยงชีพผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การเลี้ยงชีพชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความพยายามผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความพยายามชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความระลึกผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความระลึกชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความตั้งใจผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความตั้งใจชอบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความรู้ผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความรู้ชอบเป็นสิ่งที่
เป็นธรรม ... ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความพินิจเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความพินิจชอบเป็น
สิ่งที่ เป็นธรรม อกุศลธรรมอันลามกมีใช้น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความพินิจเป็น
ปัจจัย เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีใช้น้อย ย่อมถึงความเจริญ
บริบูรณ์ เพราะความพินิจชอบเป็นปัจจัย เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ เป็นธรรมบุคคลควรทราบ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และ
สิ่งที่ เป็นประโยชน์บุคคลควรทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม และสิ่งที่ เป็นธรรม
สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ เป็นประโยชน์แล้วพึงปฏิบัติตามสิ่งที่ เป็นธรรม
ตามสิ่งที่ เป็นประโยชน์ คำที่เรากล่าวดังนั้นนี้ เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยเหตุนี้ ๑

จบสูตรที่ ๔

สการวสูตร

[๑๑๗] ครั้นนั้นแล พราหมณ์ชื่อว่าสการวะ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึง
กันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรหนอแลเป็นฝั่งนี้ อะไรเป็นฝั่งโน้น พระผู้มีพระภาค
ตรัสตอบว่า ดูกรพราหมณ์ มิจาติฐิเป็นฝั่งนี้ สัมมาติฐิเป็นฝั่งโน้น มิจา-
*สังกัปเปเป็นฝั่งนี้ สัมมาสังกัปเปเป็นฝั่งโน้น มิจาวาจาเป็นฝั่งนี้ สัมมาวาจา
เป็นฝั่งโน้น มิจากัมมันตะเป็นฝั่งนี้ สัมมากัมมันตะเป็นฝั่งโน้น มิจาอาชีวะ
เป็นฝั่งนี้ สัมมาอาชีวะเป็นฝั่งโน้น มิจาวายามะเป็นฝั่งนี้ สัมมาวายามะเป็น
ฝั่งโน้น มิจาสติเป็นฝั่งนี้ สัมมาสติเป็นฝั่งโน้น มิจาสมาธิเป็นฝั่งนี้ สัมมา-
*สมาธิเป็นฝั่งโน้น มิจาญาณะเป็นฝั่งนี้ สัมมาญาณะเป็นฝั่งโน้น มิจาวิมุตติเป็น
ฝั่งนี้ สัมมาวิมุตติเป็นฝั่งโน้น ดูกรพราหมณ์ นี้แลเป็นฝั่งนี้ นี้เป็นฝั่งโน้น ๑

ในหม่อมมนุษย์ เหล่าชนผู้ไปถึงฝั่งโน้นมีประมาณน้อย ส่วน

หมู่สัตว์นอกนี้เลาะไปตามฝั่งทั้งนั้น ส่วนชนเหล่าใดประ

พฤติตามธรรมในธรรม อันพระตถาคตตรัสแล้วโดยชอบ

ชนเหล่านั้นจักข้ามพ้นวัฏฏะ อันเป็นบ่วงมารที่ข้ามพ้นได้แสน

ยาก แล้วจักถึงฝั่งโน้น คือ นิพพาน บัณฑิตละกรรมดำ

เสียแล้ว พึงยังธรรมขาวให้เจริญ บัณฑิตละกามทั้งหลาย

แล้ว เป็นผู้ไม่มีกังวล ออกจากความอาลัย อาศัยธรรม

ที่ไม่มีความอาลัย พึงปรารถนาความยินดียิ่งในวิเวก ๑- ที่ยินดี

ได้แสนยาก บัณฑิตพึงชำระตนให้ผ่องแผ้ว จากเครื่อง

เศร้าหมองจิตทั้งหลาย บัณฑิตเหล่าใด อบรมโดยชอบใน

องค์กรธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย ไม่ถ้อยมั่นแล้ว ยินดีใน
นิพพาน เป็นที่สละความถ้อยมั่น บัณฑิตเหล่านั้นสิ้นอาสวะ
มีความรุ่งเรือง ดับสนิทแล้วในโลก ฯ

จบสูตรที่ ๕

โอริมสูตร

[๑๑๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงฝั่งนี้และฝั่งโน้นแก่เธอทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับแต่พระผู้มีพระ
*ภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฝั่งนี้เป็นไฉน และฝั่ง
โน้นเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย มิจฉาทิฐิเป็นฝั่งนี้ สัมมาทิฐิเป็นฝั่งโน้น ฯ๑
มิจฉาวิมุตติเป็นฝั่งนี้ สัมมาวิมุตติเป็นฝั่งโน้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่แลเป็นฝั่งนี้
นี้เป็นฝั่งโน้น ฯ

บรรดาคนทั้งหลาย เหล่าชนที่ไปถึงฝั่งโน้น มีประมาณ
น้อย ส่วนหมู่อื่นนอกนี้ละเลยไปตามฝั่งทั้งนั้น ส่วนชน
เหล่าใดเป็นผู้ประพฤติตามธรรม ในธรรมอันพระตถาคต
ตรัสแล้วโดยชอบ ชนเหล่านั้นจักข้ามพ้นวัฏฏะอันเป็น
บ่วงมาร ที่ข้ามพ้นได้แสนยาก แล้วจักถึงฝั่งโน้น คือ
นิพพาน บัณฑิตละธรรมดำเลี้ยวแล้ว พึงยังธรรมขาวให้เจริญ

@๑. กายวิเวก จิตตวิเวก อุปธิวิเวก

บัณฑิตละกามทั้งหลายแล้ว เป็นผู้ไม่มีกังวล ออกจาก
ความอาลัย อาศัยธรรมที่ไม่มีความอาลัย ปราศรณา
ความยินดียิ่งในวิเวกที่ยินดีได้แสนยาก บัณฑิตพึงยังตน
ให้ผ่องแผ้วจากเครื่องเศร้าหมองจิตทั้งหลาย บัณฑิตเหล่าใด
อบรมจิตแล้วโดยชอบ ในองค์กรธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย
ไม่ถ้อยมั่นแล้ว ยินดีในนิพพานเป็นที่สละความถ้อยมั่น
บัณฑิตเหล่านั้น สิ้นอาสวะ มีความรุ่งเรือง ดับสนิท
แล้วในโลก ฯ

จบสูตรที่ ๖

ปัจโจโรหณีสูตรที่ ๑

[๑๑๙] ก็โดยสมัยนั้นแล พราหมณ์ชื่อว่าชาณฺโณโสณีสถานกาลในวัน
อุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมทั้งคู่อันใหม่ ถือกำหญาสาสดไป ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ในที่ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็น
ชาณฺโณโสณิพราหมณ์ ผู้สถานกาลในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมทั้งคู่อันใหม่ ถือ
กำหญาสาสดยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ในที่ไม่ไกล ครั้นแล้วได้ตรัสถาม

ชาณุโสณิพราหมณ์ว่า ดูกรพราหมณ์ เพราะเหตุไรหนอ ท่านจึงสนานเกล้า
ในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมทั้งคู่อันใหม่ ถือค้ำหญาศตมาयीนอยู่ ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง วันนี้เป็นวันอะไรของสกุลพราหมณ์ ชาณุโสณิพราหมณ์กราบทูล
ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ วันนี้เป็นวันปลงบาปของสกุลพราหมณ์ ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ ก็พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายย่อมมีด้วย
ประการใดเล่า ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พราหมณ์ทั้งหลายในโลกนี้ ในวันอุโบสถ
สนานเกล้า นุ่งห่มผ้าไหมทั้งคู่อันใหม่ ทาแผ่นดิน ด้วยโคลมยอันสด
ลาดด้วยหญ้าคาที่เขียวสดแล้ว สำเร็จการนอนในระหว่างกองทรายและเรือนไฟ
พราหมณ์เหล่านั้นย่อมลุกขึ้นประนมอัญชลี นมัสการไฟสามครั้งในราตรีนั้น
ด้วยการกล่าวว่า ข้าพเจ้าทั้งหลายขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย
ขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ ดังนี้ และย่อมยังไฟให้อ้อมหน้าด้วยเนยใส น้ำมัน
และเนยข้นอันเพียงพอ และโดยล่วงราตรีนั้นไป ก็เลี้ยงพราหมณ์ทั้งหลายให้อ้อม
หน้าด้วยทณียโภชนาหารอันประณีต ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พิธีปลงบาปของ
พราหมณ์ทั้งหลายย่อมมีด้วยประการอย่างนี้ ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายย่อมมีโดย
ประการอื่น ส่วนพิธีปลงบาปในวินัยของพระอริยะย่อมมีโดยประการอย่างอื่น ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พิธีปลงบาปในวินัยของพระอริยะ ย่อมมี
อย่างไรเล่า ขอประทานพระวโรกาส ขอพระโคตมผู้เจริญ โปรดทรงแสดงธรรม
โดยประการที่เป็นพิธีปลงบาป ในวินัยของพระอริยะแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ ถ้าเช่นนั้นท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ฯ

ชาณุโสณิพราหมณ์ทูลรับแต่พระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
วิบากแห่งมิจาติฐิ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจาติฐิ ย่อมปลงบาปจากมิจาติฐิ ย่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจาสังกัปปะ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งทั้งใน
สัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจาสังกัปปะ ย่อมปลงบาปจาก
มิจาสังกัปปะ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจาวาจา เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งใน
ปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจาวาจา ย่อม
ปลงบาปจากมิจาวาจา ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจากัมมันตะ เป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจา-
กัมมันตะ ย่อมปลงบาปจากมิจากัมมันตะ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่ง
มิจาอาชีวะ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็น

ดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาอาชีวะ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาอาชีวะ ย่อมพิจารณาเห็น
ดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาวายามะ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาวายามะ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาวายามะ
ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาสติเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งใน
สัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาสติ ย่อมปลงบาปจาก
มิจฉาสติ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาสมาธิ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งใน
ปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาสมาธิ
ย่อมปลงบาปจากมิจฉาสมาธิ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาญาณะ เป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉา-
ญาณะ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาญาณะ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉา-
*วิมุตติ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อม
ละมิจฉาวิมุตติ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาวิมุตติ ดูกรพราหมณ์ พิธีปลงบาปในวินัยแห่ง
พระอริยะ ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล ฯ

ชาณุโสโสนีพราหมณ์กราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พิธีปลงบาป
ของพราหมณ์ทั้งหลายย่อมมีโดยประการอย่างอื่น ส่วนพิธีปลงบาปในวินัยของพระ-
*อริยะย่อมมีโดยประการอย่างอื่น ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็พิธีปลงบาปของพราหมณ์
ทั้งหลาย ย่อมไม่ถึงเสียที่ ๑๖ แห่งพิธีปลงบาปในวินัยแห่งพระอริยะนี้ ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ฯล ฯ ขอพระโคตมผู้เจริญ
โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๗

ปัจจุโรหณีสูตรที่ ๒

[๑๒๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงพิธีปลงบาปอันเป็นอริยะแก่เธอ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟังพิธีปลงบาปอันเป็นอริยะนั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับแต่พระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็พิธีปลงบาป อันเป็นอริยะเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกใน
ธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาทิฐิแล เป็นสิ่งที่ชั่วช้า
ทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้น ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อม
ละมิจฉาทิฐิ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาทิฐิ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉา-
*สังกัปปะ ... แห่งมิจฉาวาจา ... แห่งมิจฉากัมมันตะ ... แห่งมิจฉาอาชีวะ ...
แห่งมิจฉาวายามะ ... แห่งมิจฉาสติ ... แห่งมิจฉาสมาธิ ... แห่งมิจฉาญาณะ ...
แห่งมิจฉาวิมุตติแล เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาวิมุตติ ย่อมปลงจากบาปจากมิจฉาวิมุตติ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้เรากล่าวว่า เป็นพิธีปลงบาปอันเป็นอริยะ ฯ

จบสูตรที่ ๘

ปุปพังคสูตร

[๑๒๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่ง que เริ่มต้นเป็นนิมิตเบื้องต้น แห่ง
ดวงอาทิตย์เมื่อจะอุทัย คือ แสงเงินแสงทอง ฉนั้นใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่ง
เริ่มต้นเป็นนิมิตเบื้องต้นแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย คือ สัมมาทิฐิ ฉนั้นนั่นเหมือนกัน
แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัมมาสังกัปปะ ย่อมเพียงพอแก่บุคคลผู้มีสัมมาทิฐิ
สัมมาวาจา ย่อมเพียงพอแก่บุคคลผู้มีสัมมาสังกัปปะ สัมมากัมมันตะ ย่อมเพียงพอ
แก่บุคคลผู้มีสัมมาวาจา สัมมาอาชีวะ ย่อมเพียงพอแก่บุคคลผู้มีสัมมากัมมันตะ
สัมมาวายามะ ย่อมเพียงพอแก่บุคคลผู้มีสัมมาอาชีวะ สัมมาสติ ย่อมเพียงพอ
แก่บุคคลผู้มีสัมมาวายามะ สัมมาสมาธิ ย่อมเพียงพอ แก่บุคคลผู้มีสัมมาสติ
สัมมาญาณะ ย่อมเพียงพอแก่บุคคลผู้มีสัมมาสมาธิ สัมมาวิมุติ ย่อมเพียงพอแก่
บุคคลผู้มีสัมมาญาณะ ฯ

จบสูตรที่ ๙

อาสาสูตร

[๑๒๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว
ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ธรรม ๑๐
ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ
สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาญาณะ สัมมาวิมุติ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบปัจโจโรหณีวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อธรรมสูตรที่ ๑ ๒. อธรรมสูตรที่ ๒ ๓. อธรรมสูตรที่ ๓
๔. อาชินสูตร ๕. สคารวสูตร ๖. โอริมสูตร ๗. ปัจโจโรหณีสูตรที่ ๑
๘. ปัจโจโรหณีสูตรที่ ๒ ๙. ปุปพังคสูตร ๑๐. อาสวสูตร ฯ

ปาริสุทธวรรคที่ ๓

ปรีสุทธิสสูตร

[๑๒๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นธรรมบริสุทธึ
ผุดผ่อง เว้นจากสукตวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมา-
*ทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ

สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาญาณะ สัมมาวิมุตติ อูกริกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐
ประการนี้แล เป็นธรรมบริสุทธิผู้ผ่อง เว้นจากสุคติวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๑

อุปปันนสูตร

[๑๒๔] อูกริกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ ที่ยังไม่เกิดขึ้น เว้น
จากสุคติวินัยแล้วย่อมไม่เกิดขึ้น ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ
ฯลฯ สัมมาวิมุตติ อูกริกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ที่ยังไม่เกิดย่อมเกิด
ขึ้น เว้นจากสุคติวินัยแล้วย่อมไม่เกิดขึ้น ฯ

จบสูตรที่ ๒

มหัปปผลสูตร

[๑๒๕] อูกริกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นธรรมมีผลมาก
มีอานิสงส์มาก เว้นจากสุคติวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน
คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ อูกริกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล
เป็นธรรมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก เว้นจากสุคติวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๓

ปริโยสานสูตร

[๑๒๖] อูกริกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ เป็นธรรมมีการกำจัด
ราคะเป็นที่สุด มีการกำจัดโทสะเป็นที่สุด มีการกำจัดโมหะเป็นที่สุด เว้นจาก
สุคติวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ
สัมมาวิมุตติ อูกริกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นธรรมมีการกำจัด
ราคะเป็นที่สุด มีการกำจัดโทสะเป็นที่สุด มีการกำจัดโมหะเป็นที่สุด นอกจาก
สุคติวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๔

เอกัณตสูตร

[๑๒๗] อูกริกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อ
ความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อความคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ
เพื่อความรู้อย่าง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เว้นจากสุคติวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม
๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ อูกริกษุทั้งหลาย
ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อ
ความคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้อย่าง เพื่อตรัสรู้
เพื่อนิพพาน เว้นจากสุคติวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๕

ภาวิตสูตรที่ ๑

[๑๒๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุติ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๖

ภาวิตสูตรที่ ๒

[๑๒๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นธรรมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุติ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นธรรมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๗

ภาวิตสูตรที่ ๓

[๑๓๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นธรรมมีการกำจัดราคะเป็นที่สุด มีการกำจัดโทสะเป็นที่สุด มีการกำจัดโมหะเป็นที่สุด เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุติ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นธรรมมีการกำจัดราคะเป็นที่สุด มีการกำจัดโทสะเป็นที่สุด มีการกำจัดโมหะเป็นที่สุด เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๘

ภาวิตสูตรที่ ๔

[๑๓๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อความคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุติ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อความคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เว้นจากสุคตวินัยแล้วย่อมไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๙

มัจฉัตตสูตร

[๑๓๒] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย มิจฉัตตะ (ความเป็นผิด) ๑๐ ประการนี้
๑๐ ประการเป็นไฉน คือ มิจฉาทิฐิ ๑ มิจฉาสังกัปปะ ๑ มิจฉาวาจา ๑
มิจฉากัมมันตะ ๑ มิจฉาอาชีวะ ๑ มิจฉาวายามะ ๑ มิจฉาสติ ๑ มิจฉาสมาธิ ๑
มิจฉาญาณะ ๑ มิจฉาวิมุตติ ๑ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย มิจฉัตตะ ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

สัมมัตตสูตร

[๑๓๓] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย สัมมัตตะ (ความเป็นชอบ) ๑๐ ประการนี้
๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ๑ สัมมาสังกัปปะ ๑ สัมมาวาจา ๑ สัมมา
กัมมันตะ ๑ สัมมาอาชีวะ ๑ สัมมาวายามะ ๑ สัมมาสติ ๑ สัมมาสมาธิ ๑
สัมมาญาณะ ๑ สัมมาวิมุตติ ๑ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย สัมมัตตะ ๑๐ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

จบปาริสุทธีวรรคที่ ๓

สาธุวรรคที่ ๔

สาธุสูตร

[๑๓๔] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดี แก่เธอ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็
สิ่งที่ไม่ดีเป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ความเห็นผิด มิจฉาสังกัปปะ ความดำริผิด
มิจฉาวาจา เจาจาผิด มิจฉากัมมันตะ การงานผิด มิจฉาอาชีวะ เลี้ยงชีพผิด
มิจฉาวายามะ ความพยายามผิด มิจฉาสติ ระลึกผิด มิจฉาสมาธิ ตั้งใจผิด
มิจฉาญาณะรู้ผิด มิจฉาวิมุตติ ความหลุดพ้นผิด นี่เรียกว่าสิ่งที่ไม่ดี ดูกุรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็สิ่งที่ดีเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ความ
ดำริชอบ สัมมาวาจา เจาจาชอบ สัมมากัมมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ
เลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ สัมมาสติ ระลึกชอบ สัมมาสมาธิ
ตั้งใจชอบ สัมมาญาณะ ความรู้ชอบ สัมมาวิมุตติ ความหลุดพ้นชอบ
นี่เรียกว่าสิ่งที่ดี ฯ

จบสูตรที่ ๑

อริยธรรมสูตร

[๑๓๕] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอริยธรรมและอนริยธรรม
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็
อนริยธรรมเป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ฯล ๑ มิจฉาวิมุตติ นี่เรียกว่าอนริยธรรม ดูกุร

ภิกษุทั้งหลาย กักริยธรรมเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุติ นี้เรียกว่า
กริยธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๒

กุศลสูตร

[๑๓๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงกุศลธรรม และอกุศลธรรม
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย กั
กุศลธรรมเป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุติ นี้เรียกว่ากุศลธรรม ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย กักุศลธรรมเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุติ นี้เรียกว่า
กุศลธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๓

อรรถสูตร

[๑๓๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงประโยชน์และสิ่งไม่เป็น
ประโยชน์แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุ
เหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
กัสิ่งไม่เป็นประโยชน์เป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุติ นี้เรียกว่าสิ่งไม่เป็น
ประโยชน์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กัประโยชน์เป็นไฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุติ
นี้เรียกว่าประโยชน์ ฯ

จบสูตรที่ ๔

ธรรมสูตร

[๑๓๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมและอธรรม แก่เธอ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย กัอธรรม
เป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุติ นี้เรียกว่าอธรรม ดูกรภิกษุทั้งหลาย กั
ธรรมเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุติ นี้เรียกว่าธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๕

อาสวธรรมสูตร

[๑๓๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีอาสวะ และธรรม
ที่ไม่มีอาสวะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย กัธรรมที่มีอาสวะ เป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุติ นี้เรียกว่า
ธรรมที่มีอาสวะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กัธรรมที่ไม่มีอาสวะเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ
สัมมาวิมุติ นี้เรียกว่าธรรมที่ไม่มีอาสวะ ฯ

จบสูตรที่ ๖

สาวัชชธรรมสูตร

[๑๔๐] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีโทษและธรรมที่ไม่มีโทษ แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กิธรรมที่มีโทษ เป็นไฉน มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่มีโทษ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กิธรรมที่ไม่มีโทษเป็นไฉน สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่ไม่มีโทษ ฯ

จบสูตรที่ ๗

ตปนิยธรรมสูตร

[๑๔๑] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความเร่าร้อน และธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเร่าร้อน แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กิธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความเร่าร้อนเป็นไฉน มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความเร่าร้อน ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กิธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเร่าร้อนเป็นไฉน สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเร่าร้อน ฯ

จบสูตรที่ ๘

อาจยคามิธรรมสูตร

[๑๔๒] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันเป็นไปเพื่อสังสมกิเลส และธรรมอันไม่เป็นไปเพื่อสังสมกิเลส แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กิธรรมอันเป็นไปเพื่อสังสมกิเลสเป็นไฉน มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมอันเป็นไปเพื่อสังสมกิเลส ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กิธรรมอันไม่เป็นไปเพื่อสังสมกิเลสเป็นไฉน สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมอันไม่เป็นไปเพื่อสังสมกิเลส ฯ

จบสูตรที่ ๙

ทุกขทรมยธรรมสูตร

[๑๔๓] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมมีทุกข์เป็นกำไรและธรรมมีสุขเป็นกำไรแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กิธรรมมีทุกข์เป็นกำไรเป็นไฉน มิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมมีทุกข์เป็นกำไร ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กิธรรมมีสุขเป็นกำไรเป็นไฉน สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ

สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมมีสุขเป็นกำไร ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

ทุกขวิปากธรรมสูตร

[๑๔๔] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมมีทุกข์เป็นวิบากและธรรมมีสุขเป็นวิบากแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมมีทุกข์เป็นวิบากเป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ฯ๑ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่า
ธรรมมีทุกข์เป็นวิบาก ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมมีสุขเป็นวิบากเป็นไฉน สัมมาทิฐิ
ฯ๑ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมมีสุขเป็นวิบาก ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

จบสาธุวรรคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สาธุสูตร ๒. อริยธรรมสูตร ๓. กุศลสูตร ๔. อรรถสูตร
๕. ธรรมสูตร ๖. อาสวธรรมสูตร ๗. สามีขธรรมสูตร ๘. ตปณียธรรมสูตร
๙. อาเจยคามิธรรมสูตร ๑๐. ทุกขุททยธรรมสูตร ๑๑. ทุกขวิปากธรรมสูตร ฯ

อริยมรรควรรคที่ ๕

อริยมรรคสูตร

[๑๔๕] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นอริยมรรคและธรรมที่มีโช่อริยมรรคแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่มีโช่อริยมรรคเป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ฯ๑ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่า
ธรรมที่มีโช่อริยมรรค ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่เป็นอริยมรรคเป็นไฉน
สัมมาทิฐิ ฯ๑ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่เป็นอริยมรรค ฯ

จบสูตรที่ ๑

กัณ्हมรรคสูตร

[๑๔๖] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นมรรคาคำและธรรมที่เป็นมรรคาวา
เป็นมรรคาคำแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุ
ทั้งหลาย ธรรมที่เป็นมรรคาคำเป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ฯ๑ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรม
ที่เป็นมรรคาคำ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่เป็นมรรคาวาเป็นไฉน สัมมาทิฐิ
ฯ๑ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่เป็นมรรคาวา ฯ

จบสูตรที่ ๒

สัทธรรมสูตร

[๑๔๗] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสัทธรรมและอสัทธรรมแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กอสัทธรรมเป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ๗๑ มิจฉาวิมุติ นี้เรียกว่าสัทธรรม ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กอสัทธรรมเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ๗๑ สัมมาวิมุติ นี้เรียกว่าสัทธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๓

สัปปริสธรรมสูตร

[๑๔๘] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสัปปริสธรรมและอสัปปริสธรรมแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กอสัปปริสธรรมเป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ๗๑ มิจฉาวิมุติ นี้เรียกว่าสัปปริสธรรม ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กอสัปปริสธรรมเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ๗๑ สัมมาวิมุติ นี้เรียกว่าสัปปริสธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๔

อุปปาเตตัพพธรรมสูตร

[๑๔๙] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรให้เกิดขึ้นและธรรมที่ไม่ควรให้เกิดขึ้นแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กัธรรมที่ไม่ควรให้เกิดขึ้นเป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ๗๑ มิจฉาวิมุติ นี้เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรให้เกิดขึ้น ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กัธรรมที่ควรให้เกิดขึ้นเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ๗๑ สัมมาวิมุติ นี้เรียกว่าธรรมที่ควรให้เกิดขึ้น ฯ

จบสูตรที่ ๕

อาเสวิตัพพธรรมสูตร

[๑๕๐] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรเสพและธรรมที่ไม่ควรเสพแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กัธรรมที่ไม่ควรเสพเป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ๗๑ มิจฉาวิมุติ นี้เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรเสพ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย กัธรรมที่ควรเสพเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ๗๑ สัมมาวิมุติ นี้เรียกว่าธรรมที่ควรเสพ ฯ

จบสูตรที่ ๖

ภาเวตัพพธรรมสูตร

[๑๕๑] ดูกฤกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรให้เจริญและธรรมที่ไม่ควรให้เจริญแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
กฤษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่ควรให้เจริญเป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรให้เจริญ ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ควรให้เจริญเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่ควรให้เจริญ ฯ

จบสูตรที่ ๗

พหุสีกาตัพพธรรมสูตร

[๑๕๒] ดูกฤกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรทำให้มากและธรรมที่ไม่ควรทำให้มากแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
กฤษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่ควรทำให้มากเป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรทำให้มาก ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ควรทำให้มากเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่ควรทำให้มาก ฯ

จบสูตรที่ ๘

อนุสตริตัพพธรรมสูตร

[๑๕๓] ดูกฤกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรระลึก และธรรมที่ไม่ควรระลึกแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว กฤษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่ควรระลึกเป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรระลึก ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ควรระลึกเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่ควรระลึก ฯ

จบสูตรที่ ๙

สังฆิกาทัพพธรรมสูตร

[๑๕๔] ดูกฤกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรทำให้แจ้งและธรรมที่ไม่ควรทำให้แจ้งแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
กฤษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่ควรทำให้แจ้งเป็นไฉน มิจฉาทิฐิ ฯลฯ มิจฉาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรทำให้แจ้ง ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ควรทำให้แจ้งเป็นไฉน สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาวิมุตติ นี้เรียกว่าธรรมที่ควรทำให้แจ้ง ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบอริยมรรคที่ ๕

จบตติยปัณณาสกที่ ๓

จตุตถปณณาสก

ปุคคลวรรคที่ ๑

[๑๕๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ไม่
ควรเสพ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือบุคคลผู้มีความเห็นผิด ๑ มีความดำริ
ผิด ๑ มีการเจรจาผิด ๑ มีการงานผิด ๑ มีการเลี้ยงชีพผิด ๑ มีความพยายามผิด ๑
มีความระลึกรู้ผิด ๑ มีความตั้งใจผิด ๑ มีความรู้ผิด ๑ มีความหลุดพ้นผิด ๑ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ไม่ควรเสพ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ควรเสพ ธรรม ๑๐ ประการเป็น
ไฉน คือ บุคคลผู้มีความเห็นชอบ ๑ มีความดำริชอบ ๑ มีการเจรจาชอบ ๑
มีการงานชอบ ๑ มีการเลี้ยงชีพชอบ ๑ มีความพยายามชอบ ๑ มีการระลึกรู้ชอบ ๑
มีความตั้งใจชอบ ๑ มีความรู้ชอบ ๑ มีความหลุดพ้นชอบ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ควรเสพ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ไม่ควรคบ...
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ควรคบ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ไม่ควร
นั่งใกล้ ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ควร
นั่งใกล้ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่
ควรบูชา ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้
ควรบูชา ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่
ควรสรรเสริญ ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ควรสรรเสริญ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควร
เคารพ ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควร
เคารพ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควร
ยำเกรง ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควร
ยำเกรง ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่ควรให้
ยินดี ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ควรให้
ยินดี ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมไม่
บริสุทธิ ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อม
บริสุทธิ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมครอบงำ
มานะไม่ได้ ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อม
ครอบงำมานะได้ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมไม่เจริญด้วย
ปัญญา ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมเจริญ
ด้วยปัญญา ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการย่อมประสบสิ่ง
มิใช่บุญเป็นอันมาก ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้มีความเห็นผิด ๑ มี
ความดำริผิด ๑ มีการเจรจาผิด ๑ มีการงานผิด ๑ มีการเลี้ยงชีพผิด ๑ มีความ
พยายามผิด ๑ มีความระลึกผิด ๑ มีความตั้งใจผิด ๑ มีความรู้ผิด ๑ มีความ
หลุดพ้นผิด ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้
แล ย่อมประสบสิ่งมิใช่บุญเป็นอันมาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๑๐ ประการ ย่อมประสบบุญเป็นอันมาก ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ
เป็นผู้มีความเห็นชอบ ๑ มีความดำริชอบ ๑ มีการเจรจาชอบ ๑ มีการงานชอบ ๑
มีการเลี้ยงชีพชอบ ๑ มีความพยายามชอบ ๑ มีความระลึกชอบ ๑ มีความตั้งใจ
ชอบ ๑ มีความรู้ชอบ ๑ มีความหลุดพ้นชอบ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้
ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมประสบบุญเป็นอันมาก ฯ

จบปุคคลวรรคที่ ๑

ขานุสโสณีวรรคที่ ๒

ปัจจุโรหณสูตรที่ ๑

[๑๕๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ขานุสโสณีพราหมณ์สถานเกล้าในวันอุโบสถ
นุ่งห่มผ้าไหมทั้งคู่อันใหม่ ถือกำหญาศาสดไปยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ในที่
ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นขานุสโสณีพราหมณ์
ผู้สถานเกล้าในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมทั้งคู่อันใหม่ ถือกำหญาศาสดยืนอยู่ ณ ที่
ควรส่วนข้างหนึ่งที่ไม่ไกล ครั้นแล้วได้ตรัสถามขานุสโสณีพราหมณ์ว่า ดูกร
พราหมณ์ เพราะเหตุไรหนอ ท่านจึงสถานเกล้าในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมทั้งคู่อันใหม่
ถือกำหญาศาสดมายืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง วันนี้เป็นวันอะไรของสกุล
พราหมณ์ ขานุสโสณีพราหมณ์กราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ วันนี้เป็นวัน
ปลงบาปของสกุลพราหมณ์ ฯ

พ. ดุกรพราหมณ์ ก็พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายย่อมมีด้วยประการใดเล่า ฯ

ข. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พราหมณ์ทั้งหลายในโลกนี้ ในวันอุโบสถ สนานเกล้า นุ่งห่มผ้าไหมทั้งคู่อันใหม่ ทาแผ่นดินด้วยโคลมัยสด ลาดด้วยหญ้าคา ทั้งหลายที่เชียวสดแล้ว สำเร็จการนอนในระหว่างกองทรายและเรือนไฟ ในราตรีนั้น พราหมณ์เหล่านั้นย่อมลุกขึ้นประนมอัญชลินมัสการไฟ ๓ ครั้ง ด้วยการกล่าว ว่า ข้าพเจ้าขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ ดังนี้ และย่อมยังไฟให้อิ่มหนาด้วยเนยใส น้ำมันและเนยชั้นอันเพียงพอ พอล่วงราตรีนั้นไป ย่อมเลี้ยงพราหมณ์ทั้งหลายให้อิ่มหนาด้วยขาทนิยโภชนียาหารอันประณีต ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล ฯ

พ. ดุกรพราหมณ์ พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย ย่อมมีโดยประการอย่างอื่น ส่วนพิธีปลงบาปในวินัยของพระอริยะ ย่อมมีโดยประการอย่างอื่น ฯ

ข. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พิธีปลงบาปในวินัยของพระอริยะย่อมมีโดยประการใดเล่า ขอประทานพระวโรกาส ขอพระโคตมผู้เจริญ โปรดทรงแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ตามพิธีปลงบาปในวินัยของพระอริยะด้วยเถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุกรพราหมณ์ ถ้าเช่นนั้นท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ขาณุโสณิพราหมณ์ทูลรับแต่พระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุกรพราหมณ์ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากของปาณาติบาต เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้งพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละปาณาติบาต ย่อมปลงบาปจากปาณาติบาต ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งอทินนาทานเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้งพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละอทินนาทาน ย่อมปลงบาปจากอทินนาทาน ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งกามสุมิจจาจารเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้งพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละกามสุมิจจาจาร ย่อมปลงบาปจากกามสุมิจจาจาร ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมุสาวาทเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้งพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมุสาวาท ย่อมปลงบาปจากมุสาวาท ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งปิสุณาวาจา เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้งพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละปิสุณาวาจา ย่อมปลงบาปจากปิสุณาวาจา ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมรสาทา เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้งพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว

ย่อมละผลสุวาจา ย่อมปลงบาปจากผลสุวาจา ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่ง
สัมผัสปลาลาพาจา เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้น
ครั้งพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละสัมผัสปลาลาพาจา ย่อมปลงบาปจากสัมผัสปลาลา
พาจา ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งอกิขฌา เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบัน
ทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้งพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละอกิขฌา ย่อม
ปลงบาปจากอกิขฌา ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งพยาบาท เป็นสิ่งที่ชั่วช้า
ทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้งพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละ
พยาบาท ย่อมปลงบาปจากพยาบาท ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาทิฐิ
เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้งพิจารณาเห็นดังนี้
แล้ว ย่อมละมิจฉาทิฐิ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาทิฐิ ดูกรพราหมณ์ พิธีปลงบาป
ในวินัยของพระอริยะะ ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย
ย่อมมีโดยประการอื่น ส่วนพิธีปลงบาปในวินัยของพระอริยะะ ย่อมมีโดย
ประการอื่น ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย ย่อม
ไม่ถึงเสียที่ ๑๖ แห่งพิธีปลงบาปในวินัยของพระอริยะะนี้ ข้าแต่พระโคตม
ผู้เจริญ ญาติของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ฯ๑๑ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำ
ข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๑

ปัจจุโรหณสูตรที่ ๒

[๑๕๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงพิธีปลงบาปอันเป็นของพระ
อริยะะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุ
เหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็พิธีปลงบาปอันเป็นของพระอริยะะเป็นไฉน อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากของปาณาติบาต เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งใน
สัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้งพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละปาณาติบาต ย่อม
ปลงบาปจากปาณาติบาต ... ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาทิฐิ เป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ อริยสาวกนั้นครั้งพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว
ย่อมละมิจฉาทิฐิ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาทิฐิ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าพิธี
ปลงบาปอันเป็นของพระอริยะะ ฯ

จบสูตรที่ ๒

สคารวสูตร

[๑๕๙] ครั้งนั้นแล สคารวพราหมณ์ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว

แล้ว ได้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ อะไรหนอแลเป็นฝั่งนี้ อะไรเป็นฝั่งโน้น พระผู้มีพระภาค
ตรัสตอบว่า ดูกรพราหมณ์ ปาณาติบาตเป็นฝั่งนี้ เจตนาเครื่องเว้นจาก
ปาณาติบาตเป็นฝั่งโน้น อทินนาทานเป็นฝั่งนี้ เจตนาเครื่องเว้นจากอทินนาทานเป็น
ฝั่งโน้น กาเมสุมิจจาคารเป็นฝั่งนี้ เจตนาเครื่องเว้นจากกาเมสุมิจจาคารเป็นฝั่งโน้น
มุสาวาทเป็นฝั่งนี้ เจตนาเครื่องเว้นจากมุสาวาทเป็นฝั่งโน้น ปิสุณาวาจาเป็นฝั่งนี้
เจตนาเครื่องเว้นจากปิสุณาวาจาเป็นฝั่งโน้น ผรุสวาจาเป็นฝั่งนี้ เจตนาเครื่องเว้น
จากผรุสวาจาเป็นฝั่งโน้น สัมผัสปลาวาจาเป็นฝั่งนี้ เจตนาเครื่องเว้นจาก
สัมผัสปลาวาจาเป็นฝั่งโน้น อภิชฌาเป็นฝั่งนี้ อนภิชฌาเป็นฝั่งโน้น พยาบาท
เป็นฝั่งนี้ อพยาบาทเป็นฝั่งโน้น มิจฉาทิฐิเป็นฝั่งนี้ สัมมาทิฐิเป็นฝั่งโน้น ดูกร
พราหมณ์ นี่แลเป็นฝั่งนี้ นี่แลเป็นฝั่งโน้น ฯ

ในหมู่มนุษย์ เหล่าชนที่ไปถึงฝั่งโน้นมีประมาณน้อย ส่วน
หมู่สัตว์นอกนี้เล่าไปตามฝั่งทั้งนั้น ส่วนชนเหล่าใด
ประพฤติตามธรรม ในธรรมอันพระตถาคตตรัสแล้วโดยชอบ
ชนเหล่านั้นจักข้ามพ้นวัฏฏะ อันเป็นบ่วงมารที่ข้ามพ้นได้
แสนยาก แล้วจักถึงฝั่งโน้น คือ นิพพาน บัณฑิตละกรรม
ดำเลียมแล้ว พึงยังธรรมขาวให้เจริญ บัณฑิตละกามทั้งหลาย
แล้ว เป็นผู้ไม่มีกังวล ออกจากความอาลัย อาศัยธรรมไม่มี
ความอาลัย พึงปรารถนาความยินดีในวิเวกที่ยินดีได้
แสนยาก บัณฑิตพึงชำระตนให้ผ่องแผ้ว จากเครื่องเศร้า
หมองจิตทั้งหลาย บัณฑิตเหล่าใด อบรมจิตโดยชอบใน
องค์ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย ไม่ถือมั่นแล้ว ยินดี
ในนิพพานเป็นที่สละความถือมั่น บัณฑิตเหล่านั้นสิ้นอาสวะ
มีความรุ่งเรือง ดับสนิทแล้วในโลก ฯ

จบสูตรที่ ๓

โอริมสูตร

[๑๕๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงฝั่งนี้และฝั่งโน้นแก่เธอทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับแต่พระผู้มีพระ
ภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฝั่งนี้เป็นไฉน และฝั่ง
โน้นเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปาณาติบาตเป็นฝั่งนี้ เจตนาเครื่องเว้นจาก
ปาณาติบาต เป็นฝั่งโน้น ... มิจฉาทิฐิเป็นฝั่งนี้ สัมมาทิฐิเป็นฝั่งโน้น ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย นี่แลเป็นฝั่งนี้ นี่แลเป็นฝั่งโน้น ฯ

ในหมู่มนุษย์ เหล่าชนที่ไปถึงฝั่งโน้น มีประมาณน้อย

ส่วนหมู่วัดวันออกนี้ไล่ไปตามฝั่งทั้งนั้น ส่วนชนเหล่าใด
ประพฤติตามธรรม ในธรรมอันพระศาสดาตรัสแล้ว
โดยชอบ ชนเหล่านั้นจักข้ามพ้นวิญญู อันเป็นบ่วงมาร
ที่ข้ามพ้นได้แสนยาก แล้วจักถึงฝั่งโน้น คือ นิพพาน
บัณฑิตละกรรมดำเสียแล้ว พึงยังธรรมขาวให้เจริญ บัณฑิต
ละกามทั้งหลายแล้ว เป็นผู้ไม่มีกังวล ออกจากความอาลัย
อาศัยธรรมไม่มีความอาลัย พึงปรารถนาความยินดียิ่งใน
วิเวกที่ยินดีได้แสนยาก บัณฑิตพึงชำระตนให้ผ่องแผ้วจาก
เครื่องเศร้าหมองจิตทั้งหลาย บัณฑิตเหล่าใดอบรมจิตแล้ว
โดยชอบ ในองค์ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย ไม่ถือมั่น
แล้ว ยินดีในนิพพานเป็นที่สละความถือมั่น บัณฑิตเหล่านั้น
สิ้นอาสวะ มีความรุ่งเรือง ดับสนิทแล้วในโลก ฯ

จบสูตรที่ ๔

อธรรมสูตรที่ ๑

[๖๖๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์
บุคคลควรทราบ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ ครั้น
ทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็น
ประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นไฉน คือ ปาณาติบาต
อทินนาทาน กาเมสุมิฉาจาร มุสาวาท ปิสุณวาจา ผรุสวาจา
สัมผัสปลาปวาท อภิขยา พยาบาท มิจฉาทิฐิ นี้เรียกว่าสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและ
สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เป็นธรรม และสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นไฉน
คือ เจตนาเครื่องงดเว้นจากปาณาติบาต ... จากสัมผัสปลาปวาท อนภิขยา
อพยาบาท สัมมาทิฐิ นี้เรียกว่าสิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ บุคคล
ควรทราบ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ ครั้นทราบสิ่ง
ที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ สิ่งที่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นประโยชน์
แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ คำที่เรากล่าวดังนี้
เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยข้อนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

อธรรมสูตรที่ ๒

[๖๖๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรม และสิ่งที่เป็นธรรม บุคคล

ควรทราบ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ
ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่ไม่เป็น
ประโยชน์แล้วพึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์
พระผู้มีพระภาคผู้สุดครันตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว เสด็จลุกขึ้นจากอาสนะ
เข้าไปสู่พระวิหาร ลำดับนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงหลีกไปแล้วไม่นาน ภิกษุเหล่านั้น
ได้พูดกันดังนี้ว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลาย
ทรงแสดงอุเทศนี้โดยย่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรม และ สิ่งที่เป็น
ธรรมบุคคลควรทราบ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์บุคคลควร
ทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ และ
สิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์
ดังนี้ ไม่ได้ทรงจำแนกอรธโดยพิสดาร เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร
เสีย ใครหนอแลพึงจำแนกอรธแห่งอุเทศ ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ
ไม่ทรงจำแนกโดยพิสดารนี้โดยพิสดารได้ ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นมีความเห็น
ร่วมกันว่า ท่านพระมหากัจจายนะนี้แล พระศาสดาทรงสรรเสริญ และเพื่อนสพรหม
จารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญูญกย่อง ท่านพระมหากัจจายนะคงสามารถเพื่อจำแนกอรธ-
แห่งอุเทศ ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกโดยพิสดารนี้ โดย
พิสดารได้ โฉนหนอ พวกเราพึงเข้าไปหาท่านพระมหากัจจายนะถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว
พึงถามอรธข้อนี้กะท่านพระมหากัจจายนะเถิด ท่านพระมหากัจจายนะจักพยากรณ์
แก่เราทั้งหลายด้วยประการใด เราทั้งหลายจักทรงจำเนื้อความนั้นไว้ด้วยประการนั้น
ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นได้เข้าไปหาท่านพระมหากัจจายนะถึงที่อยู่ได้ปราศรัย
กับท่านพระมหากัจจายนะ ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวกะท่านพระมหากัจจายนะว่า ดูกรท่าน
กัจจายนะผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุเทศนี้โดยย่อว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ ... พึง
ปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรธ
โดยพิสดาร เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ดูกรท่านผู้มีอายุ เมื่อพระผู้มี
พระภาคของเราทั้งหลาย ทรงหลีกไปแล้วไม่นาน กระผมทั้งหลายได้พูดกันดังนี้ว่า
ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุเทศนี้โดยย่อว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ ... พึง
ปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรธโดย
พิสดาร เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ใครหนอแลพึงจำแนกอรธแห่ง
อุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรธโดยพิสดารนี้โดย
พิสดารได้ ดังนี้ ดูกรท่านผู้มีอายุ กระผมทั้งหลายได้มีความเห็นร่วมกันว่า ท่าน

พระมหากัจจายณะนี้แล พระศาสดาทรงสรรเสริญแล้ว และเพื่อนสพรหมจารี
ทั้งหลายเป็นผู้เป็นวิญญูญกย่องแล้ว ท่านพระมหากัจจายณะจะสามารถเพื่อจำแนก
อรรถแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดาร
นี้โดยพิสดารได้ ไฉนหนอ เราทั้งหลายพึงเข้าไปหาท่านพระมหากัจจายณะถึงที่อยู่
ครั้นแล้วพึงถามอรรถข้อนี้กะท่านพระมหากัจจายณะเถิด ท่านพระมหากัจจายณะจัก
พยากรณ์แก่เราทั้งหลาย ด้วยประการใด เราทั้งหลายจักทรงจำอรรถนั้นไว้ ด้วย
ประการนั้น ขอท่านพระมหากัจจายณะโปรดจำแนกเถิด ฯ

ท่านพระมหากัจจายณะกล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษ
ต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้ เทียวเสาะหาแก่นไม้อยู่ เมื่อต้นไม้ใหญ่มีแก่น
ตั้งอยู่ ล่วงเลยรากไปเสีย ล่วงเลยลำต้นไปเสีย พึงสำคัญกิ่งและใบว่าเป็นแก่น
ไม้ ที่ตนพึงแสวงหา แม้ฉันใด ข้ออุปไมยนี้ก็ฉันนั้น เมื่อพระศาสดาประทับอยู่
เฉพาะหน้าท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายผ่านพ้นพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
เสียแล้ว ย่อมลบล้างอรรถอันนั้นว่า ควรถามข้าพเจ้า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นผู้มีจักขุ มีพระญาณ มีธรรม เป็นผู้ยิ่งใหญ่
เป็นผู้ตรัสบอก ทรงให้เป็นไป ทรงแสดงประโยชน์ ประทานอมตธรรม เป็น
เจ้าของธรรม เป็นพระตถาคต ทรงรู้ธรรมที่ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็น
ก็แลกาลนั้น เป็นการควรแก่พระผู้มีพระภาคที่ท่านทั้งหลายเข้าไปเฝ้าแล้ว พึงทูล
ถามอรรถอันนั้น พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงพยากรณ์ด้วยประการใด
ท่านทั้งหลายพึงทรงอรรถนั้นไว้ด้วยประการนั้นเถิด ฯ

ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า ดูกรท่านพระกัจจายณะผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคเป็น
ผู้มีจักขุ มีพระญาณ มีธรรม เป็นผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้ตรัสบอก ทรงให้เป็นไป
ทรงแสดงประโยชน์ ประทานอมตธรรม เป็นเจ้าของธรรม เป็นพระตถาคต
ทรงรู้ธรรมที่ควรรู้ ทรงเห็นธรรมที่ควรเห็นโดยแท้ ก็แลกาลนั้นเป็นการควรแก่
พระผู้มีพระภาคที่กระผมทั้งหลายเข้าไปเฝ้าแล้ว พึงทูลถามอรรถอันนั้น พระผู้มี
พระภาคของเราทั้งหลายทรงพยากรณ์ด้วยประการใด กระผมทั้งหลายพึงทรงจำอรรถ
นั้นไว้ด้วยประการนั้น ก็แต่ว่าท่านพระมหากัจจายณะพระศาสดาทรงสรรเสริญ
และเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลายเป็นผู้เป็นวิญญูญกย่อง ท่านพระมหากัจจายณะย่อม
สามารถเพื่อจำแนกอรรถแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ได้ทรง
จำแนกอรรถโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ขอท่านพระมหากัจจายณะไม่ทำความ
หนักใจแล้ว จงจำแนกเถิด ฯ

ท่านพระมหากัจจายณะกล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น ท่าน
ทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระมหา
กัจจายณะแล้ว ท่านพระมหากัจจายณะได้กล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มี

พระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุเทศโดยย่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็น
ธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ ...พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่
เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ได้ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดาร เสด็จจากอาสนะเข้าไป
สู่พระวิหาร ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ก็สิ่งที่ไม่เป็นธรรมเป็นไฉน สิ่งที่เป็นธรรม
เป็นไฉน สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นไฉน สิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นไฉน ดูกร
อาวุโสทั้งหลาย การฆ่าสัตว์เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่องงดเว้นจากการฆ่า
สัตว์เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ส่วนอกุศลธรรมอันลามกมีใช้น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะการฆ่า
สัตว์เป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีใช้น้อย ย่อม
ถึงความเจริญเต็มที่ เพราะเจตนาเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่ง
ที่เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย การลักทรัพย์เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่อง
งดเว้นจากการลักทรัพย์เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ส่วนอกุศลธรรมอันลามกมีใช้น้อย
ที่เกิดขึ้นเพราะการลักทรัพย์เป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรม
มีใช้น้อย ย่อมถึงความเจริญเต็มที่ เพราะเจตนาเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์
เป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย การประพฤติดินามเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนา
เครื่องงดเว้นจากการประพฤติดินามเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ส่วนอกุศลธรรม
อันลามกมีใช้น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะการประพฤติดินามเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่ง
ที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีใช้น้อย ย่อมถึงความเจริญเต็มที่
เพราะเจตนาเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดินามเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็น
ประโยชน์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย การพูดเท็จเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่องงดเว้น
จากการพูดเท็จเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ส่วนอกุศลธรรมอันลามกมีใช้น้อย ที่เกิดขึ้น
เพราะการพูดเท็จเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีใช้น้อย
ย่อมถึงความเจริญเต็มที่ เพราะเจตนาเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จเป็นปัจจัย นี่เป็น
สิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย การพูดส่อเสียดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนา
เครื่องงดเว้นจากการพูดส่อเสียดเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ส่วนอกุศลธรรมอันลามกมีใช้
น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะการพูดส่อเสียดเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์
ส่วนกุศลธรรมมีใช้น้อย ย่อมถึงความเจริญเต็มที่ เพราะเจตนาเครื่องงดเว้นจาก
การพูดส่อเสียดเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย การพูดคำหยาบเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่อง
งดเว้นจากการพูดคำหยาบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ส่วนอกุศลธรรมอันลามกมีใช้น้อย

ที่เกิดขึ้นเพราะการพูดคำหยาบเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศล
ธรรมมีใช้น้อย ย่อมถึงความเจริญเต็มที่ เพราะเจตนาเครื่องงดเว้นจากการพูด
คำหยาบเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย การพูดเพื่อเจ้อเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่อง
งดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้อเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ส่วนอกุศลธรรมอันลามกมีใช้น้อย
ที่เกิดขึ้นเพราะการพูดเพื่อเจ้อเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ส่วนกุศล
ธรรมมีใช้น้อย ย่อมถึงความเจริญเต็มที่ เพราะเจตนาเครื่องงดเว้นจากการพูด
เพื่อเจ้อเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย การอยากได้ของผู้อื่นเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การไม่
อยากได้ของผู้อื่นเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ส่วนอกุศลธรรมอันลามกมีใช้น้อย ที่เกิดขึ้น
เพราะการอยากได้ของผู้อื่นเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศล
ธรรมมีใช้น้อย ย่อมถึงความเจริญเต็มที่ เพราะความไม่อยากได้ของผู้อื่นเป็น
ปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ความปองร้ายเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความไม่
ปองร้ายเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ส่วนอกุศลธรรมอันลามกมีใช้น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะ
ความปองร้ายเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีใช้น้อย
ย่อมถึงความเจริญเต็มที่ เพราะความไม่ปองร้ายเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็น
ประโยชน์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ความเห็นผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความเห็นชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ส่วนอกุศลธรรมอันลามกมีใช้น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความเห็น
ผิดเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีใช้น้อย ย่อมถึง
ความเจริญเต็มที่ เพราะความเห็นชอบเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรงแสดงอุเทศโดย
ย่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่ เป็นธรรมบุคคลควรทราบ ...
พึงปฏิบัติตามสิ่งที่ เป็นธรรม ตามสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรธโดย
พิสดาร เสด็จจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เราย่อมรู้
อรธแห่งอุเทศอันพระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกโดยพิสดารนี้
ได้โดยพิสดาร ด้วยประการอย่างนี้ ก็แลท่านทั้งหลายจำนงอยู่ พึงเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคแล้ว พึงทูลถามอรธนั้นเถิด พระผู้มีพระภาคของเราทั้งหลายทรง
พยากรณ์ด้วยประการใด ท่านทั้งหลายพึงทรงจำอรธนั้นไว้ด้วยประการนั้นเถิด ฯ

ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระมหาภิกษุจาณนะ ชื่นชมอนุโมทนา ภาษิตของ
ท่านพระมหาภิกษุจาณนะแล้ว ลุกจากอาสนะ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูล

พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศโดยย่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ ...

พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดารแก่ข้าพระองค์ทั้งหลาย เสด็จจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จกลับไปแล้วไม่นาน ข้าพระองค์ทั้งหลายได้พูดกันว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศนี้โดยย่อว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ ...

พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดารแก่เราทั้งหลาย เสด็จจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ใครหนอแล

พึงจำแนกอรรถแห่งอุเทศอันพระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เหล่านั้นแลได้มีความเห็นร่วมกันว่า ท่านพระมหากัจจายนะนี้แล พระศาสดาทรงสรรเสริญ และเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลายผู้เป็นวิญญูญกย่อง ท่านพระมหากัจจายนะจะสามารถเพื่อจำแนกอรรถแห่งอุเทศ ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกอรรถโดยพิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ไฉนหนอ เราทั้งหลาย

พึงเข้าไปหาท่านพระมหากัจจายนะถึงที่อยู่ ครั้นแล้วพึงถามอรรถข้อนั้นกะท่านพระมหากัจจายนะเถิด ท่านพระมหากัจจายนะจักพยากรณ์แก่เราทั้งหลายด้วยประการใด เราทั้งหลายจักทรงจำอรรถนั้นไว้ด้วยประการนั้น ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลำดับนั้นแล ข้าพระองค์ทั้งหลายได้เข้าไปหาท่านพระมหากัจจายนะถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ได้ถามอรรถข้อนั้นกะท่านพระมหากัจจายนะ ท่านพระมหากัจจายนะได้จำแนกอรรถด้วยดีแก่ข้าพระองค์ทั้งหลาย ด้วยอาการเหล่านั้น ด้วยบทเหล่านั้น ด้วยพยัญชนะเหล่านั้นพระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดีแล้ว ดีแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย มหากัจจายนะเป็นบัณฑิต มหากัจจายนะเป็นผู้มีปัญญามาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้หากเธอทั้งหลายพึงเข้ามาหาเราแล้วถามอรรถข้อนั้น แม้เราพึงพยากรณ์อรรถข้อนั้นอย่างที่มีมหากัจจายนะพยากรณ์แล้วนั้นแหละ นั่นเป็นอรรถแห่งอุเทศนั้น และเธอทั้งหลายพึงทรงจำอรรถนั้นไว้อย่างนั้นเถิด ฯ

จบสูตรที่ ๖

อธรรมสูตรที่ ๓

[๑๖๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลควรทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมเป็นไฉน สิ่งที่เป็นธรรมเป็นไฉน สิ่งที่ไม่เป็น
ประโยชน์เป็นไฉน และสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นไฉน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การฆ่าสัตว์เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่องงดเว้น
จากการฆ่าสัตว์เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ส่วนอกุศลธรรมอันลามกมีไฉ่น้อย ที่เกิดขึ้น
เพราะการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีไฉ่น้อย
ย่อมถึงความเจริญเต็มที่ เพราะเจตนาเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย นี่
เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การลักทรัพย์เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่องงด
เว้นจากการลักทรัพย์เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การประพฤติดีกในกามเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนา
เครื่องงดเว้นจากการประพฤติดีกในกามเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การพูดเท็จเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่องงดเว้น
จากการพูดเท็จเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การพูดส่อเสียดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่อง
งดเว้นจากการพูดส่อเสียดเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การพูดคำหยาบเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่อง
งดเว้นจากการพูดคำหยาบเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การพูดเพ้อเจ้อเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เจตนาเครื่อง
งดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การอยากได้ของผู้อื่นเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม การไม่
อยากได้ของผู้อื่นเป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความปองร้ายเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความไม่ปองร้าย
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเห็นผิดเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ความเห็นชอบ
เป็นสิ่งที่ เป็นธรรม ส่วนอกุศลธรรมอันลามกมีไฉ่น้อย ที่เกิดขึ้นเพราะความเห็น
ผิดเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ส่วนกุศลธรรมมีไฉ่น้อย ย่อมถึง
ความเจริญเต็มที่ เพราะความเห็นชอบเป็นปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่ไม่เป็นธรรมและสิ่งที่เป็นธรรมบุคคลควรทราบ
สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นประโยชน์บุคคลควรทราบ ครั้นทราบสิ่งที่ไม่
เป็นธรรม สิ่งที่เป็นธรรม สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว
พึงปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นธรรม ตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ คำที่เรากล่าวดังนี้ เรากล่าว
แล้วเพราะอาศัยข้อนี้ ฯ

ติวิธสูตร

[๑๖๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวแม่ซึ่งการฆ่าสัตว์ว่า มี ๓ อย่าง คือมีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม่ซึ่งการลักทรัพย์ว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม่ซึ่งการประพฤตินอกกามว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม่ซึ่งการพูดเท็จว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม่ซึ่งการพูดส่อเสียดว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม่ซึ่งการพูดคำหยาบว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม่ซึ่งการพูดเพ้อเจ้อว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม่ซึ่งการอยากได้ของผู้อื่นว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม่ซึ่งความปองร้ายว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง เรากล่าวแม่ซึ่งความเห็นผิดว่ามี ๓ อย่าง คือ มีโลภะเป็นเหตุบ้าง มีโทสะเป็นเหตุบ้าง มีโมหะเป็นเหตุบ้าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย โลภะเป็นแดนเกิดแห่งเหตุของกรรม โทสะเป็นแดนเกิดแห่งเหตุของกรรม โมหะเป็นแดนเกิดแห่งเหตุของกรรม ความสิ้นไปแห่งเหตุของกรรม ย่อมมีได้เพราะความสิ้นไปแห่งโลภะ ความสิ้นไปแห่งเหตุของกรรม ย่อมมีได้เพราะความสิ้นไปแห่งโทสะ ความสิ้นไปแห่งเหตุของกรรม ย่อมมีได้เพราะความสิ้นไปแห่งโมหะ ด้วยประการดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

สปริกกมนสูตร

[๑๖๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ควรงดเว้น มิใช่ธรรมที่ไม่ควรงดเว้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ควรงดเว้น มิใช่ธรรมที่ไม่ควรงดเว้นอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ของบุคคลผู้ฆ่าสัตว์ เป็นการงดเว้นอย่างหนึ่ง การงดเว้นจากการลักทรัพย์ของบุคคลผู้ลักทรัพย์ เป็นการงดเว้นอย่างหนึ่ง การงดเว้นจากการประพฤตินอกกามของบุคคลผู้ประพฤตินอกกาม เป็นการงดเว้นอย่างหนึ่ง การงดเว้นจากการพูดเท็จของบุคคลผู้พูดเท็จ เป็นการงดเว้นอย่างหนึ่ง การงดเว้นจากการพูดส่อเสียดของบุคคลผู้พูดส่อเสียด เป็นการงดเว้นอย่างหนึ่ง การงดเว้นจากการพูดคำหยาบของบุคคลผู้พูดคำหยาบ เป็นการงดเว้นอย่างหนึ่ง การงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อของบุคคลผู้พูดเพ้อเจ้อ เป็นการงดเว้นอย่างหนึ่ง ความไม่อยากรู้ของผู้อื่นของบุคคลผู้มีความอยากรู้ของผู้อื่น เป็นการงดเว้น

อย่างหนึ่ง ความไม่ปองร้ายของบุคคลผู้ปองร้าย เป็นการงดเว้นอย่างหนึ่ง ความเห็นชอบของบุคคลผู้มีความเห็นผิด เป็นการงดเว้นอย่างหนึ่ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย การงดเว้นย่อมมีด้วยประการอย่างนี้ ชรรมนี้ควรงดเว้น มิใช่ธรรมที่ไม่ควรงดเว้น ด้วยประการอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

จุนทสูตร

[๑๖๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ส่วนมะม่วงของนายจุนทกัมมารบุตร ใกล้เมืองปาวา ครั้นนั้นแล นายจุนทกัมมารบุตรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะนายจุนทกัมมารบุตรว่า ดูกรจุนทะ ท่านชอบใจความสะอาดของใครหนอ นายจุนทกัมมารบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พราหมณ์ชาวปัจฉาภูมิ ผู้ถือเต้าน้ำ สวมพวงมลัยสาหร่าย บำเรอไฟ ลงน้ำเป็นวัตร ย่อมบัญญัติความสะอาดไว้ ข้าพระองค์ชอบใจความสะอาดของพราหมณ์พวกนั้น ฯ

พ. ดูกรจุนทะ ก็พวกพราหมณ์ชาวปัจฉาภูมิ ผู้ถือเต้าน้ำ สวมพวงมลัยสาหร่าย บำเรอไฟ ลงน้ำเป็นวัตร ย่อมบัญญัติความสะอาดไว้อย่างไรเล่า ฯ

จ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส พวกพราหมณ์ชาวปัจฉาภูมิ ผู้ถือเต้าน้ำ สวมพวงมลัยสาหร่าย บำเรอไฟ ลงน้ำเป็นวัตร ย่อมชักชวนสาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า มาเถิด บุรุษผู้เจริญ ท่านลุกขึ้นจากที่นอนแต่เช้าตรู่ พึงจับต้องแผ่นดิน ถ้าไม่จับต้องแผ่นดิน พึงจับต้องโคมัยสด ถ้าไม่จับต้องโคมัยสด พึงจับต้องหญ้าเขียวสด ถ้าไม่จับต้องหญ้าเขียวสด พึงบำเรอไฟ ถ้าไม่บำเรอไฟ พึงประนมอัญชลีนอบน้อมพระอาทิตย์ ถ้าไม่ประนมอัญชลีนอบน้อมพระอาทิตย์ พึงลงน้ำ ๓ ครั้ง ทั้งเวลาเย็นเวลาเช้า ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกพราหมณ์ชาวปัจฉาภูมิผู้ถือเต้าน้ำ สวมพวงมลัยสาหร่าย บำเรอไฟ ลงน้ำเป็นวัตร ย่อมบัญญัติความสะอาดอย่างนี้แล ข้าพระองค์ชอบใจความสะอาดของพราหมณ์พวกนั้น ฯ

พ. ดูกรจุนทะ พวกพราหมณ์ชาวปัจฉาภูมิ ผู้ถือเต้าน้ำ สวมพวงมลัยสาหร่าย บำเรอไฟ ลงน้ำเป็นวัตร ย่อมบัญญัติความสะอาดโดยประการอื่น ส่วนความสะอาดในวินัยของพระอริยะ ย่อมมีโดยประการอื่น ฯ

จ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ความสะอาดในวินัยของพระอริยะย่อมมีอย่างไรเล่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ความสะอาดในวินัยของพระอริยะมีอยู่ด้วยประการใด ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ด้วยประการนั้นเถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรจุนทะ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว นายจุนทะก็มาบรรพตทุลรัับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรจุนทะ ความไม่สะอาดทางกายมี ๓ อย่าง ความไม่สะอาดทางวาจา มี ๔ อย่าง ความไม่สะอาดทางใจมี ๓ อย่าง ฯ

ดูกรจุนทะ ก็ความไม่สะอาดทางกายมี ๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรจุนทะ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มัวประติดำสั่ว หยาบช้า มีมือขุ่มด้วยโลหิต ตั้งอยู่ในการฆ่าและการทรมาน ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์มีชีวิต ๑ เป็นผู้ถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้ คือ ถือเอาวัตถุอันเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่น ซึ่งอยู่ในบ้านหรืออยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ ด้วยจิตเป็นขโมย ๑ เป็นผู้ประพฤติผิดในกาม คือ เป็นผู้ถึงความประพฤติล่วงในสตรีที่มารดาภิเษก บิดารักษา พี่ชายน้องชายรักษา พี่สว่น้องสาวรักษา ญาติรักษา ธรรมรักษา สตรีมีสามี ผู้มีอาชญาโดยรอบ โดยที่ผู้ใดแม้สตรีผู้ที่บุรุษคล้องแล้วด้วยพวงมาลัย ๑ ดูกรจุนทะ ความไม่สะอาดทางกายมี ๓ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรจุนทะ ความไม่สะอาดทางวาจามี ๔ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรจุนทะ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มัวประติดำสั่ว คือ เขาอยู่ในสภา ในบริษัท ในท่ามกลางญาติ ในท่ามกลางเสนา หรือในท่ามกลางราชสกุล ถูกผู้อื่นนำไปเป็นพยานซักถามว่า มาเถิดบุรุษผู้เจริญ ท่านรู้สิ่งใดจงพูดสิ่งนั้น ดังนี้ บุคคลนั้นเมื่อไม่รู้กล่าวว่ารู้ หรือเมื่อรู้กล่าวว่าไม่รู้ เมื่อไม่เห็นกล่าวว่าเห็น หรือเมื่อเห็นกล่าวว่าไม่เห็น ดังนี้ เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งผู้อื่น หรือเพราะเหตุเห็นแก่อาณัติเล็กน้อย ด้วยประการดังนี้ ๑ เป็นผู้พูดส่อเสียด คือ ฟังข้างนี้แล้วไปบอกข้างโน้นเพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังข้างโน้นแล้วมาบอกข้างนี้เพื่อทำลายคนหมู่นี้ ยุยงคนทั้งหลายผู้สามัคคีกันให้แตกกัน หรือส่งเสริมคนทั้งหลายผู้แตกกันแล้ว ชอบความแยกกัน ยินดีความแยกกัน เพลิดเพลินในความแยกกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้แยกกัน ๑ เป็นผู้พูดคำหยาบ คือ กล่าววาจาที่หยาบคายกล้าแข็ง ทำให้ผู้อื่นขุ่นใจ เตือนรื้อนแก่ผู้อื่น โกล่ต่อความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อสมาธิ ๑ เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ คือ กล่าวไม่ถูกกาล กล่าวไม่จริง กล่าวไม่อิงอรธ ไม่อิงธรรม ไม่อิงวินัย กล่าววาจาไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้าง ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลไม่ควร ๑ ดูกรจุนทะ ความไม่สะอาดทางวาจามี ๔ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรจุนทะ ความไม่สะอาดทางใจมี ๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรจุนทะ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้อยากได้ของผู้อื่น คือ อยากได้วัตถุเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เป็นเครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นว่า ไฉนหนอ วัตถุเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นพึงเป็นของเรา ดังนี้ ๑ เป็นผู้มัวจิตปองร้าย คือ มี

ความดำริในใจอันชั่วร้ายว่า สัตว์เหล่านี้จึงถูกฆ่า จึงถูกทำลาย จึงขาดสูญ จึง
พินาศ หรืออย่าได้เป็นแล้ว ดังนี้ ๑ เป็นผู้มีความเห็นผิด คือ มีความเห็นวิปริต
ว่า ทานที่บุคคลให้แล้วไม่มีผล การเซ่นสรวงไม่มีผล การบูชาไม่มีผล ผลวิบาก
แห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มี บิดา
ไม่มี สัตว์ผู้เป็นอุปาทิกะไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปโดยชอบ ผู้ปฏิบัติ
ชอบผู้ทำโลกนี้และโลกหน้า ให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้วสอนผู้อื่น
ให้รู้ตาม ย่อมไม่มีในโลก ดังนี้ ๑ ดูกรจุนทะ ความไม่สะอาดทางใจมี ๓ อย่าง
อย่างนี้แล ฯ

ดูกรจุนทะ อุกุศลกรรมบถมี ๑๐ ประการนี้แล ดูกรจุนทะ บุคคลผู้
ประกอบด้วยอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ เมื่อลุกขึ้นจากที่นอนแต่เช้าตรู่ ถึง
แม้จับต้องแผ่นดิน ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้จับต้องแผ่นดิน ก็เป็นผู้
ผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้จับต้องโคมัยสัด ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้
แม้จับต้องโคมัยสัด ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้จับต้องหญ้าอันเขียว
สด ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้จับต้องหญ้าอันเขียวสด ก็เป็นผู้ไม่
สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้จะบำเรอไฟ ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้จะ
บำเรอไฟ ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้เป็นผู้ประนมอัญชลีบนน้อมพระ
อาทิตย์ ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้จะเป็นผู้ไม่ประนมอัญชลีบนน้อม
พระอาทิตย์ ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้จะลงน้ำ ๓ ครั้งทั้งเวลาเย็นเวลา
เช้า ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้จะไม่ลงน้ำ ๓ ครั้งทั้งเวลาเย็นเวลาเช้า
ก็เป็นผู้ไม่สะอาดอยู่นั่นเอง ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่อกุศลกรรมบถ ๑๐
ประการนี้ เป็นความไม่สะอาดด้วย เป็นตัวกระทำไม่สะอาดด้วย ดูกรจุนทะ ก็
เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ นรกจึงปรากฏ
กามนิคิรัจฉานจึงปรากฏ เปตวิสัยจึงปรากฏ หรือว่าทุกตอย่างใดอย่างหนึ่งแม้อื่น
จึงมี ฯ

ดูกรจุนทะ ความสะอาดทางกายมี ๓ อย่าง ความสะอาดทางวาจามี ๔
อย่าง ความสะอาดทางใจมี ๓ อย่าง ฯ

ดูกรจุนทะ ความสะอาดทางกายมี ๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรจุนทะ
บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วาง
ศาสตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณาหวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์
ทั้งปวงอยู่ ๑ ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ไม่ถือเอาวัตถุเป็น
อุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่น ซึ่งอยู่ในบ้านหรืออยู่ในป่า
ที่เจ้าของมิได้ให้ ด้วยจิตเป็นขโมย ๑ ละการประพฤติดินกาม เว้นขาดจากการ
ประพฤติดินกาม ไม่ถึงความประพฤติล่วงในสตรีที่มารดารักษา บิดารักษา

พี่ชายน้องชายรักษา พี่สาวน้องสาวรักษา ญาติรักษา ธรรมรักษา มีสามี มีอาชญา
โดยรอบ โดยที่ สุดแม้สตรีที่บุรุษคล้องแล้วด้วยพวงมาลัย ๑ ดูกรจุนทะ ความ
สะอาดทางกายมี ๓ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรจุนทะ ความสะอาดทางวาจามี ๔ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรจุนทะ
บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ อยู่ในสภา ใน
บริษัท ในท่ามกลางญาติ ในท่ามกลางเสนา หรือในท่ามกลางราชสกุล ถูกผู้
อื่นนำไปเป็นพยานซักถามว่า มาเถิด บุรุษผู้เจริญ ท่านรู้สิ่งใดจงพูดสิ่งนั้น บุรุษ
นั้นเมื่อไม่รู้ก็บอกว่าไม่รู้ หรือเมื่อรู้ก็บอกว่ารู้ เมื่อไม่เห็นก็บอกว่าไม่เห็น หรือเมื่อ
เห็นก็บอกว่าเห็น ไม่เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งผู้อื่น
บ้าง หรือเพราะเหตุเห็นแก่อามิสเล็กน้อย ๑ ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำ
ส่อเสียด ฟังข้างนี้แล้วไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังจากข้างโน้น
แล้วไม่มาบอกข้างนี้เพื่อทำลายคนหมู่นี้ สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริม
คนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดีคนผู้พร้อมเพรียงกัน
ผลิตผลิตในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าววาจาที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน ๑
ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าววาจาที่ไม่มีโทษ เพราะหุ ขวนให้รัก
จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ ๑ ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาด
จากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิงอรรด พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย
พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาล
อันควร ๑ ดูกรจุนทะ ความสะอาดทางวาจามี ๔ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรจุนทะ ความสะอาดทางใจมี ๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรจุนทะ
บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่อยากได้ของผู้อื่น คือ ไม่อยากได้วัตถุเป็นอุปกรณ์แก่
ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นว่า โฉนหนอ วัตถุที่เป็นเครื่องอุปกรณ์
แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจ แห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นพึงเป็นของเรา ดังนี้ ๑
ไม่มีจิตปองร้าย คือ ไม่มีความดำริในใจอันชั่วร้ายว่า สัตว์เหล่านั้นจึงเป็น
ผู้ไม่มีเวร ไม่มีความมุ่งร้ายกัน ไม่มีทุกข์ มีสุข รักษาตนเถิดดังนี้ ๑ มี
ความเห็นชอบ คือ มีความเห็นไม่วิปริตว่า ทานที่บุคคลให้แล้วมีผล การเช่น
สรงมีผล การบูชามีผล ผลวิบากของกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มี
โลกหน้ามี มารดา มี บิดามี สัตว์ผู้เป็นอุปาทิกะมี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไป
ชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตน
เองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม มีอยู่ ดังนี้ ๑ ดูกรจุนทะ ความสะอาดทางใจมี ๓
อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรจุนทะ กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้แล ดูกรจุนทะ บุคคลผู้ประ
กอบด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ ลุกขึ้นจากที่นอนแต่เช้าตรู่ ถึงแม้จะต้อง

แผ่นดิน ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้ไม่จับต้องแผ่นดิน ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้จับต้องโคลมยสด ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้ไม่จับต้องโคลมยสด ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้จับต้องหล้าอันเขียวสด ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้ไม่จับต้องหล้าอันเขียวสด ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้บ้ำเรอไฟ ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้ไม่บ้ำเรอไฟ ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้ประนมอัญชลีมอบน้อมพระอาทิตย์ ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้ไม่ประนมอัญชลีมอบน้อมพระอาทิตย์ ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้ลงน้ำ ๓ ครั้งทั้งเวลาเย็นเวลาเช้า ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงแม้ไม่ลงน้ำ ๓ ครั้งทั้งเวลาเย็นเวลาเช้า ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่าการนี้ ๑๐ ประการนี้เป็นความสะอาดด้วย เป็นตัวทำให้สะอาดด้วย ดูกร จุนทะ ก็เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ เทวดาทั้งหลายย่อมปรากฏ มนุษย์ทั้งหลายย่อมปรากฏ หรือว่าสุดต้อย่างใดอย่างหนึ่ง แม้อื่นจึงมี ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนั้นแล้ว นายจุนทะก็มารบุดรได้กราบทูล พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่ท่านพระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯล ฯ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

ชาณฺโสณีสสูตร

[๑๖๖] ครั้งนั้นแล ชาณฺโสณีสพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ท่านโคตมผู้เจริญ พวกข้าพเจ้าได้นามว่าเป็นพราหมณ์ ย่อมให้ท่าน ย่อมทำความเชื่อว่า ท่านนี้ต้องสำเร็จแก่ญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้ว ขอญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วจงบริโภคนานนี้ ท่านโคตมผู้เจริญ ท่านนั้นย่อมสำเร็จแก่ญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วหรือ ญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วเหล่านั้นย่อมได้บริโภคนานนั้นหรือ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ ท่านนั้นย่อมสำเร็จในฐานะแล ย่อมไม่สำเร็จในฐานะ ฯ

ชา. ท่านโคตมผู้เจริญ ในฐานะเป็นโณ ในฐานะเป็นโณ ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มาสัตว์ ลักทรัพย์

ประพฤติดีกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดพ้อเจ้อ มีความอยากได้ของผู้อื่น มีจิตปองร้าย มีความเห็นผิด บุคคลนั้นเมื่อตายไปย่อมเข้าถึงนรก เขาย่อมเลี้ยงอักษะอยู่ในนรกนั้น ย่อมตั้งอยู่ในนรกนั้น ด้วยอาหารของสัตว์นรก ดูกรพราหมณ์ ในฐานะอันเป็นที่ไม่เข้าไปสำเร็จแห่งท่านแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่นี้

แล เป็นฐานะ ๑

ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ๑๗๑ มีความเห็นผิด บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานนั้น ย่อมตั้งอยู่ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานนั้น ด้วยอาหารของสัตว์ผู้เกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ดูกรพราหมณ์ แม้ฐานะอันเป็นที่ไม่เข้าไปสำเร็จแห่งทานแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่นี้แล ก็เป็นฐานะ ๑

ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ จากการลักทรัพย์ จากการประพฤติดินกาม จากการพูดเท็จ จากการพูดส่อเสียด จากการพูดคำหยาบ จากการพูดเพ้อเจ้อ ไม่มีความอยากได้ของผู้อื่น มีจิตไม่ปองร้าย มีความเห็นชอบ บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของพวกมนุษย์ เขาย่อมเลี้ยงอัตภาพในมนุษย์โลกนั้น ย่อมตั้งอยู่ในมนุษย์นั้นด้วยอาหารของมนุษย์ ดูกรพราหมณ์ แม้ฐานะอันเป็นที่ไม่เข้าไปสำเร็จแห่งทานแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่นี้แล ก็เป็นฐานะ ๑

ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ๑๗๒ มีความเห็นชอบ บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดา เขาย่อมเลี้ยงอัตภาพอยู่ในเทวโลกนั้น ย่อมตั้งอยู่ในเทวโลกนั้น ด้วยอาหารของเทวดา ดูกรพราหมณ์ แม้ฐานะอันเป็นที่ไม่เข้าไปสำเร็จแห่งทานแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่นี้แล ก็เป็นฐานะ ๑

ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ๑๗๓ มีความเห็นผิด บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงเปรตวิสัย เขาย่อมเลี้ยงอัตภาพอยู่ในเปรตวิสัยนั้น ด้วยอาหารของสัตว์ผู้เกิดในเปรตวิสัย หรือว่ามิตร อามาศย์หรือญาติสาโลหิตของเขา ย่อมเพิ่มให้ซึ่งปัตติทานมัยจากมนุษย์โลกนี้ เขาย่อมเลี้ยงอัตภาพอยู่ในเปรตวิสัยนั้น ย่อมตั้งอยู่ในเปรตวิสัยนั้น ด้วยปัตติทานมัยนั้น ดูกรพราหมณ์ ฐานะอันเป็นที่เข้าไปสำเร็จแห่งทานแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่นี้แล เป็นฐานะ ๑

ชา. ท่านโคตมผู้เจริญ ถ้าญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น ไม่เข้าถึงฐานะนั้น ใครเล่าจะบริโภคนั้น ๑

พ. ดูกรพราหมณ์ ญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วแม้เหล่าอื่นของทายกนั้น ที่เข้าถึงฐานะนั้นมีอยู่ ญาติสาโลหิตเหล่านั้นย่อมบริโภคนั้น ๑

ชา. ท่านโคตมผู้เจริญ ถ้าญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น ไม่เข้าถึงฐานะนั้น และญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วแม้เหล่าอื่นของทายกนั้น ก็ไม่เข้าถึงฐานะนั้น ใครเล่าจะบริโภคนั้น ๑

พ. ดูกรพราหมณ์ ฐานะที่จะพึงว่างจากญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยกาลช้านานเช่นนี้ มิใช่ฐานะมิใช่อากาศที่จะมีได้ อีกประการหนึ่ง แม้ทายกก็เป็นผู้ไม่รู้ผล ๑

ชา. ท่านโคตมผู้เจริญ ย่อมตรัสกำหนดแม้ในฐานะหรือ ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ เรากล่าวกำหนดแม้ในฐานะ ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ... มีความเห็นผิด บุคคลนั้นย่อมให้ข้าว น้ำ ฝ้าย ยาน มาลา ของหอม เครื่องดูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณพราหมณ์ บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของช้าง เขาย่อมได้ข้าว น้ำ มาลาและเครื่องอสังการต่างๆ ในกำเนิดช้างนั้น ดูกรพราหมณ์ ข้อที่บุคคลเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ... มีความเห็นผิด ผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของช้างด้วยกรรมนั้น และข้อที่ผู้นั้นเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ยาน มาลา ของหอม เครื่องดูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณพราหมณ์ ผู้นั้นย่อมได้ข้าว น้ำ มาลาและเครื่องอสังการต่างๆ ในกำเนิดช้างนั้นด้วยกรรมนั้น ฯ

ดูกรพราหมณ์ หนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ... มีความเห็นผิด บุคคลนั้นย่อมให้ข้าว น้ำ ฝ้าย ยาน มาลา ของหอม เครื่องดูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแก่สมณพราหมณ์ ผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของม้า ... ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของโค ... ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของสุนัข เขาย่อมได้ข้าว น้ำ มาลาและเครื่องอสังการต่างๆ ในกำเนิดสุนัขนั้น ดูกรพราหมณ์ ข้อที่บุคคลเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ... มีความเห็นผิด บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของสุนัข ด้วยกรรมนั้น และข้อที่ผู้นั้นเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ฝ้าย ยาน มาลา ของหอม เครื่องดูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณพราหมณ์ ผู้นั้นย่อมได้ข้าว น้ำ มาลาและเครื่องอสังการต่างๆ ในกำเนิดสุนัขนั้น ด้วยกรรมนั้น ฯ

ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ จากการลักทรัพย์ จากการประพฤติดีกาม จากการพูดเท็จ จากการพูดส่อเสียด จากการพูดคำหยาบ จากการพูดเพ้อเจ้อ ไม่มีความอยากได้ของผู้อื่น มีจิตไม่ปองร้าย มีความเห็นชอบ ให้ข้าว น้ำ ฝ้าย ยาน มาลา ของหอม เครื่องดูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณพราหมณ์ บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของพวกมนุษย์ เขาย่อมได้เบญจกามคุณอันเป็นของมนุษย์ในมนุษย์โลกนั้น ดูกรพราหมณ์ ข้อที่บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติดีกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ไม่มีความอยากได้ของผู้อื่น มีจิตไม่ปองร้าย มีความเห็นชอบ ผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของมนุษย์ ด้วยกรรมนั้น และข้อที่ผู้นั้นเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ฝ้าย ยาน มาลา ของหอม เครื่องดูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณพราหมณ์ บุคคลนั้นย่อมได้เบญจกามคุณอันเป็นของมนุษย์ใน

มนุษย์โลกนั้น ด้วยกรรมนั้น ๆ

ดูกรพราหมณ์ หนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ๑๗๑ มีความเห็นชอบ บุคคลนั้นย่อมให้ข้าว น้ำ ยาน มาลา ของหอม เครื่องดูบได้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณพราหมณ์ บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดา เขาย่อมได้เบญจกามคุณ อันเป็นทิพย์ในเทวโลกนั้น ดูกรพราหมณ์ ข้อที่บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ๑๗๑ มีความเห็นชอบ ผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของพวกเทวดา ด้วยกรรมนั้น และข้อที่ผู้นั้นเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน มาลา ของหอม เครื่องดูบได้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณพราหมณ์ บุคคลนั้นย่อมได้เบญจกามคุณอันเป็นทิพย์ในเทวโลกนั้น ด้วยกรรมนั้น ดูกรพราหมณ์ แม้ตายก็เป็นผู้ไม่ไร้ผล ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ น้าอัศจรรย์ ไม่เคยมีแล้ว ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้อที่แม้ตายก็เป็นผู้ไม่ไร้ผลนี้ เป็นของควรเพื่อให้ทานโดยแท้ เป็นของควรเพื่อกระทำศรัทธาโดยแท้ ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ ข้อนี้เป็นอย่างนี้ ดูกรพราหมณ์ แม้ตายก็เป็นผู้ไม่ไร้ผล ฯ

ชา. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ๑๗๑ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบชาดกโสณีวรรคที่ ๒

สุนทรวรรคที่ ๓

สาธุสาธุสูตร

[๑๖๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดีแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สิ่งที่ไม่ดีเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินอกใจ การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ การพูดเพ้อเจ้อ ความอยากได้ของผู้อื่น ความปองร้าย ความเห็นผิด นี้เรียกว่าสิ่งที่ไม่ดี ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สิ่งที่ดีเป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ จากการลักทรัพย์ จากการประพฤตินอกใจ จากการพูดเท็จ จากการพูดส่อเสียด จากการพูดคำหยาบ จากการพูดเพ้อเจ้อ ความไม่อยากได้ของผู้อื่น ความไม่ปองร้าย ความเห็นชอบ นี้เรียกว่าสิ่งที่ดี ฯ

จบสูตรที่ ๑

อริยานริยธรรมสูตร

[๑๖๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอริยธรรม และอนริยธรรม
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็
อนริยธรรมเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี้เรียกว่าอนริยธรรม
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อริยธรรมเป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความ
เห็นชอบ นี้เรียกว่าอริยธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๒

กุสลากุศลสูตร

[๑๖๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงกุศลธรรมและ อกุศลธรรม
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กุศล
ธรรมเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี้เรียกว่ากุศลธรรม ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็กุศลธรรมเป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ
นี้เรียกว่ากุศลธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๓

อิตถานัตถสูตร

[๑๗๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสิ่งที่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่ไม่
เป็นประโยชน์แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด
นี้เรียกว่าสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นไฉน
การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี้เรียกว่าสิ่งที่เป็นประโยชน์ ฯ

จบสูตรที่ ๔

ธรรมาธรรมสูตร

[๑๗๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมและอธรรมแก่เธอทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาค
แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมเป็นไฉน การ
ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี้เรียกว่าอธรรม ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อธรรม
เป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี้เรียกว่าธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๕

สาสวานาสวสูตร

[๑๗๒] ดูกฤกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีอาสวะ และธรรม
ที่ไม่มีอาสวะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
กฤษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกฤกษุ
ทั้งหลาย ก็ธรรมที่มีอาสวะเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิดนี้เรียกว่า
ธรรมที่มีอาสวะ ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่มีอาสวะเป็นไฉน การงดเว้นจาก
การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี้เรียกว่าธรรมที่ไม่มีอาสวะ ฯ

จบสูตรที่ ๖

สาวัชชานวัชชสูตร

[๑๗๓] ดูกฤกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีโทษและธรรมที่ไม่มี
โทษแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว กฤษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรม
ที่มีโทษเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี้เรียกว่าธรรมที่มีโทษ ดูก
กฤษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่มีโทษเป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความ
เห็นชอบ นี้เรียกว่าธรรมที่ไม่มีโทษ ฯ

จบสูตรที่ ๗

ตปนิยาตปนิยธรรมสูตร

[๑๗๔] ดูกฤกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความ
เดือดร้อน และธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเดือดร้อน แก่เธอทั้งหลาย เธอ
ทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว กฤษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความเดือด
ร้อนเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี้เรียกว่าธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่ง
ความเดือดร้อน ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเดือดร้อนเป็น
ไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี้เรียกว่าธรรมอันไม่เป
นที่ตั้งแห่งความเดือดร้อน ฯ

จบสูตรที่ ๘

อาจยคามยาปจยคามิธรรมสูตร

[๑๗๕] ดูกฤกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันเป็นไปเพื่อสังสมกิเลส
และธรรมอันไม่เป็นไปเพื่อสังสมกิเลส แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง
จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว กฤษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระ
ภาคได้ตรัสว่า ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมอันเป็นไปเพื่อสังสมกิเลส เป็นไฉน
การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี้เรียกว่าธรรมอันเป็นไปเพื่อสังสมกิเลส
ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมอันไม่เป็นไปเพื่อสังสมกิเลสเป็นไฉน การงดเว้นจาก
การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี้เรียกว่าธรรมอันไม่เป็นไปเพื่อสังสมกิเลส ฯ

จบสูตรที่ ๕

ทุกขุนทรยสุขนทรยธรรมสูตร

[๑๗๖] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่มีทุกข์เป็นกำไรและธรรมที่มีสุขเป็นกำไรแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่มีทุกข์เป็นกำไรเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี้เรียกว่าธรรมที่มีทุกข์เป็นกำไร ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่มีสุขเป็นกำไรเป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี้เรียกว่าธรรมที่มีสุขเป็นกำไร ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

ทุกขวิปากสุขวิปากธรรมสูตร

[๑๗๗] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันมีทุกข์เป็นวิปากและธรรมอันมีสุขเป็นวิปากแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมอันมีทุกข์เป็นวิปากเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี้เรียกว่าเป็นธรรมอันมีทุกข์เป็นวิปาก ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมอันมีสุขเป็นวิปากเป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี้เรียกว่าธรรมอันมีสุขเป็นวิปาก ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

จบสุนทรวรรคที่ ๓

เสฏฐวรรคที่ ๔

อริยมรรคานริยมรรคสูตร

[๑๗๘] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นอริยมรรคและธรรมที่ไม่ใช่อริยมรรคแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่ใช่อริยมรรคเป็นไฉน ดูกุรภิกษุทั้งหลาย การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี้เรียกว่าธรรมที่ไม่ใช่อริยมรรค ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่เป็นอริยมรรคเป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี้เรียกว่าธรรมที่เป็นอริยมรรค ฯ

จบสูตรที่ ๑

กัณ्हมรรคสุกกมรรคสูตร

[๑๗๙] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่เป็นมรรคาคำและธรรม

ที่เป็นมรรคาขาวแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็ธรรมที่เป็นมรรคาคำเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี้
เรียกว่าธรรมที่เป็นมรรคาคำ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่เป็นมรรคาขาวเป็นไฉน
การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี้เรียกว่าธรรมที่เป็น
มรรคาขาว ฯ

จบสูตรที่ ๒

สัทธรรมาสัทธรรมสูตร

[๑๘๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสัทธรรมและอสัทธรรมแก่เธอ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระ
ผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย กอสัทธรรมเป็น
ไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี้เราเรียกว่าอสัทธรรม ดูกรภิกษุทั้งหลาย
กีสัทธรรมเป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี้เราเรียก
ว่าสัทธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๓

สัปปริสธรรมาสัปปริสธรรมสูตร

[๑๘๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสัปปริสธรรมและอสัปปริส-
*ธรรมแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น
ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็
อสัปปริสธรรมเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี้เรียกว่าอสัปปริส-
*ธรรม ดูกรภิกษุทั้งหลาย กีสัปปริสธรรมเป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
ฯลฯ ความเห็นชอบ นี้เรียกว่าสัปปริสธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๔

อุปปาเตตัพพานุปาเตตัพพธรรมสูตร

[๑๘๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรให้เกิดขึ้นและธรรม
ที่ไม่ควรให้เกิดขึ้นแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่ควรให้เกิดขึ้นเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด
นี้เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรให้เกิดขึ้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ควรให้เกิดขึ้นเป็น
ไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี้เรียกว่าธรรมที่ควรให้
เกิดขึ้น ฯ

จบสูตรที่ ๕

อาเสวิตัพพานาเสวิตัพพธรรมสูตร

[๑๘๓] ดูกฤกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรเสพและธรรมที่ไม่ควรเสพแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่เสพเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี่เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรเสพ ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ควรเสพเป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี่เรียกว่าธรรมที่ควรเสพ ฯ

จบสูตรที่ ๖

ภาเวตัพพาภาเวตัพพธรรมสูตร

[๑๘๔] ดูกฤกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรให้เจริญและธรรมที่ไม่ควรให้เจริญแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่ควรให้เจริญเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี่เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรให้เจริญ ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ควรให้เจริญเป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี่เรียกว่าธรรมที่ควรให้เจริญ ฯ

จบสูตรที่ ๗

พหุลีกัตัพพาพหุลีกัตัพพธรรมสูตร

[๑๘๕] ดูกฤกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรทำให้มาก และธรรมที่ไม่ควรทำให้มาก แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่ควรทำให้มากเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี่เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรทำให้มาก ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ควรทำให้มากเป็นไฉน การเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี่เรียกว่าธรรมที่ควรทำให้มาก ฯ

จบสูตรที่ ๘

อนุสสริตัพพานุสสริตัพพธรรมสูตร

[๑๘๖] ดูกฤกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรระลึกและธรรมที่ไม่ควรระลึกแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่ควรระลึกเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด นี่เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรระลึก ดูกฤกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่ควรระลึกเป็นไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี่เรียกว่าธรรมที่ควรระลึก ฯ

จบสูตรที่ ๙

ตัจฉิกัตัพพาตัจฉิกัตัพพธรรมสูตร

[๑๘๗] ดูกิริยาทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่ควรทำให้แจ้งและธรรม
ที่ไม่ควรทำให้แจ้งแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
กิริยาเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกิริยา
ทั้งหลาย ก็ธรรมที่ไม่ควรทำให้แจ้งเป็นไฉน การฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นผิด
นี้เรียกว่าธรรมที่ไม่ควรทำให้แจ้ง ดูกิริยาทั้งหลาย ก็ธรรมที่ควรทำให้แจ้งเป็น
ไฉน การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ความเห็นชอบ นี้เรียกว่าธรรมที่ควร
ทำให้แจ้ง ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบเสฏฐวรรคที่ ๔

เสวตีพพาเสวตีพพวรรคที่ ๕

[๑๘๘] ดูกิริยาทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
ไม่ควรเสพ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ๑ ลักทรัพย์ ๑
ประพฤติกุศลในกาม ๑ พุดเท็จ ๑ พุดส่อเสียด ๑ พุดหยาบ ๑ พุดเพ้อเจ้อ ๑
มีความอยากได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตปองร้าย ๑ มีความเห็นผิด ๑ ดูกิริยาทั้งหลาย
บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ไม่ควรเสพ ดูกิริยาทั้งหลาย
บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ควรเสพ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน
คือ บุคคลเป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ จากการลักทรัพย์ ๑ จากการประพฤติกุ
ศลในกาม ๑ จากการพุดเท็จ ๑ จากการพุดส่อเสียด ๑ จากการพุดคำหยาบ ๑
จากการพุดเพ้อเจ้อ ๑ ไม่อยากได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตไม่คิดปองร้าย ๑ มีความเห็น
ชอบ ๑ ดูกิริยาทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล
ควรเสพ ฯ

ดูกิริยาทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ไม่ควรคบ
... ดูกิริยาทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ควรคบ ... ฯ

ดูกิริยาทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ไม่ควร
เข้าไปนั่งใกล้ ... ดูกิริยาทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
ควรเข้าไปนั่งใกล้ ... ฯ

ดูกิริยาทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่
ควรบูชา ... ดูกิริยาทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็น
ผู้ควรบูชา ... ฯ

ดูกิริยาทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่
ควรสรรเสริญ ... ดูกิริยาทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ควรสรรเสริญ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่
ควรเคารพ ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ควรเคารพ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่
ควรยำเกรง ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ควรยำเกรง ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่
ควรให้ยินดี ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ควรให้ยินดี ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมไม่
บริสุทธิ ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อม
บริสุทธิ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมครอบงำ
มานะไม่ได้ ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
ย่อมครอบงำมานะได้ ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมไม่
เจริญด้วยปัญญา ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
ย่อมเจริญด้วยปัญญา ... ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อม
ประสพสิ่งที่มีโชบุญเป็นอันมาก ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลเป็นผู้
ฆ่าสัตว์ ๑ ลักทรัพย์ ๑ ประพฤติผิดในกาม ๑ พุตเท็จ ๑ พุตส่อเสียด ๑ พุต
คำหยาบ ๑ พุตเพื่อเจ้อ ๑ มีความอยากได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตคิดปองร้าย ๑ มี
ความเห็นผิด ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล
ย่อมประสพสิ่งที่มีโชบุญเป็นอันมาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม
๑๐ ประการ ย่อมประสพบุญเป็นอันมาก ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ
บุคคลเป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ จากการลักทรัพย์ ๑ จากการประพฤติด
ในกาม ๑ จากการพูดเท็จ ๑ จากการพูดส่อเสียด ๑ จากการพูดคำหยาบ ๑
จากการพูดเพื่อเจ้อ ๑ ไม่อยากได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตไม่คิดปองร้าย ๑ มีความเห็น
ชอบ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อม
ประสพบุญเป็นอันมาก ฯ

จบเสวตีพพาเสวตีพพวรรคที่ ๕

จบจตุตถปณณาสกที่ ๔

ปัญจมปัญญาสภที่ ๕

ปฐมวรรคที่ ๑

ยถาสถูตร

[๑๘๕] ดูกฤกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ธรรม ๑๐ ประการ
เป็นไฉน ดูกฤกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนฆ่าสัตว์ หยาบฆ่า
มีมือชุ่มด้วยโลหิต ตั้งอยู่ในการฆ่าและการทรมาน ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์ที่มีชีวิต
ทั้งปวง ๑ เป็นคนลักทรัพย์ ถูเอาวัตถุเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่ง
ผู้อื่นของบุคคลอื่น ซึ่งอยู่ในบ้านหรือในป่าที่เจ้าของมิได้ให้ ด้วยจิตเป็นขโมย ๑
เป็นผู้ประพฤติดินาม คือ เป็นผู้ถึงความประพฤติล่วงในสตรีที่มารดาภิเษก
บิดาภิเษก พี่ชายน้องชายรักษา พี่สาวน้องสาวรักษา ญาติรักษา ธรรม
รักษา ผู้มีสามี ผู้มีอาชญาโดยรอบ โดยที่ผู้ใดผู้หนึ่งบุรุษต้องแล้วด้วย
พวงมาลัย ๑ เป็นผู้พูดเท็จ คือ เขาอยู่ในสภา ในบริษัท ในท่ามกลางญาติ ใน
ท่ามกลางเสนา หรือในท่ามกลางราชสกุล ถูกผู้อื่นนำไปเป็นพยานซักถามว่า มา
เถิดบุรุษผู้เจริญ ท่านรู้สิ่งใดจงพูดสิ่งนั้น ดังนี้ บุคคลผู้นั้นเมื่อไม่รู้ก็กล่าวว่ามี
หรือเมื่อรู้ก็กล่าวว่ามี เมื่อไม่เห็นก็กล่าวว่ามี หรือเมื่อเห็นก็กล่าวว่ามีเห็น
เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งตนบ้าง เพราะเหตุแห่งผู้อื่นบ้าง เพราะเหตุ
เห็นแก่อำสเสถิ์น้อยบ้าง ด้วยประการดังนี้ ๑ เป็นผู้พูดส่อเสียด คือ ฟังข้าง
นี้แล้วไปบอกข้างโน้นเพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังข้างโน้นมาบอกข้างนี้ เพื่อทำลาย
คนหมู่นั้น ยุยงคนทั้งหลายผู้สามัคคีกันให้แตกกัน หรือส่งเสริมคนผู้แตกกันแล้ว
ขอความแยกกัน ยินดีความแยกกัน เพลิดเพลินในความแยกกัน กล่าวแต่คำ
ที่ทำให้แยกกัน ๑ เป็นผู้พูดคำหยาบ คือกล่าววาจาหยาบช้า กล่าวแข็งเคียดร้อนผู้อื่น
เสียดสีผู้อื่น โกลัต่อความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อสมาธิ ๑ เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ คือ
กล่าวไม่ถูกกาล กล่าวไม่จริง กล่าวไม่อิงอรรถ กล่าวไม่อิงธรรม กล่าวไม่อิง
วินัย กล่าววาจาที่ไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้างอิง ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ประกอบด้วย
ประโยชน์ โดยกาลอันไม่ควร ๑ เป็นผู้อยากได้ของผู้อื่น คือ อยากได้วัตถุเป็น
อุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่น ของบุคคลอื่นว่า ไฉนหนอ วัตถุเป็น
อุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นพึงเป็นของเรา ดังนี้ ๑ เป็น
ผู้มีจิตคิดปองร้าย คือ มีความดำริในใจอันชั่วร้ายว่า ขอสัตว์เหล่านี้จงถูกฆ่า จง
ถูกทำลาย จงขาดสูญ จงพินาศ หรืออย่าได้เป็นแล้ว ดังนี้ ๑ เป็นผู้มีความ
เห็นผิด คือ มีความเห็นวิปริตว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล การเข่นสรวงไม่มีผล การ
บูชาไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี
มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ผู้เป็นอุปปาติกะไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปโดย

ชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และปรโลกให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ย่อมไม่มีในโลก ดังนี้ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ถูกเชิญมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่นำมาประดิษฐานไว้ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศัตรา มีความสะอาด มีความเอ็นดู มีความกรุณาหวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ละการลักทรัพย์ งดเว้นจากการลักทรัพย์ ไม่ถือเอาวัตถุเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่น ซึ่งอยู่ในบ้านหรืออยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยจิตเป็นขโมย ๑ ละการประพฤติดีกในกาม เว้นขาดจากการประพฤติดีกในกาม คือไม่ถึงความประพฤติดล่งในสตรีที่มารดารักษา บิดารักษา พี่ชายน้องชายรักษา พี่สาวน้องสาวรักษา ญาติรักษา ธรรมรักษา มีสามี มีอาชญาโดยรอบโดยที่สุดแม้สตรีที่บุรุษคล้องแล้ว ด้วยพวงมาลัย ๑ ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ คือ อยู่ในสภา ในบริษัท ในท่ามกลางญาติ ในท่ามกลางเสนา หรือในท่ามกลางราชสกุล ถูกผู้อื่นนำไปเป็นพยานซักถามว่า มาเกิดบุรุษผู้เจริญ ท่านรู้สิ่งใดจงพูดสิ่งนั้น บุคคลนั้นเมื่อไม่รู้ก็บอกว่าไม่รู้ หรือเมื่อรู้ก็บอกว่ารู้ เมื่อไม่เห็นก็บอกว่าไม่เห็น หรือเมื่อเห็นก็บอกว่าเห็น ไม่เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งตนบ้าง เพราะเหตุของผู้อื่นบ้าง หรือเพราะเหตุเห็นแก่อำมิสเล็กน้อยบ้าง ด้วยประการฉะนี้ ๑ ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด คือ ฟังข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้เพื่อทำลายคนหมู่นั้น สมานคนที่แตกร้างกันบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าววาจาที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน ด้วยประการฉะนี้ ๑ ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าววาจาที่ไม่มีโทษ เพราะหยาบ ชวนให้รัก จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ ๑ ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิงอรรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำที่มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์โดยกาลอันควร ๑ ไม่อยากได้ของผู้อื่น คือ ไม่อยากได้วัตถุเป็นเครื่องอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า ไฉนหนอ วัตถุที่เป็นเครื่องอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นพึงเป็นของเรา ดังนี้ ๑ เป็นผู้ไม่มีจิตคิดปองร้าย คือ ไม่มีความดำริในใจอันชั่วร้ายว่า ขอสัตว์เหล่านี้จงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มีความมุ่งร้ายกัน ไม่มี

ทุกข์ มีสุขรักษาทนเถิด ดังนี้ ๑ เป็นผู้มีความเห็นชอบ คือ มีความเห็นไม่
วิปริตว่า ทานที่บุคคลให้แล้วมีผล การเซ่นสรวงมีผล การบูชามีผล ผลวิบาก
แห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มี โลกหน้ามี มารดามี บิดามี สัตว์
ทั้งหลายผู้เป็นอุปาทะกะมี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปโดยชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำ
โลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้ตาม
มีอยู่ ดังนี้ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล
เป็นผู้ถูกเชิญมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เชิญมาประดิษฐานไว้ ฯ

จบสูตรที่ ๑

มาตุคามสูตร

[๑๕๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ธรรม ๑๐ ประการ
เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาตุคามบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ๗๑ เป็น
ผู้มีความเห็นผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
นี้แล เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ถูก
เชิญมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เชิญมาประดิษฐานไว้ ธรรม
๑๐ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาตุคามบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาด
จากการฆ่าสัตว์ ๗๑ เป็นผู้มีความเห็นชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาตุคามผู้
ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกเชิญมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์
เหมือนสิ่งของที่เชิญมาประดิษฐานไว้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

อุปาติกาสูตรที่ ๑

[๑๕๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปาติกาผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ธรรม ๑๐ ประการ
เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปาติกาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ๗๑ เป็นผู้
มีความเห็นผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปาติกาผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้
แล เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปาติกาผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้
ถูกเชิญมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เชิญมาประดิษฐานไว้ ธรรม
๑๐ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปาติกาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้น
ขาดจากการฆ่าสัตว์ ๗๑ เป็นผู้มีความเห็นชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปาติกา
ผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกเชิญมาประดิษฐานไว้ในสวรรค์
เหมือนสิ่งของที่เชิญมาประดิษฐานไว้ ฯ

จบสูตรที่ ๓

อุปาติกาสูตรที่ ๒

[๑๕๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปาติกาผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เป็นผู้ไม่แก่วก้าอยู่ครองเรือน ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปาติกาบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ เป็นผู้มีความเห็นผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปาติกาผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่แก่วก้าอยู่ครองเรือน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปาติกาผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการเป็นผู้ แก่วก้าอยู่ครองเรือน ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปาติกา บางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ เป็นผู้มีความเห็นชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปาติกาผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้ แก่วก้าอยู่ครองเรือน ฯ

จบสูตรที่ ๒

ธรรมปริยายสูตร

[๑๕๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งความ กระเลื่อกระแสนแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งความกระเลื่อกระแสนเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของๆ ตน เป็นผู้รับผลของกรรม เป็นผู้มีการม เป็นกัมมัตถ์ มีกรรมเป็นพวกพ้อง มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กระทำกรรมใดไว้ เป็น กรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ หยาบฆ่า มีมือ ชุ่มด้วยโลหิต ตั้งอยู่ในการฆ่าและการทรมาน ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์ที่มีชีวิต ทั้งปวง บุคคลนั้นย่อมกระเลื่อกระแสนด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ กายกรรม ของเขาครด วาจากรรมของเขาก็ครด มโนกรรมของเขาครด คติของเขาก็ครด อุบัติของเขาก็ครด ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ นรกอันมีทุกข์โดยส่วนเดียว หรือกัมมัตถ์ดิรัจฉานอันมีปรกติกระเลื่อกระแสน ของบุคคลผู้มีคติครด ผู้มีอุบัติอันครด ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กัมมัตถ์ดิรัจฉานมีปรกติกระเลื่อกระแสนนั้นเป็นไฉน คือ งู แมลงปอง ตะขาบ พังพอน แมว หนู นกเค้าแมว หรือสัตว์ทั้งหลาย ผู้เข้าถึงกัมมัตถ์ดิรัจฉานเหล่าใดเหล่าหนึ่ง แม่อื่นๆ ที่เห็นมนุษย์แล้วย่อม กระเลื่อกระแสน ดูกรภิกษุทั้งหลาย การอุบัติของสัตว์ย่อมมีเพราะกรรมอันมีแล้ว ด้วยประการดังนี้แล คือ เขาย่อมอุบัติด้วยกรรมที่เขาทำ ผัสสะอันเป็นวิบาก ย่อมถูกต้องเขาผู้อุบัติแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวว่า สัตว์ทั้งหลาย

เป็นผู้รับผลของกรรม ด้วยประการฉะนี้ ฯ

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ลัทธิทรัพย์ ... เป็นผู้ประพฤติดิ
ในกาม ... เป็นผู้พูดเท็จ ... เป็นผู้พูดส่อเสียด ... เป็นผู้พูดคำหยาบ ...
เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ ... เป็นผู้อยากได้ของผู้อื่น ... เป็นผู้คิดปองร้าย ... เป็น
ผู้มีความเห็นผิด คือมีความเห็นวิปริตว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล การเช่นสรวง
ไม่มีผล การบูชาไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลก
หน้าไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ผู้เป็นอุปาทิกะไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนิน
ไปโดยชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่ง
ด้วยตนเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ไม่มีในโลก ดังนี้ บุคคลนั้นย่อมกระเสือก
กระสนด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ กายกรรมของเขาคด วจีกรรมของเขาก็คด
มโนกรรมของเขาก็คด คติของเขาก็คด การปฏิบัติของเขาก็คด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรากล่าวคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ นรกอันมีทุกข์โดยส่วนเดียว
หรือกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานอันมีปรกติกระเสือกกระสน ของบุคคลผู้มียกคิดอันคด
ผู้มีการปฏิบัติอันคด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานอันมีปรกติกระเสือก
กระสนนั้นเป็นไฉน คือ ฐู แมลงป่อง ตะขาบ พังพอน แมว หนู นกเค้าแมว
หรือสัตว์ทั้งหลายผู้เข้าถึงกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเหล่าใดเหล่าหนึ่ง แม้อื่นๆ ที่เห็น
มนุษย์แล้วย่อมกระเสือกกระสน ดูกรภิกษุทั้งหลาย การปฏิบัติของสัตว์ย่อมมี
เพราะกรรมอันมีแล้วด้วยประการดังนี้แล คือ เขาย่อมปฏิบัติด้วยกรรมที่เขาทำ
ผัสสะอันเป็นวิบากย่อมถูกต้องเขาผู้ปฏิบัติแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวว่า
สัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นผู้รับผลของกรรม ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้มียกกรรมเป็นของๆ ตน เป็นผู้
รับผลของกรรม เป็นผู้มียกกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นพวกพ้อง มีกรรมเป็นที่พึง
อาศัย ทำกรรมอันใดไว้ เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผล
ของกรรมนั้นๆ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์
เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู
มีความกรุณาหวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ บุคคลนั้นย่อมไม่กระเสือก
กระสนด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ กายกรรมของเขาดตรง วจีกรรมของเขาก็ตตรง
มโนกรรมของเขาก็ตตรง คติของเขาก็ตตรง การปฏิบัติของเขาก็ตตรง ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราย่อมกล่าวว่าคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง ของบุคคลผู้มียกคิดอันตรง ผู้มีการ
ปฏิบัติอันตรง คือสัตว์ทั้งหลายผู้มีสุขโดยส่วนเดียว หรือสกุलที่สูงๆ คือสกุ-
*กษัตริย์มหาศาล สกุลพราหมณ์มหาศาล หรือ สกุลคฤหบดีมหาศาล อันมั่งคั่ง
มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีเงินทองมาก มีเครื่องอุปการณ์แห่งทรัพย์เครื่อง
ปลื้มใจมาก มีทรัพย์และข้าวนเปลือกมาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย การปฏิบัติของสัตว์

ย่อมมีเพราะกรรมอันมีแล้ว ด้วยประการดังนี้แล คือ สัตว์นั้นย่อมอุบัติด้วยกรรม
ที่ตนทำไว้ ผัสสะอันเป็นวิบากทั้งหลายย่อมถูกต้องเขาผู้อุบัติแล้ว ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เราย่อมกล่าวว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้รับผลของกรรม ด้วยประการดังนี้ ฯ

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ...
ละการประพฤติดีกในกาม เว้นขาดจากการประพฤติดีกในกาม ... ละการพูดเท็จ
เว้นขาดจากการพูดเท็จ ... ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ... ละ
คำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ ... ละการพูดเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากการพูด
เพ้อเจ้อ ... เป็นผู้ไม่ยักได้ของผู้อื่น ... เป็นผู้มิจิตไม่คิดปองร้าย ... เป็น
ผู้มีความเห็นชอบ คือ มีความเห็นไม่วิปริตว่า ทานที่ให้แล้วมีผล การเช่นสรวง
มีผล การบูชามีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มี โลกหน้ามี
มารดา มี บิดา มี สัตว์ทั้งหลายผู้เป็นอุปาทิกะมีอยู่ สมณพราหมณ์ผู้ดำเนิน
ไปโดยชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่ง
ด้วยตนเองแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้ตาม มีอยู่ในโลก ดังนี้ บุคคลนั้น ย่อมไม่
กระเสือกกระสนด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ กายกรรมของเขาตรง วจีกรรม
ของเขาก็ตรง มโนกรรมของเขาก็ตรง คติของเขาก็ตรง การอุบัติของเขาก็ตรง
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง ของบุคคลผู้มี
คติตรง ผู้มีการอุบัติตรง คือ สัตว์ทั้งหลายผู้มีสุขโดยส่วนเดียว หรือสกุलที่สูงๆ
คือสกุลกษัตริย์มหาศาล สกุลพราหมณ์มหาศาล หรือสกุลคฤหบดีมหาศาล อันมั่งคั่ง
มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีเงินทองมาก มีเครื่องอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจ
มาก การอุบัติของสัตว์ย่อมมีเพราะกรรมอันมีแล้วด้วยประการดังนี้แล คือ เขา
ย่อมอุบัติด้วยกรรมที่ตนทำไว้ ผัสสะอันเป็นวิบากทั้งหลายย่อมถูกต้องเขาผู้อุบัติ
แล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้รับผลของกรรม ด้วย
ประการดังนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของๆ ตนเป็นผู้รับผล
ของกรรม เป็นผู้ที่มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นพวกพ้อง มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย
ทำกรรมอันใดไว้ เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งกระเสือกกระสนเป็นดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

กรรมสูตรที่ ๑

[๑๕๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวความสิ้นสุดแห่ง
กรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสั่งสมขึ้น ก็วิบากนั้นแล อันสัตว์ผู้ทำพึงได้เสวยในปัจจุบัน
(ทิฏฐธรรมเวทนียะ) ในอรรถาพัตถไป (อุปปัชเวทนียะ) หรือในอรรถาพตอๆ ไป
(อปปราปเวทนียะ) ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวการทำที่สุดทุกข์

แห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสังสมขึ้น ในข้อนั้น ความวิบัติอันเป็นโทษแห่ง
การงานทางกาย ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์
เป็นวิบาก ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง มีความตั้งใจ
เป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ความวิบัติอันเป็นโทษแห่ง
การงานทางใจ ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์
เป็นวิบาก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นแห่งโทษการงานทางกาย ๓ อย่าง มี
ความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ผู้หยาบช้า มีมือชุ่มด้วยโลหิต ตั้งอยู่
ในการฆ่าและการทรมาน ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์มีชีวิตทั้งปวง ๑ เป็นผู้ลักทรัพย์
คือถือเอาวัตถุอันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่น ซึ่งอยู่ในบ้าน
หรืออยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ ด้วยจิตเป็นขโมย ๑ เป็นผู้ประพฤติดีกในกาม
คือ เป็นผู้ประพฤติด่วงในสตรีที่มารดารักษา บิดารักษา พี่ชายน้องชายรักษา
พี่สาวน้องสาวรักษา ญาติรักษา ธรรมรักษา ผู้มีสามี ผู้มีอาชญาโดยรอบ
โดยที่ สุดแม้สตรีผู้มีบุรุษคล้องแล้วด้วยพวงมาลัย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความ
วิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์
เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง
มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พูดเท็จ คือ เขาอยู่ในสภา ในบริษัท
ในท่ามกลางญาติ ในท่ามกลางเสนา หรือในท่ามกลางแห่งราชสกุล ถูกผู้อื่นนำ
ไปเป็นพยานซักถามว่า มาเถิดบุรุษผู้เจริญ ท่านรู้สิ่งใดจงพูดสิ่งนั้น บุคคลนั้น
เมื่อไม่รู้ก็กล่าวว่ามี หรือเมื่อรู้ก็กล่าวว่ามี เมื่อไม่เห็นก็กล่าวว่ามี หรือเมื่อเห็น
ก็กล่าวว่ามีไม่เห็น เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งผู้อื่นบ้าง เพราะเหตุเห็นแก่
อามิสเล็กน้อยบ้าง ด้วยประการดังนี้ ๑ เป็นผู้พูดส่อเสียด คือ ฟังข้างนี้แล้วไป
บอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังข้างโน้นแล้วมาบอกข้างนี้ เพื่อทำลาย
คนหมู่นั้น ยุยงคนทั้งหลายผู้สามัคคีกันให้แตกกัน หรือส่งเสริมคนทั้งหลาย
ผู้แตกกันแล้ว ขอบความแยกกัน ยินดีความแยกกัน เพลิดเพลินในความแยกกัน
กล่าวแต่คำที่ทำให้แยกกัน ๑ เป็นผู้พูดคำหยาบ คือ กล่าววาจาที่หยาบคาย
กล้าแข็ง เตือรื้อนผู้อื่น เสียดสีผู้อื่น โกลัต่อความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อสมาธิ ๑
เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ คือ กล่าวไม่ถูกกาล กล่าวไม่จริง กล่าวไม่อิงอรธ ไม่อิงธรรม
ไม่อิงวินัย กล่าววาจาที่ไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้างอิง ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ประกอบ
ด้วยประโยชน์ โดยกาลอันไม่ควร ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษ

แห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้อยากได้ของผู้อื่น คือ อยากได้วัตถุอันเป็นเครื่องอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นว่า โฉนหนอวัตถุอันเป็นเครื่องอุปกรณ์แก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นพึงเป็นของเรา ดังนี้ ๑ เป็นผู้ผู้มีจิตคิดปองร้าย คือ มีความดำริในใจอันชั่วร้ายว่า ขอสัตว์เหล่านี้ จงถูกฆ่า จงถูกทำลาย จงขาดสูญ จงพินาศ หรืออย่าได้เป็นแล้ว ดังนี้ ๑ เป็นผู้มีความเห็นผิด คือ มีความเห็นอันวิปริตว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล การเช่น ธรรมไม่มีผล การบูชาไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ผู้เป็นอุปาทิกะไม่มี สมณ-
*พราหมณ์ผู้ดำเนินไปโดยชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และปรโลกให้แจ้งชัดด้วย ปัญญาอันยังด้วยตนเองแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้ตาม ไม่มีในโลก ดังนี้ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล เพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล หรือเพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนแก้วมณี ๔ เหลี่ยมที่บุคคลโยนขึ้น ข้างบน ตกลงมาทางเหลี่ยมใดๆ ก็ย่อมตั้งอยู่ตามเหลี่ยมที่ตั้งลงมานั้นนั่นเอง ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล เพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล หรือเพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวความสิ้นสุดแห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำตั้งสมขึ้น ก็วิบากนั้นแล ย่อมเกิดในปัจจุบัน ในอรรถาภัตตไป หรือในอรรถาภตต่อๆ ไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวการทำให้สุดทุกข์แห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำตั้งสมขึ้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในข้อนั้น สมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร

มีสุขเป็นวิบาก สมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก สมบัติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศาสตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณาหวังประโยชน์แก่อกุลแก่สัตว์ทั้งปวง ๑ ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ไม่ถือเอาวัตถุเป็นอุปกรณ์แก่ทรัพย์ เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่น อันอยู่ในบ้าน หรืออยู่ในป่า ที่เจ้าของมิได้ให้ ด้วยจิตเป็นขโมย ๑ ละการประพฤติดินกาม เว้นขาดจากการประพฤติดินกาม ไม่ถึงความประพฤติด่วงในสตรีที่มารดารักษา บิดารักษา พี่ชายน้องชาย รักษา พี่สาวน้องสาวรักษา ญาติรักษา ชรรมรักษา มีสามี มีอาชญาโดยรอบ โดยที่สุตมัตตที่บุรุษคล้องแล้วด้วยพวงมาลัย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ เขาอยู่ในสภา ในบริษัท ในท่ามกลางญาติ ในท่ามกลางอำมาตย์ หรือในท่ามกลางราชสกุล ถูกผู้อื่นนำไปเป็นพยานซักถามว่า มาเถิดบุรุษผู้เจริญ ท่านรู้สิ่งใดจงกล่าวสิ่งนั้น บุคคลนั้นเมื่อไม่รู้ก็บอกว่าไม่รู้ หรือเมื่อรู้ก็บอกว่ารู้ เมื่อไม่เห็นก็บอกว่าไม่เห็น หรือเมื่อเห็นก็บอกว่าเห็น ไม่เป็นผู้พูดเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งตนบ้าง เพราะเหตุแห่งผู้อื่นบ้าง หรือเพราะเหตุเห็นแก่อำมาตย์เล็กน้อยบ้าง ๑ ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ไม่ฟังข้างนี้แล้วไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อทำลายคนหมู่นี้ เป็นผู้สมานคนที่แตกต่างกัน แล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่สามัคคีกันแล้ว ชอบคนที่พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าววาจาที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน ๑ ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าววาจาที่ไม่มีโทษ เพราะหุชวินให้รัก จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่พอใจ ๑ ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิงอรธ อิงธรรม อิงวินัย พูดแต่คำที่มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สมบัติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจ เป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ไม่ยอภาคของผู้อื่น ไม่ยอภาคได้วัตถุอันเป็นอุปการะแก่ ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นว่า โฉนหนอ วัตถุที่เป็นอุปการะแก่ ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแห่งผู้อื่นของบุคคลอื่นพึงเป็นของเรา ดังนี้ ๑ เป็นผู้ไม่มีจิต คิดปองร้าย ไม่มีความดำริในใจอันชั่วร้ายว่า ขอสัตว์เหล่านั้นจงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มี ความมุ่งร้ายกัน ไม่มีทุกข์ มีสุขรักษาตนเถิด ดังนี้ ๑ เป็นผู้มีความเห็นชอบ มีความเห็นไม่วิปริตว่า ทานที่ให้แล้วมีผล การเช่นสรวงมีผล การบูชามีผล ผล วิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มีอยู่ โลกหน้ามีอยู่ มารดา มีอยู่ บิดามีอยู่ สัตว์ทั้งหลายผู้เป็นอุปาทะมีอยู่ สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปโดยชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้ตามมีอยู่ในโลก ดังนี้ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมบัติแห่งการงาน ทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะเหตุแห่งสมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล เพราะเหตุแห่งสมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล หรือ เพราะเหตุแห่งสมบัติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนแก้วมณี ๔ เหลี่ยม ที่บุคคลโยนขึ้น ข้างบน ตกลงมาทางเหลี่ยมใดๆ ก็ย่อมตั้งอยู่ตามเหลี่ยมที่ตั้งลงมานั้นเอง ฉะนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะ เหตุแห่งสมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล เพราะเหตุ แห่งสมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล หรือเพราะ เหตุแห่งสมบัติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล ฉะนั้น เหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๖

กรรมสูตรที่ ๒

[๑๕๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้อแล้ว ย่อมไม่กล่าวความสิ้นสุดกรรม ที่สัตว์ตั้งใจกระทำสั่งสมขึ้น ก็วิปากนั้นแล อันสัตว์ผู้ทำพึงได้เสวยในปัจจุบัน ในอภัพพัตถไป หรือในอภัพพตต่อๆ ไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้อแล้ว ย่อม ไม่กล่าวการทำที่สุดทุกข์แห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสั่งสมขึ้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในข้อนั้น ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจ เป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ความวิบัติอันเป็นโทษแห่ง

การงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้พูดเท็จ ฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้อยากได้ของผู้อื่น ฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล เพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล หรือเพราะเหตุแห่งความวิบัติอันเป็นโทษแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง มีความตั้งใจเป็นอกุศล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวความสิ้นสุดแห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสังสมขึ้น ก็วิบานั้น อันสัตว์ผู้ทำพึงได้เสวยในปัจจุบัน ในอัตภาพถัดไป หรือในอัตภาพต่อๆ ไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวการกระทำที่สุดทุกข์แห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสังสมขึ้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในข้อนั้นสมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก สมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก สมบัติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นอกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล

บางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ดูกุณิณทั้งหลาย สมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกุณิณทั้งหลาย สมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจ เป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างไร ดูกุณิณทั้งหลาย บุคคล บางคนในโลกนี้ ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ ฯลฯ ดูกุณิณทั้งหลาย สมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกุณิณทั้งหลาย สมบัติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจ เป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก อย่างไร ดูกุณิณทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ไม่욕ได้ของผู้อื่น ฯลฯ ดูกุณิณทั้งหลาย สมบัติ แห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล ย่อมมีสุขเป็นกำไร มีสุข เป็นวิบาก อย่างนี้แล ฯ

ดูกุณิณทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะเหตุแห่งสมบัติแห่งการงานทางกาย ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล เพราะเหตุแห่งสมบัติแห่งการงานทางวาจา ๔ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล หรือ เพราะเหตุแห่งสมบัติแห่งการงานทางใจ ๓ อย่าง อันมีความตั้งใจเป็นกุศล ฯ

จบสูตรที่ ๔

กรรมสูตรที่ ๓

[๑๕๖] ดูกุณิณทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวความสิ้นสุดแห่ง กรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสั่งสมขึ้น ก็วิบากนั้นแลอันสัตว์ผู้ทำพึงได้เสวยในปัจจุบัน ในอภัพพัตถไป หรือในอภัพพตอ ๆ ไป ดูกุณิณทั้งหลาย เราไม่รู้แล้ว ย่อมไม่กล่าวการกระทำที่สุดทุกข์แห่งกรรมที่สัตว์ตั้งใจกระทำสั่งสมขึ้น ฯ

ดูกุณิณทั้งหลาย อริยสาวกนั้นนั่นแล เป็นผู้ปราศจากอภิชฌา ปราศจากพยาบาท ไม่ลุ่มหลง มีสัมปชัญญะ มีสติเฉพาะหน้า มีใจประกอบด้วย เมตตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ก็เหมือนกัน โดย นัยนี้ ทั้งทิศเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยใจประกอบด้วยเมตตาอันไพบูรณ์ เป็นมรรคต หาประมาณ มิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ อริยสาวกนั้นย่อมรู้อย่างนี้ว่า ในกาล ก่อนแล จิตของเรานี้เป็นจิตเล็กน้อย เป็นจิตไม่ได้อบรมแล้ว แต่บัดนี้ จิตของ เรานี้ เป็นจิตหาประมาณมิได้ เป็นจิตอบรมดีแล้ว ก็กรรมที่ทำแล้วพอประมาณ อย่างใดอย่างหนึ่งนั้นย่อมไม่เหลืออยู่ ไม่ตั้งอยู่ในจิตของเรานั้น ดูกุณิณทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คือหากในเวลายังเป็นเด็ก เด็กนี้พึง

เจริญเมตตาเจโตวิมุตติไชร้ พึงทำบาปกรรมบ้างหรือ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็ทุกขจะพึงถูกต้องบุคคลผู้ไม่ทำบาปกรรมและหรือ ฯ

ภ. ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยว่าทุกขจักถูกต้องบุคคลผู้ไม่ทำบาปกรรมได้แต่ที่ไหน ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เมตตาเจโตวิมุตตินี้ อันสตรหรือบุรุษ พึงเจริญแล ดูกรภิกษุทั้งหลาย กายนี้มีได้มีส่วนอันสตรหรือบุรุษจะพึงพาเอาไปได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ผู้มีอันจะต้องตายเป็นสภาพนี้ เป็นผู้มิจิตเป็นเหตุ สัตว์นั้นย่อมรู้อย่างนี้ว่าบาปกรรมใดๆ ของเรา อันกรัษกายนี้ทำแล้วในกาลก่อน บาปกรรมนั้นทั้งหมด เป็นกรรมอันเราพึงเสวยในอัตรภาพนี้ จักไม่ติดตามไป ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติ อันภิกษุผู้มีปัญญา ผู้ยังไม่แทงตลอดวิมุตติ อันยัง ในธรรมวินัยน้อบรมแล้ว ด้วยประการอย่างนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นพระอนาคามี ฯ

พระอริยสาวกมิจิตประกอบด้วยกรุณา มุทิตา อุเบกขา แผ่ไปตลอดทิศ หนึ่งอยู่ ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ก็เหมือนกันโดยนัยนี้ ทั้งทิศเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทั่วสัตว์ทุกเหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยจิต อันประกอบด้วยอุเบกขาอันไพบูลย์ เป็นมหรรค หาประมาณมิได้ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ อริยสาวกนั้นย่อมรู้อย่างนี้ว่า ในกาลก่อนแล จิตของเรานี้ เป็นจิตเล็กน้อย เป็นจิตไม่ได้อบรมแล้ว แต่บัดนี้ จิตของเรานี้ เป็นจิต หาประมาณมิได้ เป็นจิตอบรมดีแล้ว ก็กรรมที่ทำแล้วพอประมาณอย่างใดอย่างหนึ่ง นั้น ย่อมไม่เหลืออยู่ไม่ตั้งอยู่ในจิตของเรานั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คือ หากว่าในเวลายังเป็นเด็ก เด็กนี้พึงเจริญ อุเบกขาเจโตวิมุตติไชร้ พึงกระทำบาปกรรมบ้างหรือ ฯ

ภ. ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็ทุกขจะพึงถูกต้องบุคคลผู้ไม่ทำบาปกรรมและหรือ ฯ

ภ. ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยว่าทุกขจักถูกต้องบุคคลผู้ไม่ทำบาปกรรมได้แต่ที่ไหน ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุเบกขาเจโตวิมุตตินี้ อันสตรหรือบุรุษพึงเจริญแล ดูกรภิกษุทั้งหลาย กายนี้มีได้มีส่วนอันสตรหรือบุรุษจะพึงพาเอาไปได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ผู้มีอันจะต้องตายเป็นสภาพนี้ เป็นผู้มิจิตเป็นเหตุ สัตว์นั้นย่อมรู้อย่างนี้ว่า บาปกรรมใดๆ ของเรา อันกรัษกายนี้ทำแล้วในกาลก่อน บาปกรรม นั้นทั้งหมด อันเราจะพึงเสวยในอัตรภาพนี้ จักไม่ติดตามไปดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุเบกขาเจโตวิมุตติ อันภิกษุผู้มีปัญญา ผู้ยังไม่แทงตลอดวิมุตติอันยัง ในธรรมวินัยนี้

เจริญแล้วด้วยประการอย่างนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นพระอนาคามี ฯ

จบสูตรที่ ๕

พราหมณสูตร

[๑๕๗] ครั้นนั้นแล พราหมณ์คนหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ท่านพระโคตมผู้เจริญ อะไรหนอแล เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรพราหมณ์ เพราะเหตุแห่งการประพฤติ ธรรมและการประพฤติไม่สมควร สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ฯ

พร. ท่านพระโคตมผู้เจริญ ก็อะไรเล่า เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ เพราะเหตุแห่งการประพฤติธรรมและการประพฤติสมควร เสมอ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

พร. ข้าพเจ้ายังมิรู้ทั่วถึงอรรถแห่งภาษิตโดยย่อของท่านพระโคตมผู้เจริญ นี้โดยพิสดาร ขอประทานโอกาส ขอท่านพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงแสดงธรรม โดยประการที่ข้าพระองค์จะพึงรู้ทั่วถึงอรรถแห่งภาษิตโดยย่อของท่านพระโคตมผู้เจริญ นี้โดยพิสดารเถิด ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ ถ้าเช่นนั้นท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ฯ

พราหมณ์นั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ การประพฤติธรรมและการประพฤติไม่สมควรทางกายมี ๓ อย่าง การประพฤติธรรม การประพฤติไม่สมควรทางวาจามี ๔ อย่าง การประพฤติธรรม และการประพฤติไม่สมควรทางใจมี ๓ อย่าง ฯ

ดูกรพราหมณ์ ก็การประพฤติธรรมและการประพฤติไม่สมควรทางกายมี ๓ อย่าง อย่างไร ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ๗๑ ดูกรพราหมณ์ การประพฤติธรรมและการประพฤติไม่สมควรทางกายมี ๓ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรพราหมณ์ ก็การประพฤติธรรมและการประพฤติไม่สมควรทางวาจามี ๔ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้กล่าวเท็จ ๗๑ ดูกรพราหมณ์ การประพฤติธรรมและการประพฤติไม่สมควรทางวาจามี ๔ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรพราหมณ์ ก็การประพฤติธรรมและการประพฤติไม่สมควรทาง

ใจมี ๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้อยากได้
ของผู้อื่น ฯลฯ ดูกรพราหมณ์ การประพฤดิธรรม และการประพฤติไม่สม่า
เสมอทางใจมี ๓ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรพราหมณ์ เพราะเหตุแห่งการประพฤดิธรรมและการประพฤติไม่
สม่าเสมออย่างนี้แล สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ
วินิบาต นรก ฯ

ดูกรพราหมณ์ การประพฤดิธรรมและการประพฤติสม่าเสมอทางกายมี
๓ อย่าง การประพฤดิธรรมและการประพฤติสม่าเสมอทางวาจามี ๔ อย่าง การ
ประพฤดิธรรมและการประพฤติสม่าเสมอทางใจมี ๓ อย่าง ฯ

ดูกรพราหมณ์ ก็การประพฤดิธรรมและการประพฤติสม่าเสมอทางกายมี
๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์
เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ ดูกรพราหมณ์ การประพฤดิธรรมและการประพฤติ
สม่าเสมอทางกายมี ๓ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรพราหมณ์ การประพฤดิธรรมและการประพฤติสม่าเสมอทางวาจามี
๔ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการกล่าวเท็จ
เว้นขาดจากการกล่าวเท็จ ฯลฯ ดูกรพราหมณ์ การประพฤดิธรรมและการประพฤติ
สม่าเสมอทางวาจามี ๔ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรพราหมณ์ ก็การประพฤดิธรรมและการประพฤติสม่าเสมอทางใจมี
๓ อย่าง อย่างไรเล่า ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่อยากได้ของผู้อื่น
ฯลฯ ดูกรพราหมณ์ การประพฤดิธรรมและการประพฤติสม่าเสมอทางใจมี
๓ อย่าง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรพราหมณ์ เพราะเหตุแห่งการประพฤดิธรรมและการประพฤติสม่า
เสมออย่างนี้แล สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

พร. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาณิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ฯลฯ
ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้ง
แต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบปฐมวรรคที่ ๑

ทุติยวรรคที่ ๒

[๑๕๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ธรรม ๑๐ ประการ
เป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ๑ ลักทรัพย์ ๑ ประพฤติผิดในกาม ๑ พุดเท็จ ๑

พูดส่อเสียด ๑ พูดคำหยาบ ๑ พูดเพื่อเจ้า ๑ อยากรู้ได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตปองร้าย ๑ มีความเห็นผิด ๑ อภิกรรมทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ฯ

อภิกรรมทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการเป็นผู้ถูกเชิญมาไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เขานำมาประดิษฐานไว้ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ๑ จากการลักทรัพย์ ๑ จากการประพฤติดีกาม ๑ จากการพูดเท็จ ๑ จากการพูดส่อเสียด ๑ จากการพูดคำหยาบ ๑ จากการพูดเพื่อเจ้า ๑ ไม่อยากรู้ได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตไม่ปองร้าย ๑ มีความเห็นชอบ ๑ อภิกรรมทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ถูกเชิญมาไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เขานำมาประดิษฐานไว้ ฯ

[๑๕๕] อภิกรรมทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ๒๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการฆ่าสัตว์ ๑ ลักทรัพย์ด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการลักทรัพย์ ๑ ประพฤติดีกามด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการประพฤติดีกาม ๑ พูดเท็จด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการพูดเท็จ ๑ พูดส่อเสียดด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการพูดส่อเสียด ๑ พูดคำหยาบด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการพูดคำหยาบ ๑ พูดเพื่อเจ้าด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการพูดเพื่อเจ้า ๑ อยากรู้ได้ของผู้อื่นด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการอยากรู้ได้ของผู้อื่น ๑ คิดปองร้ายด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการปองร้าย ๑ มีความเห็นผิดด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเห็นผิด ๑ อภิกรรมทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ฯ

อภิกรรมทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ เป็นผู้ถูกเชิญมาไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เขานำมาประดิษฐานไว้ ๒๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากฆ่าสัตว์ ๑ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากการลักทรัพย์ ๑ เว้นขาดจากการประพฤติดีกามด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากการประพฤติดีกาม ๑ เว้นขาดจากการพูดเท็จด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากการพูดเท็จ ๑ เว้นขาดจากการพูดส่อเสียดด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากการพูดส่อเสียด ๑ เว้นขาดจากการพูดคำหยาบด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากการพูดคำหยาบ ๑ เว้นขาดจากการพูดเพื่อเจ้าด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากการพูดคำเพื่อเจ้า ๑ ไม่อยากรู้ได้ของผู้อื่นด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการไม่อยากรู้ได้ของผู้อื่น ๑ ไม่คิดปองร้ายด้วยตนเอง ๑ ชักชวน

ผู้อื่นในการไม่ปองร้าย ๑ เห็นชอบด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเห็นชอบ ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกเชิญ
มาไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เขานำมาประดิษฐานไว้ ฯ

[๒๐๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ
เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ธรรม ๓๐
ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการฆ่าสัตว์ ๑
พอใจในการฆ่าสัตว์ ๑ ลักทรัพย์ด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการลักทรัพย์ ๑
พอใจในการลักทรัพย์ ๑ ประพฤติผิดในกามด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการ
ประพฤติดีกาม ๑ พอลงในการประพฤติดีกาม ๑ พุดเท็จด้วยตนเอง ๑
ชักชวนผู้อื่นในการพุดเท็จ ๑ พอลงในการพุดเท็จ ๑ พุดส่อเสียดด้วยตนเอง ๑
ชักชวนผู้อื่นในการพุดส่อเสียด ๑ พอลงในการพุดส่อเสียด ๑ พุดคำหยาบด้วย
ตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการพุดคำหยาบ ๑ พอลงในการพุดคำหยาบ ๑
พุดเพื่อเจตด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการพุดเพื่อเจต ๑ พอลงในการพุดเพื่อเจต ๑
อยากได้ของผู้อื่นด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการอยากได้ของผู้อื่น ๑ พอลง
ในการอยากได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตคิดปองร้ายด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการ
ปองร้าย ๑ พอลงในการปองร้าย ๑ มีความเห็นผิดด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่น
ในการเห็นผิด ๑ พอลงในความเห็นผิด ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๓๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำ
มาทอดทิ้งไว้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการเป็นผู้ถูกเชิญ
มาไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เขานำมาประดิษฐานไว้ ธรรม ๓๐ ประการ
เป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการ
เว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ พอลงในการเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ เว้นขาดจากการ
ลักทรัพย์ด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากการลักทรัพย์ ๑ พอลงในการ
เว้นจากการลักทรัพย์ ๑ เว้นขาดจากการประพฤติดีกามด้วยตนเอง ๑ ชักชวน
ผู้อื่นในการเว้นจากการประพฤติดีกาม ๑ พอลงในการเว้นจากการประพฤติดีกาม
๑ เว้นขาดจากการพุดเท็จด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากการ
พุดเท็จ ๑ พอลงในการเว้นจากการพุดเท็จ ๑ เว้นขาดจากการพุดส่อเสียดด้วย
ตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากการพุดส่อเสียด ๑ พอลงในการเว้นจากการ
พุดส่อเสียด ๑ เว้นขาดจากการพุดคำหยาบด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้น
จากการพุดคำหยาบ ๑ พอลงในการเว้นจากการพุดคำหยาบ ๑ เว้นขาดจากการพุด
เพื่อเจตด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากการพุดเพื่อเจต ๑ พอลงในการ
เว้นจากการพุดเพื่อเจต ๑ ไม่อยากได้ของผู้อื่นด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการ

ไม่อย่าได้ของผู้อื่น ๑ พอใจในการไม่อย่าได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตไม่ปองร้ายด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการไม่ปองร้าย ๑ พอใจในการไม่ปองร้าย ๑ มีความเห็นชอบด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเห็นชอบ ๑ พอใจในการเห็นชอบ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกเชิญมาไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เขานำมาประดิษฐานไว้ ฯ

[๒๐๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ธรรม ๔๐ ประการ เป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการฆ่าสัตว์ ๑ พอใจในการฆ่าสัตว์ ๑ กล่าวสรรเสริญการฆ่าสัตว์ ๑ ถักทอด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการถักทอ ๑ พอใจในการถักทอ ๑ กล่าวสรรเสริญการถักทอ ๑ ประพฤติผิดในกามด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการประพฤติผิดในกาม ๑ พอใจในการประพฤติผิดในกาม ๑ กล่าวสรรเสริญการประพฤติผิดในกาม ๑ พุดเท็จด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการพุดเท็จ ๑ พอใจในการพุดเท็จ ๑ กล่าวสรรเสริญการพุดเท็จ ๑ พุดส่อเสียดด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการพุด-
*ส่อเสียด ๑ พอใจในการพุดส่อเสียด ๑ กล่าวสรรเสริญการพุดส่อเสียด ๑ พุดคำหยาบด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการพุดคำหยาบ ๑ พอใจในการพุดคำหยาบ ๑ กล่าวสรรเสริญการพุดคำหยาบ ๑ พุดเพื่อเจ้อด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการพุดเพื่อเจ้อ ๑ พอใจในการพุดเพื่อเจ้อ ๑ กล่าวสรรเสริญการพุดเพื่อเจ้อ ๑ อย่าได้ของผู้อื่นด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการอย่าได้ของผู้อื่น ๑ พอใจในการอย่าได้ของผู้อื่น ๑ กล่าวสรรเสริญการอย่าได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตปองร้ายด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการปองร้าย ๑ พอใจในการปองร้าย ๑ กล่าวสรรเสริญการปองร้าย ๑ มีความเห็นผิดด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในความเห็นผิด ๑ พอใจในความเห็นผิด ๑ กล่าวสรรเสริญความเห็นผิด ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกทอดทิ้งไว้ในนรก เหมือนสิ่งของที่เขานำมาทอดทิ้งไว้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ เป็นผู้ถูกเชิญมาไว้ในสวรรค์ ธรรม ๔๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ พอใจในการเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ กล่าวสรรเสริญการเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ เว้นขาดจากการถักทอด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากการถักทอ ๑ พอใจในการเว้นจากการถักทอ ๑ กล่าวสรรเสริญการเว้นจากการถักทอ ๑ เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกามด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ๑ พอใจในการเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ๑ กล่าวสรรเสริญการเว้นจากการ

ประพาศิณิณในกาม ๑ เว้นขาดจากการพูดเท็จด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการ
 เว้นจากการพูดเท็จ ๑ พอใจในการเว้นจากการพูดเท็จ ๑ กล่าวสรรเสริญการเว้น
 จากการพูดเท็จ ๑ เว้นขาดจากการพูดส่อเสียดด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการ
 เว้นจากการพูดส่อเสียด ๑ พอใจในการเว้นจากการพูดส่อเสียด ๑ กล่าวสรรเสริญ
 การเว้นจากการพูดส่อเสียด ๑ เว้นขาดจากการพูดคำหยาบด้วยตนเอง ๑ ชักชวน
 ผู้อื่นในการเว้นจากการพูดคำหยาบ ๑ พอใจในการเว้นจากการพูดคำหยาบ ๑
 กล่าวสรรเสริญการเว้นจากการพูดคำหยาบ ๑ เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อด้วย
 ตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ๑ พอใจในการเว้นจากการ
 พูดเพ้อเจ้อ ๑ กล่าวสรรเสริญการเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ๑ ไม่อยากได้ของผู้อื่น
 ด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการไม่อยากได้ของผู้อื่น ๑ พอใจในการไม่อยากได้
 ของผู้อื่น ๑ กล่าวสรรเสริญการไม่อยากได้ของผู้อื่น ๑ มีจิตไม่ปองร้ายด้วย
 ตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในการไม่ปองร้าย ๑ พอใจในการไม่ปองร้าย ๑ กล่าว
 สรรเสริญการไม่ปองร้าย ๑ มีความเห็นชอบด้วยตนเอง ๑ ชักชวนผู้อื่นในความ
 เห็นชอบ ๑ พอใจในความเห็นชอบ ๑ กล่าวสรรเสริญความเห็นชอบ ๑
 ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล เป็นผู้ถูกเชิฏมา
 ไว้ในสวรรค์ เหมือนสิ่งของที่เขานำมาประดิษฐานไว้ ฯ

[๒๐๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
 ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือเป็นผู้ฆ่าสัตว์
 ฯล ฯ มีความเห็นผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ
 นี้แล ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ย่อมบริหาร
 ตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้น
 ขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯล ฯ มีความเห็นชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วย
 ธรรม ๑๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ ย่อมบริหาร
 ตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย ธรรม ๒๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วย
 ตนเอง ฯล ฯ ชักชวนผู้อื่นในความเห็นผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วย
 ธรรม ๒๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ ย่อมบริหาร
 ตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ธรรม ๒๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้น
 ขาดจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯล ฯ ชักชวนผู้อื่นในความเห็นชอบ ดูกรภิกษุ-
 *ทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูก
 กำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ ย่อมบริหาร
ตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย ธรรม ๓๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วย
ตนเอง ฯลฯ พอใจในความเห็นผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๓๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ ย่อม-
*บริหารตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ธรรม ๓๐ ประการเป็นไฉน คือ
เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯลฯ พอใจในความเห็นชอบ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูก
กำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ ย่อมบริหาร
ตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย ธรรม ๔๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วย
ตนเอง ฯลฯ กล่าวสรรเสริญความเห็นผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบ
ด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนให้ถูกกำจัด ถูกทำลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ ย่อมบริหาร
ตนไม่ให้ถูกกำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ธรรม ๔๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้น
ขาดจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯลฯ กล่าวสรรเสริญความเห็นชอบ ดูกรภิกษุ-
*ทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูก
กำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ฯ

จบพุทธยวรรคที่ ๒

ตติยวรรคที่ ๓

[๒๐๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ประกอบด้วยธรรม
๑๐ ประการ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอูบาย ทุคติ วินิบาต นรก ธรรม ๑๐
ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ มีความเห็นผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอูบาย
ตุคติ วินิบาต นรก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ เมื่อตายไป
ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจาก
การฆ่าสัตว์ ฯลฯ มีความเห็นชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๑๐ ประการนี้แล เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ
เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอูบาย ทุคติ วินิบาต นรก ธรรม ๒๐ ประการเป็น
ไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯลฯ ชักชวนผู้อื่นในความเห็นผิด ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึง
อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ เมื่อตายไป
ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ธรรม ๒๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจาก
การฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯ๑ ชักชวนผู้อื่นในความเห็นชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลก
สวรรค์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ
เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ธรรม ๓๐ ประการเป็นไฉน
คือเป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯ๑ พอใจในความเห็นผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการนี้แล เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ
วินิบาต นรก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ เมื่อตายไป
ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ธรรม ๓๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจาก
การฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯ๑ พอใจในความเห็นชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล
ผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการนี้แล เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ประกอบด้วยธรรม ๔๐
ประการ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ธรรม ๔๐
ประการเป็นไฉน คือเป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯ๑ กล่าวสรรเสริญความเห็นผิด
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล เมื่อตายไป
ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ เมื่อตายไป
ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ธรรม ๔๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจาก
การฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯ๑ กล่าวสรรเสริญความเห็นชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล
ผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลก
สวรรค์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ พึงทราบว่
เป็นพาล ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯ๑ มีความเห็นผิด
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้แล พึงทราบว่
เป็นพาล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ พึงทราบ
ว่าเป็นบัณฑิต ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
 ฯ๑ มีความเห็นชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐

ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นคนพาล ธรรม ๒๐ ประการเป็นไฉน คือเป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯ๑ ชักชวนผู้อื่นในความเห็นผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นคนพาล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ธรรม ๒๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯ๑ ชักชวนผู้อื่นในความเห็นชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๒๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นพาล ธรรม ๓๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯ๑ พอใจในความเห็นผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นคนพาล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ธรรม ๓๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯ๑ พอใจในความเห็นชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๓๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นพาล ธรรม ๔๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯ๑ กล่าวสรรเสริญความเห็นผิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นคนพาล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการ พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ธรรม ๔๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง ฯ๑ กล่าวสรรเสริญความเห็นชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต ฯ

จบตติยวรรคที่ ๓

[๒๐๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการ อันบุคคลควรเจริญเพื่อรู้ยิ่งซึ่งราคะ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ อสุภสังขยา ๑ มรณสังขยา ๑ อาหาระ ปฏิภูมสังขยา ๑ สัพพะโลเก อนภิตสังขยา ๑ อนิจจังสังขยา ๑ อนิจเจตทุกขสังขยา ๑ ทุกขะ อนัตตสังขยา ๑ ปหานสังขยา ๑ วิราคสังขยา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลควรเจริญ เพื่อรู้ยิ่งซึ่งราคะ ฯ

[๒๐๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการ อันบุคคลควรเจริญเพื่อรู้ยิ่งซึ่งราคะ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ อนิจจังสังขยา ๑ อนัตตสังขยา ๑

อาหาระ ปฏิภูมัตถัญญา ๑ สัพพะโลเก อนภิตตัตถัญญา ๑ อัฏฐิกัตถัญญา ๑ ปุพฺพก-
*ัตถัญญา ๑ วินีลกัตถัญญา ๑ วิบุพฺพกัตถัญญา ๑ วิจฺฉิทฺทกัตถัญญา ๑ อุตฺถมาตค-
*ัตถัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบุคคลควรอบรมเพื่อรู้ยิ่ง
ซึ่งราคะ ฯ

[๒๐๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการ อันบุคคลควรเจริญเพื่อ
รู้ยิ่งซึ่งราคะ ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฏฐิ ๑ สัมมาสังกัปปะ
๑ สัมมาวาจา ๑ สัมมากัมมันตะ ๑ สัมมาอาชีวะ ๑ สัมมาวายามะ ๑ สัมมาสติ ๑
สัมมาสมาธิ ๑ สัมมาญาณะ ๑ สัมมาวิมุติ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐
ประการนี้ อันบุคคลควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่งซึ่งราคะ ฯ

[๒๐๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการ อันบุคคลควรเจริญเพื่อ
ความกำหนดรู้ เพื่อความหมดสิ้นไป เพื่อละ เพื่อความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป
เพื่อคลายไป เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อสละ เพื่อความสลัดออกไปซึ่งราคะ
ธรรม ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฏฐิ ... สัมมาวิมุติ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ธรรม ๑๐ ประการนี้แล อันบุคคลควรเจริญเพื่อกำหนดรู้ เพื่อความหมดสิ้นไป
เพื่อละ เพื่อความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป เพื่อคลายไป เพื่อดับ เพื่อสงบ
ระงับ เพื่อสละ เพื่อสลัดออกไปซึ่งราคะ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการ อันบุคคลควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่ง
เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความหมดสิ้นไป เพื่อละ เพื่อความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป
เพื่อคลายไป เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อสละ เพื่อความสลัดออกไปซึ่ง
โทสะ โมหะ โภคะ อุปนาหะ มัคคะ ปลาสะ อิสสา มัจฉริยะ
มายา สาถะยยะ ถัมภะ สารัมภะ มานะ อติมานะ มทะ ปมาทะ ธรรม ๑๐
ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฏฐิ ... สัมมาวิมุติ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐
ประการนี้แล อันบุคคลควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความหมดสิ้น
ไป เพื่อละ เพื่อความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป เพื่อคลายไป เพื่อดับ
เพื่อสงบระงับ เพื่อสละ เพื่อความสลัดออกไปซึ่งโทสะ โมหะ โภคะ
อุปนาหะ มัคคะ ปลาสะ อิสสา มัจฉริยะ มายา สาถะยยะ ถัมภะ สารัมภะ
มานะ อติมานะ มทะ ปมาทะ ฯ

จบปัญจมปัณณาสกที่ ๕

จบทสกนิบาต

นิสสัยวรรคที่ ๑

๑. กัมมัตถียสูตร

[๒๐๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวันอารามของ
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค นั่ง ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คีลที่เป็น
กุศลมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอนิสงส์ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อูกรอานนท์
คีลที่เป็นกุศล มีความไม่เดือดร้อนเป็นผล มีความไม่เดือดร้อนเป็นอนิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความไม่เดือดร้อนมีอะไรเป็นผล มีอะไร
เป็นอนิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ ก็ความไม่เดือดร้อนมีความปราโมทย์เป็นผล มีความ
ปราโมทย์เป็นอนิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ความปราโมทย์มีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็น
อนิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ ความปราโมทย์มีปีติเป็นผล มีปีติเป็นอนิสงส์

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปีติมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอนิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ ปีติมีปัสสัทธิเป็นผล มีปัสสัทธิเป็นอนิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ปัสสัทธิมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็น
อนิสงส์

พ. อูกรอานนท์ ปัสสัทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอนิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็สุขมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอนิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิเป็นอนิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็สมาธิมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอนิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ สมาธิมียถาภูตญาณทัสนะเป็นผล มียถาภูตญาณ-

*ทัสนะเป็นอนิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ยถาภูตญาณทัสนะมีอะไรเป็นผล มีอะไร
เป็นอนิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ ยถาภูตญาณทัสนะมีนิพพิทาเป็นผล มีนิพพิทาเป็น
อนิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็นิพพิทามีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็น
อนิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ นิพพิทามีวิราคะเป็นผล มีวิราคะเป็นอนิสงส์ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็วิราคะมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอนิสงส์ ฯ

พ. อูกรอานนท์ วิราคะมีวิมุตติญาณทัสนะเป็นผล มีวิมุตติญาณทัสนะ
เป็นอนิสงส์

ดูกรอาณนที ศีลที่เป็นกุศลมีความไม่เดือดร้อนเป็นผล มีความไม่เดือด
ร้อนเป็นอนิสงส์ ความไม่เดือดร้อน มีความปราโมทย์เป็นผล มีความปราโมทย์
เป็นอนิสงส์ ความปราโมทย์ มีปิติเป็นผล มีปิติเป็นอนิสงส์ ปิติมิปัสสัทธินเป็นผล
มิปัสสัทธินเป็นอนิสงส์ ปัสสัทธินมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอนิสงส์ สุขมีสมาธิเป็นผล
มีสมาธิเป็นอนิสงส์ สมาธิมียถาภูตญาณทัสนะเป็นผล มียถาภูตญาณทัสนะเป็น
อนิสงส์ ยถาภูตญาณทัสนะมีนิพพิทาเป็นผล มีนิพพิทาเป็นอนิสงส์ นิพพิทามี
วิราคะเป็นผล มีวิราคะเป็นอนิสงส์ วิราคะมีวิมุตติญาณทัสนะเป็นผล มีวิมุตติ-
*ญาณทัสนะเป็นอนิสงส์ด้วยประการดังนี้แล ดูกรอาณนที ศีลที่เป็นกุศลย่อม
ยังความเป็นพระอรหันต์ให้บริบูรณ์โดยลำดับ ด้วยประการดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

เจตนาสูตร

[๒๐๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลไม่ต้องทำด้วย
เจตนาว่า ขอความไม่เดือดร้อนจงเกิดขึ้นแก่เราเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ความ
ไม่เดือดร้อนเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลนี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่มีความเดือดร้อน ไม่ต้องทำด้วยเจตนาว่า ขอความปราโมทย์
จงเกิดขึ้นแก่เราเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ความปราโมทย์เกิดขึ้นแก่บุคคล
ผู้ไม่มีความเดือดร้อนนี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีความปราโมทย์
ไม่ต้องทำด้วยเจตนาว่า ขอปิติจงเกิดขึ้นแก่เราเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ปิติ
เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความปราโมทย์นี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล
ผู้มีใจประกอบด้วยปิติ ไม่ต้องทำด้วยเจตนาว่า ขอกายของเราจงสงบเถิด ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ข้อที่กายของบุคคลผู้มีใจประกอบด้วยปิติสงบนี้ เป็นธรรมดา
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีกายสงบแล้ว ไม่ต้องทำด้วยเจตนาว่า ขอเราจงเสวย
สุขเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้มีกายสงบแล้วเสวยสุขนี้ เป็นธรรมดา
ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีสุข ไม่ต้องทำด้วยเจตนาว่า ขอจิตของเราจงตั้งมั่น
เถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่จิตของบุคคลผู้มีสุขตั้งมั่นนี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลผู้มีจิตตั้งมั่น ไม่ต้องทำด้วยเจตนาว่า ขอเราจงรู้เห็นตามเป็น
จริงเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้มีจิตตั้งมั่นแล้วรู้เห็นตามเป็นจริงนี้
เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้รู้เห็นตามเป็นจริง ไม่ต้องทำด้วยเจตนา
ว่า ขอเราจงเบื่อหน่ายเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้รู้เห็นตามเป็นจริง
เบื่อหน่ายนี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เบื่อหน่าย ไม่ต้องทำด้วย
เจตนาว่า ขอเราจงคลายกำหนดเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่บุคคลผู้เบื่อหน่าย
คลายกำหนดนี้ เป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีจิตคลายกำหนดแล้ว
ไม่ต้องทำด้วยเจตนาว่า ขอเราจงทำให้แจ้งซึ่งวิมุตติญาณทัสนะเถิด ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ข้อที่บุคคลคลายกำหนดแล้วทำให้แจ้งซึ่งวิมุตติญาณทัสนะนี้ เป็นธรรมดา
ดูกรภิกษุทั้งหลาย วิราคะมิวิมุตติญาณทัสนะเป็นผล มิวิมุตติญาณทัสนะเป็น
อานิสงส์ นิพพิทามิวิราคะเป็นผล มิวิราคะเป็นอานิสงส์ ยถาภูตญาณทัสนะ
มินิพพิทาเป็นผล มินิพพิทาเป็นอานิสงส์ สมามิยถาภูตญาณทัสนะเป็นผล
มียถาภูตญาณทัสนะเป็นอานิสงส์ สุขมิสมามิเป็นผล มิสมามิเป็นอานิสงส์
ปัสสัทธิมิสุขเป็นผล มิสุขเป็นอานิสงส์ ปิติมิปัสสัทธิเป็นผล มิปัสสัทธิเป็น
อานิสงส์ ความปราโมทย์มิปิติเป็นผล มิปิติเป็นอานิสงส์ ความไม่เดือดร้อน
มีความปราโมทย์เป็นผล มีความปราโมทย์เป็นอานิสงส์ ศีลที่เป็นกุศลมีความ
ไม่เดือดร้อนเป็นผล มีความไม่เดือดร้อนเป็นอานิสงส์ ด้วยประการดังนี้แล
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายย่อมหลังไหลไปสู่ธรรมทั้งหลาย ธรรมทั้งหลาย
ย่อมยังธรรมทั้งหลายให้บริบูรณ์ เพื่อการถึงฝั่ง (คือนิพพาน) จากสถานอัน
มิใช่ฝั่ง (คือสังสารวัฏ) ด้วยประการฉะนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

อุปนิสาสูตรที่ ๑

[๒๑๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อวิปฏิสารชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้ทุศีลมีศีล
วิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปฏิสารไม่มี ความปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มี
อวิปฏิสารวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อความปราโมทย์ไม่มี ปิติชื่อว่ามิเหตุอันบุคคล
ผู้มีความปราโมทย์วิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อปิติไม่มี ปัสสัทธิชื่อว่ามิเหตุอันบุคคล
ผู้มิปิตวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อปัสสัทธิไม่มี สุขชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีปัสสัทธิ
วิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อสุขไม่มี สัมมาสมาธิชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีสุขวิบัติขจัด
เสียแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสนะ ชื่อว่ามีเหตุอันบุคคลผู้มี
สัมมาสมาธิวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสนะไม่มี นิพพิทาชื่อว่ามิเหตุ
อันบุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสนะวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อนิพพิทาไม่มี วิราคะชื่อว่า
มิเหตุอันบุคคลผู้มีนิพพิทาวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่อวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสนะ
ชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีวิราคะวิบัติขจัดเสียแล้ว ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว แม้กะพาะ
ของต้นไม้โน้นย่อมไม่บริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่นของต้นไม้โน้น
ก็ย่อมไม่บริบูรณ์ ฉนใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย อวิปฏิสารชื่อว่ามิเหตุอันบุคคล
ผู้ทุศีลมีศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปฏิสารไม่มี ความปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุอัน
บุคคลผู้มีอวิปฏิสารวิบัติขจัดเสียแล้ว ฯล ฯ วิมุตติญาณทัสนะชื่อว่ามิเหตุอัน
บุคคลผู้มีวิราคะวิบัติขจัดเสียแล้ว ฉนนั่นเหมือนกัน ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อวิปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อม
เป็นธรรมมิเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปฏิสารมิอยู่ ความปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์

ด้วยอวิปฏิสาร ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อความปราโมทย์มีอยู่ ปิตีของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยความปราโมทย์ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อปิตีมีอยู่ ปัสสัทธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปิตี ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อปัสสัทธิมีอยู่ สุขของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยปัสสัทธิ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสุขมีอยู่ สัมมาสมาธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสุข ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมีอยู่ ยถาภูตญาณทัสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณทัสนะมีอยู่ นิพพิทาของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสนะ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทามีอยู่ วิจารณ์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทา ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่อวิจารณ์มีอยู่ วิมุตติญาณทัสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิจารณ์ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มีกิ่งและใบสมบูรณ์ แม้กะเทาะของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมบริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมบริบูรณ์ ฉนใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย อวิปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปฏิสารมีอยู่ ความปราโมทย์ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปฏิสาร ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ ฯลฯ วิมุตติ-ญาณทัสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิจารณ์ ย่อมเป็นธรรมมีเหตุสมบูรณ์ ฉนนั้นเหมือนกัน ๑

จบสูตรที่ ๓

อุปนิสาสูตรที่ ๒

[๒๑๑] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวว่า ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปฏิสารชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้ทุศีลมีศีลวิบัติ ขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปฏิสารไม่มี ความปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีอวิปฏิสารวิบัติขจัดเสียแล้ว ... เมื่อวิจารณ์ไม่มี วิมุตติญาณทัสนะชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีวิจารณ์วิบัติขจัดเสียแล้ว ๑

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว แม้กะเทาะของต้นไม้ นั้น ย่อมไม่บริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมไม่บริบูรณ์ ฉนใด ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปฏิสารชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้ทุศีลมีศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปฏิสารไม่มี ความปราโมทย์ชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีอวิปฏิสารวิบัติขจัดเสียแล้ว ฯลฯ วิมุตติญาณทัสนะชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีวิจารณ์วิบัติขจัดเสียแล้ว ฉนนั้นเหมือนกัน ๑

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปฏิสารของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อม

เป็นธรรมชาติเหตุสมบูรณ์ เมื่อวิปัสสนามีอยู่ ... เมื่อวิราคามีอยู่ วิมุตติญาณ-

*ทัศนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิราคะ ย่อมเป็นธรรมชาติเหตุสมบูรณ์ ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มีกิ่งและใบสมบูรณ์ แม้
กะเทาะของต้นไม้ นั้น ย่อมบริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้
นั้น ก็ย่อมบริบูรณ์ ฉนใด ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปัสสนาของบุคคลผู้มีศีล
สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมเป็นธรรมชาติเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปัสสนามีอยู่ ความปรมาโทย
ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปัสสนา ย่อมเป็นธรรมชาติเหตุสมบูรณ์ ฯ๑๑ วิมุตติญาณ-

*ทัศนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิราคะ ย่อมเป็นธรรมชาติเหตุสมบูรณ์ ฉนนั้น

เหมือนกัน ฯ

จบสูตรที่ ๔

อุปนิสาสูตรที่ ๓

[๒๑๒] ณ ที่นั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระอานนท์แล้ว ท่านพระอานนท์ได้กล่าวว่า
ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปัสสนาชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้ทุศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว
เมื่ออวิปัสสนาไม่มี ความปรมาโทยชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีอวิปัสสนาวิบัติขจัด
เสียแล้ว ... เมื่อวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัศนะชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีวิราคะ
วิบัติขจัดเสียแล้ว ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว แม้
กะเทาะของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมไม่บริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของ
ต้นไม้ นั้น ก็ย่อมไม่บริบูรณ์ ฉนใด ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปัสสนาชื่อว่ามิ
เหตุอันบุคคลผู้ทุศีลวิบัติขจัดเสียแล้ว เมื่ออวิปัสสนาไม่มี ความปรมาโทย
ชื่อว่ามิเหตุอันบุคคลผู้มีอวิปัสสนาวิบัติขจัดเสียแล้ว ฯ๑๑ วิมุตติญาณทัศนะชื่อว่ามิ
เหตุอันบุคคลผู้มีวิราคะวิบัติขจัดเสียแล้ว ฉนนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปัสสนาของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล
ย่อมเป็นธรรมชาติเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปัสสนามีอยู่ ความปรมาโทยของบุคคล
ผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปัสสนา ย่อมเป็นธรรมชาติเหตุสมบูรณ์ ... เมื่อวิราคะมีอยู่
วิมุตติญาณทัศนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิราคะ ย่อมเป็นธรรมชาติเหตุสมบูรณ์ ฯ

ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้มีกิ่งและใบสมบูรณ์ แม้
กะเทาะของต้นไม้ นั้น ก็ย่อมบริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี้ แม้แก่น ของต้นไม้
นั้น ก็ย่อมบริบูรณ์ ฉนใด ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย อวิปัสสนาของบุคคลผู้มีศีล
สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมเป็นธรรมชาติเหตุสมบูรณ์ เมื่ออวิปัสสนามีอยู่ ความปรมาโทย
ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอวิปัสสนา ย่อมเป็นธรรมชาติเหตุสมบูรณ์ ฯ๑๑ วิมุตติญาณ-
*ทัศนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยวิราคะ ย่อมเป็นธรรมชาติเหตุสมบูรณ์ ฉนนั้น

เหมือนกัน ฯ

จบสูตรที่ ๕

พยสนสูตร

[๒๑๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดดำบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ติเตียนพระอริยเจ้า ขอนี้มีฐานะ มีโอกาส ที่ภิกษุนั้นจะไม่พึงถึงความ
ฉิบหาย ๑๑ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง ความฉิบหาย ๑๑ อย่างเป็นไฉน คือ ไม่
บรรลुธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ ๑ เสื่อมจากธรรมที่บรรลุแล้ว ๑ สัทธิธรรมของภิกษุ
นั้นย่อมไม่คงแผ้ว ๑ เป็นผู้เข้าใจว่าได้บรรลุในสัทธิธรรม ๑ เป็นผู้ไม่ยินดี
ประพฤติพรหมจรรย์ ๑ ต้องอาบัติเศร้าหมองอย่างใดอย่างหนึ่ง ๑ บอกลาสิกขา
เวียนมาเพื่อหิณภาพ ๑ ถูกต้องโรคอย่างหนึ่ง ๑ ย่อมถึงความเป็นบ้า คือ ความ
ฟุ้งซ่านแห่งจิต ๑ เป็นผู้หลงใหลทำกาละ ๑ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ
วินิบาต นรก ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดดำบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ติเตียนพระอริยเจ้า ขอนี้มีฐานะ มีโอกาส ที่ภิกษุนั้นจะไม่พึงถึงความ
ฉิบหาย ๑๑ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๖

สัญญาสูตร

[๒๑๔] ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่-
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พึงมีหรือหนอแล การ
ที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็น
อารมณ์ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความ
สำคัญในเตโชธาตุว่าเป็นเตโชธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในवाโยธาตุ
ว่าเป็นवाโยธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากาศธาตุจนจะว่าเป็น
อากาศธาตุจนจะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวิญญาณัญจนธาตุจนจะว่าเป็น
วิญญาณัญจนธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากิญจัญจนธาตุจนจะว่าเป็น
อากิญจัญจนธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในเนวสัญญานาสัญจนธาตุจนจะ
เป็นเนวสัญญานาสัญจนธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลก
นี้เป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ไม่พึง
มีความสำคัญในรูปที่ให้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึง
แล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า พึงมีได้อานนท การที่ภิกษุได้สมาธิโดย
ประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ... ที่ตรอง
ตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พึงมีได้อย่างไรเล่า การที่ภิกษุได้สมาธิ
โดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ... ที่
ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

พ. ดูกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีสัญญาอย่างนี้ว่า
ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือ ความสงบแห่งสังขารทั้งปวง ความ
สละคืนอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความสิ้นกำหนด ความดับ นิพพาน
ดูกรอานนท์ พึงมีได้อย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมี-
*ความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโป-
*ธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในเตโชธาตุว่าเป็นเตโชธาตุ
เป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในवाโยธาตุว่าเป็นवाโยธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึง
มีความสำคัญในอากาศธาตุจนจะว่าเป็นอากาศธาตุจนจะเป็นอารมณ์ ไม่พึง
มีความสำคัญในวิญญูณธาตุจนจะว่าเป็นวิญญูณธาตุจนจะเป็นอารมณ์ ไม่พึง
มีความสำคัญในอากิญจัญญายตนะว่าเป็นอากิญจัญญายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึง
มีความสำคัญในเนวสัญญานาสัญญายตนะ ว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนะเป็น
อารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้เป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความ
สำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ให้เห็น
เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรอง
ตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์ขึ้นชมอนุโมทนาภาษิตของพระผู้มีพระภาค
แล้ว ลุกจากอาสนะ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้ว เข้าไป
หาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ได้ปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร ครั้น
ผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรท่านสารีบุตรผู้มีอายุ พึงมีได้หรือหนอแล การ
ที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็น-
*อารมณ์ ฯล ฯ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ให้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ
ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็น
ผู้มีสัญญา ฯ

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ดูกรท่านอานนท์ผู้มีอายุ พึงมีได้ การที่ภิกษุ
ได้สมาธิ โดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุ ว่าเป็นปฐวีธาตุ
เป็นอารมณ์ ฯล ฯ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ให้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ
ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึง
เป็นผู้มีสัญญา ฯ

อา. ดูกรท่านสารีบุตรผู้มีอายุ พึงมีได้อย่างไรเล่า การที่ภิกษุได้สมาธิ

โดยประการที่ตนไม่เพียงมีความสำคัญในปฐวีชาตว่าเป็นปฐวีชาตเป็นอารมณ์ ฯลฯ ไม่เพียงมีความสำคัญในรูปที่ให้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรงตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

สา. ดูกรท่านอานนทผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีสัญญา อย่างนี้ว่า ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือ ความสงบสังขารทั้งปวง ความสะกิ้นอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความสิ้นกำหนด ความดับ นิพพาน ดูกรท่านอานนทผู้มีอายุ พึงมีได้ดังนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตน ไม่เพียงมีความสำคัญในปฐวีชาตว่าเป็นปฐวีชาตเป็นอารมณ์ ฯลฯ ไม่เพียงมีความสำคัญ ในรูปที่ให้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรงตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

อา. ดูกรท่านสารีบุตรผู้มีอายุ น้าอัสจรรย ไม่เคยมีมาแล้ว การที่อรรถ กับอรรถ พญฺชนะกับพญฺชนะ ของพระศาสดาและของสาวก เปรียบเทียบ ได้กัน เสมอกัน ไม่ผิดกัน ในบทที่เลิศ ดูกรท่านสารีบุตรผู้มีอายุ เมื่อครั้ง กระผมเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ได้ทูลถามเนื้อความอันนี้ แม้พระผู้มีพระภาค ก็ทรงพยากรณ์เนื้อความอันนี้ ด้วยบทเหล่านี้ ด้วยพญฺชนะเหล่านี้ แก่กระผม เหมือนที่ท่านพระสารีบุตรพยากรณ์ ดูกรท่านสารีบุตรผู้มีอายุ น้าอัสจรรย ไม่เคยมีมาแล้ว การที่อรรถกับอรรถ พญฺชนะกับพญฺชนะ ของพระศาสดาและของ พระสาวก เปรียบเทียบกันได้ เสมอกัน ไม่ผิดกัน ในบทที่เลิศนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๗

มนสิการสูตร

[๒๑๕] ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนทได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พึงมีได้หรือหนอแล การ ที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่เพียงกระทำจักขุไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำรูปไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำรูปุไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำเสียงไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำมูกุไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำกลิ่นไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำลิ้นไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำรสไว้ในใจ ไม่ พึงกระทำกายไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำโผฏฐัพพะไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำปฐวีชาตุไว้ ในใจ ไม่เพียงกระทำอาโปชาตุไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำเตโชชาตุไว้ในใจ ไม่พึง กระทำวาโยชาตุไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำอากาศาณญายตนะไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำ วิญญานญายตนะไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำอาภิกขุญญายตนะไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำ เนวสัณญานาตัญญายตนะไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำโลกนีไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำ โลกหน้าไว้ในใจ ไม่เพียงกระทำรูปที่ให้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรงตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงทำ

ไว้ในใจ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรอานนท์ พึงมีได้ การที่ภิกษุได้สมาธิ
โดยประการที่ตนไม่พึงกระทำจักอยู่ในใจ ไม่พึงกระทำรูปไว้ในใจ ... ไม่พึง
กระทำรูปที่ให้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่
แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ ไว้ในใจ ก็แต่ว่าพึงทำไว้ในใจ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พึงมีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิโดย
ประการที่ตนไม่พึงกระทำจักอยู่ในใจ ฯลฯ ไม่พึงกระทำรูปที่ให้เห็น เสียงที่ได้ยิน
อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ
ไว้ในใจ ก็แต่ว่าพึงทำไว้ในใจ ฯ

พ. ดูกรอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำไว้ในใจอย่างนี้ว่า
ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือ ความสงบสังขารทั้งปวง ความสละ
คืนอุปธิทั้งปวง ความสันตติหา ความสันกัณหัด ความดับ นิพพาน ดูกร
อานนท์ พึงมีได้อย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงกระทำจัก
ไว้ในใจ ไม่พึงกระทำรูปไว้ในใจ ไม่พึงกระทำรูปไว้ในใจ ไม่พึงกระทำเสียง
ไว้ในใจ ไม่พึงกระทำมุกไว้ในใจ ไม่พึงกระทำกลิ่นไว้ในใจ ไม่พึงกระทำ
ลิ้นไว้ในใจ ไม่พึงกระทำรสไว้ในใจ ไม่พึงกระทำกายไว้ในใจ ไม่พึงกระทำ
โผฏฐัพพะไว้ในใจ ไม่พึงกระทำปฐวีธาตุไว้ในใจ ไม่พึงกระทำอาโปธาตุไว้
ในใจ ไม่พึงกระทำเตโชธาตุไว้ในใจ ไม่พึงกระทำวโยธาตุไว้ในใจ ไม่พึง
กระทำอากาศธาตุในใจ ไม่พึงกระทำวิญญูณธาตุในใจ ไม่
พึงกระทำอากิญจัญญายตนะไว้ในใจ ไม่พึงกระทำเนวสัญญานาสัญญายตนะไว้ในใจ
ไม่พึงกระทำโลกนี้ไว้ในใจ ไม่พึงกระทำโลกหน้าไว้ในใจ ไม่พึงกระทำรูปที่ให้เห็น
เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรอง
ตามแล้วด้วยใจ ไว้ในใจ ก็แต่ว่าพึงกระทำไว้ในใจ ฯ

จบสูตรที่ ๘

อเสขสูตร

[๒๑๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่อุทยานสาคร ๑- ใน
นาทิกคาม ครั้นนั้นแล ท่านพระสันตะได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มี
พระภาคได้ตรัสกะท่านพระสันตะว่า ดูกรสันตะ เธอจงเพ่งแบบการเพ่งของม้า
อาชาในย อย่าเพ่งแบบการเพ่งของม้ากระจอก ดูกรสันตะ ก็การเพ่งของม้า
กระจอกย่อมมีอย่างใด ดูกรสันตะ ธรรมด้าม้ากระจอกถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าว
เหนียว ย่อมเพ่งว่า ข้าวเหนียวๆ ดังนี้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะม้ากระจอก
ที่เขาผูกไว้ใกล้รางข้าวเหนียวย่อมไม่มีความคิดอย่างนี้ว่า วันนี้ สารดีผู้ฝึกม้าจัก

ให้เราทำเหตุอะไรหนอแล เราจักทำอะไรตอบแก่เขา ดังนี้ ม้ากระจอกนั้น
ถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าวเหนียว ย่อมเพ่งว่า ข้าวเหนียวๆ ดังนี้ ฉันทิด ดูกรสันธะ
บุรุษกระจอกบางคนในธรรมวินัยนี้ ก็ฉันทันเหมือนกันแล อยู่ที่ป่าก็ดี อยู่ที่โคน
ต้นไม้ก็ดี อยู่ที่เรือนว่างเปล่าก็ดี มีจิตถูกกามราคะก่อกวนแล้ว ถูกกามราคะ
ครอบงำแล้ว และย่อมไม่รู้อุบายเครื่องสลัดกามราคะ ที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็น
๔๑. โดยมากเป็น คิณชกาวสธาราม ฯ

จริงบุรุษกระจอกนั้น ทำกามราคะนั้นแหละในภายในแล้ว ย่อมเพ่ง ย่อมเพ่งต่างๆ
ย่อมเพ่งเนื่องนิยต์ ย่อมเพ่งฝ่ายต่ำ มีจิตอันพยาบาทก่อกวนแล้ว อันพยาบาท
ครอบงำแล้ว ... มีจิตอันถีนมิทระก่อกวนแล้ว อันถีนมิทระครอบงำแล้ว ...
มีจิตอันอุทธัจจกุกกจะก่อกวนแล้ว อันอุทธัจจกุกกจะครอบงำแล้ว ... มีจิตอัน
วิจิกิจฉาก่อกวนแล้ว อันวิจิกิจฉาครอบงำแล้ว และย่อมไม่รู้อุบายเครื่องสลัด
วิจิกิจฉาที่เกิดขึ้นแล้ว ตามความเป็นจริง บุรุษกระจอกนั้นทำวิจิกิจฉานั้นแหละ
ในภายในแล้ว ย่อมเพ่ง ย่อมเพ่งต่างๆ ย่อมเพ่งเนื่องนิยต์ ย่อมเพ่งฝ่ายต่ำ
บุรุษกระจอกนั้น ย่อมอาศัยปฐวีธาตุเพ่งบ้าง ย่อมอาศัยอาโปธาตุเพ่งบ้าง ย่อม
อาศัยเตโชธาตุเพ่งบ้าง ย่อมอาศัยวาโยธาตุเพ่งบ้าง ย่อมอาศัยอากาศาณัญจายตนะ
เพ่งบ้าง ย่อมอาศัยวิญญานัญจายตนะเพ่งบ้าง ย่อมอาศัยายกัญญัญจายตนะเพ่งบ้าง
ย่อมอาศัยเนวสัญญานาสัญญายตนะเพ่งบ้าง ย่อมอาศัยโลกนี้เพ่งบ้าง ย่อมอาศัย
โลกหน้าเพ่งบ้าง ย่อมอาศัยรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้
แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจ เพ่งบ้าง ดูกรสันธะ
การเพ่งของบุรุษกระจอกย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล ฯ

ดูกรสันธะ ก็การเพ่งของม้าอาชาไนยย่อมมีอย่างไร ดูกรสันธะ ธรรมดา
ม้าอาชาไนยที่เจริญ ถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าวเหนียว ย่อมไม่เพ่งว่า ข้าวเหนียวๆ
ดังนี้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะม้าอาชาไนยที่เจริญ ถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าว
เหนียว ย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า วันนี้ สารถิผู้ฝึกม้าจักให้เราทำเหตุอะไรหนอ
แล เราจะกระทำการตอบเขา ดังนี้ ม้าอาชาไนยนั้น ถูกเขาผูกไว้ใกล้รางข้าว
เหนียว ย่อมไม่เพ่งว่า ข้าวเหนียวๆ ดังนี้ ดูกรสันธะ ด้วยว่าม้าอาชาไนยที่
เจริญ ย่อมพิจารณาเห็นการถูกปะฎักแทงว่า เหมือนคนเป็นหนี่ครุ่นคิดถึงหนี่
เหมือนคนถูกจองจำมองเห็นการจองจำ เหมือนคนผู้เสื่อมนึกเห็นความเสื่อม
เหมือนคนมีโทษเล็งเห็นโทษ ดูกรสันธะ บุรุษอาชาไนยที่เจริญ ก็ฉันทันเหมือน
กันแล อยู่ที่ป่าก็ดี อยู่ที่โคนต้นไม้ก็ดี หรืออยู่เรือนว่างเปล่าก็ดี ย่อมไม่มีจิต
อันกามราคะก่อกวนแล้ว อันกามราคะครอบงำแล้วอยู่ และย่อมรู้ทั่วถึงอุบาย
เครื่องสลัดกามราคะที่เกิดขึ้นแล้วตามความเป็นจริง ย่อมไม่มีจิตอันพยาบาทก่อกวน
แล้ว ... ย่อมไม่มีจิตอันถีนมิทระก่อกวนแล้ว ... ย่อมไม่มีจิตอันอุทธัจจกุกกจะ

กลุ่มรุ่มแล้ว ... ย่อมไม่มีจิตอันวิจิตรจากกลุ่มรุ่มแล้ว อันวิจิตรจากรอบจำแล้ว
และย่อมรู้ทั่วถึงอุปายเครื่องสลัดวิจิตรจากที่เกิดขึ้นแล้ว บุรุษอาชาไนยนั้น ย่อมไม่
อาศัยปฐวีธาตุเพ่ง ย่อมไม่อาศัยอาโปธาตุเพ่ง ย่อมไม่อาศัยเตโชธาตุเพ่ง ย่อมไม่
อาศัยวาโยธาตุเพ่ง ย่อมไม่อาศัยอากาศาณัญญาตนะเพ่ง ย่อมไม่อาศัยวิญญาณัญญ-
*ายตนะเพ่ง ย่อมไม่อาศัยอากิญจัญญาตนะเพ่ง ย่อมไม่อาศัยเนวสัญญานา-
*ณาสัญญาตนะเพ่ง ย่อมไม่อาศัยโลกนี้เพ่ง ย่อมไม่อาศัยโลกหน้าเพ่ง ย่อมไม่
อาศัยรูปที่ให้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่
แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจเพ่ง ก็แต่ว่าย่อมเพ่ง ดูกรสันธะ หนึ่ง
เทวดาพร้อมทั้งอินทร์ พรหม มนุษย์ ย่อมมอบน้อมบุรุษอาชาไนยที่เจริญ ผู้เพ่ง
แล้วอย่างนี้ แต่ที่ไกลเที่ยวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ข้าพเจ้าขอบน้อมต่อท่าน

ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษสูงสุด ข้าพเจ้าขอบน้อมต่อท่าน

ข้าพเจ้าทั้งหลายรู้ชัดเหตุนี้ๆ ได้ เพราะอาศัยการเพ่ง

ของท่าน

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ ท่านพระสันธะได้ทูลถามว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ก็บุรุษอาชาไนยที่เจริญ ผู้เพ่ง ย่อมเพ่งอย่างไร บุรุษอาชาไนย
นั้น จึงจะไม่อาศัยปฐวีธาตุเพ่ง ... ไม่อาศัยรูปที่ให้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์
ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรองตามแล้วด้วยใจเพ่ง ก็แต่
ว่าย่อมเพ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หนึ่ง เทวดาพร้อมทั้งอินทร์ พรหม มนุษย์
ย่อมมอบน้อมบุรุษอาชาไนยที่เจริญ ผู้เพ่ง อย่างไร แต่ที่ไกลเที่ยวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ข้าพเจ้าขอบน้อมต่อท่าน

ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษสูงสุด ข้าพเจ้าขอบน้อมต่อท่าน

ข้าพเจ้าทั้งหลายรู้ชัดเหตุนี้ๆ ได้ เพราะอาศัยการเพ่ง

ของท่าน ฯ

พ. ดูกรสันธะ ความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ย่อม
เป็นของแจ่มแจ้งแก่บุรุษอาชาไนยที่เจริญในธรรมวินัยนี้ ความสำคัญในอาโปธาตุว่า
เป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ ย่อมเป็นของแจ่มแจ้ง ความสำคัญในเตโชธาตุว่าเป็น
เตโชธาตุเป็นอารมณ์ ย่อมเป็นของแจ่มแจ้ง ความสำคัญในวาโยธาตุว่าเป็นวาโย
ธาตุเป็นอารมณ์ย่อมเป็นของแจ่มแจ้ง ความสำคัญในอากาศาณัญญาตนะว่าเป็น
อากาศาณัญญาตนะเป็นอารมณ์ ย่อมเป็นของแจ่มแจ้ง ความสำคัญในวิญญาณัญญ-
*ายตนะว่าเป็นวิญญาณัญญาตนะเป็นอารมณ์ ย่อมเป็นของแจ่มแจ้ง ความสำคัญใน
อากิญจัญญาตนะว่าเป็นอากิญจัญญาตนะเป็นอารมณ์ ย่อมเป็นของแจ่มแจ้ง ความ
สำคัญในเนวสัญญานาณาสัญญาตนะ ว่าเป็นเนวสัญญานาณาสัญญาตนะเป็นอารมณ์

ย่อมเป็นของแจ่มแจ้ง ความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้เป็นอารมณ์ ย่อมเป็น
ของแจ่มแจ้ง ความสำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ย่อมเป็นของ
แจ่มแจ้ง ความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรมที่
รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรงตามแล้วด้วยใจ ย่อมเป็นของแจ่มแจ้งแก่
บุรุษอาชาไนยที่เจริญในธรรมวินัยนี้ ฯ

ดูกรสันธะ บุรุษอาชาไนยที่เจริญ ผู้ฟังอยู่อย่างนี้แล จึงไม่อาศัยปฏิ
ชาติผู้ฟัง ไม่อาศัยอาโปกชาติผู้ฟัง ไม่อาศัยเตโชชาติผู้ฟัง ไม่อาศัยวาโยชาติผู้ฟัง
ไม่อาศัยอากาศาณียายตนะผู้ฟัง ไม่อาศัยวิญญาณียายตนะผู้ฟัง ไม่อาศัยยอกิณ
*จัญญายตนะผู้ฟัง ไม่อาศัยเนวสัจญานาณียายตนะผู้ฟัง ไม่อาศัยโลกนี้ผู้ฟัง ไม่
อาศัยโลกหน้าผู้ฟัง ไม่อาศัยรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ได้ทราบ ธรรม
ที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว ที่แสวงหาแล้ว ที่ตรงตามแล้วด้วยใจผู้ฟัง ก็แต่ว่าย่อมฟัง
ดูกรสันธะ อนึ่ง เทวดาพร้อมทั้งอินทร์ พรหม มนุษย์ ย่อมมอบน้อมบุรุษ
อาชาไนยที่เจริญ ผู้ฟังแล้วอย่างนี้ แต่ที่ไกลเที่ยวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ข้าพเจ้าขอบน้อมต่อท่าน
ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุรุษสูงสุด ข้าพเจ้าขอบน้อมต่อท่าน
ข้าพเจ้าทั้งหลายรู้ชัดเหตุนี้ๆ ได้ เพราะอาศัยการฟัง
ของท่าน ฯ

จบสูตรที่ ๕

โมรนิวาปนสูตร

[๒๑๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปริพาชการาม อัน
เป็นที่ให้เหยื่อแก่กบฏ ไกลพระนครราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาค
แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓
ประการ ย่อมเป็นผู้มีความสำเร็จล่วงส่วน มีความเกษมจากโยคะล่วงส่วน มี
พรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าเทวดาและมนุษย์
ทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการเป็นไฉน คือ ศีลขันธอันเป็นของพระอเสขะ ๑
สมาธิขันธอันเป็นของพระอเสขะ ๑ ปัญญาขันธอันเป็นของพระอเสขะ ๑ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้มีความสำเร็จ
ล่วงส่วน มีความเกษมจากโยคะล่วงส่วน มีพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน
เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการแม้อื่นอีก ย่อม
เป็นผู้มีความสำเร็จล่วงส่วน มีความเกษมจากโยคะล่วงส่วน มีพรหมจรรย์ล่วง
ส่วน เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการเป็น

ไฉน คือ อิทธิปฏิบัติ ๑ อาทศนาปฏิบัติ ๑ อนุศาสนิปฏิบัติ ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้มีความ
สำเร็จล่วงส่วน มีความเกษมจากโยคะล่วงส่วน มีพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุด
ล่วงส่วน เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล ย่อม
เป็นผู้มีความสำเร็จล่วงส่วน มีความเกษมจากโยคะล่วงส่วน มีพรหมจรรย์ล่วง
ส่วน เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการเป็น
ไฉน คือ สัมมาทิฐิ ๑ สัมมาญาณ ๑ สัมมาวิมุตติ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้มีความสำเร็จล่วงส่วน มีความ
เกษมจากโยคะล่วงส่วน มีพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน เป็นผู้ประเสริฐ
สุดกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๒ ประการ ย่อมเป็นผู้มี
ความสำเร็จล่วงส่วน มีความเกษมจากโยคะล่วงส่วน มีพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่
สุดล่วงส่วน เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรม ๒ ประการ
เป็นไฉน คือ วิชา ๑ จณะ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม
๒ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้มีความสำเร็จล่วงส่วน มีความเกษมจากโยคะล่วง
ส่วน มีพรหมจรรย์ล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าเทวดาและ
มนุษย์ทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้สังฆมการพรหมก็ได้กล่าวคานี้ไว้ว่า

ในหมู่ชนที่ยังรังเกียจกันด้วยโคตร กษัตริย์เป็นผู้ประเสริฐ

สุด ท่านผู้สมบูรณ์ด้วยวิชาและจณะ เป็นผู้ประเสริฐสุด

กว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็คานี้นั้น สังฆมการพรหมร้อยกรองไว้ถูกแล้ว
มิใช่ร้อยกรองไว้ผิด กล่าวไว้ชอบแล้ว มิใช่กล่าวไม่ชอบ ประกอบด้วยประโยชน์
มิใช่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ เราเห็นด้วย ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ก้าว
อย่างนี้ว่า

ในหมู่ชนที่ยังรังเกียจกันด้วยโคตร กษัตริย์เป็นผู้ประเสริฐสุด

ท่านผู้สมบูรณ์ด้วยวิชาและจณะ เป็นผู้ประเสริฐสุดกว่า

เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบนิสสัยวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กัมมัตถสูตร ๒. เจตนาสูตร ๓. อุปนิสาสูตรที่ ๑ ๔. อุปนิสา

สูตรที่ ๒ ๕. อุปนิสาสูตรที่ ๓ ๖. พยสนสูตร ๗. สัณญาสสูตร ๘. มนสิการ

ทศยวรรคที่ ๒

มหานามสูตรที่ ๑

[๒๑๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธารามใกล้
พระนครบิลพัสดี ในวันสักกะ ก็สมัยนั้นแล ภิกษุเป็นอันมาก กระทำ
จิวรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค ด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคผู้มีจิวรสำเร็จแล้ว
จักเสด็จจาริกโดยล่องไป ๓ เดือน เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะได้ทรงทราบ
ข่าวว่า ภิกษุเป็นอันมากกระทำจิวรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค ด้วยหวังว่า พระผู้มี
พระภาคผู้มีจิวรสำเร็จแล้ว จักเสด็จจาริกโดยล่องไป ๓ เดือน ครั้นนั้นแล
เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ทรงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้ตรัสทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันทราบข่าวดังนี้ว่า
ภิกษุเป็นอันมากกระทำจิวรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค ด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาค
มีจิวรสำเร็จแล้ว จักเสด็จจาริกโดยล่องไป ๓ เดือน ดังนี้ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ หม่อมฉันผู้อยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่ต่างๆ จะพึงอยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่
อะไรพระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละๆ มหาบพิตร การที่มหาบพิตรเสด็จเข้า
มาหาตถาคตแล้วตรัสถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันผู้อยู่ด้วยธรรมเครื่อง
อยู่ต่างๆ จะพึงอยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่อะไร ดังนี้ เป็นการสมควรแก่มหาบพิตร
ผู้เป็นกุลบุตร ดูกรมหาบพิตร กุลบุตรผู้มีศรัทธาย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ไม่มีศรัทธา
ย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ปรารถนาความเพียรย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้เกียจคร้านย่อม
ไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีสติตั้งมั่นย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีสติหลงลืมย่อมไม่เป็นผู้
บริบูรณ์ ผู้มีจิตตั้งมั่นย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ไม่มีจิตตั้งมั่นย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์
ผู้มีปัญญาย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีปัญญาทึบย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ดูกรมหาบพิตร
มหาบพิตรทรงตั้งอยู่ในธรรม ๕ ประการนี้แล้ว พึงทรงเจริญธรรม ๖ ประการ
ให้ยิ่งขึ้นไป ดูกรมหาบพิตร ในธรรม ๖ ประการนี้ มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึง
พระตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์
ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก
เป็นสารถีฝึกบุรุษ ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ดูกรมหาบพิตร สมัยใดอริยสาวก
ระลึกถึงตถาคต สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกัมมรุม ไม่ถูก
โทสะกัมมรุม ไม่ถูกโมหะกัมมรุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมดำเนิน

ไปตรง ดูกรมหาบพิตร อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปรารถนาพระตถาคต
ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความปรารถนาอันประกอบ
ด้วยธรรม ปิตีย่อมเกิดแก่อริยสาวกผู้มีความปรารถนา ภายของอริยสาวก
ผู้มีใจประกอบด้วยปิตีย่อมสงบ อริยสาวกผู้มีความสงบย่อมเสวยสุข จิตของ
อริยสาวกผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น ดูกรมหาบพิตร อริยสาวกนี้ท่านกล่าวว่าเป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่สัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยายาทอยู่ในหมู่สัตว์ผู้มีความพยายาท เป็นผู้ถึงความพร้อมด้วยกระแสธรรมเจริญพุทธานุสสติ ฯ

ดูกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงพระธรรมว่า
พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว อันบุคคลพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วย
ด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน
ดูกรมหาบพิตร สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงพระธรรม สมัยนั้น จิตของอริยสาวก
นั้นย่อมไม่ถูกราคะกัสม์รุม ไม่ถูกโทสะกัสม์รุม ไม่ถูกโมหะกัสม์รุม สมัยนั้น
จิตของอริยสาวกนั้นย่อมดำเนินไปตรงเพราะปรารถนาพระธรรม ย่อมได้ความรู้ธรรม
ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความปรารถนาอันประกอบด้วยธรรม ปิตีย่อมเกิดแก่
อริยสาวกผู้มีความปรารถนา ภายของอริยสาวกผู้มีใจประกอบด้วยปิตีย่อมสงบ
อริยสาวกผู้มีความสงบย่อมเสวยสุข จิตของอริยสาวกผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น ดูกร
มหาบพิตร อริยสาวกนี้ท่านกล่าวว่าเป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่สัตว์
ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยายาทอยู่ในหมู่สัตว์ผู้มีความพยายาท เป็นผู้
ถึงความพร้อมด้วยกระแสธรรมเจริญธรรมานุสสติ ฯ

ดูกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงพระสงฆ์ว่า
พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ผู้ปฏิบัติตรง ปฏิบัติ
เป็นธรรม ปฏิบัติชอบ นี่คือคฤรูป ๔ บุรุษบุคคล ๘ นี้พระสงฆ์สาวกของพระผู้มี
พระภาค เป็นผู้ควรของค่านับ ควรของต้อนรับ ควรของทำบุญ ควรกระทำ
อัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ดูกรมหาบพิตร สมัยใด
อริยสาวกระลึกถึงพระสงฆ์ สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกัสม์รุม
ไม่ถูกโทสะกัสม์รุม ไม่ถูกโมหะกัสม์รุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมดำเนิน
ไปตรง ดูกรมหาบพิตร อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปรารถนาพระสงฆ์
ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความปรารถนาอันประกอบ
ด้วยธรรม ปิตีย่อมเกิดแก่อริยสาวกผู้มีความปรารถนา ภายของอริยสาวกผู้มีใจ
ประกอบด้วยปิตีย่อมสงบ อริยสาวกผู้มีความสงบแล้วย่อมเสวยสุข จิตของอริย-
*สาวกผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น ดูกรมหาบพิตร อริยสาวกนี้ท่านกล่าวว่าเป็นผู้ถึงความ
สงบอยู่ในหมู่สัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยายาทอยู่ในหมู่สัตว์
ผู้มีความพยายาท เป็นผู้ถึงความพร้อมด้วยกระแสธรรมเจริญสังฆานุสสติ ฯ

ดูกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงศีลของตนว่า
ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย วิญญูชนสรรเสริญ อันค้นหาและทิจิฎบ
คล่าไม่ได้ เป็นไปเพื่อสมาธิ ดูกรมหาบพิตร สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศีล สมัยนั้น
จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกัฏฐมรุม ไม่ถูกโทสะกัฏฐมรุม ไม่ถูกโมหะกัฏฐมรุม
สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมดำเนินไปตรง ดูกรมหาบพิตร อริยสาวกผู้มีจิต
ดำเนินไปตรงเพราะปรารภศีล ย่อมได้ความรู้รรถ ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความ
ปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม ปิตีย่อมเกิดแก่อริยสาวกผู้มีความปราโมทย์
กายของอริยสาวกผู้มีใจประกอบด้วยปิตีย่อมสงบ อริยสาวกผู้มีกายสงบแล้วย่อม
เสวยสุข จิตของอริยสาวกผู้มีความสุขย่อมตั้งมั่น ดูกรมหาบพิตร อริยสาวกนี้
อาตมภาพกล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้
ไม่มีความพยายามอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้มีความพยายาม เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกระแส
ธรรมเจริญสี่สถานุสสติ ฯ

ดูกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงจาคะของ
ตนว่า เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ ที่เรามีจิตปราศจากมลทิน คือ
ความตระหนี่ มีจาคะอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีแล้วในการสละ ควร
แก่การขอ ยินดีในการจำแนกทาน อยู่ครองเรือน ในหมู่มสัตว์ผู้ถูกมลทิน คือ
ความตระหนี่กัฏฐมรุม ดูกรมหาบพิตร สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงจาคะ สมัยนั้น
จิตของอริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกัฏฐมรุม ไม่ถูกโทสะกัฏฐมรุม ไม่ถูกโมหะ
กัฏฐมรุม สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมดำเนินไปตรง ดูกรมหาบพิตร
อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปรารภจาคะ ย่อมได้ความรู้รรถ ย่อมได้
ความรู้ธรรม ย่อมได้ความปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม ปิตีย่อมเกิดแก่
อริยสาวกผู้มีความปราโมทย์ กายของอริยสาวกผู้มีใจประกอบด้วยปิตีย่อมสงบ
อริยสาวกผู้มีกายสงบแล้วย่อมเสวยสุข จิตของอริยสาวกผู้มีความสุขย่อมตั้งมั่น ดูกร
มหาบพิตร อริยสาวกนี้อาตมภาพกล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่มสัตว์
ผู้ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยายามอยู่ในหมู่มสัตว์ผู้มีความพยายาม เป็นผู้
ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรมเจริญจากานุสสติ ฯ

ดูกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงเทวดา
ทั้งหลายว่า เทวดาชั้นจาตุมหาราชมีอยู่ เทวดาชั้นดาวดึงส์มีอยู่ เทวดาชั้น
ยามามีอยู่ เทวดาชั้นดุสิตมีอยู่ เทวดาชั้นนิมมานรดีมีอยู่ เทวดาชั้นปรินิรมิต
สวัสดีมีอยู่ เทวดาชั้นพรหมกายมีอยู่ เทวดาชั้นที่สูงขึ้นไปกว่านั้นมีอยู่ เทวดา
เหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จูติจากโลกนี้แล้วไปบังเกิดในเทวโลกชั้น
นั้นๆ แม้เราก็มีศรัทธาเช่นนั้นอยู่ เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศีลเช่นใด
จูติจากโลกนี้แล้วไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้นๆ แม้เราก็มีศีลเช่นนั้น เทวดา

เหล่านั้นประกอบด้วยสุตะเช่นใด จูติจากโลกนี้แล้วไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้นๆ
แม้เราก็มีสุตะเช่นนั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยจาละเช่นใด จูติจากโลกนี้
แล้วไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้นๆ แม้เราก็มีจาละเช่นนั้น เทวดาเหล่านั้น
ประกอบด้วยปัญญาเช่นใด จูติจากโลกนี้แล้วไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้นๆ
แม้เราก็มีปัญญาเช่นนั้น ดูกรมหาบพิตร สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศรัทธา
ศีล สุตะ จาคะและปัญญา ของตนและของเทวดาเหล่านั้น สมัยนั้น จิตของ
อริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกัสม์รุม ไม่ถูกโทสะกัสม์รุม ไม่ถูกโมหะกัสม์รุม
สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมดำเนินไปตรง ดูกรมหาบพิตร อริยสาวก
ผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะปรารถนาเทวดาทั้งหลาย ย่อมได้ความรู้orro ย่อมได้
ความรู้ธรรม ย่อมได้ความปรารถน้อันประกอบด้วยธรรม ปิyy่อมเกิดแก่
อริยสาวกผู้มีความปรารถน้อัน ภายของอริยสาวกผู้มีใจประกอบด้วยปิyy่อมสงบ
อริยสาวกผู้มีความสงบแล้วย่อมเสวยสุข จิตของอริยสาวกผู้มีความสุขย่อมตั้งมั่น ดูกร
มหาบพิตร อริยสาวกนี้อตมภาพกล่าวว่า เป็นผู้ถึงความสงบอยู่ในหมู่อัตว์ผู้
ถึงความไม่สงบ เป็นผู้ไม่มีความพยายาอยู่ในหมู่อัตว์ผู้มีความพยายาพ เป็นผู้
ถึงพร้อมด้วยกระแสธรรมเจริญเทวดานุสสติ ดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

มหานามสูตรที่ ๒

[๒๑๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธารามใกล้
พระนครกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ก็สมัยนั้นแล เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ
ทรงหายจากประชวร คือหายจากภาวะที่ประชวรไม่นาน ก็สมัยนั้น ภิกษุเป็น
อันมากกระทำจิวรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค ด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคผู้มีจิวร
สำเร็จแล้ว จักเสด็จจาริกโดยกาลล่วงไป ๓ เดือน เจ้าศากยะพระนามว่า
มหานามะได้ทรงสดับข่าวว่า ภิกษุเป็นอันมากกระทำจิวรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค
ด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคผู้มีจิวรสำเร็จแล้ว จักเสด็จจาริกโดยกาลล่วงไป ๓ เดือน
ครั้งนั้นแล เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้าง
หนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉัน
ได้ทราบข่าวมาดังนี้ว่า ภิกษุเป็นอันมากกระทำจิวรกรรมเพื่อพระผู้มีพระภาค
ด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคผู้มีจิวรสำเร็จแล้ว จักเสด็จจาริกโดยกาลล่วงไป ๓ เดือน
ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันผู้อยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่ต่างๆ พึงอยู่
ด้วยธรรมเครื่องอยู่อะไร พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละๆ มหาบพิตร การที่มหาบพิตรเสด็จเข้า
มาหาตถาคตแล้วตรัสถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันผู้อยู่ด้วยธรรมเครื่อง

อยู่ต่างๆ พึงอยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่อะไร ดังนี้ เป็นการสมควรแก่มหาบพิตรผู้เป็น
กุลบุตร ดุกรมหาบพิตร กุลบุตรผู้มีศรัทธาย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ไม่มีศรัทธา ย่อม
ไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ปรารถนาความเพียรย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้เกียจคร้านย่อมไม่
เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีสติตั้งมั่นย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีสติหลงลืมย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์
ผู้มีจิตตั้งมั่นย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ไม่มีจิตตั้งมั่นย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีปัญญาย่อม
เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีปัญญาทึบย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ดุกรมหาบพิตร มหาบพิตรทรง
ตั้งอยู่ในธรรม ๕ ประการนี้แล้ว พึงเจริญธรรม ๖ ประการให้ยิ่งขึ้นไป ดุกรมหาบพิตร
ในธรรม ๖ ประการนี้ พึงทรงระลึกถึงพระตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มี
พระภาคพระองค์นั้น ๗๑๑ เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ดุกรมหาบพิตร
สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงพระตถาคต สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้น ย่อมไม่
ถูกราคะกัสม์รุม ไม่ถูกโทสะกัสม์รุม ไม่ถูกโมหะกัสม์รุม สมัยนั้น จิตของอริย-
*สาวกนั้นย่อมดำเนินไปตรง ดุกรมหาบพิตร อริยสาวกผู้มีจิตดำเนินไปตรงเพราะ
ปรารถนาพระตถาคต ย่อมได้ความรู้orroด ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความปรโมทย์
อันประกอบด้วยธรรม ปิety่อมเกิดแก่อริยสาวกผู้มีความปรโมทย์ ภายของอริย-
*สาวกผู้มีใจประกอบด้วยปิety่อมสงบ อริยสาวกผู้มีกายสงบแล้ว ย่อมเสวยสุข
จิตของอริยสาวกผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น ดุกรมหาบพิตร มหาบพิตรพึงเสด็จดำเนินเจริญ
กัได้ พึงประทับยืนเจริญกัได้ พึงประทับนั่งเจริญกัได้ พึงบรรทมเจริญกัได้ พึง
ทรงประกอบการทำงานเจริญกัได้ พึงประทับบนที่นอนอันเบียดเสียดด้วยพระโอรัส
และพระชิดาเจริญกัได้ ซึ่งพุทธานุสสตินี้แล ฯ

ดุกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงพระธรรม...
ดุกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงพระสงฆ์...
ดุกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงศีลของตน...
ดุกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงจาคะของตน...
ดุกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง มหาบพิตรพึงทรงระลึกถึงเทวดาทั้งหลาย
ว่า เทวดาชั้นจาตุมหาราชมีอยู่ เทวดาชั้นดาวดึงส์มีอยู่ ... เทวดาผู้สูงขึ้นไปกว่า
นั้นมีอยู่ เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธาเช่นใด จุติจากโลกนี้แล้วไปบังเกิด
ในเทวโลกชั้นนั้นๆ แม้เราก็มิศรัทธาเช่นนั้น เทวดาเหล่านั้นประกอบด้วยศีล ...
สุตะ ... จาคะ ... ปัญญาเช่นใด จุติจากโลกนี้แล้วไปบังเกิดในเทวโลกชั้นนั้นๆ
แม้เราก็มิปัญญาเช่นนั้น ดุกรมหาบพิตร สมัยใด อริยสาวกระลึกถึงศรัทธา ศีล
สุตะ จาคะ และปัญญา ของตนและของเทวดาเหล่านั้น สมัยนั้น จิตของ
อริยสาวกนั้นย่อมไม่ถูกราคะกัสม์รุม ไม่ถูกโทสะกัสม์รุม ไม่ถูกโมหะกัสม์รุม
สมัยนั้น จิตของอริยสาวกนั้นย่อมดำเนินไปตรง ดุกรมหาบพิตร อริยสาวกผู้มี
จิตดำเนินไปตรงเพราะปรารถนาเทวดาทั้งหลาย ย่อมได้ความรู้orroด ย่อมได้ความรู้

ธรรม ย่อมได้ความปรารถนาอันประกอบด้วยธรรม ปิตุยอมเกิดแก่อริยสาวกผู้มี
ความปรารถนา ภายของอริยสาวกผู้มีใจประกอบด้วยปิตุยอมสงบ อริยสาวกผู้มี
กายสงบย่อมเสวยสุข จิตของอริยสาวกผู้มีสุขย่อมตั้งมั่น ดูกรมหาบพิตร
มหาบพิตรพึงเสด็จดำเนินเจริญก็ได้ พึงประทับยืนเจริญก็ได้ พึงประทับนั่งเจริญ
ก็ได้ พึงบรรทมเจริญก็ได้ พึงทรงประกอบภาระงานเจริญก็ได้ พึงประทับบนที่นอน
อันเบียดเสียดด้วยพระโอรสและพระธิดาเจริญก็ได้ ซึ่งเทวตานุสสตินี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

นันทียสูตร

[๒๒๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธารามใกล้

พระนครกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ก็สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคมีพระประสงค์
จะเข้าจำพรรษา ณ พระนครสาวัตถี เจ้าศากยะพระนามว่านันทียะได้ทราบข่าวว่า
พระผู้มีพระภาคมีพระประสงค์จะเข้าจำพรรษา ณ พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล
เจ้าศากยะพระนามว่านันทียะทรงมีพระดำริว่า โฉนหนอ แม้เราก็จึงเข้าจำพรรษา ณ
พระนครสาวัตถี เราจักประกอบภาระงาน และจักได้เฝ้าพระผู้มีพระภาคตามกาลอัน
สมควร ณ พระนครสาวัตถีนั้น ฯ

ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงจำพรรษา ณ พระนครสาวัตถี เจ้าศากยะ
พระนามว่านันทียะ ก็เข้าจำพรรษา ณ พระนครสาวัตถี ได้ทรงประกอบภาระงาน
และได้เฝ้าพระผู้มีพระภาคตามกาลอันสมควร ณ พระนครสาวัตถีนั้น ก็สมัยนั้นแล
ภิกษุเป็นอันมากย่อมกระทำการจิรวรรณเพื่อพระผู้มีพระภาค ด้วยหวังว่า พระผู้มี
พระภาคผู้มีจิรวรรณสำเร็จแล้ว จักเสด็จจาริกโดยล่วงไป ๓ เดือน เจ้าศากยะพระนาม
ว่านันทียะได้ทรงทราบข่าวว่า ภิกษุเป็นอันมากกระทำการจิรวรรณเพื่อพระผู้มีพระภาค
ด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคผู้มีจิรวรรณสำเร็จแล้ว จักเสด็จจาริกโดยล่วงไป ๓ เดือน
ครั้นนั้นแล เจ้าศากยะพระนามว่านันทียะ ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ทรงถวายบังคมแล้วประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มี
พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันได้ทราบข่าวว่า ภิกษุเป็นอันมาก
กระทำการจิรวรรณเพื่อพระผู้มีพระภาค ด้วยหวังว่า พระผู้มีพระภาคผู้มีจิรวรรณ
แล้ว จักเสด็จจาริกโดยล่วงไป ๓ เดือน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันผู้
ด้วยธรรมเครื่องอยู่ต่างๆ พึงอยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่อะไร พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละๆ บพิตร การที่บพิตรเสด็จมาหาตถาคต
แล้วตรัสถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันผู้อยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่ต่างๆ
พึงอยู่ด้วยธรรมเครื่องอยู่อะไร ดังนี้ เป็นการสมควรแก่บพิตรผู้เป็นกุลบุตรแล
ดูกรบพิตร กุลบุตรผู้มีศรัทธาย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ไม่มีศรัทธาย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์
ผู้มีศีลย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ทุศีลย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ปรารภความเพียรย่อมเป็น

ผู้บริบูรณ์ ผู้เกียจคร้านย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีสติตั้งมั่นย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีสติหลงลืมย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีสมาธิย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้ไม่มีสมาธิย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีปัญญาย่อมเป็นผู้บริบูรณ์ ผู้มีปัญญาทึบย่อมไม่เป็นผู้บริบูรณ์

ดูกรบพิตร บพิตรทรงตั้งอยู่ในธรรม ๖ ประการนี้แล้ว พึงเข้าไปตั้งสติไว้ใน

ในธรรม ๕ ประการ ดูกรบพิตร ในธรรม ๕ ประการนี้ บพิตรพึงทรงระลึกถึง

พระตถาคตว่า แม้ด้วยเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ...

เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ดูกรบพิตร บพิตรพึงเข้าไปตั้งสติไว้ใน

ภายใน บรรดาพระตถาคต ด้วยประการดังนี้แล ฯ

อีกประการหนึ่ง บพิตรพึงทรงระลึกถึงพระธรรมว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว ... อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ดูกรบพิตร บพิตรพึงเข้าไปตั้งสติไว้ในภายใน บรรดาพระธรรมด้วยประการดังนี้แล ฯ

อีกประการหนึ่ง บพิตรพึงทรงระลึกถึงกัลยาณมิตรทั้งหลายว่า เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ ที่เรามีกัลยาณมิตรผู้เอ็นดู ผู้ใคร่ประโยชน์ ผู้กล่าวสอน ผู้ปราสอน ดูกรบพิตร บพิตรพึงเข้าไปตั้งสติไว้ในภายใน บรรดา

กัลยาณมิตรด้วยประการดังนี้แล ฯ

อีกประการหนึ่ง บพิตรพึงทรงระลึกถึงจาคะของตนว่า เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ ที่เรามีจิตปราศจากมลทินคือความตระหนี่ มีจาคะอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการจำแนกทาน อยู่ครองเรือน ในหมู่วัตถุผู้ถูกมลทินคือความตระหนี่ กลุ่มรวมแล้ว

ดูกรบพิตร บพิตรพึงเข้าไปตั้งสติไว้ในภายใน บรรดาจาคะด้วยประการดังนี้แล ฯ

อีกประการหนึ่ง บพิตรพึงทรงระลึกถึงเวทนาจักขณทั้งหลายว่า เวทนาเหล่านั้นได้กล่าวถึงความ เป็นสหายแห่งเวทนาผู้มีคำข้าวเป็นภักขาแล้ว เข้าถึงกายอันสำเร็จด้วยใจอย่างใดอย่างหนึ่ง เวทนาเหล่านั้นย่อมไม่พิจารณาเห็นกิจที่ควรทำของตน หรือการสั่งสมกิจที่ตนทำแล้ว ดูกรบพิตร ภิกษุผู้เป็นอสมยวิมุตตย่อมไม่พิจารณา

กิจที่ไม่ควรทำของตน หรือการสั่งสมกิจที่ตนทำแล้ว แม้ฉันทดูกรบพิตร เวทนาเหล่าใด กล่าวถึงความ เป็นสหายแห่งเวทนาผู้มีคำข้าวเป็นภักขา เข้าถึงกายอันสำเร็จด้วยใจอย่างใดอย่างหนึ่ง เวทนาเหล่านั้นย่อมไม่พิจารณาเห็นกิจที่ควรทำของตน หรือการสั่งสมกิจที่ตนทำแล้ว ฉันทนั้นเหมือนกันแล ดูกรบพิตร บพิตรพึงเข้าไปตั้งสติไว้ในภายใน บรรดาเวทนาทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้แล ฯ

ดูกรบพิตร อริยสาวกผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการนี้แล ย่อมละซึ่ง

อกุศลธรรมทั้งหลายอันลามก ย่อมไม่ถือมั่น ดูกรบพิตร หม้อที่คว่ำย่อมไม่กลับ

ถูกต้องสิ่งที่เคยแล้ว ไฟที่ไหม้ลามไปจากหญ้า ย่อมไหม้ของที่ควรไหม้ ย่อมไม่กลับมาไหม้สิ่งที่ไหม้แล้ว แม้ฉันท อริยสาวกผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการนี้

ย่อมละอภุศลธรรมทั้งหลายอันลามก ย่อมไม่ถือมั่น (อภุศลธรรมอันชั่วช้า
เหล่านั้น) ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๓

สุกตีสสูตร

[๒๒๑] ครั้นนั้นแล ท่านพระสุกตีกกับสักทภิกษุ เข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระสุกติว่า ดูกรสุกติ ภิกษุนี้ชื่อไร
ท่านพระสุกติกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุนี้ชื่อว่าสักทะ เป็นบุตร
อุบาสิกผู้มีศรัทธา ออกบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรสุกติ ก็สักทภิกษุนี้เป็นบุตรของอุบาสิกผู้มีศรัทธาออกบวชเป็น
บรรพชิตด้วยศรัทธา ย่อมเห็นพร้อมในลักษณะของผู้มีศรัทธาทั้งหลายแลหรือ ฯ

สุ. ข้าแต่พระผู้มีพระภาค บัดนี้เป็นกาลสมควรทรงแสดงลักษณะของ
ผู้มีศรัทธานั้น ข้าแต่พระสุคต บัดนี้เป็นกาลสมควรทรงแสดงลักษณะของผู้มี
ศรัทธานั้น ขอพระผู้มีพระภาคพึงตรัสลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธาเถิด
ข้าพระองค์จักทราบบัดนี้ว่า ภิกษุนี้จะเห็นพร้อมในลักษณะของผู้มีศรัทธาทั้งหลาย
หรือไม่ ฯ

พ. ดูกรสุกติ ถ้าอย่างนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ท่าน
พระสุกติทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรสุกติ ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคั่ง ดำรงแล้วในปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์
และโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษทั้งหลายมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ใน
สิกขาบททั้งหลาย ดูกรสุกติ ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มั่งคั่ง ฯ๑ สมาทานศึกษาอยู่ใน
สิกขาบททั้งหลาย แม่นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีสุตะมาก ทรงสุตะ สังสมสุตะ เป็นผู้
ได้สดับมามาก ทรงไว้ คล่องปาก ขึ้นใจ แทะตลอดด้วยดีด้วยทัญญู ซึ่งธรรม
ทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง ดูกรสุกติ ข้อที่ภิกษุ
เป็นผู้มีสุตะมาก ฯ๑ แทะตลอดด้วยดีด้วยทัญญู แม่นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธา
ของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ดูกรสุกติ
ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี แม่นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธา
ของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำให้
เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน เป็นผู้รับอนุศาสนีย์โดยเคารพ ดูกรสุกติ ข้อที่ภิกษุ

เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำเป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน เป็นผู้รับอนุศาสน์โดยเคารพแม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้าน ในกรณียกิจทั้งสูงและต่ำของเพื่อนสหพหุจารีทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในกรณียกิจนั้น อาจทำ อาจจัดได้ ดุจรสสุติ ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้าน ฯลฯ อาจทำ อาจจัดได้ แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ใคร่ธรรม กล่าวคำเป็นที่รัก เป็นผู้มีความปรารถนอย่างยิ่งในธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่ง ดุจรสสุติ ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้กล่าวคำอันเป็นที่รัก มีความปรารถนอย่างยิ่งในธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่ง แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ปรารถนาคือเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อม เป็นผู้มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม ดุจรสสุติ ข้อที่ภิกษุปรารถนาคือเพียร ฯลฯ แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ได้ตามปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งฉน ๔ อันมีในจิตอันยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ดุจรสสุติ ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ได้ตามปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งฉน ๔ อันมีในจิตอันยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์วิวัฏฏ์เป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้น เราได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้น เราได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ดุจรสสุติ ข้อที่ภิกษุระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้

แม้ว่า ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเห็นหมู่สัตว์กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ใต้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่องจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกาย วุจจิต วิจิต วุจจิต มโนวุจจิต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ เมื่อตายไป จึงต้องเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วย กายสุจจิต วิจิตสุจจิต มโนสุจจิต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฐิ เมื่อตายไป จึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เขอย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ใต้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่องจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ ดูกรสุภูติ ข้อที่ภิกษุเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ใต้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่องจักษุของมนุษย์ ฯล ฯ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ แม้ก็ เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ดูกรสุภูติ ข้อที่ภิกษุทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ แม้ก็ เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ ท่านพระสุภูติ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลักษณะศรัทธาของผู้มีศรัทธา ที่พระผู้มีพระภาคตรัสนี้นั้น มีพร้อมอยู่แก่ภิกษุนี้ และภิกษุนี้ย่อมเห็นพร้อมในลักษณะศรัทธาของผู้มีศรัทธาเหล่านี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุนี้เป็นเป็นผู้มีศีล ... สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ภิกษุนี้เป็นผู้มีสุตะมาก ... ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง ภิกษุนี้เป็นผู้มีมิตรดี มีสหชาติ มีเพื่อนดี ภิกษุนี้เป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำให้เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน เป็นผู้รับเอาอนุศาสน์โดยเคารพ ภิกษุนี้เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในกรณียกิจทั้งหลายทั้งสูงและต่ำ ของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุปายในกรณียกิจนั้น อาจทำ อาจจัดได้ ภิกษุนี้เป็นผู้ใคร่ในธรรม กล่าวคำอันเป็นที่รัก เป็นผู้มี ความปรารถนารมณ์ยิ่งในธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่ง ภิกษุนี้เป็นผู้ปรารถนาความเพียร มีกำลัง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม ภิกษุนี้เป็นผู้ได้ตามปรารถนา ได้โดยไม่ง่าย ได้โดยไม่ง่ายลำบาก ซึ่งฉน ๔ อันมีในจิตอันยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุข

ในปัจจุบัน ภิกษุนี้ย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ เธอระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อม ทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ภิกษุนี้พิจารณาเห็นหมู่วัตถุผู้กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอัน บริสุทธิ์ล่งจักษุของมนุษย์ ฯลฯ เธอย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่วัตถุผู้เป็นไปตามกรรม ด้วย ประการฉะนี้ ภิกษุนี้ย่อมทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ ลักษณะศรัทธาของผู้มีศรัทธา ที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วนี้ มีพร้อมอยู่ แก่ภิกษุนี้ อื่นๆ ภิกษุนี้จักปรากฏในลักษณะศรัทธาของผู้มีศรัทธาเหล่านี้ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ตีละฯ สุภูติ ดูกรสุภูติ ถ้าเช่นนั้นเธอพึงอยู่กับสัทธภิกษุนี้เถิด
ดูกรสุภูติ อื่นๆ เธอพึงหวังจะมาย่อมเยื่อนตถาคตในกาลใด ในกาลนั้น เธอ กับสัทธภิกษุนี้พึงเข้ามาเยื่อมเยื่อนตถาคตเถิด ฯ

จบสูตรที่ ๔

เมตตาสสูตร

[๒๒๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเมตตาเจโตวิมุตติ อันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ให้ตั้งมั่นโดยลำดับ สัมบัติแล้ว บรรลด้วยดีแล้ว พึงหวังอาณิสส ๑๑ ประการ ๑๑ ประการ เป็นไฉน คือ ย่อมหลับเป็นสุข ๑ ย่อมตื่นเป็นสุข ๑ ย่อมไม่ฝันลามก ๑ ย่อม เป็นที่รักแห่งมนุษย์ทั้งหลาย ๑ ย่อมเป็นที่รักแห่งอมมนุษย์ทั้งหลาย ๑ เทวดา ทั้งหลายย่อมรักษา ๑ ไฟ ยาพิษหรือศาตราย่อมไม่กล้ากรายได้ ๑ จิตย่อมตั้ง มั่นโดยรวดเร็ว ๑ สิ้นหาย่อมผ่องใส ๑ เป็นผู้ไม่หลงใหลทำกาละ ๑ เมื่อไม่ แหวงตลอดคุณอันยิ่ง ย่อมเป็นผู้เข้าถึงพรหมโลก ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อ เมตตาเจโตวิมุตติ อันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจ ยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ให้ตั้งมั่นโดยลำดับ สัมบัติแล้ว บรรลด้วยดีแล้ว พึงหวัง อาณิสส ๑๑ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

ทสมสูตร

[๒๒๓] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนทอยู่ ณ เวฬุคาม ใกล้พระนคร เวสาลี ก็สมัยนั้น ทสมคฤหบดีชาวเมืองอัฐกะ เดินทางไปถึงเมืองปาตลีบุตร ด้วยกรณีกิจบางอย่าง ครั้นนั้นแล ทสมคฤหบดีชาวเมืองอัฐกะ เข้าไปหาภิกษุ รูปหนึ่ง ณ กุฎญาราม ครั้นแล้วได้ถามภิกษุนั้นว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ บัดนี้ ท่าน พระอานนทอยู่ที่ไหน เพราะว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ใคร่เพื่อจะพบท่านพระอานนท์ ภิกษุ

นั่นตอบว่า ดูกรคฤหบดี ท่านพระอาณนทอยู่ ณ เวฬุคาม ใกล้พระนครเวสาลี ฯ

ครั้งนั้นแล ทสมคฤหบดีชาวเมืองอฏฐกะ กระทำกรณียกิจนั้นที่เมือง
ปาสีบุตรเสร็จแล้ว ได้เข้าไปหาท่านพระอาณนท ณ เวฬุคาม ใกล้พระนคร
เวสาลี ให้ท่านพระอาณนทแล้ว นั้น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถาม
ท่านพระอาณนทว่า ข้าแต่ท่านพระอาณนทผู้เจริญ ชรรมอย่างเอก อันเป็นที่หลุด
พ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่
หมดสิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุโดยลำดับซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม
ที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว
ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้
โดยชอบมีอยู่หรือ ฯ

ท่านพระอาณนทตอบว่า ดูกรคฤหบดี ชรรมอย่างเอกอันเป็นที่หลุดพ้น
แห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่หมด
สิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุโดยลำดับซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยัง
ไม่บรรลุโดยลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่พระผู้มี
พระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้วโดย
ชอบ มีอยู่ ฯ

ท. ข้าแต่ท่านพระอาณนท ชรรมอย่างเอก อันเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่
ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่หมดสิ้น หรือ
เป็นที่บรรลุโดยลำดับซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดย
ลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่พระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้โดยชอบ เป็น
ไฉน ฯ

อา. ดูกรคฤหบดี ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สัจจจากาม สัจจจากุศล-
*ชรรรม บรรลุปฐมฌานอันมีตกวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่เวกอยู่ ภิกษุนั้นย่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า ปฐมฌานนี้แลถูกปรุงแล้วถูกดับแต่งแล้ว และย่อมรู้ชัดว่า กิเลส
ใดสิ่งหนึ่งถูกปรุงแล้ว ถูกดับแต่งแล้ว สิ่งนั้นเป็นของไม่เที่ยง มีความดับไปเป็น
ธรรมดา เธอจึงตั้งอยู่ในสมณะและวิปัสสนาธรรมนั้น ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่ง
อาสวะทั้งหลาย หากว่าไม่บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จะเป็นอุปปาติก ๑-
พรหมเพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชน์อันเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ โดยความพอใจ
เพลิดเพลินในธรรมนั้นๆ จักปรินิพพานในนั้น มีอันไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็น
ธรรมดา ดูกรคฤหบดี นี่แลคือชรรมอย่างเอก อันเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่
หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่หมดสิ้นไป หรือเป็น
ที่บรรลุโดยลำดับซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม ที่ยังไม่บรรลุโดย

ลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่พระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสไว้แล้วโดยชอบ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมบรรลุดุติยาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตกวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์ไป มีปีติและสุข
อันเกิดแต่สมาธิอยู่ ... ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุข
ด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุดุติยาน ที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญ
ว่า ผู้ได้มานี้ เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุขอยู่ ... ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุจตุตถฌาน อันไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุขละ
ทุกข์และดับโสมนัสโทมนัสในก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ ภิกษุ
นั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า แม้จตุตถฌานนี้แล ถูกปรุงแล้ว ถูกตกแต่งแล้ว และ
ย่อมรู้ชัดว่า ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกปรุงแล้ว ถูกตกแต่งแล้ว สิ่งนั้นเป็นของไม่เที่ยง
มีความดับไปเป็นธรรมดา เธอตั้งอยู่ในสมณะและวิปัสสนาธรรมนั้น ย่อม
บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากว่าไม่บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะ
@๑. อนาคามี ฯ

ทั้งหลาย ก็จักเป็นอุปปาติภพ เพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชนอันเป็นไปใน
ส่วนเบื้องต่ำ ๕ ด้วยความพอใจเพิลิตเพลินในธรรมนั้นๆ จักปริณิพพานในภพ
นั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ดูกรคฤหบดี แม้ข้อนี้แลก็เป็นธรรม
อย่างเอก อันเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นไปแห่ง
อาสวะทั้งหลายที่ยังไม่หมดสิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุโดยลำดับซึ่งธรรมเป็นแดน
เกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความ
เพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมา
สัมพุทธเจ้า ตรัสไว้แล้วโดยชอบ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุมีจิตประกอบด้วยเมตตา แผ่ไปสู่ทิศที่หนึ่งอยู่ ทิศที่
สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ก็เหมือนกัน โดยนัยนี้ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง
แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยใจประกอบด้วยเมตตาอัน
ไพศาล ถึงความเป็นใหญ่ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ภิกษุนั้นย่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า แม้เมตตาเจโตวิมุตินี้แล ถูกปรุงแล้ว ถูกตกแต่งแล้ว
และย่อมรู้ชัดว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกปรุงแล้ว ถูกตกแต่งแล้ว สิ่งนั้นเป็นของไม่เที่ยง
มีความดับไปเป็นธรรมดา เธอตั้งอยู่แล้วในสมณะและวิปัสสนาธรรมนั้น ย่อม
บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากว่าเธอไม่บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะ
ทั้งหลาย ก็จักเป็นอุปปาติภพ เพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชนอันเป็นไปใน
ส่วนเบื้องต่ำ ๕ ด้วยความพอใจเพิลิตเพลินในธรรมนั้นๆ จักปริณิพพานในภพนั้น

มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ดูกรคฤหบดี แม้ข้อนี้แลก็เป็นธรรมอย่างเอก
อันเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นไปแห่งอาสวะ
ทั้งหลายที่ยังไม่หมดสิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุโดยลำดับซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจาก
โยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร
มีใจเด็ดเดี่ยว ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธ
เจ้าตรัสไว้แล้วโดยชอบ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้มีจิตประกอบด้วยกรุณา ...

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้มีจิตประกอบด้วยมุทิตา ...

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้มีจิตประกอบด้วยอุเบกขา ย่อมแผ่ไปสู่ทิศหนึ่งอยู่
ทิศที่สอง ทิศที่สาม ทิศที่สี่ก็เหมือนกัน โดยนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ
เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทั่วสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยใจประกอบ
ด้วยอุเบกขาอันไพศาล ถึงความเป็นใหญ่ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่
ภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า แม้อุเบกขาเจโตวิมุตินี้แล ถูกปรุงแล้ว ถูกตบ
แต่งแล้ว และย่อมรู้ชัดว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกปรุงแล้ว ถูกตบแต่งแล้ว สิ่งนั้น
เป็นของไม่เที่ยง มีความดับไปเป็นธรรมดา เธอตั้งอยู่แล้วในสมณะและวิปัสสนา
ธรรมนั้น ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากว่าเธอไม่บรรลุความ
สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จักเป็นอุปาทกพรหม เพราะความสิ้นไปของ
สังโยชนอันเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ ด้วยความพอใจผลิตเพลินในธรรมนั้นๆ
จักปริณิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ดูกรคฤหบดี แม้
ข้อนี้แลก็เป็นธรรมอย่างเอก อันเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่หมด
สิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่หมดสิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุโดยลำดับซึ่งธรรม
เป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท
มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันต-
*สัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสไว้แล้วโดยชอบ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมบรรลุอากาศาณญาณโดยตนตามด้วยการบริกรรมว่า
อากาศไม่มีที่สุด เพราะก้าวล่วงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง เพราะดับปฏิขสัญญา
เพราะไม่ใส่ใจซึ่งนานัตตสัญญา ภิกษุนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า แม้อากาศาณ
ญาณตนสมาบัตินี้แล ถูกปรุงแล้ว ถูกตบแต่งแล้ว และย่อมรู้ชัดว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งถูก
ปรุงแล้ว ถูกตบแต่งแล้ว สิ่งนั้นเป็นของไม่เที่ยง มีความดับไปเป็นธรรมดา เธอ
ตั้งอยู่แล้วในสมณะและวิปัสสนาธรรมนั้น ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะ
ทั้งหลาย หากว่าเธอไม่บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จักเป็นอุปาทก-
*พรหม เพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชนอันเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ ด้วยความ
พอใจผลิตเพลินในธรรมนั้นๆ จักปริณิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับจากโลก

นั่นเป็นธรรมดา ดูกรคฤหบดี แม้ข้อนี้แลก็เป็นธรรมอย่างเอก อันเป็นที่หลุดพ้น
แห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึงความหมดสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่หมด
สิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุโดยลำดับซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่
ยังไม่บรรลุโดยลำดับ แห่งภิกษุผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว อัน
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสไว้แล้ว
โดยชอบ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุกล่าวลงอาภาสนัญญาตนณานโดยประการทั้งปวง
ย่อมบรรลุวิญญาณัญญาตนณานโดยปริกรรมว่า วิญญาณไม่มีที่สุด ...

อีกประการหนึ่ง ภิกษุกล่าวลงวิญญาณัญญาตนณานโดยประการทั้งปวง
ย่อมบรรลุอาภิกขัญญาตนณานโดยปริกรรมว่า หน้อยหนึ่งไม่มี ดังนี้ ภิกษุนั้น
ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า อาภิกขัญญาตนสมบัตินี้แล ถูกปรุงแล้ว ถูกดับแต่ง
แล้ว และย่อมรู้ชัดว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกปรุงแล้ว ถูกดับแต่งแล้ว สิ่งนั้นเป็น
ของไม่เที่ยง มีความดับไปเป็นธรรมดา ภิกษุนั้นตั้งอยู่แล้วในสมณะและวิปัสสนา
ธรรมนั้น ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากว่าเธอไม่บรรลุความสิ้น
ไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จักเป็นอุปาทกพรหม เพราะความสิ้นไปแห่งสังโยชน์
อันเป็นไปในส่วนเบื้องต่ำ ๕ ด้วยความพอใจเพลิดเพลินในธรรมนั้นๆ จัก
ปรีณิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ดูกรคฤหบดี แม้
ข้อนี้แลก็เป็นธรรมอย่างเอก อันเป็นที่หลุดพ้นแห่งจิตที่ยังไม่หลุดพ้น เป็นที่ถึง
ความหมดสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายที่ยังไม่หมดสิ้นไป หรือเป็นที่บรรลุโดยลำดับ
ซึ่งธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมที่ยังไม่บรรลุโดยลำดับ แห่งภิกษุผู้
ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้รู้ผู้เห็น
เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสไว้แล้วโดยชอบ ฯ

เมื่อท่านพระอานนทกล่าวอย่างนี้แล้ว ทสมคฤหบดีชาวเมืองอัฐกะ
ได้กล่าวกะท่านพระอานนทว่า ข้าแต่พระอานนทผู้เจริญ เปรียบเหมือนบุรุษ
แสวงหาแหล่งขุมทรัพย์ขุมเดียว พึงพบแหล่งขุมทรัพย์ ๑๑ ขุมคราวเดียวกัน
แม้ฉันใด ข้าพเจ้าเมื่อแสวงหาประต้อมตรธรรมประตูเดียว ก็ได้ลำดับประตู
อมตรธรรม ๑๑ ประตูคราวเดียวกัน ฉะนั้น เปรียบเหมือนบุรุษมีเรือน ๑๑ ประตู
เมื่อเรือนนั้นถูกไฟไหม้ บุรุษพึงอาจเพื่อทำตนให้สวัสดิโดยประตูหนึ่งๆ
แม้ฉันใด ข้าพเจ้าจักอาจเพื่อทำตนให้สวัสดิโดยประต้อมตรธรรมประตูหนึ่งๆ
บรรดาประต้อมตรธรรม ๑๑ ประตูเหล่านี้ ฉะนั้นเหมือนกันแล ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
ธรรมดาอัญญเดียรธีย์เหล่านี้จักแสวงหาทรัพย์บูชาอาจารย์เพื่ออาจารย์ ส่วนข้าพเจ้า
จักบูชาท่านพระอานนทอย่างไรเล่า ลำดับนั้นแล ทสมคฤหบดีชาวเมืองอัฐกะ
นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ผู้อยู่ในนครเวสาลีและเมืองปาตลีบุตรให้ประชุมกันแล้ว อังคาส

ภิกษุสงฆ์ให้อิ่มหน้าสำราญ ด้วยขาทนียโภชนียาหารอันประณีตด้วยมือของตน
นิมนต์ภิกษุรูปหนึ่งๆ ให้ครองผ้าคู่หนึ่ง นิมนต์ท่านพระอาณนทให้ครองไตรจีวร
และสร้างวิหารราคาห้าร้อยถวาท่านพระอาณนท ดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

โคปาลสูตร

[๒๒๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ
เป็นผู้ไม่สามารถจะเลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลาย องค์ ๑๑ ประการเป็นไฉน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลในโลกนี้ ย่อมไม่รู้จักรูป ๑ ไม่ฉลาดในลักษณะ ๑
ไม่กำจัดไขขัง ๑ ไม่ปกปิดแผล ๑ ไม่สูมไฟ ๑ ไม่รู้ทำน้ำ ๑ ไม่รู้ว่าโค
ดื่มแล้วหรือยัง ๑ ไม่รู้ทาง ๑ ไม่ฉลาดในที่หากิน ๑ ริดนมไม่หมีเหลือ ๑
ไม่บูชาโคผู้ทั้งหลายที่เป็นพ่อโคเป็นผู้นำฝูงโคด้วยการบูชาอย่างยิ่ง ๑ ดูกรภิกษุ-
*ทั้งหลาย นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่สามารถจะ
เลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลาย ฉนโค ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม
๑๑ ประการ ก็เป็นผู้ไม่สามารถจะถึงความเจริญงอกงามไพญฺสในธรรมวินัยนี้
ฉนนั่นเหมือนกัน ธรรม ๑๑ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่รู้จักรูป ๑ ไม่ฉลาดในลักษณะ ๑ ไม่กำจัดไขขัง ๑
ไม่ปกปิดแผล ๑ ไม่สูมไฟ ๑ ไม่รู้ทำน้ำ ๑ ไม่รู้ธรรมที่ดื่มแล้ว ๑ ไม่รู้ทาง ๑
ไม่ฉลาดในโคจร ๑ ริดนมไม่หมีเหลือ ๑ ไม่บูชาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นรัตตัญญู
บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง ๑ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุยอมไม่รู้จักรูปอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมไม่รู้ชัดซึ่งรูปอย่างใดอย่างหนึ่งตามความเป็นจริงว่า มหาภูตรูป ๔ และรูป
อันอาศัยมหาภูตรูป ๔ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมไม่รู้จักรูปอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุยอมไม่ฉลาดในลักษณะอย่างไร ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ ย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า คนพาลมีกรรมเป็นลักษณะ บัณฑิตมีกรรม
เป็นลักษณะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมไม่ฉลาดในลักษณะอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุไม่กำจัดไขขังอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมไม่ให้งามวิตกที่บังเกิดขึ้นครอบงำ ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่กระทำให้สิ้นสุด
ซึ่งงามวิตกที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ให้งามวิตกที่เกิดขึ้นแล้วถึงความไม่มี ย่อมให้
พยาบาทวิตกที่เกิดขึ้นแล้วครอบงำ ... ย่อมให้วิหิงสาวิตกที่เกิดขึ้นแล้วครอบงำ
... ย่อมให้อกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วครอบงำ ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่
กระทำให้สิ้นสุด ซึ่งอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วฯ ไม่ให้อกุศลธรรมที่เกิด
ขึ้นแล้วถึงความไม่มี ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่กำจัดไขขังอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุยอมไม่ปกปิดแผลอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้

เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อมถือเอาโดยนิमित ถือเอาโดยอนุพยัญชนะ ย่อมไม่ปฏิบัติเพื่อสำรวจจักขุทริย ที่เมื่อไม่สำรวจแล้วจะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชณาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่าย่อมไม่รักษากุศลทริย ชื่อว่าไม่ถึงความสำรวจในจักขุทริย ฟังเสียงด้วยหู ... ดมกลิ่นด้วยจมูก ... ลิ้มรสด้วยลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย ... รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว เป็นผู้ถือเอาโดยนิमित ถือเอาโดยอนุพยัญชนะ ย่อมไม่ปฏิบัติเพื่อสำรวจมโนทริย ที่เมื่อไม่สำรวจแล้วจะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชณาและโทมนัสครอบงำ ชื่อว่าย่อมไม่รักษามโนทริย ชื่อว่าย่อมไม่ถึงความสำรวจในมโนทริย ดูรภิกขุทั้งหลาย ภิกขุไม่ปกปิดเผยอย่างนี้แล ฯ

ดูรภิกขุทั้งหลาย ก็ภิกขุไม่สุมนิพพานอย่างไร ภิกขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่แสดงธรรมตามที่ฟังมาแล้ว ตามที่เรียนมาแล้ว แก่ผู้อื่นโดยพิสดาร ดูรภิกขุทั้งหลาย ภิกขุชื่อว่าย่อมไม่สุมนิพพานอย่างนี้แล ฯ

ดูรภิกขุทั้งหลาย ก็ภิกขุยอมไม่รู้ทำนองอย่างไร ภิกขุในธรรมวินัยนี้ เข้าไปหาภิกษุผู้เป็นพหูสูต ผู้ชำนาญในกาย ผู้ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมคคาตามเวลาอันสมควร ย่อมไม่สอบถาม ย่อมไม่ไต่ถามว่า ท่านผู้เจริญ พระพุทธ-
*พจน์นี้เป็นอย่างไร อรรถแห่งพระพุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร ท่านเหล่านั้นย่อมไม่เปิดเผยข้อที่ยังไม่ได้เปิดเผย ย่อมไม่ทำให้ตื่นข้อที่ยังไม่ได้ทำให้ตื่น และไม่บรรเทาความสงสัยในธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมากอย่าง แก่ภิกษุนั้น ดูร-
*ภิกษุทั้งหลาย ภิกขุยอมไม่รู้ทำนองอย่างนี้แล ฯ

ดูรภิกขุทั้งหลาย ก็ภิกขุยอมไม่รู้ธรรมที่ติ่มแล้วอย่างไร ภิกขุในธรรมวินัยนี้ เมื่อธรรมวินัยอันตลาคตประกาศแล้ว อันบุคคลอื่นแสดงอยู่ ย่อมไม่ได้ความรู้รรถ ไม่ได้ความรู้ธรรม ไม่ได้ความปรามิทยอันประกอบด้วยธรรม ดูรภิกขุทั้งหลาย ภิกขุไม่รู้ธรรมที่ติ่มแล้วอย่างนี้แล ฯ

ดูรภิกขุทั้งหลาย ก็ภิกขุยอมไม่รู้ทางอย่างไร ภิกขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่รู้วิธีมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ตามความจริง ดูรภิกขุทั้งหลาย ภิกขุไม่รู้ทางอย่างนี้แล ฯ

ดูรภิกขุทั้งหลาย ก็ภิกขุยอมไม่ฉลาดในโคจรอย่างไร ภิกขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่รู้สติปัญญา ๔ ตามความจริง ดูรภิกขุทั้งหลาย ภิกขุไม่ฉลาดในโคจรอย่างนี้แล ฯ

ดูรภิกขุทั้งหลาย ก็ภิกขุยอมริदनมิให้เหลืออย่างไร ภิกขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่รู้ประมาณเพื่อการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร ที่คฤหบดีผู้มีศรัทธาปวารณาเพื่อนำไปได้ตามพอใจ ดูรภิกขุทั้งหลาย ภิกขุยอมริदनมิให้เหลืออย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุย่อมไม่บูชาภิกษุผู้เป็นพระเถระ ผู้รัตตัญญู
บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง อย่างไร
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่เข้าไปตั้งเมตตากายกรรม ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับ
ย่อมไม่เข้าไปตั้งเมตตาวาจกรรม ย่อมไม่เข้าไปตั้งเมตตามโนกรรม ทั้งในที่แจ้ง
ทั้งในที่ลับ ในภิกษุทั้งหลายผู้เป็นพระเถระ ผู้รัตตัญญู บวชนาน เป็นสังฆบิดร
เป็นสังฆปริณายก ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมไม่บูชาภิกษุผู้เป็นพระเถระ
ผู้รัตตัญญู บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง
อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการนี้ เป็นผู้ไม่
สามารถถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ เป็นผู้
สามารถเลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลายได้ องค์ ๑๑ ประการเป็นไฉน คือ
นายโคบาลในโลกนี้ ย่อมรู้จักรูป ๑ ฉลาดในลักษณะ ๑ กำจัดไขขัง ๑
ปกปิดแผล ๑ สุมไฟ ๑ รู้ทำน้ำ ๑ รู้คว่ำตักน้ำแล้วหรือยัง ๑ รู้ทาง ๑
ฉลาดในที่หากิน ๑ ริดนมให้เหลือ ๑ บูชาโคผู้ที่เป็นพ่อโคเป็นผู้นำฝูงโค
ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑
ประการนี้แล เป็นผู้สามารถเลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลายได้ ฉะนั้นดูกรภิกษุ-
*ทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการ ย่อมเป็นผู้สามารถถึงความเจริญ
งอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ฉะนั้นเหมือนกัน ธรรม ๑๑ ประการเป็นไฉน
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้จักรูป ๑ ฉลาดในลักษณะ ๑ กำจัดไขขัง ๑
ปกปิดแผล ๑ สุมไฟ ๑ รู้ทำน้ำ ๑ รู้ธรรมที่ดื่มแล้ว ๑ รู้ทาง ๑ ฉลาด
ในโคจร ๑ ริดให้เหลือ ๑ บูชาภิกษุผู้เป็นพระเถระ ผู้รัตตัญญู บวชนาน
เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรู้จักรูปอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้รูป
อย่างใดอย่างหนึ่งตามเป็นจริงว่า มหาภูตรูป ๔ และรูปอาศัยมหาภูตรูป ๔
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมรู้จักรูปอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมฉลาดในลักษณะอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมรู้ตามเป็นจริงว่า คนพาลมีกรรมเป็นลักษณะ บัณฑิตมีกรรมเป็นลักษณะ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุฉลาดในลักษณะอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมกำจัดไขขังอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมไม่ให้งามวิตกที่บังเกิดขึ้นครอบงำ ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้มีความ
สิ้นสุด ซึ่งกามวิตกอันเกิดขึ้นแล้ว ย่อมให้กามวิตกที่เกิดขึ้นแล้วถึงความไม่มี
ย่อมไม่ให้พยาบาทวิตกที่บังเกิดขึ้นครอบงำ ... ย่อมไม่ให้อหิงสาวิตกที่บังเกิดขึ้น

ครอบงำ ... ย่อมไม่ให้อกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วๆ ครอบงำ ย่อมละ
ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้มีความสิ้นสุด ให้ถึงความไม่มี ซึ่งอกุศลธรรมอันลามก
ที่เกิดขึ้นแล้วๆ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุกำจัดไขขังอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมปกปิดแผลอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อมไม่ถือเอาโดยนิमित ไม่ถือเอาโดยอนุพยัญชนะ ย่อม
ปฏิบัติเพื่อสำรวจจักขุทริย ที่เมื่อไม่สำรวจแล้วจะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก
คือ อภิชณาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษจักขุทริย ชื่อว่าถึงความ
สำรวจในจักขุทริย ฟังเสียงด้วยหู ... ดมกลิ่นด้วยจมูก ... ลิ้มรสด้วยลิ้น ...
ถูกต้องโณภูมิจึงด้วยกาย ... รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ย่อมไม่ถือเอา
โดยนิमित ไม่ถือเอาโดยอนุพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวจมโนทริย ที่เมื่อ
ไม่สำรวจแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชณาและโทมนัส
ครอบงำนั้น ชื่อว่าย่อมรักษามโนทริย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมปกปิดแผล
อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุย่อมสุมนไฟอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ-
*ในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงธรรมตามที่ตนฟังมาแล้ว ตามที่ตนเรียนมาแล้ว แก่คน
เหล่าอื่นโดยพิสดาร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมสุมนไฟอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุย่อมรู้ทำนองอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เข้าไปหาภิกษุผู้เป็นพหูสูตร ผู้ชำนาญในกาย ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา
โดยกาลอันสมควร ย่อมสอบถามไต่ถามว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระพุทธพจน์นี้
เป็นอย่างไร อรรถแห่งพระพุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร ท่านเหล่านั้นย่อมเปิดเผยสิ่ง
ที่ยังไม่เปิดเผย ย่อมทำให้ตื่นสิ่งที่ยังไม่ทำให้ตื่น และย่อมบรรเทาซึ่งความสงสัย
ในธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมากอย่าง แก่ภิกษุนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุย่อมรู้ทำนองอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุย่อมรู้ธรรมที่ดื่มแล้วอย่างไร ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ เมื่อธรรมวินัยอันตลาคตประกาศแล้ว อันผู้อื่นแสดงอยู่ ย่อมได้ความ
รู้อรรถ ย่อมได้ความรู้ธรรม ย่อมได้ความปราโมทย์อันประกอบด้วยธรรม
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมรู้ธรรมที่ดื่มแล้วอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุย่อมรู้ทางอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้
ซึ่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมรู้
ทางอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุย่อมฉลาดในโคจรอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมรู้สติปัฏฐาน ๔ ตามเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมฉลาดในโคจร
อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุยอมริดีให้เหลืออย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ประมาณเพื่อการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ
คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร ที่คฤหบดีผู้มีศรัทธาปวารณา เพื่อนำไปได้ตามพอใจ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมริดีให้เหลืออย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุยอมบูชาภิกษุผู้เป็นพระเถระ ผู้รัตตัญญู
บวชนาน เป็นสังฆบิคร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง อย่างนี้
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเข้าไปตั้งเมตตากายกรรม ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับ ย่อม
เข้าไปตั้งเมตตาวาจิกรรม เมตตามโนกรรม ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับ ในภิกษุผู้เป็น
พระเถระ ผู้รัตตัญญู บวชนาน เป็นสังฆบิคร เป็นสังฆปริณายก ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุยอมบูชาภิกษุผู้เป็นพระเถระ ผู้รัตตัญญู บวชนาน เป็นสังฆบิคร
เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการนี้แล เป็นผู้
สามารถถึงซึ่งความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๗

สมาธิสูตรที่ ๑

[๒๒๕] ครั้งนั้นแล ภิกษุเป็นอันมากเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พึงมีหรือหนอแล การที่
ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุ ว่าเป็นปฐวีธาตุเป็น
อารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความ
สำคัญในเตโชธาตุ ว่าเป็นเตโชธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวาโยธาตุ
ว่าเป็นวาโยธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากาศาณัญญายตนะว่าเป็น
อากาศาณัญญายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวิญญูณัญญายตนะว่าเป็น
วิญญูณัญญายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอากิญจัญญายตนะว่าเป็น
อากิญจัญญายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในเนวสัณญานาสัณญายตนะว่า
เป็นเนวสัณญานาสัณญายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลก
นี้เป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลกหน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ไม่พึง
มีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว
แสวงหาแล้ว ครอบงำแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พึงมีได้ การที่ภิกษุได้สมาธิ
โดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯ๑
ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง
ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ครอบงำแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็พึงมีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิโดย
ประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ ไม่พึง
มีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว
แสวงหาแล้ว ตระหงำแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีความสำคัญ
อย่างนี้ว่า ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือ ความสงบสังขารทั้งปวง
ความสละคืนอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความสิ้นกำหนด ความดับ นิพพาน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย พึงมีได้อย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึง
มีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในอาโปธาตุ
ว่าเป็นอาโปธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในเตโชธาตุว่าเป็นเตโชธาตุเป็น
อารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในวาโยธาตุว่าเป็นวาโยธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความ
สำคัญในอากาศธาตุจนจะว่าเป็นอากาศธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความ
สำคัญในวิญญาณธาตุจนจะว่าเป็นวิญญาณธาตุเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความ
สำคัญในอากิญจัญญายตนะว่าเป็นอากิญจัญญายตนะเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความ
สำคัญในเนวสัญญานาสัญญายตนะ ว่าเป็นเนวสัญญานาสัญญายตนะเป็นอารมณ์
ไม่พึงมีความสำคัญในโลกนี้ว่าเป็นโลกนี้เป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในโลก-
*หน้าว่าเป็นโลกหน้าเป็นอารมณ์ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน
อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตระหงำแล้วด้วยใจ
ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

จบสูตรที่ ๘

สมาธิสูตรที่ ๒

[๒๒๖] ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย พึงมีได้หรือหนอแล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ไม่พึง
มีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ... ไม่พึงมีความสำคัญในรูป
ที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว
ตระหงำแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมทั้งหลายของ
ข้าพระองค์ทั้งหลาย มีพระผู้มีพระภาคเป็นมูล มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ
มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึ่ง ขอประทานพระวโรกาส ขออรรถแห่งภานิตินี้จง
แจ่มแจ้งกะพระผู้มีพระภาคเถิด ภิกษุทั้งหลายได้สดับต่อพระผู้มีพระภาคแล้ว
จักทรงจำไว้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้นเธอทั้งหลาย
จงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พึงมีได้ การที่ภิกษุได้สมาธิ
โดยประการที่ไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ ไม่พึง
มีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว
แสวงหาแล้ว ตระหงำแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็พึงมีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิโดย
ประการที่ไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ ไม่พึง
มีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว
แสวงหาแล้ว ตระหงำแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีสัญญาอย่างนี้ว่า
ธรรมชาติที่สงบ ธรรมชาติที่ประณีต คือความสงบสังขารทั้งปวง ความสละ
คืนอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความสิ้นกำหนด ความดับ นิพพาน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย พึงมีได้อย่างนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ไม่พึงมีความ
สำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ... ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น
เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตระหงำแล้ว
ด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

จบสูตรที่ ๕

สมาธิสูตรที่ ๓

[๒๒๖] ครั้งนั้นแล ภิกษุเป็นอันมากได้เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึง
ที่อยู่ได้ปราศรัยกับด้วยพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไป
แล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า ข้าแต่
พระสารีบุตรผู้มีอายุ พึงมีได้หรือหนอแล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตน
ไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ... ไม่พึงมีความสำคัญใน
รูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว
ตระหงำแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พึงมีได้ การที่ภิกษุได้สมาธิ
โดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุ ว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ
ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่
ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตระหงำแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ภ. ข้าแต่ท่านพระสารีบุตรผู้มีอายุ พึงมีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิ
โดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ ไม่
พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึง
แล้ว แสวงหาแล้ว ตระหงำแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

สา. ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีความสำคัญ

อย่างนี้ว่า ธรรมชาติมันสงบ ธรรมชาติมันประณีต คือ ความสงบสังขารทั้งปวง
ความสะกิ้นอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความสิ้นกำหนด ความดับ นิพพาน
ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พึงมีได้ดังนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึง
มีความสำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ... ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่
ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว
ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

สมาธิสูตรที่ ๔

[๒๒๘] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรถามภิกษุทั้งหลายว่า ออาวุโส
ทั้งหลาย พึงมีได้หรือหนอแล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมีความ
สำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ... ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่
ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรองตาม
แล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ภิกษุเหล่านั้นเรียนท่านพระสารีบุตรว่า ข้าแต่ท่านผู้มีอายุ พวกกระผมมา
แต่ที่ไกล เพื่อจะรู้orroแห่งภยิตนในสำนักท่านพระสารีบุตร ขอorroแห่ง
ภยิตนนี้จงแจ่มแจ้งกะท่านพระสารีบุตรเถิด ภิกษุทั้งหลายได้ฟังต่อท่านพระสารีบุตร
แล้ว จักทรงจำไว้ ฯ

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้นท่านทั้งหลายจงฟัง
orroแห่งภยิตนนั้น จงใส่ใจให้ดี ผมจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตร
แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พึงมีได้ การที่ภิกษุได้
สมาธิโดยประการที่ตน ไม่พึงมีความสำคัญ ในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์
ฯลฯ ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้
แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

ภ. ข้าแต่ท่านพระสารีบุตรผู้มีอายุ พึงมีได้อย่างไร การที่ภิกษุได้สมาธิ
โดยประการที่ตนไม่พึงมีความสำคัญ ในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ฯลฯ
ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง
ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรองตามแล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

สา. ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีความสำคัญอย่างนี้ว่า
ธรรมชาติมันสงบ ธรรมชาติมันประณีต คือ ความสงบสังขารทั้งปวง ความสะ
กิ้นอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความสิ้นกำหนด ความดับ นิพพาน ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย พึงมีได้ดังนี้แล การที่ภิกษุได้สมาธิโดยประการที่ตนไม่พึงมีความ
สำคัญในปฐวีธาตุว่าเป็นปฐวีธาตุเป็นอารมณ์ ... ไม่พึงมีความสำคัญในรูปที่
ได้เห็น เสียงที่ได้ยิน อารมณ์ที่ทราบ ธรรมที่รู้แจ้ง ที่ถึงแล้ว แสวงหาแล้ว ตรองตาม

แล้วด้วยใจ ก็แต่ว่าพึงเป็นผู้มีสัญญา ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

จบพุทธยวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. มหานามสูตรที่ ๑ ๒. มหานามสูตรที่ ๒ ๓. นันทียสูตร ๔. สุภูติ-
*สูตร ๕. เมตตาสสูตร ๖. ทสมสูตร ๗. โคปาลกสูตร ๘. สมาริสูตรที่ ๑
๙. สมาริสูตรที่ ๒ ๑๐. สมาริสูตรที่ ๓ ๑๑. สมาริสูตรที่ ๔ ฯ

พระสูตรที่ไม่สงเคราะห์ด้วยปัญญาสกั

[๒๒๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ
เป็นผู้ไม่สามารถจะเลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลายได้ องค์ ๑๑ ประการเป็นไฉน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลในโลกนี้ ย่อมไม่รู้จักรูป ๑ ไม่ฉลาดในลักษณะ ๑
ไม่กำจัดไขขัง ๑ ไม่ปกปิดแผล ๑ ไม่สูมไฟ ๑ ไม่รู้ทำน้ำ ๑ ไม่รู้ว่าโคดื่มน้ำ
แล้วหรือยัง ๑ ไม่รู้ทาง ๑ ไม่ฉลาดในที่หากิน ๑ ริดนมไม่ให้มีเหลือ ๑ ไม่บูชา
โคผู้ทั้งหลายที่เป็นพ่อฝูงโค เป็นผู้นำฝูงโคด้วยการบูชาอย่างยิ่ง ๑ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่สามารถจะ
เลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลายได้ ฉนใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๑๑ ประการ ก็เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในจักษุ ฯ๑ เป็น
ผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความเป็นทุกข์ในจักษุ เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความ
เป็นอนัตตาในจักษุ เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความสิ้นไปในจักษุ เป็นผู้ไม่
สามารถพิจารณาเห็นความเสื่อมไปในจักษุ เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความคลาย
ไปในจักษุ เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความดับในจักษุ เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณา
เห็นความสละคืนในจักษุ เป็นผู้ไม่สามารถพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ความเป็น
ทุกข์ ความเป็นอนัตตา ความสิ้นไป ความเสื่อมไป ความคลายไป ความดับ
ความสละคืนในหู ... ในจมูก ... ในลิ้น ... ในกาย ... ในใจ ... ในรูป ในเสียง
ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ ในธรรมารมณ์ ในจักษุวิญญาณ ในโสตวิญญาณ
ในฆานวิญญาณ ในชีวหาวิญญาณ ในกายวิญญาณ ในมโนวิญญาณ ในจักษุ
สัมผัส ในโสตสัมผัส ในฆานสัมผัส ในชีวหาสัมผัส ในกายสัมผัส ในมโน-
*สัมผัส ในเวทนาอันเกิดแต่จักษุสัมผัส ในเวทนาอันเกิดแต่โสตสัมผัส ในเวทนา
อันเกิดแต่ฆานสัมผัส ในเวทนาอันเกิดแต่ชีวหาสัมผัส ในเวทนาอันเกิดแต่กาย
สัมผัส ในเวทนาอันเกิดแต่มนสัมผัส ในรูปสัญญา ในสัททสัญญา ในคันธ
สัญญา ในรสสัญญา ในโผฏฐัพพสัญญา ในธรรมสัญญา ในรูปสัญญาเจตนา

ในสัททสัจจะเจตนา ในคันธสัจจะเจตนา ในรสสัจจะเจตนา ในโผฏฐัพพสัจจะเจตนา
ในธรรมสัจจะเจตนา ในรูปตัมหา ในสัททตัมหา ในคันธตัมหา ในรสตัมหา
ในโผฏฐัพพตัมหา ในธรรมตัมหา ในรูปวิตก ในสัททวิตก ในคันธวิตก ใน
รสวิตก ในโผฏฐัพพวิตก ในธรรมวิตก ในรูปวิจารณ์ ในสัททวิจารณ์ ในคันธวิจารณ์
ในรสวิจารณ์ ในโผฏฐัพพวิจารณ์ ในธรรมวิจารณ์ ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

[๒๓๐] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ
เป็นผู้สามารถเลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลาย องค์ ๑๑ ประการเป็นไฉน ดูกุรภิกษุ
ทั้งหลาย นายโคบาลในโลกนี้ ย่อมรู้จักรูป ฯลฯ ย่อมบูชาโคผู้ทั้งหลายที่เป็น
พ่อฝูงโค เป็นผู้นำฝูงโค ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง ดูกุรภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลผู้
ประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้สามารถเลี้ยงฝูงโคให้เจริญแพร่หลาย
ได้ ฉะนั้น ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการ ย่อมเป็น
ผู้สามารถพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในจักษุ ฯลฯ ย่อมเป็นผู้สามารถพิจารณาเห็น
ความสละคืนในธรรมวิจารณ์ ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๑ ประการ ควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่งซึ่งราคะ
ธรรม ๑๑ ประการเป็นไฉน คือ ปฐมฌาน ๑ ทุตติยฌาน ๑ ตติยฌาน ๑ จตุตถฌาน ๑
เมตตาเจโตวิมุตติ ๑ กรุณาเจโตวิมุตติ ๑ มุทิตาเจโตวิมุตติ ๑ อุเบกขาเจโตวิมุตติ ๑
อากาสาัญญายตนฌาน ๑ วิญญูญายตนฌาน ๑ อากิญจัญญายตนฌาน ๑
ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๑ ประการนี้ ควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่งซึ่งราคะ ฯ

[๒๓๑] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๑ ประการควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่ง
เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความหมดสิ้นไป เพื่อละ เพื่อความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป
เพื่อความคลายไป เพื่อดับ เพื่อสละ เพื่อสละคืนซึ่งราคะ ธรรม ๑๑ ประการ
เป็นไฉน คือ ปฐมฌาน ๑ ทุตติยฌาน ๑ ตติยฌาน ๑ จตุตถฌาน ๑ เมตตา
เจโตวิมุตติ ๑ กรุณาเจโตวิมุตติ ๑ มุทิตาเจโตวิมุตติ ๑ อุเบกขาเจโตวิมุตติ ๑ อากาสา-
*ัญญายตนฌาน ๑ วิญญูญายตนฌาน ๑ อากิญจัญญายตนฌาน ๑ ดูกุรภิกษุ
ทั้งหลาย ธรรม ๑๑ ประการนี้ ควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่งเพื่อกำหนดรู้ ... เพื่อสละ
เพื่อสละคืนซึ่งราคะ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๑ ประการควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่ง
เพื่อกำหนดรู้ ... เพื่อสละ เพื่อสละคืนซึ่งโทสะ โมหะ โภคะ อุปนาหะ มัคคะ
ปฬาสะ อิสสา มัจฉริยะ มายา สาธูยยะ ถัมมะ สารัมมะ มานะ มทะ
ปมาทะ ธรรม ๑๑ ประการเป็นไฉน คือ ปฐมฌาน ๑ ทุตติยฌาน ๑ ... วิญญา-
*ณัญญายตนฌาน ๑ อากิญจัญญายตนฌาน ๑ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๑ ประการ
นี้ ควรเจริญเพื่อความรู้ยิ่งเพื่อกำหนดรู้ ... เพื่อสละ เพื่อสละคืนซึ่งโทสะ
โมหะ ... มทะ ปมาทะ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้จบลงแล้ว ภิกษุเหล่านั้นปลื้มใจ

ชื่นชมพระภาติของพระผู้มีพระภาค ฉะนี้แล ฯ

พระสูตรที่รวมอยู่ในอังคุตตรนิกายมี ๙,๕๕๗ สูตรฉะนี้แล ฯ

จบเอกาทสกนิบาต
